

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

65. aastakäik

26. august 2022

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitusel ja arvamused

RESOLUTSIOONID

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 569. istungjärg – Interactio, 18.5.2022-19.5.2022

2022/C 323/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon teemal „Kuidas parandada organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamist riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse?“	1
---------------	--	---

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 569. istungjärg – Interactio, 18.5.2022-19.5.2022

2022/C 323/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tervishoiu- ja sotsiaalteenuste suhtes kohaldatavad riigiabi eeskirjad – üldist majandushuvi pakkuvad teenused pandeemiajärgses stsenaariumis. Mõtteid ja ettepanekuid komisjoni hinnangu kohta 2012. aasta õigusaktide paketi muutmiseks“ (omalgatuslik arvamus)	8
2022/C 323/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna organisatsioonide roll ühishüve kaitsjana ELi ühiskonna ja majanduse pandeemiajärgsel taastamisel ja ülesehitamisel“ (omalgatuslik arvamus)	13
2022/C 323/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Pakenditööstuse muutmine ohutuks, taskukohaseks ja keskkonnasäästlikuks tööstusharuks“ (omalgatuslik arvamus)	19

III Ettevalmistavad aktid

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 569. istungjärg – Interactio, 18.5.2022-19.5.2022

2022/C 323/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Global Gateway“ (omaalgatuslik arvamus) (JOIN(2021) 30 final)	27
2022/C 323/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Konkurentsipoliitika, mis toetab uute probleemide lahendamist““ (COM(2021) 713 final)	34
2022/C 323/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava““ (COM(2021) 778 final)]	38
2022/C 323/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi standardimissstrateegia: ülemaailmsete standardite kehtestamine, et toetada vastupidavat, rohelist ja digitaalset ELi ühtset turgu““ (COM(2022) 31 final) ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1025/2012 seoses Euroopa standardiorganisatsioonide otsustega, mis puudutavad Euroopa standardeid ja Euroopa standardimisdokumente“ (COM(2022) 32 final – 2022/0021(COD))	43
2022/C 323/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi eelarve uued omavahendid““ (COM(2021) 566 final), „Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL, Euratom) 2020/2093, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027“ (COM(2021) 569 final – 2021/0429 (APP)) ja „Ettepanek: nõukogu otsus, millega muudetakse otsust (EL, Euratom) 2020/2053, mis käsitleb Euroopa Liidu omavahendite süsteemi“ (COM(2021) 570 final – 2021/0430 (CNS))	48
2022/C 323/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele kaheksanda ühtekuuluvusaruande kohta „Ühtekuuluvus Euroopas teel 2050. aasta poole““ (COM(2022) 34 final)	54
2022/C 323/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: nõukogu soovitus, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele“ (COM(2021) 770 final) ja „Ettepanek: nõukogu soovitus isiklike õppekontode kohta“ (COM(2021) 773 final)	62
2022/C 323/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2006/960/JSK“ (COM(2021) 782 final – 2021/0411 (COD)), „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse politseikoostöö raames toimuvat automatiseeritud andmevahetust (Prüm II) ning millega muudetakse nõukogu otsuseid 2008/615/JSK ja 2008/616/JSK ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2018/1726, (EL) 2019/817 ja (EL) 2019/818“ (COM(2021) 784 – final – 2021/0410 (COD)), „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rändajate ärakasutamise olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas“ (COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD)) ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju“ (COM(2021) 891 final – 2021/0428 (COD))	69

2022/C 323/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb digipööret õiguslase koostöö ning piiriüleste tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjadega seotud õiguskaitse kättesaadavuse vallas ning millega muudetakse teatavaid õiguslast koostööd käsitlevaid õigusakte“ (COM(2021) 759 final – 2021/0394 (COD)) ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/8/EÜ, nõukogu raamotsuseid 2002/465/JSK, 2002/584/JSK, 2003/577/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK, 2008/947/JSK, 2009/829/JSK ja 2009/948/JSK ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/41/EL seoses õiguslase koostöö digiteerimisega“ (COM(2021) 760 final – 2021/0395 (COD))	77
2022/C 323/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Kaasavam ja kaitsvam Euroopa: vaenukõne ja vaenukuritegude lisamine ELi kuritegude loetellu““ (COM(2021) 777 final)	83
2022/C 323/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb Euroopa Liidu Narkootikumiametit“ (COM(2022) 18 final – 2022/0009 (COD))	88
2022/C 323/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Kestlikud süsinikuringed““ (COM(2021) 800 final)	95
2022/C 323/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse metaaniheite vähendamist energeetikasektoris ja millega muudetakse määrust (EL) 2019/942“ (COM(2021) 805 final/2 – 2021/0423 (COD)), „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus taastuvallikatest toodetud gaaside, maagaasi ja vesiniku siseturu kohta“ (COM(2021) 804 final – 2021/0424 (COD)) ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside ja maagaasi ning vesiniku siseturu ühiseeskirjade kohta“ (COM(2021) 803 final – 2021/0425 (COD))	101
2022/C 323/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uus ELi linnalise liikumiskeskonna raamistik““ (COM(2021) 811 final)	107
2022/C 323/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Energialiidu olukorda käsitlev 2021. aasta aruanne – panus Euroopa rohelisse kokkuleppesse ja liidu majanduse taastumisse (ette nähtud energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määrusega (EL) 2018/1999)““ (COM(2021) 950 final)	112
2022/C 323/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/25/EÜ seoses parandatud püstuvusnõuete lisamisega ja selle vastavusse viimisega Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni kindlaksmääratud püstuvusnõuetega“ (COM(2022) 53 final – 2022/0036 (COD))	119
2022/C 323/21	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiavarustuse tagamiseks““ (COM(2022) 108 final)	123
2022/C 323/22	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 715/2009 maagaasi ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimuste kohta“ (COM(2022) 135 final – 2022/0090 (COD))	129

2022/C 323/23	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/1628, et pikendada komisjoni õigust võtta vastu delegeeritud õigusakte“ (COM(2022) 113 <i>final</i> – 2022/0080 (COD))	133
2022/C 323/24	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 ja määrust (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamisega“ (COM(2019) 145 <i>final</i> – 2019/0096 (COD)) ja „Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 ja määrust (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamisega“ (COM(2022) 162 <i>final</i> – 2022/0096 (COD))	134
2022/C 323/25	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse ja parandatakse määrust (EL) nr 508/2014 seoses erimeetmetega, millega leevendatakse Ukraina vastu suunatud Venemaa sõjalise agressiooni tagajärgi püügitegevusele ning selle sõjalise agressiooni põhjustatud turuhäirete mõju kalandus- ja vesiviljelustoodete tarneahelale“ (COM(2022) 179 – 2022/0118 COD)	135

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

RESOLUTSIOONID

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

**EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 569. ISTUNGJÄRK – INTERACTIO,
18.5.2022-19.5.2022****Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon teemal „Kuidas parandada organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamist riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse?“**

(2022/C 323/01)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 18.–19. mai 2022 istungjärgul (18. mai istungil) vastu järgmise resolutsiooni. Poolt hääletas 197, erapooletuks jäi 4.

1. Sissejuhatus

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee hindas oma 2021. aasta veebruari resolutsioonis ⁽¹⁾ konsultatsioonide põhjal sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamisse ning nende kaasamise kvaliteeti. Liikmesriigid esitasid need kavad Euroopa Komisjonile, et saada toetust taaste- ja vastupidavusrahastust, mis on ajutise taasterahastu „NextGenerationEU“ keskne osa. Komitee peamine järeldus oli, et vaatamata taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 18 lõike 4 punktile q ⁽²⁾ oli organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine enamikus liikmesriikides suuresti ebapiisav. Lisaks ilmnes, et sageli sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide endi algatatud konsultatsioone peeti üldiselt pelgalt formaalsuseks, millel puudus tegelik võime mõjutada kavade sisu. Komitee kutsus Euroopa Liidu institutsioone ja liikmesriikide valitsusi tungivalt üles parandama seda olukorda kavade rakendamisel, järelevalves ja kohendamisel. Lisaks rõhutab komitee jätkuvalt, et oluline on tagada ka organiseeritud kodanikuühiskonna parem valmisolek reageerida sellele vajadusele nende kaasatust suurendada.

1.2. Eespool nimetatud resolutsioonis ja mitmes arvamuses on komitee samuti väljendanud oma nõusolekut taaste- ja vastupidavusrahastu investimiseesmärkide ja reformimissuunistega, mille eesmärk peaks olema tootismudeli muutmine selliselt, et tulemuseks oleks kliimaneutraalne ja digiteeritud majandus. See tuleks ellu viia õiglaste üleminekuprotsesside kaudu, mis tagavad asjaomaste töötajate ja piirkondade kaitse, töötajate ümberpaigutamise ning tootmisstruktuuri taaselustamise ja uuendamise. Komitee arvates peaksid riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades ette nähtud investeeringud ja reformid edendama ettevõtete tootlikkuse ja majanduse parandamist liikmesriikides, uuendusliku tööstusstruktuuri tugevdamist VKEd ja sotsiaalsete ettevõtete toetamise kaudu ning sotsiaalse ühtekuuluvuse tõhustamist, mida on võimalik muu hulgas saavutada Euroopa sotsiaalõiguste samba arendamise ja rakendamise teel.

1.3. Samal ajal kui Euroopa majandus oli taastumas COVID-19 pandeemiast ja selle vastu võitlemiseks võetud rahvatervise meetmete põhjustatud majanduslangusest ning püüdis ületada pakkumise moonutusi ja inflatsioonisurvet, mida pandeemia oli maailmamajanduses põhjustanud, tekitas ootamatu väline šokk – Vene Föderatsiooni armee sissetung

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon „Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse – mis toimib ja mis mitte?“ (ELT C 155, 30.4.2021, lk 1).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

Ukrainasse – uue väga keerulise ja riske täis poliitilise ja majandusliku olukorra. Komitee on sissetungi karmilt hukka mõistnud kui kehtivate rahvusvaheliste eeskirjade ja kokkulepete ränga rikkumise⁽³⁾. See ohustab Euroopa ja ülemaailmset julgeolekut, põhjustab tohutuid inimkannatusi, materiaalselt hävingut ja keskkonnakahju ning on radikaalselt muutnud Euroopa ja maailma majandusraamistikku.

1.4. Märtsis ulatus euroala aastainflatsioon 7,5 %-ni, mis on kõrgeim pärast euro kasutuselevõttu, ning energiahinna inflatsioon jõudis 44,7 %-ni. Lisaks võib pikaajaline sõda Ukrainas kaasa tuua fossiilkütuste – millest me ikka veel sõltume – ning muude toorainete ja toiduainete nappuse, muutes hindade ja majanduskasvu arengu ettearvamatuks ning avaldades tohutut mõju kõige vaesematele riikidele Aafrikas ja Lähis-Idas. Stagflatsioon kujutab endast reaalselt ohtu Euroopa ja maailma muude piirkondade majandusele. See võib mõjutada ka roheline kokkuleppe meetmete ja vahendite eesmärke, mille sihiks on saavutada Euroopas kliimanetraalsus aastaks 2050. Sõja geopoliitilised tagajärjed mõjutavad kogu toiduainete väärtusahelat, tööstust, kaitset ja kaubandust Euroopas ja kogu maailmas, vastavat ELi poliitikat nendes ja muudes valdkondades, samuti käimasolevat arutelu Euroopa tuleviku üle ja integratsiooni taset, mida me Euroopa rahvaste ja kodanikena ühiselt tahame saavutada. Seepärast tuleks selle uue stsenaariumi valguses kaaluda ELi rahastamisvahendite läbivaatamist. Lisaks mõjutab Ukraina sõja tekitatud olukord riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamist, mis tuleb ellu viia kooskõlas uute majanduspoliitiliste eesmärkidega, mis seatakse nii, et oleks võimalik käsitleda uuest olukorrast tulenevaid riske ja probleeme. Need halvenevad stsenaariumid eeldavad tugevamat ja ühtsemat Euroopat, tehes selleks kõik endast oleneva.

1.5. Käesolevas resolutsioonis hindab komitee, kas liikmesriigid on kõrvaldanud tuvastatud puudused seoses sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamisega riiklike taaste- ja vastupidavuskavade ettevalmistamisse ning kuidas nende osalemine kavade rakendamisel areneb. Selleks on komitee ajutine töörühm „Euroopa poolaasta“ kogunud organiseeritud kodanikuühiskonna seisukohti töörühma liikmetele saadetud küsimustiku abil. Küsimustik sisaldas 21 küsimust sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise kohta, mis puudutab riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sisu ja rakendamist ning rohe- ja digipöörde mõju liikmesriikide majandusele ja ühiskonnale. Küsimustikule saadi vastuseid kokku 21 liikmesriigist⁽⁴⁾. Lisaks toimusid seitsmes liikmesriigis 2021. aasta sügisest kuni 2022. aasta märtsi lõpuni konsultatsioonid ümarlaudade vormis, mis korraldati koostöös organiseeritud kodanikuühiskonna ja/või riiklike majandus- ja sotsiaalnõukogudega.

2. Meetod

2.1. Selle aruande jaoks vajalikke andmeid ja teavet koguti ajavahemikul 2021. aasta oktoobrist 2022. aasta aprillini. Kokku saadi 23 riiklikku vastust (vastused küsimustikule ja/või ümarlauakohtumised). Konsultatsioonid toimusid liikmete endi teadmiste tuginedes ning neis osalesid sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid. Mõnes riigis olid sellesse kaasatud riiklikud majandus- ja sotsiaalnõukogud või samaväärsed organid, teistes konsulteeriti ka valitsuse esindajatega.

2.2. Euroopa Komisjon ei ole erinevatel põhjustel kõiki riiklike taaste- ja vastupidavuskavasid heaks kiitnud, samas kui mõned liikmesriigid ei olnud meie konsultatsioonide ajal veel rakendusetapist kaugemale jõudnud. Seepärast said mõned liikmesriigid küsimustikule vastata ainult osaliselt või üldse mitte. Puuduva teabe täiendamiseks tuginetakse käesolevas resolutsioonis ka välisallikatele, nagu eksperdirühmade väljaanded, võrdlevad uuringud ja riiklikud arutelud. Lisaks saadeti küsimustik ka mõnele Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonile, kontaktrühma mõningatele liikmetele⁽⁵⁾ ja komitee kolme rühma teistele esindajatele. Käesolevas resolutsioonis on selgelt välja toodud täiendav teave, mille eesmärk on anda olukorrast täielik ülevaade⁽⁶⁾.

2.3. Konsultatsioonide aluseks olnud 21 küsimust on jaotatud järgmisse nelja ossa:

— I osa: mida arvab organiseeritud kodanikuühiskond kavade sisust, nende investeerimiseesmärkidest ja kavandatud reformidest?

⁽³⁾ Resolutsioon „Sõda Ukrainas ning selle majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnamõju“ (ELT C 290, 29.7.2022, lk 1).

⁽⁴⁾ NB! Enne 1. aprilli 2022 oli komisjon heaks kiitnud 23 kava (sealhulgas 2022. aasta märtsi lõpus Rootsi kava, mille nõukogu peab veel heaks kiitma). Aprilli alguses toetas komisjon ka Bulgaaria kava, mille nõukogu peab samuti veel heaks kiitma (st komisjon on seni heaks kiitnud 24 kava ja nõukogu 22 kava).

⁽⁵⁾ Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonide ja võrgustike kontaktrühm.

⁽⁶⁾ Eri liikmesriikidest saadud aruandeid analüüsitakse käesoleva resolutsiooni lisas. Kogu materjal on kättesaadav komitee veebisaidil.

- II osa: kuidas kavade rakendamine, nendega seotud investeeringud ja reformid edenevad?
- III osa: riiklike taaste- ja vastupidavuskavade võimalik mõju liikmesriikide majandusele ja ühiskonnale
- IV osa: sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine kava rakendamisse

3. Tähelepanekud konsultatsioonide tulemuste kohta

3.1. I osa: mida arvab organiseeritud kodanikuühiskond kavade sisust, nende investeerimiseesmärkidest ja kavandatud reformidest?

3.1.1. Seoses organiseeritud kodanikuühiskonna ettepanekute arvestamisega riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sisus rõhutas Euroopa Komisjon kavade analüüsis sidusrühmade konkreetseid ettepanekuid, mida on reaalselt kajastatud näiteks Tšehhi, ⁽⁷⁾ Saksamaa, ⁽⁸⁾ Küprose, ⁽⁹⁾ Austria, ⁽¹⁰⁾ Portugali ⁽¹¹⁾ ja Slovakkia ⁽¹²⁾ kavades. Läti avaldas riikliku taaste- ja vastupidavuskava kõrval ka partnerite ettepanekud ja lisas mõned neist kavasse. Käesoleva resolutsiooni kontekstis peetud konsultatsioonid näitasid, et kuigi enamik liikmesriikide kodanikuühiskonna organisatsioone usub, et kava on edukas ja toetab selle keskkonnahoidlikke, digitaalseid ja sotsiaalseid eesmärke, mainiti siiski sageli, et sotsiaalne mõõde on suhteliselt tagasihoidlik. Lisaks väljendati muret seoses liikmesriikide suutlikkusega hallata taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid või teha seda vajaliku aja jooksul, mis võib takistada kava edu. See kehtib iseäranis kõige suuremate toetusesaajate puhul. Hinnang kava suutlikkusele suurendada majanduslikku vastupanuvõimet on erinev. Eelkõige riigid, kes saavad suhteliselt vähe rahalisi vahendeid, ei oota, et kava aitab suurendada nende majanduse pikaajalist vastupanuvõimet. Samuti peab suur osa organiseeritud kodanikuühiskonnast kahetsusväärseks, et tema seisukohti kavas esitatavate prioriteetide kohta ei ole lõplikus versioonis piisavalt arvesse võetud. Organiseeritud kodanikuühiskond juhtis samuti korduvalt tähelepanu sellele, et paljud riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvad reformid olid ette nähtud juba eelmistes riiklikes reformikavades, sõltumatult taaste- ja vastupidavusrahastust ning selle investeerimis- ja reformieesmärkidest, mis jättis organiseeritud kodanikuühiskonnale vähe ruumi mõjutada kava sisu.

3.2. II osa: kuidas kavade rakendamine, nendega seotud investeeringud ja reformid edenevad?

3.2.1. 15. detsembril 2021 avaldas komisjon taaste- ja vastupidavusrahastu tulemustabeli, ⁽¹³⁾ nagu oli ette nähtud taaste- ja vastupidavusrahastu määruses. Tulemustabelis antakse ülevaade sellest, kuidas taaste- ja vastupidavusrahastu ning riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamine edeneb, kuid selles ei kajastu, mil määral liikmesriigid tegelikult vahendeid oma projektide rahastamiseks suunavad. Seepärast avaldavad mõned liikmesriigid, nagu Austria, Itaalia, Läti, Portugal, Slovakkia ja Hispaania, oma veebisaitidel teavet vahendite kasutamise ja meetmete rakendamise kohta.

3.2.2. Enamik 2022. aasta aprilli alguseks konsulteeritud sidusrühmadest märkis, et on veel liiga vara anda põhjalikku ülevaadet kava rakendamisest ja sidusrühmade osalemisest selles. Mõnes liikmesriigis on see osaliselt tingitud aeglasest rakendamisprotsessist või viivitustest kava rakendamisel ja jõustamisel. Organiseeritud kodanikuühiskond märgib siiski, et on juba väljendanud oma seisukohti rakendusetapis tekkivate (võimalike) probleemide kohta. Sellega seoses on üks peamisi kitsaskohti liikmesriikide haldussuutlikkus eelkõige kohalikul ja piirkondlikul tasandil (nagu on rõhutatud ka 2022. aasta märtsis avaldatud Euroopa Poliitikauuringute Keskuse aruteludokumendis) ⁽¹⁴⁾. See kehtib eelkõige taaste- ja vastupidavusrahastust suurimate toetusesaajate puhul. Seepärast nõuavad paljud sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid kohalike ja piirkondlike kogukondade ulatuslikumat kaasamist. Enamik sidusrühmi leiab siiski, et organiseeritud kodanikuühiskonna osalemine riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamisel kohalikul ja piirkondlikul

⁽⁷⁾ SWD(2021) 211 final.

⁽⁸⁾ SWD(2021) 163 final/2.

⁽⁹⁾ SWD(2021) 196 final.

⁽¹⁰⁾ SWD(2021) 160 final.

⁽¹¹⁾ SWD(2021) 146 final.

⁽¹²⁾ SWD(2021) 161 final.

⁽¹³⁾ Taaste ja vastupidavuse tulemustabel.

⁽¹⁴⁾ „Comparing and assessing recovery and resilience plans – Second edition“, Euroopa Poliitikauuringute Keskus.

tasandil ei ole tõhus. Teine sageli nimetatud kitsaskoht on puudulik teabevahetus riigi valitsuse ning sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel, mis võib tõsiselt takistada nende osalemist rakendamise- ja järelevalvetapis.

3.2.3. Tuvastatud probleemidele vaatamata selgus 2022. aasta märtsis avaldatud Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse põhjalikust analüüsist, ⁽¹⁵⁾ et mitu liikmesriiki, näiteks Belgia, Küpros, Kreeka, Eesti ja Soome, on võtnud üldise kohustuse jätkata riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisetapis koostööd sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, ning muud riigid, nagu Tšehhi, Prantsusmaa, Itaalia ja Portugal, osutasid spetsiaalsele komiteele või organile, kes vastutab muu hulgas edusammude jälgimise ja järelevalve, eri tegevussuundade vahe-eesmärkide ja lõppeesmärkide saavutamise ning teavitustegevuse ja rakendamisaruannete hindamise eest.

3.3. III osa: riiklike taaste- ja vastupidavuskavade võimalik mõju liikmesriikide majandusele ja ühiskonnale

3.3.1. Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse uuringu ⁽¹⁶⁾ kohaselt peaks taaste- ja vastupidavusrahastu eeldatavasti käivitama avaliku sektori investeeringuid, mille eesmärk on suurendada reaaltoodangut, ja pakkuma täiendavat eelarvepoliitilist manööverdamisruumi, mis omakorda peaks võimaldama juba kavandatud riiklike kulutusi täiendavuse põhimõtte alusel. Taaste- ja vastupidavusrahastu tooks ühelt poolt kaasa SKP märkimisväärse suurenemise lühikeses ja keskpikas perspektiivis avaliku ja erasektori investeeringute nõudluse kaudu, suurendades seega kapitali, mis on vajalik SKP suurendamiseks keskpikas ja pikas perspektiivis tööhõive kasvu, suuremale tootlikkuse ja kõrgemate palkade ning positiivse toodanguefekti kaudu.

3.3.2. Sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide seisukohad riiklike taaste- ja vastupidavuskavade võimaliku mõju kohta nende riigi majandusele ja ühiskonnale on üsna killustunud. See arusaam varieerub eelkõige sõltuvalt sellest, kui suur on igale liikmesriigile eraldatud taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite maht. Liikmesriikides, kes saavad suuri summasid, tajutakse mõju kahtlemata positiivsemalt kui liikmesriikides, kes saavad oma majanduse suurusega võrreldes suhteliselt väikesteid summasid. Hoolimata nendest erinevustest peab organiseeritud kodanikuühiskond üldiselt taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite ning riiklike taaste- ja vastupidavuskavade investeeringute mõju reformidele positiivseks, kuna need annavad hoogu kaksikülemineku eesmärkide saavutamiseks.

3.4. IV osa: sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine kava rakendamisse

3.4.1. Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine kava rakendamisetappi nendes vähestes liikmesriikides, kus see on tegelikult alanud, on toimunud eri vormis. Sidusrühmade esitatud teabe põhjal oli võimalik kindlaks teha neli kaasamise viisi: 1) kohustuslik kaasamine, 2) kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade spetsiaalsete töörühmade kaudu, 3) kaasamine sidusrühmade kohtumiste kaudu, ja 4) konkreetset kaasamise viisi ei olnud kavandatud. Võrreldes 2021. aastal tehtud järeldustega, mille kohaselt jäi organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine kava koostamise etapis ilmselgelt puudulikuks, hinnatakse kaasamist rakendamisetapis positiivsemalt, kuigi see ei ole kõigis liikmesriikides veel kaugeltki rahuldav. Juhiti tähelepanu sellele, et mõnes riigis edendatakse algatusi, mis on spetsiaalselt kavandatud organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamiseks riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamisse. Lisaks, mis puudutab sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise võimalikku erinevust, siis üldiselt näib, et liikmesriikides ei ole kas kumbki pool kaasatud või on kaasatud mõlemad pooled ja erinevus kui selline puudub. 20 konsulteeritud liikmesriigist kolme (Austria, Kreeka ja Portugal) sidusrühmad märkisid siiski, et nende puhul on poolte kaasamises märkimisväärsed erinevused. Nendes riikides on sotsiaalpartnerid rohkem kaasatud kui kodanikuühiskonna organisatsioonid.

3.4.2. Sellega seoses näitas 2022. aasta alguses läbi viidud BusinessEurope'i uuring, ⁽¹⁷⁾ et sotsiaalpartnerid on üha enam kaasatud taastekavadesse ning seepärast on vaid 30 % neist rahulolematud oma senise rolliga kava rakendamisel, seevastu eelmisel aastal ei olnud 71 % neist rahul oma rolliga kava väljatöötamisel. Lisaks, nagu on rõhutatud Eurofoundi 2022. aasta märtsi aruandes, ⁽¹⁸⁾ pidasid sotsiaalpartnerid pärast kavade vastuvõtmist äärmiselt oluliseks Euroopa Komisjoni poolt

⁽¹⁵⁾ „Recovery and Resilience Plans: stakeholders' views“.

⁽¹⁶⁾ Recovery and Resilience Dialogue with the European Commission, 7. märts 2022.

⁽¹⁷⁾ BusinessEuropeReform Barometer 2022.

⁽¹⁸⁾ „Involvement of social partners in the national recovery and resilience plans“.

Euroopa poolaasta raames koostatud riigiaruandeid,⁽¹⁹⁾ mis moodustavad raamistiku arutelule riiklike reformide ja investeringute rakendamise üle, luues sotsiaalpartneritele kindla lähtealuse vahetamaks mõtteid ja andmaks oma panuse riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse.

4. Järeldused

4.1. Üldiselt peetakse kavade lõplikku sisu positiivseks. Mõnel juhul on organiseeritud kodanikuühiskonna märkusi võetud arvesse riiklike taaste- ja vastupidavuskavade lõplikus versioonis. Üldiselt toetab organiseeritud kodanikuühiskond riiklike taaste- ja vastupidavuskavade keskkonnahoidlikke, digitaalseid ja sotsiaalseid eesmärke. Rohe- ja digipöördesse antava panuse osas väljendati toetavaid seisukohti, kuigi riikliku taaste- ja vastupidavuskava mõju on hinnatud piiratuks, välja arvatud mõnel üksikul juhul. Kahjuks väljendati sageli arvamust, et kava sotsiaalne mõõde on suhteliselt tagasihoidlik, hoolimata selle tähtsusest vastupidavusaspekti seisukohalt. Väljendati seisukohta, et üleminek nõuab rohkem investeringuid, eriti praeguse kriisi valguses. Hoolimata mõnes liikmesriigis täheldatud parendustest, on endiselt raske ammendavalt vastata sellele, kas osalemine rakendamisetapis on paranenud, muu hulgas seetõttu, et paljudes liikmesriikides on riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamine märkimisväärselt viibinud. Sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid rõhutasid siiski, et institutsiooniline sotsiaaldialoog on selles etapis paranenud. Näiteks Hispaanias tunnistasid sotsiaalpartnerid, et taaste- ja vastupidavusrahastu ning riikliku taaste- ja vastupidavuskava raamistik on tänu kolmepoolsele sotsiaaldialoogile aidanud kaasa oluliste kokkulepete sõlmimisele töö- ja pensionireformide küsimuses.

4.2. Vaatamata viivitustele paljude riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel, on mõningates liikmesriikides kujunenud välja head tavad seoses riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise ja järelevalvaga. Näiteks Austrias, Prantsusmaal, Luksemburgis, Hispaanias ja Rootsis on sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja valitsuse tihe ja konstruktiivne koostöö, mida tugevdavad läbipaistvus ja jätkuv dialoog, oluline vahend nende kaasamiseks taaste- ja vastupidavusrahastusse. Lisaks on Tšehhis, Eestis, Soomes, Itaalias ja Hispaanias kasutusele võetud taaste- ja vastupidavusrahastu kampaania veebisait või valitsuse portaal, mille kaudu jagatakse üldsusele läbipaistvalt teavet. Itaalias, mis on peamine taaste- ja vastupidavusrahastu toetusesaaja, loodi 2021. aasta novembris valitsuse tasandil alaline partnerluse ümarlaud (*Tavolo permanente del partenariato*), mille raames tegutsevad spetsiaalsed töörühmad jälgivad kriitiliselt riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise suunda ja kvaliteeti kodanike ootuste seisukohast. Seda organit juhib Itaalia peaminister ja seda koordineerib riikliku majandus- ja töönoukogu (CNEL) esimees. Lisaks allkirjastati spetsiaalne struktureeritud kokkulepe Itaalia omavalitsuste liiduga (ANCI), et arendada dialoogi ja pakkuda kohalikule tasandile rakendusetappides struktureeritud abi neile olulistes küsimustes. Samamoodi edendatakse Itaalias omavalitsuste ja muude kohalike osalejate kaasamist seoses haldussuutlikkusega. Horvaatias osaleb organiseeritud kodanikuühiskond töörühmades, mis valmistavad ette pakkumusi riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamiseks, ning samuti turismiministeeriumiga sõlmitud kokkulepetes, mis käsitlevad turismisektori kava raames võetavaid meetmeid. Portugalis osaleb organiseeritud kodanikuühiskond riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamise järelevalves, eelkõige analüüsides kava tulemusi ja mõju hindamise aruandeid. Sellega seoses on loodud järelevalveorgan, riiklik järelevalvekomitee (CNA), millesse kuuluvad muu hulgas sotsiaalpartnerite, ülikoolide ja sotsiaalvaldkonna esindajad. Sellist heade tavade jagamist innustatakse ja see on teistele liikmesriikidele eeskujuks.

4.3. Paljudes liikmesriikides nõutakse sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide ulatuslikumat kaasamist riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisetappi. Organiseeritud kodanikuühiskond taotleb suuremat läbipaistvust kavade rakendamisel ja järelevalves ning palub, et teave tehtaks üldsusele kättesaadavaks ning et riiklike taaste- ja vastupidavuskavade üle peetavat dialoogi kõigi asjaomaste sidusrühmadega julgustataks veelgi enam. Kui seda ei tehta, on tõenäoline, et peamisi probleeme ei suudeta nõuetekohaselt lahendada. Samuti ei ole enamikus liikmesriikides veel teada, kas organiseeritud kodanikuühiskonna osalemine kavade rakendamise- ja järelevalvetappides, mis praegu edenevad endiselt liiga aeglaselt või viibivad, paraneb märkimisväärselt.

4.4. Komitee kutsub üles nende liikmesriikide valitsusi, kus sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine⁽²⁰⁾ on endiselt ebapiisav, seda olukorda kiiresti parandama ja järgima taaste- ja vastupidavusrahastu määruses sätestatud eeskirju. Komitee kutsub komisjoni ja Euroopa Parlamenti üles jõustama kehtivate eeskirjade järgimist.

⁽¹⁹⁾ Raport majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta ning 2022. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi tööhõive- ja sotsiaalaspektide kohta.

⁽²⁰⁾ Ja teiste oluliste sidusrühmade, näiteks noorteorganisatsioonide kaasamine, nagu komitee rõhutas oma arvamuses „Kuidas tagada noortele inimväärne töö ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade nõuetekohase väljatöötamise kaudu“ (ELT C 152, 6.4.2022, lk 27).

4.5. Eeltoodust hoolimata leiab komitee, et organiseeritud kodanikuühiskonna tõhusa ja kvaliteetse osaluse puudumine ELi majanduse juhtimises ei lahene rahuldaval viisil enne, kui on läbi viidud Euroopa poolaasta reform, mis tagab selle direktiivi või määruse kaudu. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et asjakohasest kaasamisest saame rääkida juhul, kui kodanikuühiskonna organisatsioone teavitatakse nõuetekohaselt ja kirjalikult ametlike konsultatsiooniprotsesside raames, mis põhinevad õiguslikel eeskirjadel ning avalikel ja läbipaistvatel menetlustel, andes neile piisavalt aega analüüsida valitsuse ja koostada oma ettepanekuid, ning kui nende ettepanekute arvessevõtmist või tagasilükkamist on põhjendatud avalikes protokollides või muudes dokumentides.

4.6. Ukraina sõda ja selle otsesed ohud Euroopa ja maailma majandusele ei sea kahtluse alla riiklike taaste- ja vastupidavuskavade eesmärke, vaid vastupidi, komitee arvates peaksid need julgustama Euroopa Liidu institutsioone ja liikmesriikide valitsusi kiirendama kavade ning nendega seotud investeeringute ja reformide rakendamist ja jõustamist ning edendama ELi rohelist kokkulepet, et toetada majanduskasvu ja kiirendada energiasüsteemi CO₂ heite vähendamist ja Euroopa Liidu rohelise strateegilise autonoomia saavutamist. Samal ajal peab EL tegema kõik vajaliku, et aidata Ukraina valitsust ja rahvast, hoolitseda asjakohaselt miljonite inimeste eest, kes on sunnitud otsima varjupaika ELi riikides, ning abistada kõige otsesemalt mõjutatud liikmesriike nende majanduse eri sektorites.

4.7. Enne sõja puhkemist ei olnud riiklike ja taasterahastu vahendite kogusumma piisav, et saavutada rohelise kokkuleppe eesmärgid ning viia ellu vajalik õiglane ja kaasav energiasüsteemi ümberkujundamine, eelkõige eesmärk asendada fossiilkütused puhaste ja taastuvate energiatootmise allikatega kooskõlas valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) soovitustega. Lisaks valitseb praegu tungiv geopoliitiline vajadus lõpetada ELi energiasõltuvus Venemaast. Samuti toob see kaasa julgeoleku- ja kaitseinvesteeringute märkimisväärse suurenemise, mis koormab tugevalt riigieelarvet.

4.8. Seetõttu teeb komitee ettepaneku:

- a) võtta kiiresti vastu uus ELi energiasüsteemi, millega edendatakse energiavõrkude tõhusat ühendamist, fossiilkütuste kiiret asendamist taastuvate energiaallikatega, energiatõhususe parandamist ja energianõudluse vähendamist;
- b) kaaluda võimalust suunata riiklike taaste- ja vastupidavuskavade investeeringud ulatuslikumasse investeerimisse puhtasse ja taastuvasse energiasse, tagades samal ajal ELi strateegilise autonoomia;
- c) kõik liikmesriigid peaksid kasutama oma osa riiklike taaste- ja vastupidavuskavade vahenditest selleks, et rahastada sellesuunalisi uusi programme, näiteks kestliku energia investeeringute programmid;
- d) lühiajalises perspektiivis peaksid Euroopa ametiasutused ja liikmesriikide valitsused võtma nii tootmise kui ka tarbimise poolel kõik vajalikud meetmed, et kaitsta majandust sõja dominoefektina vallanduva mõju eest ELi majandusele, mis häirib tõsiselt toiduaine-, energia- ja finantsturge, põhjustades energiahindade tõusu ja häireid tarneahelates;
- e) hinnata võimalust luua uus finantsinvesteeringute vahend ja toetada Euroopa Komisjoni teatistes kava „REPowerEU“ kohta sisalduvat ettepanekut kiirendada energiasektori ümberkorraldamist, et tagada turvalisem ja kestlikum strateegiline autonoomia. Selleks tuleks kasutada kõige eesmärgipärasemat mudelit, mis põhineb Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSI) ning taaste- ja vastupidavusraha suunamisel tavadel ja tulemustel.

4.9. ÜRO valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli 2022. aasta järeldused on järjekordne tõsine meeldetuletus kliimamuutuste vastases võitluses esinevate puuduste kohta. Komitee kutsub Euroopa Liidu ametiasutusi üles võtma neid järeldusi arvesse energia-, tööstus- ja majanduspoliitiliste algatuste vastuvõtmisel.

4.10. Komitee on teadlik tohututest raskustest, mis kaasnevad praeguses olukorras sellise majanduspoliitika rakendamisega, mille eesmärk on samaaegselt vähendada inflatsiooni ning tagada majanduskasv, tööhõive ja riigi rahanduse kestlikkus keskpikas ja pikas perspektiivis. Euroopa Liidu ametiasutused, liikmesriikide valitsused ja Euroopa Keskpank peavad tegutsema tihedas koostöös ja astuma vajalikke samme, et tagada ekspansiivsest raha- ja eelarvepoliitikast loobumine viisil, mis ei põhjustaks uut majanduslangust. Komitee leiab, et stabiilsuse ja kasvu pakti eeskirju tuleks reformida, seades realistlikud puudujäägi- ja võlaeesmärgid, võttes kasutusele investeeringute kuldreegli ning luues vastavalt iga riigi olukorrale paindlikud võimalused valitsemissektori võla vähendamise eesmärkide saavutamiseks.

4.11. Õiglase ja kaasava rohe- ja digipöörde tagamiseks on väga olulised jõupingutused hariduse ja elukestva õppe pakkumiseks töötajatele ja kogu elanikkonnale. Esmatähtsaks tuleks pidada ümberkorraldusprotsessist mõjutatud töötajate koolitamist ja kutsenõustamist, aga ka tootmissüsteemi erinevatest tehnoloogilistest muutustest tulenevate vajaduste ennetamist. Digiteerimine nõuab eritähelepanu nende inimeste puhul, kellel on oma vanuse või muude asjaolude tõttu keerulisem digiteenustele ligi pääseda. Sellele elanikkonna osale tuleb tagada juurdepääs koolitusele ja spetsiaalsetele tugiteenustele, et aidata neil kasutada kõikvõimalikke hüvesid ja teenuseid.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 569. ISTUNGJÄRK – INTERACTIO,
18.5.2022-19.5.2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tervishoiu- ja sotsiaalteenuste suhtes kohaldatavad riigiabi eeskirjad – üldist majandushuvi pakkuvad teenused pandeemiajärgses stsenaariumis. Mõtteid ja ettepanekuid komisjoni hinnangu kohta 2012. aasta õigusaktide paketi muutmiseks“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 323/02)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**

Täiskogu otsus	20.1.2022
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	ühitse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	5.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärg nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	221/0/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et eri tervishoiu- ja sotsiaalteenused, nagu inimeste hooldus (sh koduhooldus), ebasoodsas olukorras olevate või puudega inimeste taasintegreerimine tööturule, lapsehoid ja sotsiaaleluruumid, on otsustava tähtsusega sotsiaalse ühtekuuluvuse tagamisel praeguses pandeemiajärgses humanitaarhädalukorra ja rahvusvaheliste pingete etapis. Seepärast on Euroopa eeskirjad, mis käsitlevad sellistele teenustele antavat riigiabi, väga olulised.

1.2. Komitee toetab kindlalt komisjoni otsust käsitleda sektori reguleerimise hindamisel⁽¹⁾ tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid üldist majandushuvi pakkuvate teenuste laiemas kontekstis kui iseseisvate omadustega alarühma.

1.3. Komitee rõhutab, et Almunia pakett (2012), milles käsitletakse üldist majandushuvi pakkuvate teenuste sektoris kohaldatavat riigiabi, on võrreldes eelmise, 2005. aasta raamistikuga toonud kaasa positiivseid ajakohastamise ja lihtsustamise elemente. Seepärast tuleks paketi regulatiivne käsitlus säilitada ka tulevikus, lisades veel ajakohastamiselemente, kui komisjon peaks otsustama olemasolevat raamistikku pärast käimasolevat hindamist muuta.

⁽¹⁾ ARES-2019-3858696.

1.4. Komitee märgib, et liikmesriikides on tervishoiuteenused ja peaaegu täielikult ka sotsiaalhoolekandeteenused korraldatud piirkonna, provintsi või kohaliku omavalitsusüksuse tasandil või suuremates linnapiirkondades isegi omavalitsusüksustevaheliselt. See tähendab, et kasutajate liikuvus riigi piirkondade ja provintside vahel on vähene, mis veelgi enam välistab kasutajate võimaliku piiriülese liikuvuse. Piiriülese tähtsuse puudumine välistaks ELi toimimise lepingu artikli 107 kohaldamise sotsiaal- ja tervishoiuteenustele antava riigiabi suhtes.

1.5. Komitee juhib tähelepanu sellele, et liikmesriikide haldusasutustel on raske arendada konkreetseid kogemusi ülesande andmise aktide väljatöötamisel. Need kujutavad endast vajalikku tingimust, et kohaldada komisjoni otsust 2012/21/EL⁽²⁾ (erandi tegemise otsus avalike teenuste eest makstava hüvitise kohta) ja komisjoni määrust (EL) nr 360/2012⁽³⁾ üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele antava vähese tähtsusega abi kohta. Seepärast oleks väga kasulik, kui komisjon looks portaali, kus oleksid kättesaadavad konkreetset näidet mitmesuguste tervishoiu- ja sotsiaalteenustega seotud õiguspärastest ülesande andmise aktidest.

1.6. Komitee julgustab vahetama häid tavasid liikmesriikide vahel, kellel on ühised õigustraditsioonid riigiabi eeskirjade kohaldamisel sotsiaal- ja tervishoiuteenuste sektoris. Eesmärk on soodustada Euroopa Liidu toimimise lepingu protokolliga nr 26 liikmesriikidele antud kaalutusõiguse tõhusamat kasutamist üldist majandushuvi pakkuvate teenuste loomisel ja rakendamisel kohalikul tasandil.

1.7. Komitee märgib, et otsuses 2012/21/EL sätestatud reegel, mille kohaselt ei tohi avaliku teenuse osutamise kohustuse eest makstav hüvitis ületada vajalikke netokulusid koos mõistliku kasumiga, vajab põhjalikumat selgitust järgmistes aspektides: **i)** mil määral konkreetselt määrata kindlaks mõistlik kasum teenuse tagamiseks kasutatud kapitali suhtes, võttes arvesse operatsiooniriski; **ii)** kuidas konkreetselt määrata kvantitatiivselt kindlaks püsi- ja struktuurikulud, mida võib lisada üldist majandushuvi pakkuvate teenuste tegevuskuludesse; **iii)** mil määral võiks üldist majandushuvi pakkuvate teenuste haldamisel ja rakendamisel rõhutada sotsiaalmajandusüksustele tüüpiliste teenuste ja korraldusmodelite eripära.

1.8. Komitee on seisukohal, et sotsiaal- ja tervishoiuteenuste puhul tuleks kohaldada kolme eelarveaasta jooksul vähese tähtsusega abi ülemmäära, mis on kõrgem kui see, mis üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele on tavaliselt tagatud määrusega (EL) nr 360/2012 (500 000 eurot), nagu selgus ka komisjoni korraldatud avalikust konsultatsioonist. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste roll sotsiaalse ühtekuuluvuse seisukohalt õigustab praegusest kõrgema ülemmäära kehtestamist.

2. Sissejuhatus ja taust

2.1. Üldist majandushuvi pakuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele ja – mis on käesoleva arvamuse jaoks veel olulisem – tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kitsamas valdkonnas tegutsevatele organisatsioonidele antava riigiabi küsimust reguleeriti 2012. aastal Almunia õigusaktide paketiga. Selle paketiga asendati ja ajakohastati eelmine, 2005. aasta õigusraamistik (Monti-Kroesi pakett).

2.2. Almunia pakett sisaldab järgmisi õigusakte:

- määrus (EL) nr 360/2012 Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele antava vähese tähtsusega abi suhtes;
- otsus 2012/21/EL Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes;
- komisjoni teatis Euroopa riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest makstava hüvitise suhtes;⁽⁴⁾
- komisjoni teatis „Euroopa Liidu raamistik riigiabi jaoks, mida antakse avalike teenuste eest makstava hüvitisena (2011)“⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Komisjoni 20. detsembri 2011. aasta otsus 2012/21/EL Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes (ELT L 7, 11.1.2012, lk 3).

⁽³⁾ Komisjoni 25. aprilli 2012. aasta määrus (EL) nr 360/2012 Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele antava vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 114, 26.4.2012, lk 8).

⁽⁴⁾ ELT C 8, 11.1.2012, lk 4.

⁽⁵⁾ ELT C 8, 11.1.2012, lk 15.

2.3. Sektori õigusraamistik on seega olnud jõus juba peaaegu 10 aastat ja komisjoni sõnul on liikmesriigid seda alates selle jõustumisest laialdaselt kasutanud, kuid esineb rakendusküsimusi, mis võivad õigustada ELi seadusandja edasisi meetmeid, võttes arvesse ka märkimisväärset aega, mis on möödunud selle esmakordsest heakskiitmisest.

2.4. Sellega seoses algatas komisjon laiaulatusliku konsultatsiooni sidusrühmadega, et kontrollida kehtiva õigusraamistiku tõhusust, tulemuslikkust, lisandväärtust ja vastavust algsetele eesmärkidele, pidades eelkõige silmas tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid.

2.5. See konsultatsioon toimus 31. juulist 2019 kuni 14. detsembrini 2019 komisjoni koostatud spetsiaalse küsimustiku abil ja selle käigus saadi 51 vastust ettevõtjatelt, ettevõtteid esindavatest organisatsioonidelt, ametiühingutelt, valitsusvälistelt organisatsioonidelt, eraisikutelt ja haldusasutustelt.

2.6. Käesoleva omaalgatusliku arvamusega soovib komitee kui Euroopa majanduse ja kodanikuühiskonna esindusorgan juhtida komisjoni tähelepanu mitmetele huvipakkuvatele küsimustele, mis on seotud riigiabi eeskirjade kohaldatavusega tervishoiu- ja sotsiaalteenuste suhtes, pidades silmas riigiabi eeskirjade võimalikku tulevast läbivaatamist nendes sektorites.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee tunnistab, et riigiabi reguleerimine sotsiaal- ja tervishoiuteenuste valdkonnas on ELi seadusandja jaoks väga keeruline ülesanne, arvestades vajadust leida habras tasakaal üldist huvi pakkuvate tegevuste riikliku toetamise ning siseturul vaba ja moonutamata konkurentsi kaitsmise vahel. Euroopa riigiabi käsitlevad suunised peaksid samuti võimaldama riiklikke investeeringuid, mis on vajalikud Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärkide saavutamiseks vajaliku sotsiaal- ja tervishoiutaristu arendamiseks.

3.2. Komitee toetab kindlalt komisjoni otsust käsitleda tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid üldist majandushuvi pakkuvate teenuste laiemas kontekstis kui iseseisvate omadustega alarühma, sest need teenused on eripärased ja neil on eriomased eesmärgid. Praegu kehtivaid eeskirju hindavas dokumendis märgib komisjon, et riigiabi seisukohast moodustavad tervishoiu- ja sotsiaalteenused üldist (majandus)huvi pakkuvate teenuste alarühma⁽⁶⁾.

3.3. Komitee rõhutab, et üldist majandushuvi pakkuvate teenuste sektori suhtes kohaldatavate riigiabi eeskirjade Almunia pakett (2012) on võrreldes eelmise, 2005. aasta raamistikuga toonud kaasa positiivseid uuendusi. Nimelt vähendati paketi nende riiklike ametiasutuste haldus- ja regulatiivset koormust, kes soovivad üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid rahastada. Seepärast tuleks paketi regulatiivne käsitlus säilitada ka tulevikus, lisades veel ajakohastamiselemente ja täpsustades teatavaid profile.

3.4. Komitee on seisukohal, et eri tervishoiu- ja sotsiaalteenused, nagu inimeste hooldus (sh koduhooldus), ebasoodsas olukorras olevate või puudega inimeste taasintegreerimine tööturule, lapsehoid ja sotsiaaleluruumid, on otsustava tähtsusega siseturul sotsiaalse ühtekuuluvuse tagamisel. Samuti kujutavad need endast liikmesriikide ühiseid väärtusi, nagu on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu protokollis nr 26. Need teenused on veelgi strateegilisemad ja olulisemad praeguses pandeemiajärgses etapis, kus valitsevad rahvusvahelised pinged ja liikmesriikides kasvab populism.

3.5. Komitee märgib, et sotsiaal- ja tervishoiuteenused on mõnel juhul tagatud riigi tasandil mittemajandusliku tegevuse kaudu, mis ei kuulu ELi riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse. Kui aga neid teenuseid osutatakse majandustegevuse kaudu, siis on need vähese piiriülese tähtsusega, etendades puhtalt kohalikku rolli ja aidates kaasa sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamisele riigi territooriumil.

3.6. Komitee märgib, et tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid osutatakse sageli mittemajandusliku tegevuse kaudu, mis välistab riigiabi eeskirjade kohaldamise (ELi toimimise lepingu artikkel 107). Lisaks on tervishoiu- ja sotsiaalteenustel isegi siis, kui neid osutatakse turukeskkonnas, puhtalt kohalik mõõde ning neil puudub tegelik piiriülene nõudlus. Kohalik mõõde on veelgi ilmsem, kui sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid haldavad sotsiaalmajandusüksused koos kohalike kogukondadega, seades eesmärgiks sotsiaalse ühtekuuluvuse ja avalikud huvid.

3.7. Komisjoni kohaldamistava ja Euroopa kohtupraktika kohaselt ei saa aga *a priori* välistada sotsiaal- ja tervishoiuteenuste piiriülest tähtsust seoses piiriüleste investeeringute võimaliku moonutamisega. Kuigi komitee mõistab

⁽⁶⁾ ARES-2019-3858696.

selle käsituse põhjusi, milleks on aluslepingutes sätestatud liikumisvabaduse täielik kaitsmine, kutsub ta komisjoni üles esitama asjakohaseid suuniseid sotsiaal- ja tervishoiuteenuste piiriülese tähtsuse kohta. Selliseid teenuseid tuleks käsitleda eraldi ja paindlikult laiemas arutelus piiriülese tähtsuse mõiste üle, mis on ELi toimimise lepingu artikli 107 kohase riigiabi mõiste lahutamatu osa.

3.8. Komitee märgib, et isegi kui sotsiaal- ja tervishoiuteenustel on piiriülene mõõde, nagu piiriülese tervishoiu direktiivis⁽⁷⁾ osutatud ELi 37 piiriülese linnapiirkonna puhul, tehakse seda piirialade omavahelise füüsilise läheduse ja territoriaalse subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt ning seega ei kahjustaks suurem riigiabi oluliselt piiriülest konkurentsi ettevõtjate vahel.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee märgib, et 2012. aasta Almunia paketiga saavutatud positiivsetest selguse ja lihtsustamise elementidest hoolimata on üldist majandushuvi pakkuvate teenuste valdkonnas kohaldatavad õiguslikud mõisted endiselt objektiivselt keerulised. Eelkõige on selle põhjus üldist majandushuvi pakkuvate teenuste sektorile iseloomulik tugev vastastikune seos õiguslike ja majanduslike hinnangute vahel.

4.2. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles avaldama tegevusjuhendit, millega ajakohastatakse töödokumenti „Juhend Euroopa Liidu riigiabi, riigihanke ja siseturu eeskirjade kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste, eelkõige üldist huvi pakkuvate sotsiaalteenuste suhtes“,⁽⁸⁾ mis on viimastel aastatel osutunud sektori ettevõtjatele väga kasulikuks.

4.3. Komitee on seisukohal, et nii hangete kui ka riigiabi puhul on üldist majandushuvi pakkuvate teenuste erieeskirjad liikmesriikide haldusasutuste jaoks vähem tuntud kui vastavad tavapärased eeskirjad. Asjakohased investeeringud haldusasutuste töötajate koolitusse, ka Euroopa vahendeid kasutades, võiksid seega olla kasulikud nii nende teenuste kvaliteedi parandamiseks kui ka ELi õiguse järgimise tõhustamiseks.

4.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et tehnilisest ja operatiivsest vaatenurgast on riiklikel haldusasutustel raske arendada konkreetseid kogemusi ja kõrgetasemelisi teadmisi ülesande andmise aktide väljatöötamisel. Need kujutavad endast vajalikku eeltingimust, et kohaldada erandi tegemise otsust 2012/21/EL avalike teenuste eest makstava hüvitise kohta ning (kuigi lihtsustatud kujul) määrust (EL) nr 360/2012 riigiabi kohta (vähese tähtsusega abi raamistik, kus künnis on tõstetud 500 000 euronit kolme majandusaasta jooksul).

4.5. Seepärast oleks väga kasulik, kui komisjon looks portaali, kus oleksid kättesaadavad konkreetsed näited mitmesuguste tervishoiu- ja sotsiaalteenustega seotud ülesande andmise aktidest, mis on komisjoni konkurentsi peadirektoraadi hinnangul seaduslikud ja nõuetekohaselt välja töötatud. Ka heade tavade vahetamine ühiste õigustraditsioonidega liikmesriikide vahel võib selles osas osutada väga kasulikuks. Eesmärk on soodustada ELi toimimise lepingu protokolliga nr 26 liikmesriikidele antud kaalutusõiguse tõhusamat kasutamist üldist majandushuvi pakkuvate teenuste loomisel ja rakendamisel kohalikul tasandil.

4.6. Nagu on teada, on otsuses 2012/21/EL sätestatud reegel, mille kohaselt ei tohi avaliku teenuse osutamise kohustuse eest ettevõtjatele makstav hüvitis ületada vajalikke netokulusid koos mõistliku kasumiga. See mõiste vajab põhjalikumat selgitust, et saavutada suurem selgus järgmistes aspektides: **i)** mil määral konkreetselt määrata kindlaks mõistlik kasum teenuse tagamiseks kasutatud kapitali suhtes, võttes arvesse operatsiooniriski; **ii)** kuidas konkreetselt määrata kvantitatiivselt kindlaks püsi- ja struktuurikulud, mida võib lisada üldist majandushuvi pakkuvate teenuste tegevuskuludesse; **iii)** mil määral rõhutada majandushuvi pakkuvate teenuste haldamisel ja rakendamisel sotsiaalmajandusüksustele tüüpiliste teenuste ja korraldusmodelite eripära.

4.7. Komitee juhib tähelepanu sellele, et mõistliku kasumi mõiste määratlemisel tuleks arvesse võtta abisaava ettevõtte omadusi, eriti kui see investeerib pidevalt kasumit oma tegevusse, kvalifitseerudes seega sotsiaalmajandusüksuseks või -ettevõtteks.

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2011. aasta direktiiv 2011/24/EL patsiendiõiguste kohaldamise kohta piiriüleses tervishoius (ELT L 88, 4.4.2011, lk 45).

⁽⁸⁾ SWD(2013) 53 final/2.

4.8. Komitee on seisukohal, et sotsiaal- ja tervishoiuteenuste puhul tuleks kohaldada kolme eelarveaasta jooksul vähese tähtsusega abi ülemmäära, mis on kõrgem kui see, mis üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele on tavaliselt tagatud määrusega (EL) nr 360/2012 (500 000 eurot), nagu selgus ka komisjoni korraldatud avalikust konsultatsioonist. Ülemmäära tõstmine on põhjendatud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste avaliku rolli ja üldist huvi pakkuva olemusega ning nende piiratud mõjuga konkurentsile ja liikmesriikidevahelisele kaubandusele. Vähese tähtsusega abi künnise tõstmine sotsiaal- ja tervishoiuteenuste puhul laiendaks määruse (EL) nr 360/2012 kohaldamisala, muutes määruse ja selle lihtsustatud vormide kasutamise kättesaadavamaks.

4.9. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste roll sotsiaalse ühtekuuluvuse seisukohalt õigustaks ülemmäära suurendamist, millel on kolm eelist: **i)** võimaldada anda rohkem abi lihtsustatud ja kiiremas vähese tähtsusega abi raamistikus; **ii)** võtta arvesse inflatsiooni taastumist makromajanduslikul tasandil, mistõttu oleks vaja kolme eelarveaasta ülemmäära sagedasemat perioodilist läbivaatamist; **iii)** tunnustada paljude sotsiaalmajandusüksuste kõrvalülesandeid.

4.10. Komitee tunnustab nende VKEd ja eraettevõtete tähtsust ja rolli, kes tegelevad üldist majandushuvi pakkuvate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste haldamisega kohalike omavalitsuste korraldatud hangete alusel. Seepärast võiks kasulikku teavet anda ka see, kui riigi ametiasutused koguvad ja levitavad andmeid ja teavet teenuseosutajate valimise menetluste, makstavate hüvitiste ja saavutatud tulemuste kohta.

4.11. Lõpuks juhib komitee tähelepanu sellele, et nagu komisjon on oma sotsiaalmajanduse tegevuskavas⁽⁹⁾ tunnistanud, võiks sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid toetada ka kaudselt. Nimelt võiks anda sotsiaalmajanduse organisatsioonidele, kes on nendes sektorites väga aktiivsed, parema juurdepääsu meetmetele, millega toetatakse juurdepääsu rahastamisele ja krediidile. Samuti võiks tagada konkreetsed stiimulid ebasoodsas olukorras olevate või puudega töötajate tööhõiveks riigiabi üldise grupierandi määruse alusel. Sellega seoses oleksid väga kasulikud selged ja paindlikud Euroopa eeskirjad, mis võimaldaksid eri stimuleerivate meetmete mõistlikku koondamist ja kombineerimist kõnealuses tegevuses.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ COM(2021) 778 final.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna organisatsioonide roll ühishüve kaitsjana ELi ühiskonna ja majanduse pandeemiajärgsel taastamisel ja ülesehitamisel“**(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 323/03)

Raportöör: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Täiskogu otsus	28.4.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Vastuvõtmine sektsioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	189/1/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kodanikuühiskond ja sotsiaalpartnerid on ühendusliku poliitikakujundajate ja nende esindatavate inimeste elutegelikkuse vahel. Dialoog asjaomaste sidusrühmadega on seega tõhus viis poliitikakujundajate jaoks, et mõista eri sotsiaalsetesse rühmadesse kuuluvate inimeste mitmesuguseid vajadusi. Peale selle soodustab kodanikuühiskond kõigi osalemist kodanikudemokraatias, et mõjutada neid puudutavaid probleeme.

1.2. Euroopa Liidus näeme kodanikuühiskonda ja sotsiaalpartnereid tegutsemas eri tasanditel. Mõned organisatsioonid tegutsevad ELi, teised riigi ja mõned piirkondlikul või kohalikul tasandil. Igal tasandil tehtav töö täiendab teiste tasandite tööd. Mis puudutab huvide kaitsel tehtavat tööd, määrab ELi fookuse võrreldes riiklike organisatsioonide omaga sageli see, kuidas poliitiline pädevus on jaotatud ELi ja riikliku tasandi vahel.

1.3. Ka rohujuuretasandil tegutseval kodanikuühiskonnal võib olla roll uute poliitikameetmete ja algatuste elluviimise ja mõju järelevalvel. Kodanikuühiskond ei mõjuta aga mitte üksnes poliitilisi otsuseid, vaid on olemas ka selleks, et osutada teenuseid inimestele, keda ta esindab.

1.4. COVID-19 pandeemia ja Euroopa aeglase taastumise ajal sügavast kriisist on kodanikuühiskonnal ja sotsiaalpartneritel tulnud oma rolli kohandada. Senisest veelgi rohkem tähelepanu on pööratud elutähtsate teenuste osutamisele, inimõiguste kaitsmisele ja elude päästmisele, samal ajal tegeledes nende organisatsioonide ees seisvate probleemidega rahastuse tagamisel ja oma töötajate toetamisel. Peale selle kaasnes pandeemiaga mitmeid uusi ELi rahastamisalgatusi, mida omakorda oli vaja jõuliselt edendada tagamaks, et investeeringud jõuavad neid kõige enam vajajateni.

1.5. Praegu kogeme, et Euroopa kodanikuühiskond liigub COVID-19 kriisist täiesti uude kriisi. Paljud kodanikuühiskonna osalejad keskenduvad oma jõupingutustes nüüd sellele, et tegeleda Vene võimude Ukrainasse põhjuseta sissetungimise tagajärgedega. Näiteks kasutavad paljud valitsusvälised organisatsioonid pandeemiaga seotud kriisiohje valdkonnas saadud kogemusi nüüd selleks, et toetada Ukraina pagulasi, koguda hädaabivahendeid ja aidata ukrainlastel põgeneda nende koduriigis praegu aset leidva verevalamise eest. Ühtlasi suunavad nad oma jõupingutused neile, keda mujal ELis vaesus kõige enam ohustab, sest kütusehinnad tõusevad väga järsult ja inflatsioon kasvab.

1.6. Kodanikuühiskonna kaasamine poliitikakujundamise protsessi on ELi väärtuste lahutamatu osa. Euroopa Liidu lepingu artiklis 1 on sätestatud, et otsuseid tuleb teha „nii avalikult kui võimalik ja nii kodanikulähedaselt kui võimalik“. ELis ei saa sotsiaaldialoogi ja kodanikuühiskonna dialoogi mahasurumine tulla kõne allagi. Nende väärtuste austamine peaks olema eeltingimus selleks, et liikmesriigid saaksid ELi rahalist toetust.

1.7. EL peaks rakendama täislepumatust liikmesriikide suhtes, kus kodanikuühiskonna tegutsemisruum on vähenemas. Süsteem, milles kodanikuühiskonna ja eriti valitsuse tegevusse kriitiliselt suhtujate häält vaigistatakse, takistab olulisel määral oma kodanike huvide eest seisvaid poliitikakujundajaid tegutsemast. Sellest saab hoopis süsteem, kus võimalolijad tegutsevad üksnes enda huvides. Selline lähenemisviis ohustab demokraatiat ELis ja sellel puudub koht Kopenhaageni poliitilistes kriteeriumides kirjeldatud Euroopa väärtuste hulgas⁽¹⁾.

1.8. Selle tagamine, et liikmesriigid järgivad ELi väärtusi, ei tähenda üksnes avatust kodanikuühiskonnaga suhtlemisel, vaid sellega hõlbustatakse kodanikuühiskonna toimimist ka siis, kui see on riigi poliitika suhtes kriitiline või poliitiliselt erineval seisukohal. Kõigile ELi kodanikuühiskonna organisatsioonidele peab olema tagatud vabadus ja sõltumatus. Liikmesriigid, kes toetavad dialoogi üksnes spetsiaalselt valitud ja valitsust toetavate organisatsioonidega nn punktikogumise eesmärgil, on samavõrd süüdi ebademokraatlike tavade rakendamises kui valitsused, kes kodanikuühiskonnaga üldse ei suhtle.

1.9. Poliitikakujundajad peaksid tagama kodanikuühiskonna sisulise ja mitte üksnes pealiskaudse osalemise. Selleks tuleb kodanikuühiskond kaasata otsustusprotsessi kõigisse etappidesse. See tähendab kodanikuühiskonna seisukohtade ärakuulamist uute õigusaktide, projektide ja algatuste väljatöötamisprotsessis ning regulaarset konsulteerimist kodanikuühiskonnaga nende kavandamisel, vastuvõtmisel ja seejärel elluviimisel. Liiga sageli küsitakse kodanikuühiskonnalt arvamust siis, kui õigusaktid ja projektid on juba lõppetapis. See ei võimalda poliitikakujundajatel ettepanekuid arvesse võtta ja loob pretsedendi, kus kodanikuühiskonnalt oodatakse neile esitatud ettepanekutele lihtsalt automaatset heakskiitmist.

1.10. Kõigi tasandite poliitikakujundajad peaksid muutma oma konsulteerimisprotsessid hõlpsasti leitavaks ja juurdepääsetavaks. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab kiiduväärseks Euroopa Komisjoni avalike konsultatsioonide süsteemi, sest see on avatud kõigile kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja kodanikele, ning asjaolu, et kõik konsultatsioonid avaldatakse süstemaatiliselt samal veebilehel⁽²⁾. Teisalt võidakse ELi tasandi konsultatsioonidel mõnikord piirata lubatud panustamisviise.

1.11. Kodanikuühiskonnal on potentsiaali aidata poliitikakujundajatel täita selliseid olulisi ülesandeid nagu järelevalve. Kui aga võtta kodanikuühiskonna rolli uute poliitikavaldkondade ja algatuste elluviimise järelevalves tõsiselt, peaksid ELi riiklikud ja kohalikud ametiasutused toetama asjakohaseid organisatsioone tegevuskulude katmisel. See on nüüd veelgi olulisem, arvestades COVID-19-st tingitud ebakindlust rahaliste vahendite tagamisel ja projektide rahastamisel ning tegevuskulude suurenemist. Kodanikuühiskonnalt parima kvaliteediga ja konstruktiivseima toetuse saamiseks on oluline, et kui pakutakse rahastust tegutsemiseks ja suutlikkuse suurendamiseks, ei tohi see seada kahtluse alla kodanikuühiskonna organisatsioonide sõltumatust.

1.12. On mitmeid meetmeid, mida EL saaks rakendada kodanikuühiskonna panuse arvessevõtmiseks. Alustada võiks osaleja staatuse määramisest. Samuti võiks EL ühinemisõiguse ja kodanikuühiskonnaga peetava dialoogi vallas kokku leppida suunistes ja ühistes standardites, mida rakendatakse kõigis asjakohastes protsessides, ning võtta vastu institutsioonidevahelise kokkuleppe kodanikuühiskonnaga peetava dialoogi kohta. Poliitikakujundajate ja kodanikuühiskonna partnerlussuhete parandamiseks ELi tasandil oleks samuti äärmiselt kasulik tunnustada ja edendada ühenduste ja valitsusväliste organisatsioonide rolli Euroopa Liidu raamistikus.

1.13. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on ka omad kohustused, mida tuleb hea poliitikakujundamise nimel täita. Esmajoones peaksid organisatsioonid olema pidevalt avatud nende inimeste igapäevaprobleemidele, keda nad esindavad, ja veenduma, et nende inimeste huvide eest seistes arvestatakse nende vajadusi. Eriti oluline on soodustada noorte kaasatust kodanikuühiskonnas ja tagada sellele liikumisele tulevik. Samuti on ülioluline, et kodanikuühiskonna panus oleks edasiviiv ja selle soovitusel selged, et aidata kujundada uusi poliitikavaldkondi viisil, mida see peab parimaks rühmade jaoks, millest ta koosneb. Panustades ei tohiks keskenduda ainult sellele, mis on halvasti tehtud, vaid peaks esitama ka konkreetseid soovitusi täiustusteks.

2. Üldised märkused

2.1. Käesolevas dokumendis hõlmab mõiste „kodanikuühiskond“ ka sotsiaalpartnereid, kuigi tuleb märkida, et sotsiaalpartnerid tegutsevad õiguste kaitsel oma ainulaadsel ja spetsiifilisel viisil. Kodanikuühiskonna organisatsioonid seisavad ka selliste rühmade huvide eest, kes ei saa valimisõiguse kaudu poliitikat mõjutada, näiteks lapsed, puuetega inimesed, kellelt on võetud nende valimisõigus, ning rändajad ja pagulased, ning edendavad nende osalemist demokraatias. Seepärast on kodanikuühiskonna ja poliitikakujundajate dialoogil keskne tähtsus, et mõista ühiskonna vajadusi ja kujundada tõhusaid poliitilisi lahendusi.

⁽¹⁾ Ühinemiskriteeriumid (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en).

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/consultations_et

2.2. Sõltumatud ja teadlikud kodanikuühiskonna organisatsioonid võivad pakkuda hindamatut panust poliitikakujundamisse. Samuti võivad nad mängida olulist rolli olemasolevate poliitikameetmete ja algatuste tulemuslikkuse järelevalves. Ülioluline on aga toetada suutlikkuse suurendamist.

2.3. Kodanikuühiskonna tegutsemisruum on mõnes Euroopa Liidu piirkonnas järsult vähenenud ning ELi institutsioonid peavad neile muret tekitavatele suundumustele jõuliselt ja kompromissitult reageerima. Kodanikuühiskonna kaasamine poliitikakujundamise protsessi on ELi väärtuste lahutamatu osa. Euroopa Liidu lepingu artiklis 1 on sätestatud, et otsuseid tuleb teha „nii avalikult kui võimalik ja nii kodanikulähedaselt kui võimalik“. Kodanikuühiskonna mahasurumine ei tule kõne allagi.

2.4. Tänu ELi ja riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi poliitilise pädevuse eristamisele on suurenenud kodanikuühiskonna esindatus eri tasanditel. ELi tasandil on kodanikuühiskonna organisatsioonid, kes tegelevad konkreetset poliitikavaldkondadega, milles võetakse vastu ELi õigusakte, samas tegutsevad teised kodanikuühiskonna organisatsioonid hoopis riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil.

2.5. Kaks peamist takistust, millega kodanikuühiskond kõikidel tasanditel enamasti kokku puutub, on poliitikakujundajate vastuseis dialoogile ja ebapiisav sisuline kaasamine otsustusprotsessi kõigis etappides. Selliste hoiakute kõrvaldamiseks tuleks Euroopa ja riiklikul tasandil kehtestada õigusnormid.

2.6. Riikliku ja ELi tasandi kodanikuühiskonnal on Euroopa pandeemiajärgses taastumises määrav tähtsus. Üks valdkondadest, mida need kaks tasandit koordineerivad, on see, kuidas ELi liikmesriigid investeerivad taaste- ja vastupidavusrahastust eraldatud raha, mis võib järgmistel aastatel ja aastakümnetel olulisel määral muuta meie ühiskonna ja majanduse olemust. See protsess on aga toonud esile paljude liikmesriikide vähesel pühendumusel kodanikuühiskonnaga sisuliselt konsulteerida: paljud kodanikuühiskonna organisatsioonid on riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kavandamisest kõrvale jätetud või parimal juhul sellesse vaid pealiskaudselt kaasatud. Seda kirjeldati komitee 2021. aasta veebruari resolutsioonis⁽³⁾. Pealegi oli see ebapiisav konsulteerimine kodanikuühiskonnaga näha hoolimata sellest, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/241⁽⁴⁾ (millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu) artiklis 18 on sätestatud kohustus seda teha.

3. Kuidas kodanikuühiskonna kaasamine võib kaasa tuua arukama poliitikakujundamise

3.1. Kõigi tasandite poliitikakujundajate ülesanne on seista kodanike huvide eest, mitte vastupidi. Demokraatia saab nõuetekohaselt toimida vaid siis, kui seaduste loojad ja elluviijad on tegelikult elus toimuvast teadlikud ja mõistavad, mida nende esindatavad inimesed vajavad. Kodanikuühiskonna olemasolu ning selle aktiivne kaasamine ja sisuline osalemine otsustusprotsessis kõigil tasanditel on tõhusaks ja arukaks valitsemiseks ülioluline.

3.2. Kodanikuühiskonna organisatsioonidele on usaldatud ülesanne edastada sõnumeid inimestelt, keda nad esindavad, või suurendada teadlikkust ühiskondlikest probleemidest ning muuta need selgeteks ja sidusateks sõnumiteks ja poliitilisteks soovutesteks. Dialoog kodanikuühiskonnaga on seega tõhus viis poliitikakujundajate jaoks mõista eri sotsiaalsetesse rühmadesse kuuluvate inimeste mitmesuguseid vajadusi. See aitab vähendada ohtu, et poliitika elluviimisel tekkida võivad probleeme eiratakse, ning võib anda teadmisi ja asjatundmust, mis muidu jääks poliitikakujundajatele kättesaamatuks.

3.3. Poliitikakujundajad on avatud valijate soovidele, ent kodanikuühiskonna üks üliolulisi ülesandeid on esindada ka rühmi, kellel puudub hääleõigus. See kehtib isearanis nende kodanikuühiskonna organisatsioonide puhul, kes kaitsevad laste õigusi, puuetega inimesi, kellelt on võetud hääleõigus, eestkoste all olevaid inimesi ning sissevõetavaid ja pagulasi, kellel puudub oma elukohariigis hääleõigus. Kodanikuühiskonna roll on seista selliste rühmade huvide eest, kes ei saa oma häält valimisõiguse kaudu kuuldavaks teha. Samuti soodustab kodanikuühiskond kõigi osalemist kodanikudemokraatias, et mõjutada neid puudutavaid probleeme. Kui ei oleks tugevat kodanikuühiskonda ja nende suutlikkust soodustada neisse rühmadesse kuuluvate inimeste kaasamist, oleks paljudel oht jääda jätkuvalt poliitikakujundajate tähelepanuta.

3.4. Ka rohujuuretasandil tegutsevatel kodanikuühiskonna organisatsioonidel, eelkõige riigi ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonidel, võib olla roll uute poliitikastrateegiate ja algatuste elluviimise ja mõju järelevalvel. Järelevalve on aga pingeline töö, mis nõuab sageli väga tehnilisi teadmisi. Seetõttu on oluline, et EL ja liikmesriigid pakuksid kodanikuühiskonna organisatsioonidele rahalist ja tehnilist tuge, et võimaldada neil suutlikkust suurendada. Lisaks peaks komisjon alustama ELi vahendite kasutamise järelevalve strateegia väljatöötamist. Näib, et selle ülesandega ei tule komisjon päris üksi toime. Strateegias tuleks selgelt välja tuua, kuidas komisjon kavatseb toetada tema kõrval tegutsevaid partnereid järelevalvetegevuses.

⁽³⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/documents/resolution/involvement-organised-civil-society-national-recovery-and-resilience-plans-what-works-and-what-does-not>

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

4. ELi tasandi kodanikuühiskonna roll pandeemiajärgsel taastumisel

4.1. ELi tasandi kodanikuühiskond tähendab osalejaid, kes suhtes ELi institutsioonidega seisavad teatud teemade eest ja esindavad inimesi, kes elavad kõigis 27 liikmesriigis ja sageli kaugemalgi. Neil on oluline roll ELi selliste pädevusvaldkondade eest seismisel, kus on vaja astuda dialoogi ELi tasandi poliitikakujundajatega.

4.2. ELi kodanikuühiskond keskendub sageli valdkondadele, mis on loetletud allpool. Tegu on poliitikavaldkondadega, milles EL saab esitada õigusaktide ettepanekuid või milles liikmesriigid saavad riigi tasandil õigusakte vastu võtta üksnes siis, kui see ei ole vastuolus juba kehtivate ELi õigusaktidega. Need on järgmised: tööhõive ja sotsiaalküsimused; majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus; põllumajandus, kalandus, keskkond; tarbijakaitse; transport; üleeuroopalised võrgud; energeetika; õigusküsimused ja põhiõigused; ränne ja siseasjad; rahvatervis; arengukoostöö ja humanitaarabi. Kodanikuühiskond ja sotsiaalpartnerid keskenduvad praegu ka ELi tasandi poliitilistele algatustele, näiteks ELi sotsiaalõiguste sammas⁽⁵⁾ ja Euroopa roheline kokkulepe⁽⁶⁾.

4.3. ELi tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonide tööd huvide kaitsmisel takistab endiselt palju asjaolusid. Nagu on märgitud komitee teabearuandes SOC/639,⁽⁷⁾ ei ole Euroopa Liit erinevalt teistest rahvusvahelistest organisatsioonidest seni kehtestanud osaleja staatust Euroopa ühenduste ja valitsusväliste organisatsioonide jaoks. Euroopa põhiõiguste harta tagab siiski kogunemis- ja ühinemisvabaduse, eelkõige kodanikuühiskonna valdkonnas kõigil tasanditel, sealhulgas Euroopa tasandil⁽⁸⁾.

COVID-19 pandeemiast taastumise kontekstis on ELi kodanikuühiskond mõjutanud seda ja teostanud järelevalvet selle üle, kuidas on ELi rahalisi vahendeid kasutatud inimeste kriisist välja toomiseks.

4.4. ELi rahastuse – eelkõige 723,8 miljardit eurot hõlmava taaste- ja vastupidavusrahu⁽⁹⁾ vormis – kasutamine võib soodustada sotsiaalset ja majanduslikku taastumist COVID-19 kriisist. Kuhu aga raha investeeritakse, on poliitiline valik. Kui selle raha kasutamisega seotud riiklikud kavad töötavad välja liikmesriigid, siis nende kavade hindamise ja heakskiitmise eest vastutab Euroopa Komisjon. ELi kodanikuühiskond on aktiivselt teavitanud Euroopa Komisjoni riiklikes kavades sisalduvatest muret tekitavatest rahastamisettepanekutest. Kodanikuühiskond on esile toonud olemasolevaid süsteemseid probleeme, mida pandeemia on paljastanud ja võimendanud, näiteks ebapiisavad investeeringud rahvatervisesse, sotsiaalkindlustusse ja haridussüsteemidesse, ning seisnud selle eest, et taaste- ja vastupidavusrahu abil tegeletaks selle probleemi lahendamiseks.

4.5. Mitut riiklikku taaste- ja vastupidavuskava on Euroopa Komisjoni palvel kohandatud ning mõni kava on kas tagasi lükatud või on selle heakskiitmine blokeeritud⁽¹⁰⁾. Kodanikuühiskonnal oli nende murekohtade esiletõstmisel oluline osa⁽¹¹⁾. ELi rahalisi vahendeid tuleb kasutada valdkondades, kus pandeemia ajal olid pinged suurimad ja surmajuhtumid kõige arvukamad ning kus esines inimeste põhiõiguste enim muret tekitavaid rikkumisi. See hõlmab eelkõige puuetega inimestele ja eakatele mõeldud institutsionaalsetest hooldusasutustest loobumise rahastamist, samuti erakorralise arstiabi osutamise seotud paremat valmisolekut ja vastupidavust, et vältida triaazisüsteemi kordumist, mis tähendas, et teatud rühmadel puudus juurdepääs haiglaravile.

4.6. ELi rahalised vahendid on ette nähtud ka selleks, et toetada majanduse taastumist ja pandeemia ajal elatise kaotanud inimeste töölenaasmist. Hinnanguliselt kadus COVID-19 tõttu ainuüksi ELis 6 miljonit töökohta⁽¹²⁾. Siiski ei mõjutanud töökoha kaotus kõiki inimesi ühtviisi. Sotsiaalpartneritel on oluline roll sellise majandus-, töö- ja sotsiaalpoliitika kujundamisel, mis edendab hästi toimivaid tööturget ja kaitseb seega töötajaid, sh neid, keda sissetuleku kaotus kõige rohkem ohustab, ja tööandjaid. ELi tasandi kodanikuühiskond on samuti teinud tööd selle nimel, et tagada investeeringute

⁽⁵⁾ Euroopa sotsiaalõiguste sammas, Euroopa Komisjon (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_et).

⁽⁶⁾ Euroopa roheline kokkulepe, Euroopa Komisjon (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_et).

⁽⁷⁾ „Euroopa ühenduste ja valitsusväliste organisatsioonide põhikirja loomine koos valitsusväliste organisatsiooni või Euroopa ühenduse täpse määratlusega“ (teabearuanne), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (<https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/information-reports/creation-european-statute-associations-and-ngos-incorporating-precise-definition-ngo-or-european-association-information>).

⁽⁸⁾ Artikkel 12.

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_et

⁽¹⁰⁾ Bulgaaria kava ei kinnitatud ja Ungari kava heakskiitmine blokeeriti.

⁽¹¹⁾ ELT C 517, 22.12.2021, lk 1.

⁽¹²⁾ „COVID-19 has already wiped out 6 million jobs, EU study finds“, Coronavirus pandemic News, Al Jazeera.

suunamine neile, keda COVID-19 kõige rohkem mõjutas. Eriti oluline roll on naiste, noorte, puuetega inimeste ja etniliste vähemuste huve esindaval kodanikuühiskonnal, et tagada raha suunamine asjakohaste rühmade ümberõppesse ja toetamisse. See on üks valdkond, millega kodanikuühiskonna organisatsioonid on tegelenud, mõjutades Euroopa Komisjoni prioriteete ja soovitusi seoses rahaliste vahendite kasutamise, ELi riiklike kavade hindamist ning teostades koos riigi ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonidega järelevalvet selle üle, kuidas liikmesriikides rahalisi vahendeid kasutatakse.

4.7. EL on alustamas ka Euroopa terviseliidu loomist, mis tagab, et EL on tulevaste tervisekriiside korral paremini valmis. Euroopa terviseliiduga nähakse ELi koordineerimises ette mitmeid muudatusi sellistes valdkondades nagu ravimite nappuse ja varude loomise kaardistamine, uute ravimite ja ravimeetodite testimine ja heakskiitmine ning elupäästvate seadmete piiriline vajaduspõhine jaotamine. Ka siin on ELi kodanikuühiskonnal oma osa selle tagamisel, et uus kava kaitseks paremini neid rühmi, kelle huve ELi ja liikmesriikide pandeemiameetmed kõige vähem arvestasid. Neid eesmärke on kirjeldatud komitee arvamuses SOC/665⁽¹³⁾. Eesmärk on tagada, et Euroopa Raviamet kehtestaks Euroopa mudeli ravimite hinna kujundamiseks õiglasel, vastutustundlikul ja läbipaistval viisil. See hõlmab ka püüt varustada Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus volituste ja vahenditega, mille abil tegeleda tervisealase ebavõrdsusega ja tagada, et ELi tervishoiuameetmed on suunatud kõige enam ohustatud isikutele ning et ELi tervisekampaniad ja rahvatervisealane teave on kõigile inimestele tulevaste kriiside ajal palju kättesaadavam ja mõistetavam.

4.8. Tulevasi kriise ei põhjusta tõenäoliselt mitte ainult viirused, vaid samuti või isegi peamiselt kliimamuutustest põhjustatud looduskatastroofid. ELil on täita oluline roll aitamaks liikmesriikidel vähendada CO₂ heidet ning valmistuda kasvavateks probleemideks (näiteks üleujutused ja metsatulekahjud), mille tunnistajaks oleme viimastel aastatel olnud, ja ühiselt nendega tegeleda. Valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid võivad seega aidata poliitikakujundajatel kindlaks teha kõige enam investeringuid vajavad valdkonnad ja pakkuda välja lahendusi keskkonnakatastroofide paremaks ohjamiseks viisil, mis ei jäta kedagi kõrvale.

5. Riigi ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonna roll parema taastamise põhimõtte rakendamisel

5.1. ELi kontekstis on mitmeid poliitikavaldkondi, kus huvide kaitsmise vastutus on täielikult riiklike ja kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonide õlul. Täpselt nagu ELi tasandi kodanikuühiskonna puhul, taandub see viisile, kuidas pädevus on ELi ja selle liikmesriikide vahel jaotatud. Koostöös ELi tasandi kodanikuühiskonnaga tagavad riiklikud ja kohalikud kodanikuühiskonna organisatsioonid kõigi poliitikavaldkondade hõlmatus.

5.2. Riigi ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonid keskenduvad enamasti järgmistele valdkondadele: rahvatervis, tööstus, kultuur, haridus, noored ja sport, sotsiaalkaitse, keskkonnakaitse, sotsiaalteenused, ohvrite õigusabi, varjupaigad vägivalla ohvrite jaoks jne.

5.3. Paljud probleemid, mida COVID-19 süvendas, jäid riikliku ning piirkondliku ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonna hooleks. Riiklikus kontekstis tehti otsuseid viiruse leviku peatamise eeskirjade, erakorralise arstiabi osutamise, vaktsineerimisprioriteetide, igas vanuses õppijate hariduse jätkamise ja töökoha kaotanud töötajate sissetulekute kaitsmise kohta. See tegevus hõlmas ka vaktsiinide kohta leviva väärinfo vastu võitlemist ning teatud inimrühmades diskrimineerimise ja vaesuse suurenemise ohu esiletoomist.

5.4. Võib-olla on just riikliku ja kohaliku tasandi kodanikuühiskonnal kõige olulisem roll, et aidata ELil paremini taastuda, kuna nad kujundavad riiklikku ja piirkondlikku poliitikat ning osutavad kogukondadele olulisi teenuseid järgmistes valdkondades:

- tagada kõigile õppijatele pärast pandeemiat kontaktõppe juurde naasmine;
- ületada digilõhe, eeskätt tõrjutud rühmade puhul;
- tagada, et poliitikameetmetega edendatakse nende inimeste kvaliteetset tööhõivet, kes on praegu kõige tõenäolisemalt tööturul kõrvale jäetud, eelkõige noorte, naiste, sisserändaja taustaga inimeste ja puuetega inimeste tööhõivet;

⁽¹³⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 109.

- tugevdada sotsiaalkaitsesüsteeme ja nende suutlikkust, et toetada kõiki inimesi inimväärse elatustaseme säilitamisel;
- tagada, et riiklikus pikaajalise hoolduse ja sotsiaalteenuste poliitikas keskendutakse institutsionaalse hoolduse asemel, kus kogesime pandeemia ajal kõige rohkem surmajuhumeid, kogukonna- ja perepõhistele alternatiividele;
- edendada poliitikameetmeid ja investeeringuid, mis hõlbustavad rändajate ja pagulaste kaasamist tööturule ja sotsiaalkaitsesüsteemidesse;
- kodanikuühiskonnal on keskne tähtsus ka majanduslike ja poliitiliste tingimuste parandamiseks. Iseäranis sotsiaalpartnerid on olulised, et parandada kollektiivlääbirääkimiste abil sisetuleku piisavust ja muuta töötingimused õiglasemaks.

5.5. Raamistik kodanikuühiskonna ametlikuks osalemiseks poliitikakujundamises varieerub liikmesriikide lõikes. Mõnes liikmesriigis on komiteega sarnaseid riiklikke organisatsioone, kuigi neile antud volitused on erinevad ja muutuvad pidevalt. Komitee struktuur, mis koosneb liikmetest, kes esindavad kolme rühma – tööandjaid, töötajaid ja Euroopa mitmekesisus –, on selline struktuur, mida saaks edukalt korrata riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

Koostöös ELi tasandi kodanikuühiskonna tegevusega on riiklikud kodanikuühiskonna organisatsioonid aidanud kaasa ka taaste- ja vastupidavusrahastu kasutusvõimaluste kujundamisele liikmesriikides.

5.6. Oma teabearuandes SOC/639⁽¹⁴⁾ ja resolutsioonis riikliku kodanikuühiskonna kaasamise kohta riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse⁽¹⁵⁾ kiitis komitee Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel 2020. aasta detsembris saavutatud kokkulepet määruse kohta, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu⁽¹⁶⁾. Määruse artiklis 18 tuuakse välja vajadus, et kodanikuühiskonna organisatsioonid osaleksid konsulteerimise teel riiklike taaste- ja vastupidavuskavade väljatöötamises ja elluviimises.

5.6.1. On irooniline, et kuigi taaste- ja vastupidavusrahastu loomist käsitlevas määruses viidatakse kodanikuühiskonna kaasamisele, jäeti määruse sisulise osa, mis käsitleb kodanikuühiskonna kaasamist protsessi, sõnastamisel kodanikuühiskond kaasamata. Lisaks ei mainita määruses kordagi otseselt kodanikuühiskonna organisatsioonide kui toetusesaajaid, erinevalt näiteks VKEdest. See on tekitanud probleeme kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamisel elluviimisprotsessi. See on paradoksaalne, arvestades, et kodanikuühiskonna organisatsioonid on COVID-19 pandeemiast taastumise ajal keskse tähtsusega osalejad.

5.6.2. Lisaks on vaatamata Euroopa Komisjoni suunistele⁽¹⁷⁾ praktikas reaalsus see, et riigi tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonidel oli väga keeruline mõjutada riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kujundamist. Üheks takistuseks on olnud mõne riigi valitsuse ilmne soovimatus kaasata kodanikuühiskonda oma kavade väljatöötamisse. Paljud valitsused ei ole kodanikuühiskonda aktiivselt kaasanud, mistõttu kodanikuühiskonna organisatsioonid pöördusid avalikult riiklike ametiasutuste poole, et neil lastaks osaleda. Isegi kui nad kaasati, siis enamasti kodanikuühiskonnaga konsulteerimiseks eraldatud ajast ei piisanud. See takistas sisulist arutelu ja kodanikuühiskonna panuse arvessevõtmist riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades. Selle tagajärjel tõendas küll suur hulk liikmesriike, et on teataval moel kodanikuühiskonnaga konsulteeritud, ent liigagi tihti ei olnud riigi tasandi kodanikuühiskond konsulteerimisel põhinevate kavade kujundamisse realselt kaasatud.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ „Euroopa ühenduste ja valitsusväliste organisatsioonide põhikirja loomine koos valitsusvälise organisatsiooni või Euroopa ühenduse täpse määratlusega“ (teabearuanne), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (<https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/information-reports/creation-european-statute-associations-and-ngos-incorporating-precise-definition-ngo-or-european-association-information>).

⁽¹⁵⁾ ELT C 155, 30.4.2021, lk 1.

⁽¹⁶⁾ ELT L 57, 18.2.2021, lk 17.

⁽¹⁷⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Pakenditööstuse muutmine ohutuks, taskukohaseks ja keskkonnasäästlikuks tööstusharuks“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 323/04)

Raportöör: **Matteo Carlo BORSANI**

Kaasraportöör: **Dirk JARRÉ**

Täiskogu otsus	21.10.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine seksioonis	11.3.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	201/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Pakendamine on enamikus tarneahelates hädavajalik progressi võimaldav tehnoloogia. Selle mõju ulatub selle enda ökosüsteemist palju kaugemale, mistõttu on see oluline Euroopa majanduse ja ühtse turu jaoks ning majanduse taastumise toetamiseks ja kestliku majanduskasvu edendamiseks. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib Euroopa Komisjonil ja riikide valitsustel koostöös kõigi pakenditööstuse sidusrühmadega teha algatusi toote kogu olelusringi ulatuses, et edendada ringmajanduse protsesse, soodustada kestlikku tarbimist ning püüda vältida jäätmete tekkimist ja hoida kasutatud ressursse võimalikult kaua ELi majanduses.

1.2. Arvestades tänapäeva ühiskondlikke probleeme, peavad nii tööstuse ja töötajate esindusorganisatsioonid, valitsused, avaliku sektori asutused ja valitsusvälised organisatsioonid leidma uuenduslikke lahendusi pakenditööstuse kestlikkuse suurendamiseks, võttes arvesse, et ringpakenditel on planeedi kaitsmisel keskne roll.

1.3. Lisaks peaks komisjon jõuliselt julgustama Euroopa sotsiaalse dialoogi loomist pakendisektori ametiühingute liitude ja tööandjate liitude vahel. Selline Euroopa dialoog, mis on hästi kooskõlastatud riikide ja ettevõtete tasandiga, pakuks Euroopa Komisjonile vajalikku toetust oma algatuste kavandamisel ja rakendamisel ning võimaldaks sotsiaalpartneritel pidada läbirääkimisi õiglase ülemineku üle.

1.4. Komitee soovib võtta kasutusele otstarbekohased pakendid uue meetmena kõigi pakendite jaoks, mis tähendab, et kõik pakendid tuleks välja töötada ökodisaini põhimõtete kohaselt: need peavad sobima tootele nii, et tühi ruum pakendis ja pakendi kaal oleksid minimaalsed, mis aitaks vältida seega ülepakendamist ja alapakendamist ning sellega seotud tarbetuid jäätmeid ja kadusid. See optimeeriks ka pakendatud kaupade transpordi CO₂-jalajälge, võimaldades saavutada Euroopa Komisjoni seatud heite-eesmärgid.

1.5. Sidusrühmad ei taju veel piisavalt muutuse ulatust ja seepärast nõuab komitee, et ELi institutsioonid võtaksid selle protsessi haldamisel suurema vastutuse ja juhtrolli.

See hõlmab puuduvate regulatiivsete osade esitamist kergesti mõistetaval ja rakendataval viisil, samuti toetavaid meetmeid kogu ökosüsteemis, pöörates erilist tähelepanu kõige tundlikumatele üksustele, nagu VKEd ja eraisikud.

1.6. Komitee julgustab võtma pakendite üldise rolli ja mõju hindamiseks terviklikku lähenemisviisi, sest kui käsitleda ainult pakendit, võib see negatiivselt mõjutada õigusraamistikku ja sundida ettevõtteid järgima strateegiaid, mis on kulukad, ebatõhusad ja lõppkokkuvõttes vähem kestlikud. Olulised elemendid, mida tuleb arvesse võtta, on pakendatud toodete ohutus ja kaitse, pöörates erilist tähelepanu toidule ja jookidele, ⁽¹⁾ nii et pakend oleks nii kestlik kui ka tõhus. Sellega seoses ei tohi kestlikkusele suunatud lähenemisviisi pakendite kujundamisel neid funktsioone kahjustada.

1.7. Euroopa Liidu institutsioonid peaksid edendama miinimumstandardeid – toetamaks Euroopa pakendiettevõtjaid rohepöörde ja õiglase ülemineku eesmärkide saavutamisel –, mida tuleks kohaldada ka kõigi kolmandatest riikidest siseturule sisenevate pakendite suhtes. Komitee nõuab, et poliitikakujundajad tagaksid kaubanduslepingute kestlikkus kriteeriumide täitmise ning et import hõlmaks ILO inim- ja töötajate õiguste konventsiooni kontrollikriteeriume kogu pakendisectori väärtusahelas. See tagaks turul võrdsed tingimused.

1.8. Komitee kutsub komisjoni üles edendama ELi tasandil haridus-, teabe- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniaid, et suurendada teadlikkust keskkonnasäästlike tavade tähtsusest pakendite olusringi kõigil tasanditel, suunates kollektiivse käitumise kas kestlikule tootmisele, kestlikele ostuvalikutele või pakendite kõrvaldamise ja ringlussevõtu parimatele tavadele.

1.9. Tulevastes ELi õigusaktides ja meetmetes tuleks keskenduda mitte üksnes pakenditele, vaid kogu ahelale: tootmisele, tarbimisele ja jäätmekäitlusele. Komitee soovib edendada investeeringuid tehnoloogilistesse uuendustesse, toetades taastuvate ja kvaliteetsete ringlussevõetavate materjalide nõudlust ja pakkumist.

1.10. Pakenditööstus peab toetama ringmajandust, keskendudes ökodisainile, väljakujunenud ringlussevõtu tehnoloogiatele ning laialikandumise vältimisele. Komitee soovib määrata kindlaks tõhusad ressursside majandamise strateegiad, mis on kohandatud iga ressursiliigi olemusele, tuginedes ressursside majandamise, säilitamise ja taastamise ühistele põhimõtetele.

1.11. Pakendite nõuetekohane kogumine ja ringlussevõtt on oluline, et vähendada ressursside raiskamist. Sellega seoses soovib komitee edendada ELi tulevastes pakendialastes õigusaktides jõuliselt sellist avalikku poliitikat ja käitumist, mille eesmärk on parandada pakendijäätmete sortimist, kogumist ja kõrvaldamist. Lisaks toetab see ELi ringlussevõetavuse eesmärkide saavutamist kõikide pakendimaterjalide puhul. Komitee soovib ka hinnata tagatisrahasüsteemi algatusi kui võimalikku viisi, kuidas suurendada pakendite ringlussevõttu mõnes konkreetses sektoris.

1.12. Komitee soovib rakendada liikmesriikides kohalikul tasandil ühtlustatud kriteeriume pakendite ringlussevõtu suhtes, sh laiendatud tootjavastutuse tasude kohandamist ja samuti ringlussevõetavate pakendite märgistamist. Pakendeid ja pakendatud kaupu käsitlevad ELi eeskirjad tuleb kavandada kooskõlas ühtse turu põhimõtetega ning tuleb toetada nende ühtlustatud rakendamist kogu ELis. Oluline on, et Euroopa Komisjon tagaks kestlikkuse regulatiivsete nõuete ühetaolise kohaldamise ja jõustamise kogu ELi territooriumil, mis aitab vältida killustatust ja sisemisi tehnilisi tõkkeid.

⁽¹⁾ Mõnes tööstusharus, näiteks põllumajanduslikus toidutööstuses, on pakenditel tähtis roll ka toiduainete ja jookide ristsaastumise vältimisel ja seega ka seonduvate terviseriskide ärahoidmisel.

1.13. Parima keskkonnavalase tulemuse tagamiseks on vaja tõenditel põhinevaid poliitikameetmeid. Sellega seoses soovib komitee, et pakendite ja pakendijäätmete direktiivi⁽²⁾ eelseisev läbivaatamine peaks võimaldama edasist uuendustegevust, seades eesmärgid, mis on kooskõlas olulusringipõhise mõtteviisiga, mida toetavad kindlad andmed ja teaduslikud tõendid ning mis annavad parima üldise keskkonnavalase tulemuse, pöörates nõuetekohast tähelepanu ka mis tahes mõjule pakendis olevatele toodetele.

1.14. Normatiivne lähenemisviis, mida riikide ametiasutused ja ELi institutsioonid peaksid selles sektoris kasutama, peab kaasama otsuste tegemisse kõik sidusrühmad. Oluline on, et kehtiv õigusraamistik oleks usaldusväärne ja tagaks õiguskindluse. Ilma selleta kipuvad ettevõtjad investeringuid edasi lükkama või võivad teha investeringuid, mis ei ole kooskõlas regulatiivsete nõuetega. See seaks kahtlemata ohtu üldised eesmärgid ning põhjustaks ressursside raiskamist ja sektori töökohtade vähenemist.

1.15. Edendada tuleks teadusuuringuid ja uuendustegevust uute tehnoloogiate valdkonnas ning valdkonna töötajate koolitamist. Lisaks peaksid sotsiaalpartnerid tegema koostööd, et teha kindlaks tööstuse vajadused uute oskuste järele, ning arendama ja edendama töötajate koolitamist pakendite tootmise ja kõrvaldamise valdkonnas.

1.16. Komitee soovib võtta tulevastest õigusaktides arvesse ka digiteerimise potentsiaali pakenditööstuse edasiviival ümberkujundamisel.

1.17. Võttes arvesse pakendite ainulaadset kesket tähtsust kõigis majandussektorites, peaks Euroopa Komisjon looma ka iga-aastase pakendi- ja pakendijäätmete foorumi sidusrühmade ja Euroopa institutsioonide esindajate vahel, et jälgida direktiivi rakendamist, vahetada teavet tööstuse arengu kohta ning teha kindlaks ja edendada häid tavasid seoses kestlike pakendamiseeskirjadega.

1.18. Euroopa Komisjonil palutakse korraldada Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega dialoog käesolevas arvamuses esitatud soovitude rakendamise teemal ning vahetada teavet koostöövõimaluste kohta asjakohaste järeelmeetmete raames.

2. Pakendite ökosüsteemi taust ja õigusraamistik

2.1. Pakenditööstus täidab meie igapäevaelus mitmesuguseid eesmärgi – kaitse, reklaam, teavitamine, mugavus, kasutamine, käitlemine ja jäätmete vähendamine. Pakendamine, mis on oluline ühiskondlik ja äritaristu, on võimaldanud ühiskondlikku heaolu ja kaubandust ning on vajalik element majanduse taastamise toetamiseks ja jätkusuutliku majanduskasvu edendamiseks.

2.2. Pakenditööstus tegutseb üha keerukamas ökosüsteemis, mis koosneb paljudest osalistest, pakendites kasutatavate toorainete tootjatest kuni pakendatud toodet müüvate jaemüüjate, valdkonna töötajate, tarbijate, ettevõtjate ja pakendijäätmete olulusringi lõppu haldavate avaliku sektori ametiasutusteni.

2.3. ELi pakenditööstus on maailmas mahult teisel kohal ning hõlmab klaas-, raudmetall- ja alumiinium-, plast-, puit- ja paberpakendite tootjaid ja kasutajaid ning annab tööd rohkem kui 6,5 miljonile inimesele Euroopas⁽³⁾. Euroopa tarbijapakendite turu aastane liitkasvumäär (CAGR) on prognoosisperioodil 2021–2026 4 %. Tarbijapakendite hulga märkimisväärse eeldatava kasvu põhjusteks on muu hulgas tehnoloogilised uuendused, kestlikkus ja majanduslik atraktiivsus⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 1994. aasta direktiiv 94/62/EÜ pakendite ja pakendijäätmete kohta (EÜT L 365, 31.12.1994, lk 10).

⁽³⁾ Eurostat

⁽⁴⁾ [linkhttps://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-consumer-packaging-market](https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-consumer-packaging-market).

2.4. Euroopa rohelises kokkuleppes (Euroopa Komisjon, 2019) seatakse lisaks üldisele eesmärgile vähendada kasvuhooonegaaside heidet olulised ka poliitilised eesmärgid, et veelgi edendada pakendite väärtusahela üleminekut kestlikkusele, ja need on järgmised:

- tagada, et 2030. aastaks oleksid kõik pakendid ELi turul majanduslikult mõistlikul viisil korduskasutatavad või ringlussevõetavad;
- määrata kindlaks meetmed pakendijäätmete vähendamiseks ning
- tugevdada teise toorme ühtset turgu ringlussevõtu suurendamiseks.

2.5. Neid üldeesmärke on üksikasjalikumalt kirjeldatud ringmajanduse tegevuskavas 2.0,⁽⁵⁾ mille kohaselt on kavas vaadata läbi pakendite ja pakendijäätmete direktiiv. Viimane, mis jõustus 1994. aastal, on praeguse reguleeriva raamistiku keskmes. Komisjon vaatab praegu direktiivi läbi – vt vastav konsultatsioon⁽⁶⁾ ja vastav mõjuhindang,⁽⁷⁾ lähtudes üldisest kavatsusest vähendada pakendijäätmeid ning asendada lineaarsed toote- ja materjalivood (st tootmine, kasutamine, jäätmed) ringvoogudega.

3. Ringmajanduse edendamine

3.1. Pakendamisector on Euroopa ringmajandusele üleminekul otsustava tähtsusega, arvestades selle suutlikkust materjale ringlusse võtta. Üha rohkem pakendimaterjali kas võetakse taaskasutusse või on valmistatud teiste tootmisectorite ringlussevõetud materjalist. Samal ajal on sektoril potentsiaal sulgeda ringmajanduse ahel ning vältida seeläbi kahtlaste jäätmete eksporti⁽⁸⁾ ja takistada nende pakendiimportijate pääsu Euroopa turgudele, kes ei järgi parimat keskkonnatava. Väljaspool ELi asuvate ettevõtjate ebaausa konkurentsi küsimus on endiselt suur probleem, eriti VKEde jaoks, keda see turul esimesena mõjutab.

3.2. Kooskõlas ringmajanduse tegevuskavaga 2.0 tuleks 2030. aastaks kõiki pakendeid korduskasutada või need ringlusse võtta. Seega tuleks kõiki pakendimaterjale hinnata ringmajanduse eesmärkide saavutamise seisukohast, keskendudes ökodisainile ning väljakujunenud ja uutele ringlussevõtu tehnoloogiatele ning tugevdades meetmeid nende laialikandumise vastu võitlemiseks. Maailma rahvastiku kasv ja suurenenud tarbimine inimese kohta avaldavad üha suuremat survet olemasolevatele ressurssidele.

3.3. Kiudainel põhinev ja muu looduslik materjal, mida pakendites kasutatakse, võib kaasa tuua kasvu, mis ei sõltu ressursikasutusest. Selline pakend on valmistatud taastuvatest materjalidest ja on samas vastupidav, pillkupiüdev, ringlussevõetav ja biolagunev. Hiljutised uuringud on näidanud, et kiudmaterjalist pakendit saab ringlusse võtta rohkem kui 25 korda, mis näitab, et see on ringmajanduse oluline osa.

3.4. Samuti võivad alumiinium ja teras kui ainulaadsed püsivad materjalid aidata otsustavalt kaasa ringmajanduse toetamisele. Mitmekordse ringlussevõtu kaudu hoitakse püsivast materjalist, näiteks metallist ja klaasist valmistatud tooteid ja pakendeid materjaliringluses ning neist võib saada ressurss muude toodete ja pakendite jaoks.

3.5. Biopolümeeride kasutuselevõtu toetamiseks on vaja lisameetmeid, sest ainult mõned liikmesriigid on valmis toetama kompostitavate pakendite kogumiseks ja kompostimiseks vajalikku taristut. Plasti puhul on vaja toetada projekte ja investeringuid kujunemisjärgus uuenduslike tehnoloogiatesse, nagu mehaaniline või keemiline plastide ringlussevõtt, tagades ühtlasi, et need vähendavad üldist keskkonnamõju olelusringi seisukohast..

⁽⁵⁾ https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_en

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12263-Reducing-packaging-waste-review-of-rules_et

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_et

⁽⁸⁾ Näiteks ekspordivad mõned Euroopa riigid oma plastijäätmeid väljapoole Euroopat. Seda tuleks vältida, tõhustades ELi-sisest ringlussevõtukava, mis saab muuta need jäätmed väärtuslikuks ringlussevõetud tooraineks (<https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/12/loophole-will-let-uk-continue-to-ship-plastic-waste-to-poorer-countries>).

3.6. Muutumas on ka see, kuidas tarbijad pakenditesse suhtuvad ja neid kasutavad. 2021. aastal organisatsiooni Pro Carton tellitud ja sõltumatu uuringufirma Perspectus Global tehtud uuringus selle kohta, millisena Euroopa tarbijad pakendeid tajuvad, märkis peaaegu kaks kolmandikku vastajatest, et nad on muutnud ostetavate toodete valikut pakendiga seotud mure tõttu, ja veel suurem osa vastajaid oleks valmis maksma keskkonnahoidlikuma pakendi eest rohkem. Neid suundumusi saab veelgi parandada teadlikkuse suurendamise ja teavituskampaaniate abil.

3.7. Euroopas on märkimisväärne potentsiaal suurendada pakkematerjali kogumist, sortimist ja ringlussevõttu. Oluline on rõhutada, et kestlikud pakendid võivad põhjustada ka märkimisväärset keskkonnakahju, kui neid ei ole nõuetekohaselt kogutud, kõrvaldatud või ringlusse võetud. Kuigi on oluline suunata pakenditööstus kestlikematele tavadele, peaksid avaliku sektori asutused, jäätmekäitlusüksused, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja tarbijad olema otseselt kaasatud ka jäätmete kogumise, korduskasutamise ja ringlussevõtu tõhususe suurendamisse. Seda aspekti tuleb tulevastes õigusaktides ja avalikus poliitikas jõuliselt edendada, et saavutada ELi ringlussevõtu eesmärgid kõigi pakkematerjalide puhul, muu hulgas selleks, et aidata vähendada CO₂ heidet, aidates seeläbi kaasa ELi rohepöörde tegevuskavale.

3.8. Paljusid vajalikke kohandusi võimaldab digiüleminek. Digitehnoloogia annab võimaluse pakenditööstuses ümberkujundavaks arenguks, sest jälgitavust, mugavust ja rikkumiste tuvastamist saab optimeerida. See käib käsikäes tegevuse tulemuslikkuse parandamisega, mis võimaldab paremini teenindada kliente ja aidata kaasa ringmajanduse kujundamisele, kasutades arukaid pakendeid, mille keskmeks on kestlikkus. Lisaks hõlbustab arukas pakend ringlussevõttu, tehes pakendis kasutatud toorainet käsitleva teabe lihtsamalt kättesaadavaks.

4. Üldised märkused

4.1. Kestlikkus peab jääma ELi pakenditööstuse üheks põhiprioriteediks. Kooskõlas uue ringmajanduse tegevuskava⁽⁹⁾ nõuetega peaks pakenditööstus tegema algatusi toote kogu olelusringi ulatuses.

4.2. Poliitikameetmetel, mis mõjutavad õigusraamistikku, mille alusel pakenditööstus tegutseb, sealhulgas pakendi-jäätmeid käsitlevaid eeskirju, on seepärast suur mõju kõikidele pakendeid kasutavatele tööstusharudele ja ühiskondlikule tegevusele. Näiteks toidupakendite puhul tagavad pakendid ohutuse ja toiduainete säilimise, hoiavad toitu kauem söödavana ja vähendavad seeläbi toidujäätmeid, samuti täidavad nad olulist rolli taskukohase toidu kättesaadavuse edendamisel ja säilitamisel kõigile kogu maailmas.

4.3. Võttes arvesse tänapäeva ühiskondlikke probleeme, peavad kõik sidusrühmad leidma uuenduslikke lahendusi pakenditööstuse kestlikkuse suurendamiseks, võttes arvesse, et ringpakenditel on planeedi kaitsmisel keskne roll. Kõik ühiskonnaelus osalejad peavad looma selge dialoogi, võttes arvesse omaenda rolli ja pädevust eespool nimetatud eesmärkide saavutamisel.

4.4. Ülioluline on tagada, et ELi ühtse turu siseselt kohaldatakse ja jõustatakse kestlikkuse regulatiivseid nõudeid ühetaoliselt kogu ELi territooriumil, eesmärgiga vältida killustatust ja sisemisi tehnilisi tõkkeid. Pakendeid ja pakendatud kaupu käsitlevad ELi eeskirjad tuleks kavandada kooskõlas ühtse turu põhimõtetega ning toetada tuleks nende ühtlustatud rakendamist kogu ELis. See eeldab peamiste põhimõtete, eesmärkide ja selgete määratluste sätestamist õigusaktides ja nende rakendusaktides, vältides seega, et erinevaid riigisiseseid meetmeid üldse võetaks. Mis tahes riigisiseste meetmete mõju ühtsele turule ei tohiks piirata pakendite ja pakendatud kaupade vaba liikumist, mis oleks keskkonnakaitse seisukohast ebaoproportsionaalne ja/või tarbetu ning võib põhjustada ebaõiglaseid ELi turumoonutusi.

⁽⁹⁾ https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_et

4.5. Pakenditel on väga tähtis osa majanduslikus, keskkonnavalas ja sotsiaalses kestlikkuses. Kui käsitleda pakendeid eraldi, võib see avaldada kahjulikku mõju õigusraamistikule. Tegelikult kasutatakse toodetes üldiselt palju rohkem ressursse ja nende olemuslik väärtus on palju suurem kui nende kaitsmiseks kasutatud pakenditel. Seega kahjustab ebatõhusatest pakenditest tulenev tootekadu tõenäoliselt keskkonda palju rohkem. Näiteks toidutööstuses läheb 30 %⁽¹⁰⁾ kogu maailmas toodetud toidust tarneahelas kaduma või raisku; optimaalsem pakend võib olla üks lahendus selle määra vähendamiseks. Nii tarneahelates tekkivad kui ka tarbijate põhjustatud toidukadu ja toidujäätmed moodustavad ligikaudu veerandi toidust tulenevate kasvuhoonegaaside heitkogustest, nimelt 6 % kogu maailma heitkogustest⁽¹¹⁾.

4.6. Euroopa pakenditööstuse toetamine on oluline mitmel põhjusel. Näiteks, kuigi on olemas õigusaktid, millega tagatakse pakendimaterjalide vastavus keskkonnastandarditele, otsustavad Euroopa pakendajad ka vabatahtlikult järgida mitmeid suuniseid, nagu puidust, paberist, papist või puidust pakkematerjali FSC sertifitseerimine, et vähendada heitkoguseid ja edendada parimaid keskkonnavalasid tavasid. Väljaspool Euroopat asuvatel konkurentidel on küll kohustus järgida Euroopa õigusakte, ent nad ei pruugi järgida neid vabatahtlikke tegevusjuhiseid või standardeid, mida järgivad Euroopa ettevõtjad.

Pakendamisector vajab kõrge kvalifikatsiooniga tööjõudu ja suuremat atraktiivsust noorema põlvkonna jaoks. Sektor peab püüdma pidevalt parandada töötingimusi, luues samal ajal koolitusvõimalusi ja keskendudes kõrge kvalifikatsiooniga ja digivaldkonnas pädevate spetsialistide motiveerimisele tööstusega ühinemiseks.

4.7. Seetõttu on sektoripõhine töötajate koolitamine ja hoolsuskohustuse protsessi pidev ajakohastamine pakenditööstuse jaoks keskse tähtsusega ja seda tuleks edendada.

4.8. Kaksikülemine, mis on järgmisel aastal ELi majanduse huviorbiidis, on seega ka pakendisektori keskne prioriteet. Sellega seoses tuleks õigusraamistiku uuel ümbermääramisel arvesse võtta õiglase ülemineku mehhanismi, tagamaks, et kedagi ei jäeta kõrvale.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Pakendite kujunduse optimeerimine aitab vältida ja vähendada pakendijäätmeid

Pakendi kujundus on oluline, et määrata kindlaks selle keskkonnatoime toote olelusringi jooksul. Hästi kavandatud, vastutustundlikult hangitud ja tõhusalt toodetud pakendid, mida asjakohaselt kasutatakse ja mis tulemuslikult ringlusse võetakse, on mitmeti kasulikud, kuna minimeerivad toodete kahjustumist, pikendavad nende kasulikkust eluiga, hõlbustavad tõhusat ladustamist, vedu ja turustamist, tagavad kaupade ohutu ja mugava kättesaadavuse, on ligiõmbavad ja edastavad tarbijale olulist teavet. Seepärast ei saa pakendit käsitleda tootest eraldi, sest selle materjal, mõõtmed ja kujundus on lahutamatu seotud ülesannetega, mida pakend peab iga konkreetse toote puhul täitma. Kuigi pakendi funktsionaalsus on väga oluline, on siiski selge, et ressursisäästlikud ja kestlikud pakendid tuleks välja töötada ökodisaini põhimõtete alusel. See hõlmab järgmist:

— tooraine kasutuse minimeerimine;

— ringlussevõetavate ja ringlussevõetud materjalide kasutuse maksimeerimine (järgides samas õiguslike nõudeid);

— tootmisprotsesside tõhustamine;

⁽¹⁰⁾ Gerber, P. J., Steinfeld, H., Henderson, B., Mottet, A., Opio, C., Dijkman, J., Tempio, G., „Tackling climate change through livestock – A global assessment of emissions and mitigation opportunities“, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), Rooma.

⁽¹¹⁾ „Food waste is responsible for 6 % of global greenhouse gas emissions“, <https://ourworldindata.org/food-waste-emissions>.

- logistika juhtimise optimeerimine;
- teadlikkuse suurendamine pakendite väärtusest ja korduskasutatavusest;
- pakendite kogumise, töötlemise ja ringlussevõtu parandamine.

Oluline on võtta arvesse nii pakendite kestlikkust kui ka funktsionaalsust.

Olenemata kasutatavast pakendi liigist tuleks alati vältida ülepakendamist, eriti e-kaubanduses ja koju toimetatavate toodete puhul, kus pakendi ja toodete suhe on 1:1. Sellega seoses tuleks tähelepanu pöörata ka teadusuuringutele ja uuenduslikele lahendustele, mis vähendaksid tarnitud kaupade pakendamisega kaasnevat keskkonnakoormust.

5.2. Parima keskkonnavalade tulemuse tagamiseks on vaja tõenditel põhinevaid poliitikameetmeid.

Kliimamuutustega seotud katsumused annavad Euroopale võimaluse rajada kestlik ja tulevikku suunatud tööstusbaas. Pakendite puhul peaksid kõik tulevased poliitikaalgatused põhinema teaduslikel tõenditel ja põhjalikul arusaamisel nende tegelikust mõjust keskkonnale. Strateegiliselt on kasulik toetada olelusringi hindamise metoodika kasutamist vahendina, mille abil vaadata läbi toodete keskkonnamõju kogu nende olelusringi jooksul.

5.3. Täielikult ringlussevõetavad ja taastuvad pakendimaterjalid soodustavad ringmajanduse arengut

Tulevased ELi õigusaktid ja meetmed peaksid toetama nõudlust taastuvate ja kvaliteetsete ringlussevõetavate materjalide järele, mis soodustab lisainvesteeringuid pakenditega seotud uuendustegevusse. Täpsemalt tuleks ELi õigusaktides ja meetmetes keskenduda mitte üksnes pakenditele, vaid kogu tootmisahelale – näiteks sellele, kuidas materjale hangitakse ja töödeldakse, millised on tootmisprotsessis vajalikud ressursid ja energia ning kui kergesti saab materjali/toodet ringlusse võtta ja kui kergesti seda tegelikult tehakse. Samuti peaks EL suurendama ringlussevõetud materjalide kättesaadavust ja kvaliteeti, keskendudes materjali võimele säilitada pärast ringlussevõttu oma olemuslikke omadusi, ning selle võimet asendada edasises kasutuses esmast toorainet ⁽¹²⁾.

5.4. Pakendite ringlussevõtu eesmärkide saavutamiseks on otsustavalt tähtis kohalikud kogumis- ja ringlussevõtusüsteemid

ELi eesmärk on suurendada pakendijäätmete ringlussevõtu määra, kuid selle saavutamine sõltub ka sellest, kuidas kohalikud omavalitsused suurendavad ja parandavad kogumist.

Olmejäätmete ringlussevõtu määrad Euroopa Liidus varieeruvad suuresti ning isegi riikides, kus ringlussevõtu määr on sarnane, on kogumist reguleerivad eeskirjad ja kogumismeetodid väga erinevad. Liikmesriikides on vaja rohkem ühtlustada ringlussevõetavate materjalide kohaliku tasandi eeskirju ja kogumissüsteeme. Samuti on tarvis ühtlustatud kriteeriume laiendatud tootjavastutuse tasude kohandamiseks ja lõpuks ringlussevõetavate pakendite märgistamiseks.

Samuti on äärmiselt oluline hinnata teatavate tootekategooriate, näiteks toidukäitlemispakendite kogumise ja ringlussevõtu konkreetseid eesmarke nii kaubanduslikul eesmärgil kasutatava kohapeal söömise kui ka kaasavõetava ja koju tellitava toidu puhul. Kehtestades selged kogumise ja ringlussevõtu eesmärgid jaemüügi, majutuse, toitlustuse jne, samuti kohalike omavalitsuste jaoks, saab pakendiprügi tekitamist vähendada, suurendades seeläbi ringlussevõtu määra.

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi 10. veebruari 2021. aasta resolutsioon uue ringmajanduse tegevuskava kohta (2020/2077(INI)) (ELT C 465, 17.11.2021, lk 11), punkt 39.

5.5. Tagatistasüsteem

Tagatistasüsteem võib tõepoolest stimuleerida ringlussevõttu ja pakkuda kogumise tõhusust ettevõtjatele, kes võivad vähendada prügi tekitamist massiliselt, eriti teatavat liiki tarbimise puhul, nagu plastist ning klaaspudelites müüdavate jookide puhul.

5.6. Pakendite kogumise kvaliteedi parandamine suurendab ringlussevõtu sektori kestlikkust

On oluline, et kohalikud omavalitsused töötaksid välja selged ringlussevõtu suunised ja sihipärased teavitamismeetmed ning konsulteeriksid sealjuures ringlussevõtu sektoriga, kuidas tuleks ringlussevõetavaid materjale tõhusalt eraldada ja kuidas peaksid kodumajapidamised neid kogumiseks andma.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 569. ISTUNGJÄRK – INTERACTIO,
18.5.2022-19.5.2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Global Gateway“

(omaalgatuslik arvamus)

(JOIN(2021) 30 final)

(2022/C 323/05)

Raportöör: **Dumitru FORNEA**Kaasraportöör: **Violeta JELIĆ**

Täiskogu otsus	9.12.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	12.4.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	206/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt algatuse „Global Gateway“ loomise üle, sest on veendunud, et ELi ning selles tegutsevate valitsusväliste osalejate investeringud ja koostööprojektid peaksid olema kogu maailmas tuntumad ning neid tuleks rohkem edendada.

1.2. Komitee on teadlik, et elutähtsa ülemaailmse taristu ühendamiseks on väga vaja rahalisi vahendeid. Seetõttu on komitee kindlalt veendunud, et ELi huvides on koordineerida investeerimis- ja arengukoostööd Global Gateway kaudu sarnaste programmidega riikides, kellega meil on ühised väärtused ja ühised strateegilised huvid. Samuti tuleb saavutada koostoime ELi strateegiaga koostööks India ja Vaikse ookeani piirkonnas⁽¹⁾.

1.3. Komitee märgib, et on tähtis teavitada hangetest, nendega seotud haldusmenetlustest, projektide rakendusetapist ning ELi ja liikmesriikide tegevuse tulemustest. Sellega seoses on kõnealuse algatuse eesmärkide ja lisaväärtuse paremaks mõistmiseks oluline, et Euroopa Komisjon pakuks vahendeid, mille abil juurde pääseda olulistele andmetele ja määrata asjakohased näitajad selle strateegia rakendamise edusammude mõõtmiseks.

⁽¹⁾ https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-strategy-cooperation-indo-pacific-0_en

1.4. Komitee on seisukohal, et asjaomased ELi institutsioonid peavad koostöös liikmesriikide ja partnerriikidega läbi viima ülemaailmsete taristuinvesteeringute esmavajaduste analüüsi, mis võtab arvesse ELi strateegilisi ning majanduslikke huve, kuid samas ka ELi sotsiaalseid, kliima- ja ökoloogilisi kohustusi.

1.5. Komitee peab oluliseks ELi keskendumist sellele, et hoida Euroopa ja ülejäänud maailma vahelised füüsilised ühendused toimimas ja neid arendada. Taristu, mis annab elanikkonnale juurdepääsu veele, toidule ja energiale, on elutähtis, ning ELi institutsioonide ja liikmesriikide tegevuses tuleks esikohale seada ülemaailmsel tasandil toiduga kindlustatust võimaldav ökosüsteem tervikuna.

1.6. Komitee märgib murega vajadust kohandada Ukraina sõjaga seotud äärmiselt tõsise olukorra tõttu ELi finantsinstrumente, et need oleksid piisavalt paindlikud ja laiaulatuslikud, nii et neid saaks ülemaailmsetes kriisides, eriti ELi naabruskonnas, palju kiiremini rakendada.

1.7. Komitee nõuab tungivalt, et investeeringud prioriteetsetesse transpordi-, energia- ja elektroonilise side taristu koridoridesse põhineksid mõjuhinnangutel, milles hinnatakse lisaks strateegilistele kaalutlustele, sealhulgas Ukrainas, Mägi-Karabahhis, Süürias, Osseetias, Liibüas jne toimunud relvakonfliktidest saadud õppetunnid, ka muid kliimamuutuste, keskkonnakaitse, inimõiguste ja sotsiaalse vastutusega seotud küsimusi.

1.8. Komitee teeb ettepaneku parandada ELi riiklike ja valitsusväliste osalejate tegevuste ja projektide aruandlussüsteemi, julgustades investeeringute ja projektide edendajate vabatahtlikku registreerimist Global Gateway portaalis, mis tuleb välja arendada uusimate andmetöötluse ja side valdkonna tehnoloogiliste lahenduste alusel.

1.9. Komitee on oma arvamustes rõhutanud, kui tähtsad on riigiülesed võrdväärsed partnerlused, mis võivad vähendada sõltuvusseoseid, luua sidemeid ja tuua partnerriikide kohalikele kogukondadele pikaajalist majanduslikku ning sotsiaalset kasu. See on võimalik ainult juhul, kui kasutatakse alt üles lähenemisviisi, et rajada tugevad kohalikud lisaväärtust loovad tootmisahelad ja tugevdada partnerriikide siseturgusid, luues kvaliteetseid töökohti ning edendades kestlikku oskusteabe edastamist.

1.10. Komitee pooldab eesmärki pakkuda soodsatel tingimustel õiglast rahastamist, et aidata piirata ülelaenamise ohtu. Selle eesmärgi kestlikuks saavutamiseks tuleb tagada, et ei teki teistsuguseid sõltuvussuhteid.

1.11. Komitee kutsub Euroopa institutsioone ja liikmesriikide valitsusi üles tagama, et Global Gateway kaubamärgi alla registreeritud projektide rakendamise raames austatakse ja edendatakse Euroopa väärtusi. Mistahes ELi riiklike ja valitsusväliste osalejate rahastatud projekti loomise vältimatu tingimus peab olema, et järgitakse põhilisi inimõigusi, hinnatakse sotsiaalset ja keskkonnamõju ning täidetakse läbipaistvuseeskirju ja hoolsuskohustuse menetlusi.

1.12. Komitee nõustub ideega, et Global Gateways osalemisest huvitatud ettevõtjad peavad tegema tulemuslikku koostööd liikmesriikide ja ELi diplomaatilise korpusega, neil peab olema lihtsustatud juurdepääs rahalistele vahenditele ja asjakohasele teabele piirkondlikul tasandil ning võimaluse korral peavad nad kasutama ühtseid kontaktpunkte, et lihtsustada ELi erasektori investeeringuid kogu maailmas.

1.13. Komitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni kavatsuse üle luua Global Gateway algatuse koordineerimiseks juhtorgan (*Global Gateway Board*). Investeerimisstrateegias kavandatud keerukate eesmärkide saavutamiseks on vaja professionaalset juhtimist. Selleks et parandada kõnealuse juhtorgani tulevaste otsuste kvaliteeti ja asjakohasust, tuleb kaasata teisi liikmeid, kes esindavad kodanikuühiskonna organisatsioone, kaasa arvatud sotsiaalpartnereid ja eriti ametiühinguid, ning ka ärivaldkonna esindajaid.

1.14. Komitee märgib, et selgemalt tuleks esitada 2027. aastaks toetusesaajatele kättesaadavaks tehtavad rahastamisvahendid. Arvestades, kui keeruline on Global Gateway alla kuuluva rahastuse kirjeldus, mis esitati liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja avaldatud dokumendis, tundub, et see tuleks esitada põhjaliku ja intelligentse skeemina, et kõik asjast huvitatud sellest aru saaksid.

2. Taust

2.1. 2013. aastal lõi Hiina Rahvavabariigi president Xi Jinping Kasahstani ja Indoneesia visiitide raames kaks algatust, mis käsitlevad maa- ja meretaristu mandritevahelisi ühendusi: „Siiditee majandusvöönd“ ja „21. sajandi meresiiditee“. Hiljem, 2014. aastal, pärast mitmeid katseid luua integreeritud kaubamärk, sai see tuntuks algatusena „Üks vöönd, üks tee“⁽²⁾. Nagu algselt kirjeldati, ei ole selle algatuse puhul tegu mitte üksnes transpordikoridori, vaid ka alaga, kus algatuses osalevates riikides edendati Hiina investeringuid.

2.2. Esimene vastukaja Hiina algatusele tuli Jaapanist, mis tegi 2015. aastal ettepaneku kvaliteetse taristu partnerluse algatuse⁽³⁾ kohta, mis oli suunatud Aasia kasusaajatele ja mille viieaastane kogueelarve oli 10 miljardit USA dollarit. 2016. aastal laiendati kvaliteetse taristu algatust üle maailma ja selle eelarvet suurendati 200 miljardi USA dollarini.

2.3. Euroopa Liit ja G7 suuremad arenenud riigid on seitse aastat vaadanud abitult ja ilma igasuguse reaktsioonita pealt, kuidas algatuse „Üks vöönd, üks tee“ kaudu tugevnevad Hiina majanduslikud ja poliitilised suhted kogu maailmas. 2021. aasta juunis toimus Ühendkuningriigis Cornwallis G7 kohtumine,⁽⁴⁾ millel otsustati luua ülemaailmne alternatiiv algatuse „Build Back Better World“ näol. Selleks ajaks oli Hiina Morgan Stanley Researchi andmetel juba investeerinud üle poole summast, mis oli kavandatud kuni 2027. aastani algatuseks „Üks vöönd, üks tee“, st 1,2–1,3 triljonit USA dollarit.

2.4. 2021. aastal Glasgow's peetud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 26. istungjärgu raames lõi Ühendkuningriigi peaminister algatuse „Clean Green“⁽⁵⁾. Sellega kahekordistati Ühendkuningriigi toetustega rahastatavaid kliimainvesteringuid, suurendades need viieaastasel perioodil rohkem kui 3 miljardi naelani, ning anti uued tagatised keskkonnahoidlike taristuprojektide toetamiseks, kaasa arvatud 200 miljonit naela uueks kliimainnovatsioonirahastuks. Ühendkuningriik on kuulutanud välja tagatiste paketi mitmepoolsetele arengupankadele, mis peaksid märkimisväärselt edendama investeerimist kliimavaldkonna projektidesse Indias ja Aafrikas. Uus tagatis „Room to Run“ Aafrika Arengupangale⁽⁶⁾ peaks andma projektidele üle kogu selle maailmajao juurdepääsu kuni 1,45 miljardi naela suurusele täiendavale rahastusele, millest pool aitab riikidel kohaneda kliimamuutuste mõjuga.

2.5. ELis otsustas välisasjade nõukogu 12. juulil 2021 pärast G7 kohtumist võtta meetmeid ning kutsus komisjoni üles koostama Euroopa tiimi vaimus ülemaailmse ühenduvuse strateegia,⁽⁷⁾ mis ühendaks liikmesriikide, ELi ning selle institutsioonide ja riiklike finantsasutuste jõupingutused. See strateegia avaldati 1. detsembril 2021. aastal nime all „Global Gateway“.

2.6. Euroopa Komisjoni dokumendi kohaselt toetab Global Gateway investeringuid riist- ja tarkvarataristusse, mis järgib Euroopa Liidu kõige tähtsamaid põhimõtteid: demokraatlikud väärtused ja kõrged standardid; hea valitsemistava ja läbipaistvus; võrdväärsed partnerlused; keskkonnasäästlikkus ja puhtus; julgeolekukeskus; erasektori investeringute hoogustamine.

3. Üldised märkused

3.1. EL otsustas suurendada kolmandatesse riikidesse tehtavate investeringute ülemaailmset nähtavust, luues Global Gateway algatuse – majandus- ja investeerimisstrateegia, mis on kavandatud diplomaatilise ja suhtlusvahendina.

3.2. ELi kodanikuühiskonna organisatsioonid tunnevad heameelt eesmärgi üle pakkuda ülelaenamise ohu piiramiseks soodsatel tingimustel õiglast rahastamist. Selle eesmärgi kestlikuks saavutamiseks tuleb tagada, et ei teki teistsugust sõltuvust.

⁽²⁾ <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>

⁽³⁾ <https://www.mofa.go.jp/files/000117998.pdf>

⁽⁴⁾ <https://www.g7uk.org/>

⁽⁵⁾ <https://www.gov.uk/government/news/pm-launches-new-initiative-to-take-green-industrial-revolution-global>

⁽⁶⁾ <https://www.afdb.org/en/news-and-events/african-development-bank-launches-landmark-us-500-million-credit-insurance-deal-with-african-trade-insurance-agency-and-uk-reinsurers-18600>

⁽⁷⁾ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2021/07/12/a-globally-connected-europe-council-approves-conclusions/>

3.3. Tegemist ei ole lisastruktuuriga; see ei ole ei haldusliku ega rahalise olemusega. See on KAUBAMÄRK, mida peavad tunnustama kõik Euroopa finantseerimisasutused, arenguagentuurid ja liikmesriikides tegutsevad eraettevõtted, kui nad loovad investimisprojekte väljaspool Euroopa Liitu asuvates riikides. Samuti peavad nad järgima ELi põhiväärtustel põhinevat nõuete süsteemi. Tuleb välja töötada kaubamärgi kasutamise tingimused, sealhulgas juhud, millal on keelatud seda kasutada, ning komitee on valmis andma sellesse oma panuse.

3.4. Erinevalt Hiina algatusest „Üks vöönd, üks tee“, mis viib koostöös Hiina ettevõtjatega ellu Hiina rahvusvahelist taristukava enamasti riikliku rahastusega ülalt alla strateegia raamistikus, kujutab Global Gateway endast alt üles suunatud lähenemisviisi. Tänu sellele lähtub Global Gateway nende kolmandatest riikidest partnerite tegelikest investimisvajadustest, kes tahavad arendada oma taristut, austades samas selle strateegia aluspõhimõtteid.

3.5. Edendatakse ainult kvaliteetseid projekte keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamisest lähtudes, võttes samas arvesse seadmete kvaliteeti kogu olelusringi vältel. Kvaliteedi mõiste hõlmab läbipaistvate hankemenetluste ja eetiliste finantsmenetluste ning piisavate tagatiste kaudu nii iga projekti materiaalsed (riistvarakomponendid, inseneritöö, ehitamine, kvalifitseeritud töäjõud jne) kui ka rahalist poolt.

3.6. Global Gateway on võrdväärne USA algatusega „Build Back Better“⁽⁸⁾ ja Ühendkuningriigi algatusega „Clean and Green“. Praegu vajab veel täpsustamist, kas neid kaht algatust tuleb käsitleda Global Gateway konkurendi või täiendusena või on nende alguste puhul tegu koostöösuhtega. Kodanikuühiskonna seisukohast on täiesti selge, et tuleks soodustada Global Gateway koordineerimist muu rahvusvahelise koostööga, mida tehakse samadel väärtustel põhinevate arengustrateegiate alusel.

3.7. Selleks et vastata nõuetele, tuleb projektide kavandamisel lähtuda paremast ühendatusest asjaomase riigi ja ELi vahel, selle riigi elanike seas või asjaomase riigi ning selle naabrite vahel. See on eesmärk, mis on kooskõlas tänapäevaste nõuete ja liidu võimekusega. Ühest küljest muutub võrgustike ja marsruutide kontrollimine alade kontrollimisest üha tähtsamaks. Teisest küljest saab EL ise etendada olulist rolli edumeelsete ja õiglaste riikidevaheliste partnerluste tagamisel ning kestliku arengu eesmärkide⁽⁹⁾ saavutamisel. See ühendatus hõlmab kas ainult riistvara, st teid, raudteid, sadamaid, lennujaamu jne, segu riistvarast ja tarkvarast, st sidekaablivõrke, või peamiselt tarkvara, st haridust, teadus- ja arendustegevust.

3.8. Ühendatuse lai mõiste hõlmab näiteks kõiki investeeringuid veeressurssidesse: uusi kaeve, veejaotust, põllumajanduslikku niisutamist ja reoveekäitlust. Veeressursid on nii rahvastiku kasvu kui ka soojema kliima tõttu aina rohkemate riikide jaoks äärmiselt olulised. Vesi ühendab inimesi mitte ainult veekäitlemistaristu abil, vaid ka, ja tegelikult põhiliselt, mere- ja siseveeteede abil.

3.9. Kaubamärk või algatus „Global Gateway“ ei anna lisaraha olemasolevatele erinevatele Euroopa finantsinvesteeringute fondidele ja struktuuridele. Eeldatakse, et selle algatuse raames kaasab EL perioodil 2021–2027 kuni 300 miljardi euro väärtuses taristu arendamise investeeringuid.

3.10. Global Gateway raames on kuni 135 miljardi euroga põhiline investeeringute kaasamise vahend Euroopa Kestliku Arengu Fond+ (EFSD+),⁽¹⁰⁾ sealhulgas uus algatus koostöös Euroopa Investeeringupangaga, mis võib tagada 25 miljardi väärtuses lisainvesteeringuid, lisaks ELi välisabiprogrammide raames kuni 18 miljardi euro väärtuses antavatele toetustele.

3.11. Nendele rahalistele vahenditele lisandub Euroopa finantseerimisasutuste ja arengut rahastavate asutuste 145 miljardi euro suurune kavandatud investimismaht. Sellega pakutavaid tagatise kasutatakse riskide vähendamiseks ja erainvesteeringute võimendamiseks. Selle ellu viimiseks teevad Euroopa Investeeringupank ning Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank tihedat koostööd.

⁽⁸⁾ <https://www.whitehouse.gov/build-back-better/>

⁽⁹⁾ <https://sdgs.un.org/goals>

⁽¹⁰⁾ https://ec.europa.eu/eu-external-investment-plan/about-plan/how-it-works-finance_en

3.12. 17.–18. veebruaril 2022 toimunud kuuendal Euroopa Liidu ja Aafrika Liidu tippkohtumisel⁽¹¹⁾ Brüsselis teatas komisjon, et Global Gateway kogueelarvest eraldatakse 150 miljardit eurot Aafrika-Euroopa investeringute paketi⁽¹²⁾. Pakett toetab ühiseid eesmärke 2030. aastaks ja Aafrika Liidu tegevuskava aastani 2063⁽¹³⁾ ning selle üldine eesmärk on luua kaasavam, mitmekesisem ja vastupanuvõimelisem majandus.

3.13. Oma rahastamisvahendite komplekti laiendamiseks uurib EL võimalust luua **Euroopa ekspordikrediidirahastus**,⁽¹⁴⁾ et täiendada liikmesriikide tasandil kasutatavat ekspordikrediidi korda. Global Gateway ei sea geograafilisi investimispiirkondi tähtsuse järjekorda. Sellegipoolest on põhilised huvialad ELi vahetu naabruskond: liidu idapiir, Vahemere riigid ja Aafrika, Must meri ja Kesk-Aasia ning India ja Vaikse ookeani piirkond.

3.14. Esikohale seatakse head projektid, mitte nende asukoht. Seejuures peetakse silmas ka avaliku ja erasektori partnerluse eelarveriskide hindamise mudelit (PFRAM)⁽¹⁵⁾ ja avaliku sektori investeringute haldamise hindamise raamistikku (PIMA),⁽¹⁶⁾ mis põhinevad ELi institutsioonide koostööl Rahvusvahelise Valuutafondi ja Maailmapangaga, ning välditakse dubleerimist eri algatuste rakendamisel.

3.15. Global Gateway on ELi algatus ja prioriteet, kuid teatud tingimustel võib selle raames kaaluda partnerlusi kolmandate riikidega, nagu näiteks Šveits, Ühendkuningriik ja India.

4. Erimärkused

4.1. Komitee pooldab põhimõtteid, mille alusel otsustas nõukogu luua ELi institutsiooniliste, liikmesriikide ja valitsusväliste osalejate teatud investeringute ning meetmete nähtavuse suurendamiseks Euroopa strateegia.

4.2. Komitee mõistab, miks keskendutakse tervishoiuga seotud peatükkides pandeemiade ennetamisele ja nendega tegelemisele, ning tunnistab nende probleemide päevakajalisust. Sellegipoolest tuleb esikohale seada kauakestev mõju ja selles valdkonnas on äärmiselt oluline rajada vastupanuvõimeline ning lihtsasti juurdepääsetav sotsiaal- ja meditsiiniline taristu.

4.3. Väga tõsine Ukraina sõja olukord näitab meile vajadust kavandada need finantsinstrumendid piisavalt paindliku ja ulatuslikuna, et neid saaks üleilmse kriisi olukordades, eriti ELi naabruskonnas, kiiresti kasutada. Selleks et kaitsta liikmesriikide julgeolekut, tegeletakse vahetus läheduses toimuvate kriisidega eelisjärjekorras. See nõuab muu hulgas rahaliste vahendite õigeaegset eraldamist viivitamatuteks sekkumisteks, et taastada võrke ühendava taristu toimimine ja põhilised avalikud teenused elanike jaoks.

4.4. Komitee peab oluliseks ELi keskendumist sellele, et hoida Euroopa ja ülejäänud maailma füüsilised ühendused toimimas ja neid arendada. Taristu, mis annab elanikkonnale juurdepääsu veele, toidule ja energiale, on ka elutähtis, ning ELi institutsioonide ja liikmesriikide tegevuses tuleks esikohale seada ülemaailmsel tasandil toiduga kindlustatust võimaldav ökosüsteem tervikuna.

4.5. Venemaa ja Ukraina sõda kahjustab oluliselt ahelaid, mille kaudu tarnitakse põllumajanduslikule toidutööstusele teravilja ja muid põllumajanduslikke toiduaineid. Global Gateway investeringute abil arendatud taristu tuleks relvakonfliktide või muude loodusõnnetuste korral ühtlustada ka ELi strateegiliste huvidega ning sellega seoses ühtlasi tagada jaotusvõrkude, logistikakeskuste ja ladude aruka projekteerimise abil oluliste toorainete tarnekindlus.

⁽¹¹⁾ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/18/sixth-european-union-african-union-summit-a-joint-vision-for-2030/>

⁽¹²⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway/eu-africa-global-gateway-investment-package_et

⁽¹³⁾ <https://au.int/en/agenda2063>

⁽¹⁴⁾ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/february/tradoc_159438.pdf

⁽¹⁵⁾ <https://www.imf.org/external/np/fad/publicinvestment/pdf/PFRAM.pdf>

⁽¹⁶⁾ <https://www.imf.org/external/np/fad/publicinvestment/pdf/PIMA.pdf>

4.6. Komitee toetab Euroopa Komisjoni jõupingutusi tugevdada mehhanisme ja konkreetsete meetmete võtmise vahendeid, et tuua EL ülemaailmsete sotsiaal-majanduslike ja poliitiliste arengute valdkonnas esiplaanile. Sellega seoses on mitmed eksperdid seisukohal, et on vaja rahvusvaheliselt koordineeritud rahapakkumise kasvu (nii otseselt kui ka kaudselt) ja kasutada ära tekkinud rahanduslikku manööverdamisruumi, et hoogustada ülemaailmset majandusarengut. Selle saavutamiseks tuleb rahastada avaliku sektori taristuinvesteeringuid ja avaliku või erasektori produktiivseid investeeringuid, tasakaalustada ruumilisi erinevusi ning edendada sotsiaal-majanduslikku ja keskkondlikku kestlikkust⁽¹⁷⁾.

4.7. Suureks probleemiks on osutunud korrektne ja täielik aruandlus kõigi ELi tegevuste kohta eri riikides üle kogu maailma, sest asjaomaste osalejate vahel puudub püsiv ja tihe koordineerimine. Hiina algatuse „Üks vöönd, üks tee“ loomise ja rakendamise seoses on vaja näidata selgemalt ELi panust ülemaailmse võrke ühendava taristu arendamisse.

4.8. Kõnealuse algatuse eesmärkide ja lisaväärtuse paremaks mõistmiseks on tähtis, et Euroopa Komisjon pakuks tulevasel perioodil vahendeid, mille abil juurde pääseda olulistele andmetele ja määrata asjakohased näitajad selle strateegia rakendamise edusammude mõõtmiseks.

4.9. Tänu Global Gateway algatusele saab Euroopa tiim luua ülejäänud maailma jaoks parema ja terviklikuma kuvandi. Global Gateway on vahend Euroopa investeeringute tugevdamiseks kolmandates riikides, seega tuleb see varustada andmebaasiga, mis tagab parema juurdepääsu asjakohasele teabele kõigi kaasatud projektide, eelarvete ja partnerite kohta. Esimene samm selles suunas on kavandada ja hoida töös Global Gateway veebisait, et algatusega seotud meetmed, tulemused ja mõju asjakohaselt nähtavale tuua.

4.10. Äärmiselt oluline on luua tõeliselt võrdväärne partnerlus, et piirata sõltuvust, luua sidemeid ja sellest lähtuvalt tuua partnerriikide kohalikele kogukondadele pikaajalist majanduslikku ja sotsiaalset kasu. See on võimalik saavutada ainult juhul, kui kasutada alt üles lähenemisviisi, et rajada vastupanuvõimelised kohalikud lisaväärtust loovad tootmisahelad ja tugevdada partnerriikide siseturgusid, luues kvaliteetseid töökohti ning edendades kestlikku oskusteabe edastamist. Aafrika puhul võib olla asjakohane samm edendada Aafrika mandri vabakaubanduspiirkonna (AfCFTA)⁽¹⁸⁾ loomist. Euroopa väärtuste austamise tagamiseks on äärmiselt olulised sotsiaalse mõju hindamised, mida saab rakendada olemasolevate hoolsuskohustuse täitmise menetluste põhjal.

4.11. Euroopa institutsioonid tunnustavad erasektori rolli Global Gateway investeeringute kaasrahastamisel. Selleks et eraõiguslikud üksused sooviksid otsustavamalt olla rohkem kaasatud ja aidata kaasa strateegia konkreetsete eesmärkide saavutamisele ning et suurendada nende huvi selle vastu, tuleks kiiresti luua mehhanismid, mille abil hõlpsamini sertifitseerida ja tunnustada kõnealuse ELi algatuse rakendamisse kaasatud erasektori osalejate jõupingutusi.

4.12. Global Gateways osalemisest huvitatud ettevõtjad vajavad asjakohast teavet piirkondlikul tasandil, tulemuslikku koostööd liikmesriikide ja ELi diplomaatilise korpusega ning võimaluse korral peavad nad kasutama ühtseid kontaktpunkte, et hõlbustada ELi erasektori investeeringuid kogu maailmas. Lisaks – pärast seda, kui on edukalt läbitud keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamine ning PFRAM- ja PIMA-hindamine ning kui keskkondlik, sotsiaalne ja majanduslik väärtus ELi ja iseäranis partnerriikide jaoks osutub kestlikult positiivseks – peaks erasektoril olema asjaomaste finantsasutustega tehtavas koostöös lihtsustatud juurdepääs rahalistele vahenditele kõige soodsamatel tingimustel.

4.13. Euroopa Komisjon on teatanud oma kavatsusest luua algatuse „Global Gateway“ koordineerimiseks juhtorgan (*Global Gateway Board*). Komitee pooldab seda ettepanekut ja on kindlalt veendunud, et võrdlemisi lühikese aja jooksul tulemuste saavutamiseks on äärmiselt vajalik seda strateegiat integreeritult juhtida. Selleks et parandada kõnealuse juhtorgani tulevaste otsuste kvaliteeti ja asjakohasust, tuleb kaasata teisi liikmeid, kes esindavad kodanikuühiskonna organisatsioone, kaasa arvatud sotsiaalpartnereid ja eriti ametiühinguid, ning ka ärivaldkonna esindajaid.

⁽¹⁷⁾ <https://www.longdom.org/open-access/relieving-inflation-or-palliative-selfdestruction-2168-9458-3-133.pdf>

⁽¹⁸⁾ <https://au.int/en/cfta>

4.14. Ühisteatistes osutatud ettevõtlusalase nõuanderühma lähenemine võib olla liiga kitsas, sest jäetakse kõrvale arengukoostöö, tervishoiu, keskkonnakaitse, hariduse ja koolitamise valdkondade investeerimisprioriteetide eksperdid. Global Gateway programmi kõikide teemade tõhusaks hõlmamiseks peavad selles rühmas olema esindatud ka nende oluliste valdkondade esindajad.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Konkurentsipoliitika, mis toetab uute probleemide lahendamist““

(COM(2021) 713 final)

(2022/C 323/06)

Raportöör: **Emilie PROUZET**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 20.12.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	5.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	223/1/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Teatises rõhutatakse konkurentsipoliitika võimet kohaneda uute turutingimuste, strateegiliste prioriteetide ja tarbijate vajadustega. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnistab, et konkurentsipoliitika on aidanud säilitada ja edendada Euroopa Liidu majanduslikku heaolu, mis on sügavuti seotud sotsiaalse turumajanduse põhimõtetega.

1.2. Komitee kiidab heaks Euroopa Komisjoni otsuse pikendada pandeemiajärgset riigiabi ajutist raamistikku. Sellegipoolest tunnistab komitee, et nimetatud meetmed on liiga erandlikud, et neid üldisele raamistikule laiendada ja sellest tulenevalt püsivaks muuta.

1.3. 2022. aastal suutis komisjon taas tegutseda kiiresti, et võtta vastu ajutine raamistik seoses Ukrainas toimuva konfliktiga. Nüüd on aga hädavajalik tagada ettevõtjate suutlikkus sellest tõesti kasu saada. Ajutine kriisiraamistik peab suutma täiendada nii riigiabi vahendeid, mis liikmesriikidel juba olemas on, kui ka riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvaid meetmeid. Komitee kutsub komisjoni üles koostama suuniseid, et lihtsustada liikmesriikide valitsuste kiiret toetust sektoritele, mida hädaolukorrad tõsiselt mõjutavad, näiteks riiklike toetusmeetmete kaudu, nagu tagatud kaubanduskrediidi kindlustus või muud rahastamisvahendid. Samuti rõhutab komitee, et vajadus tagada Euroopa ettevõtjate jaoks ligipääs ajutistele meetmetele sõltub eelkõige ligipääsetavatest ja mittepiiravatest abikõlblikkuse tingimustest kõige enam mõjutatud ettevõtjate jaoks.

1.4. Praeguses väga ebakindlas olukorras toetab komitee konkurentsipoliitikat, mis aitaks eelkõige tagada ELi üleminekute edu. Selleks on vaja kaugeleulatuvat kaubandus- ja investeerimispoliitikat, erakordseid avaliku ja erasektori investeringuid, uuendusi ja hästi toimivat ühtset turgu. EL ja liikmesriigid peavad nüüd paika panema õigus- ja finantsraamistiku, mis tagab turul võrdsed võimalused kõigile osalejatele, piirkondadele ja kodanikele. Seejuures rõhutab komitee vajadust saavutada tõeline võrdne kohtlemine Euroopa ja ülemaailmsete ettevõtjate vahel. Ülitähtis on tagada, et meie siseturg oleks terviklik ja mitte killustunud.

1.5. Komitee on seisukohal, et konkurentsioigus peab jätkuvalt põhinema eeskirjadel ja faktidel ning tagatud peab olema komisjoni sõltumatus. Siiski tuleks konkurentsioigust reguleerivates eeskirjades ja nende täitmise tagamisel, eelkõige juhtumihaldurite poolt, selgemini kajastada õiglase ülemineku tagamiseks kehtestatud ELi poliitilisi suuniseid. Komitee kutsub komisjoni üles võtma meetmeid, et hõlbustada võimalikult tulemuslikult meie majanduse digi- ja rohepööret ning meie tegevusvaldkondade konkurentsivõimet väga ebastabiilsel ülemaailmsel turul.

1.6. Selles kontekstis ei ole meie strateegilise sõltumatuse saavutamine olnud kunagi olulisem kui praegu. Komitee on seisukohal, et konkurentsioiguse käimasolevat läbivaatamist tuleks hinnata, võttes arvesse vajadusi, mis on kindlaks tehtud komisjoni töös 14 Euroopa strateegilise tähtsusega ökosüsteemi kohta.

1.7. Komitee on seisukohal, et kestlikkuse, digivaldkonna ja vastupanuvõime küsimuste tihedamaks integreerimiseks tuleb ellu viia laiaulatuslikumaid reforme. Nii ELi konkurentsioiguse põhimõisted (nt asjaomane turg) kui ka konkreetsed raamistikud (nt vähese tähtsusega abi määrus või üldine grupierandi määrus), aga ka nende eeskirjade rakendamine tuleks kohandada ELi strateegiliste suundadega. Lisaks kutsub komitee komisjoni üles varustama end vajalike vahenditega, et võimaldada kogu Euroopa majandusstruktuuril ja eelkõige VKEdel ja teenustel rohe- ja digipööret rahastada.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee ja kõik osalejad on seega ühel meelel, et erandid konkurentsioiguse üldraamistikust on alates 2019. aastast ja COVID-19 kriisist oma tõhusust tõestanud. Tähelepanuväärne on ka kiirus, millega konkurentsi peadirektoraat on suutnud otsuseid vastu võtta, et vältida võimalikult ulatuslikult siseturu moonutusi.

2.2. Komitee toetab ka Euroopa Komisjoni lähenemisviisi, mille eesmärk on vältida ettevõtjate jaoks nn kaljuefekti, võimaldades eelkõige laiendada ajutist raamistikku taastemeetmetele.

2.3. Komitee väljendab heameelt uue ajutise raamistiku üle, mille komisjon võttis vastu Venemaa agressiooni põhjustatud Ukraina sõja peamiste tagajärgedega tegelemiseks. Lisaks juurdleb komitee, milline on uue kriisi mõju nii stabiilsuspakti läbivaatamisele kui ka uue taastekava vajadustele.

2.4. Samuti tunnistab komitee komisjoni teatise asjakohasust, sest teatises esitatakse konkurentsieskirjade läbivaatamise üldraamistik ning selle läbiviimise üldine ja strateegiline suund.

2.5. Kuid praegu peab EL tegelema tagajärgedega, mis on tingitud tema strateegilisest sõltuvusest kolmandatest riikidest. Pärast koroonaviiruse kriisi peame uuesti käivitama siseturu ning võimaldama Euroopa ettevõtjatel tugevdada oma vastupanuvõimet ja saavutada digi- ja rohepööre, kuid samal ajal tuleb meil toime tulla ka Venemaa agressiooni põhjustatud Ukraina sõja mitmesuguste ja ebaselgete tagajärgedega.

2.6. Hästi toimiv ühtne turg ja konkurentsipoliitika võimaldavad juurdepääsu väga suurele turule, kus kõik saavad konkureerida võrdsel tingimustel. Need soodustavad tõhusust ja innovatsiooni ning loovad keskkonna, mis võimaldab edukatel ettevõtjatel areneda ja jõuda ülemaailmselt juhtpositsioonile. Seetõttu kordab komitee siseturu terviklikkuse tähtsust ELi taastekavas. Sellega seoses jälgime huviga ühtse turu erakorraliste meetmete paketi kasutuselevõttu.

2.7. Praegu näib, et ELi ettevõtjate ühinemise kontrolli süsteem takistab mõnikord ülemaailmsete mõõtmetega Euroopa äriühingute loomist, mis oleksid võimelised konkureerima USA ja Hiina ettevõtjatega – ettekäändel, et konkurentsi siseturul mitte piirata. Euroopa äriühingutele antava riigiabi kasutamise tingimused on palju rangemad kui meie ülemaailmsete konkurentide omad ning takistavad sel viisil majandussektoritele mõeldud tõelise toetuspoliitika rakendamist. Lisaks näib, et kartellidevastane tegevus ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise keeld ei ole kohandatud digimajanduse ja rohepöördega kaasnevale uutele väljakutsetele.

2.8. Euroopa Komisjonil on hetkel käsil konkurentsipoliitika vahendite (ühinemiste, konkurentsivastase tegevuse ja riigiabi kontroll) läbivaatamine, tagamaks, et need kõik oleksid jätkuvalt otstarbekohased ja täiendaksid olemasolevat meetmepaketti. Sellises keerulises olukorras tuleb meie kliima- ja digivaldkonna eesmärged seega nüüd võimalikult palju toetada ja soodustada. Komitee kutsub komisjoni üles rohkem kui kunagi varem kohandama ja kasutusele võtma kõiki konkurentsipoliitika vahendeid, et toetada rohe- ja digipööret, ning varustama end selles kontekstis välismaise konkurentsiga toimetulemiseks vajalike vahenditega.

3. Konkurentsioiguse eeskirjade ja täitmise tagamise kohandamine meie eesmärkide saavutamiseks

3.1. Komitee on seisukohal, et me ei ole konkurentsiraamistiku läbivaatamisel läinud piisavalt kaugemale, et integreerida Euroopa kestlikkuse ja digivaldkonna strateegilised suunad. Komitee leiab, et ELi konkurentsioigust tuleb kohandada nii üldpõhimõtete määratlemisel kui ka konkurentsi piirava ja kasuliku mõju praktilisel hindamisel.

3.2. Esmalt tuleb läbi vaadata **peamised põhimõtted**. Seega sõltub konkurentsioiguse alla käiva tava või kokkuleppe seaduslikkuse hindamine asjaomase turu ettevõtjate turuosast. Mõisted „turuosas“ ja „asjaomane turg“ on keskse tähtsusega ning komitee kutsub sidusrühmi üles olema käimasoleva läbivaatamise käigus eriti valvsad, et need mõisted kajastaksid meie ettevõtlussektorete tegelikku olukorda.

3.2.1. Seega on mitmeid võimalusi, mida tuleb uurida. Mõisteid „toote/teenuse asendatavus“ ja „võrdsed konkurentsitingimused“ tuleb kohandada vastavalt digituru ja selle osalejate omadustele. Samuti võiks toote asendatavuse hindamisel võtta arvesse selle keskkonnanäpette.

3.3. Teine tegevussuund on **selgitada ja tugevdada sellise abi ja tavade ulatust, mis on kaubandusega kooskõlas või ei mõjuta seda** ja mis on seetõttu konkurentsioiguse kohaldamisalast välja jäetud. Teatavad hindamiselemendid tuleb läbi vaadata, et võimalikult paljud saaksid investeerida ja oma tegevust kooskõlastada täieliku õiguskindlusega ja ilma Euroopa teavitamismenetlust alustamata. Seega näib, et vähesel tähtsusega riigiabi eeskiri tuleb läbi vaadata, et oleks võimalik vastata paremini iga sektori, näiteks maismaatranspordi ja kaubanduse eripärale.

3.3.1. Lisaks tunneb komitee heameelt komisjoni esitatud üldise grupierandi määruse muudatusettepanekute üle, sest need vastavad äriühingute ja eelkõige VKEdel mitmetele vajadustele, et pääseda ligi rahalisele toetusele, mida neil on vaja kestlikul üleminekul edu saavutamiseks.

3.4. Viimases tegevussuunas, mis puudutab **eeskirjade täitmise tagamist ja järelvalvet**, peaksid konkurentsi peadirektoraat ja eriti juhtumihaldurid olema täielikult teadlikud Euroopa Komisjoni määratletud 14 Euroopa strateegilise ökosüsteemi jaoks kehtestatud üleminekuviisidest. Sellega seoses tuleks kindlaks teha, kas konkreetse tegevuse või kokkuleppega piiratakse konkurentsi viisil, mis avaldab tõenäoliselt negatiivset mõju kaupade ja teenuste hinnale, tootmisele, uuendustele, kvaliteedile või valikule asjaomasel turul.

3.4.1. Kõnealuste eesmärkidega tuleks kohandada ka hindamisparameetreid, mis toovad kaasa erandikohase soodustuse või ühinemislepingud. Tegelikult keskendutakse nende tingimustega lisaks konkurentsi kõrvaldamise ohule peamiselt majanduslikule eelsele ja tarbija kasule hinna mõttes. Piirangute positiivne mõju peaks laiemalt olema suunatud toodete keskkonnakvaliteedile ja kliimaalase tõhususe suurendamisele, eeldusel et need elemendid on Euroopa tasandil ühtselt määratletud.

3.4.2. Mõiste „kvaliteet“ peaks seega kajastama kestlikkuse eesmärke ja see tuleks ELi tasandil vastavalt määratleda. Samuti tuleks ELi tasandil piiritleda mõiste „kestlik toode“, aidates sellega kaasa ettevõtjate võrdsele kohtlemisele ja rohepesu lõpetamisele. Sellega seoses toetab komitee komisjoni tööd ühise ja läbipaistva teadusliku metoodika väljatöötamisel, et määrata kindlaks toodete, teenuste, hoonete jne kestlikkus.

3.4.3. Sidusrühmade tagasiside innovatsiooni kriteeriumi arvessevõtmise kohta on erinev. Konkurentsi peadirektoraat on seisukohal, et innovatsioon on turu testimise üks peamisi parameetreid. Ettevõtjate sõnul on seda parameetrit väga vähe arvesse võetud või see on igal juhul suures osas tagasi lükatud. Komitee palub komisjonil hinnata, kuidas on komisjoni viimastes otsustes arvesse võetud ELi poliitilisi suuniseid.

3.4.4. Oluline on ka lihtsustada ja tugevdada äriühingute koostööd keskkonnaprojektides, mis paljudel juhtudel eeldavad kogu väärtusahela kaasamist. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles selgitama ühise põllumajanduspoliitika uut erandit monopolivastastest eeskirjadest (artikkel 210), mis võimaldab põllumajandustootjatel kestlikkuse küsimustes oma partneriga kokkuleppeid teha.

3.4.5. Samamoodi tuleb kohandada nii vertikaalsete kui ka horisontaalsete lepingute eeskirju, et võtta arvesse kõnealuste kestlikkuse eesmärkide ümber rajatavate ökosüsteemide keerukust. Komisjon peaks võimaluse korral kindlaks määrama, millist liiki kestlikkusega seotud teavet on konkurentide vahel võimalik turvaliselt vahetada.

4. Üleminekute tagamiseks ja väliskonkurentsi toimetulekuks vajalike vahendite tagamine

4.1. Nagu komitee on juba väitnud, ⁽¹⁾ tähendab avatud strateegilise autonoomia suurendamine muu hulgas järgmist: ühte turu vastupanuvõime tugevdamine, investeerimine ELi enda pädevusse ja tehnoloogilisse võimekusse ning teadus- ja arendustegevusele eraldatud vahendite suurendamine, tootmis- ja tarneahelate keskkonnahoidlikumaks muutmine, digitaalse suveräänsuse tagamine, strateegiliste varude loomine, investeringute ja kestliku tootmise edendamine ja ligimeelitamine Euroopas, parandades ettevõtjate tegutsemistingimusi, alternatiivsete lahenduste ja ringmajanduse mudelite uurimine, laialdase tööstuskoostöö edendamine liikmesriikides, samuti tehnoloogilise juhtpositsiooni suunas püüdlemine, nagu kinnitas konkurentsivõime nõukogu 2020. aasta novembris.

⁽¹⁾ 19. jaanuaril 2022 vastu võetud ettevalmistav arvamus Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Prantsusmaa taotlusel „Kuidas panustavad kindlaks määratud tööstusökosüsteemid ELi strateegilisse autonoomiasse ja eurooplaste heaolu?“ (ELT C 194, 12.5.2022, lk 34).

4.2. Komitee on kahtlev vahendite suhtes, mis on välja pakutud kliima- ja digipöörde jaoks vajalike investeeringute hõlbustamiseks vastupidaval turul ja praegustel muutlikel aegadel. Nende üleminekute edukaks elluviimiseks on vaja märkimisväärsed investeeringuid nii avalikus kui ka erasektoris, samas kui majanduslik ja poliitiline olukord on äärmiselt ebastabiilne. Peame soodustama suuri investeeringuid, mida on vaja meie strateegiliste ökosüsteemide ja üldiselt kõigi meie tegevusvaldkondade jaoks, aga ka selleks, et luua ettevõtjad, kes on võimelised ülemaailmsel turul arenema.

4.3. Kindlasti on teatavates sektorites suuremad investeerimiskavad juba paika pandud, kuid komiteel on siinkohal küsimusi meetmete kasutuselevõtu osas teenindussektoris ja üldiselt Euroopa majandusstruktuuris, mis koosneb peamiselt VKEdest. Selle ülemineku õnnestumisel on oluline roll ELi riigiabi eeskirjadel.

4.4. Ka vajavad äriühingud toetust investeeringuteks digiüleminekusse ning eelkõige infosüsteemide ajakohastamiseks, automatiseerimise, robotikasse ja tehisintellekti. Eelkõige vajavad VKEd toetust oma digitaalse kohalolu suurendamiseks. Teine näide on see, et lairibaühenduse rakendamiseks antav riigiabi on territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika üks põhielement. Komitee kutsub komisjoni üles lisama üldisesse grupierandi määрусesse veelgi muudatusi, et toetada nii ärirajatiste kui ka äritegevuste digiüleminekut.

4.5. Samamoodi peavad üleeuroopalist huvi pakkuvad tähtsad projektid ja tööstusliidud, olgu need siis patareide ja akude, pooljuhtide või tervishoiu valdkonnas, aitama kaasa uuenduslike väärtusahelate arendamisele Euroopas. Selle vahendi esimesed rakendused on huvitavad. Komitee jälgib tähelepanelikult üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide avatust VKEdele, nagu on ette nähtud suuniste eelnõus.

4.6. Väga vajalik on tagada ka võrdsed võimalused kolmandate riikide ettevõtjatega, kusjuures välisriigi subsidiumide kontrollimine on selles valdkonnas suur probleem.

Väljastpoolt Euroopat pärit äriühingud saavad tohutult riigipoolseid toetusi. Seoses sellega leiab komitee, et komisjoni ettepanek, ⁽²⁾ mis on seotud ELi turul tegutsevate ettevõtjate välisriikidepoolse rahastamisega, millel võib olla turgu moonutav mõju, on vajalik ja asjakohane töövahend. Ülaltoodut arvestades vajavad mõned oma olemuselt keerulised ja paljutahulised regulatiivse sekkumise aspektid täiendavat täpsustamist.

4.7. Lisaks peab komitee kiiduväärseks digiturgude õigusakti vastuvõtmist, sest sellega püütakse tagada konkurentsile avatud ja õiglasel digiturul eelneva reguleerimise kaudu. Seejuures on Euroopa Liidu valitsemistava väga vajalik selleks, et tagada digiturgude õigusakti (määruse) ühtne kohaldamine ja selle tõhusus kogu Euroopa Liidus. Kuigi õigusaktis käsitletakse küsimusi, mis puudutavad andmete jagamist ja seda, milline on vāravahoidjate juurdepääs andmetele, tuleb veel selgitada, milline on andmete koht konkurentsijõu hindamisel.

4.8. Oma riikidevahelistes ja ülemaailmsetes liitudes peab EL suutma kõigis vārtus- ja tarneahelates tuvastada inimõiguste, põhiwabaduste ning nii inimeste kui ka keskkonna tervise ja ohutuse nõuete rikkumisi. Komitee võtab teadmiseks selles suunas tehtud algatused, eriti seoses peegelklaaslitaga.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus siseturgu moonutavate välisriigi subsidiumide kohta (COM(2021) 223 final – 2021/0114(COD)).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava““

(COM(2021) 778 final)

(2022/C 323/07)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 21.1.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	6.4.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	179/1/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks sotsiaalmajanduse tegevuskava, kuhu kuuluvad mitu olulist teemat, mida komitee on aastate jooksul tõstatanud, neist esimene oli arvamus INT/447 aastal 2009 ⁽¹⁾. Sotsiaalmajanduse tegevuskavas märgitakse selgelt, et Euroopa Liidu institutsioonid peavad edendama ja tunnustama eri õiguslikke vorme, mis iseloomustavad sotsiaalmajanduse ökosüsteemi. See on oluline muu hulgas ka sotsiaalmajanduse erilise rolli tõttu kohaliku majanduse toetamisel ning läheduse tõttu kohalikele piirkondadele ja kogukondadele.

1.2. Vägivaldne agressioonisõda Ukraina vastu ja sellest tulenev pagulaste väljaränne toovad esile suure solidaarsuse, mida näitavad üles Euroopa rahvad ja humanitaarabi kogumise ja haldamisega tegelevad kodanikuühiskonna organisatsioonid. See osutab taas sotsiaalmajanduse olulisele rollile humanitaarkriiside ajal solidaarsusmeetmete korraldamisel.

1.3. Sotsiaalmajandus on paljudes liikmesriikides ikka veel kasutamata potentsiaal. Seepärast tuleb sotsiaalmajanduse tegevuskava täiendada keskpika ja pikaajalise perspektiivi meetmetega, suunates ja koordineerides vajalikke meetmeid ning tugevdades asjaomast õigusraamistikku. Seetõttu toetab komitee täielikult seda, et Euroopa Ülemkogu võtaks vastu konkreetse soovitusel, mis on kavandatud 2023. aastaks.

1.4. Komitee teeb ettepaneku, et sotsiaalmajanduse tegevuskava tugevdamiseks tuleks seda tõhustada sihipäraste ettepanekutega neljas huvivaldkonnas: i) koostöö avaliku sektori asutuste ja sotsiaalmajanduses osalejate vahel; ii) riigiabi küsimus; iii) investeringud ja rahastamisvahendid; iv) maksustamine – tugevdada tuleks seost sotsiaalmajanduse tegevuskava ja Euroopa strateegia 2030 vahel, pöörates eritählepanu sotsiaalmajanduse võimalikule rollile ökoloogilise, digitaalse ja sotsiaalse ülemineku toetamisel.

1.5. Komitee soovib, et sotsiaalmajanduse tegevuskava aitaks riiklikele taaste- ja vastupidavuskavadele eraldatud ELi vahendeid investeerida sihipärasemalt sotsiaalse kaasatuse, hariduse ja tööhõive edendamise eesmärkidesse. Seejuures tuleks eritählepanu pöörata noortele, peredele ning vähekaitsitud inimestele ning eelkõige ebasoodsas olukorras olevate inimeste digioskuste arendamisele.

1.6. Et arendada avaliku sektori asutuste ja sotsiaalmajanduses osalejate koostöö häid tavasid, soovib komitee töötada välja koostööpõhise territoriaalse juhtimise ja ühise halduse vahendeid, kuivõrd see on parim moodus paljude sidusrühmade kaasamiseks ja laiendab seeläbi ka subsidiaarsuse kultuuri.

⁽¹⁾ ELT C 318, 23.12.2009, lk 22.

1.7. Komitee peab kiiduväärseks, et sotsiaalmajanduse tegevuskavas tehakse ettepanek püüda riigihankeid ja kontsessioone rohkem suunata sotsiaalsete ja keskkonnaalaste eesmärkide suunas, ning soovitat tugevdada avaliku ja erasektori partnerluse vorme.

1.8. Kooskõlas sotsiaalmajanduse tegevuskavas maksustamise kohta esitatud märkustega julgustab komitee komisjoni pöörama seadusandliku algatuse „Äritegevus Euroopas: tulumaksuga maksustamise raamistik“ (BEFIT) raames, mida on oodata lähikuudel, eritähelpanu sotsiaalmajanduses osalejate maksustamisele.

2. Üldised märkused ja taustteave

2.1. Sotsiaalmajanduse tegevuskavas pakutakse välja mitmeaastane perspektiiv 2030. aastani ja sellele on lisatud kaks töödokumenti. Esimene annab lisasuuniseid teatisele „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava“ kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisega. Teine dokument, mis käsitleb stsenaariume üleminekuprotsessi koostamiseks vastupidavama, jätkusuutlikuma ja digitaalsema lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse tööstusökosüsteemi kujundamiseks, seostub aga Euroopa uue tööstusstrateegiaga. Selles võib sotsiaalmajandusel olla uuenduslik roll õiglase ja võrdse ülemineku soodustamisel strateegilistes sektorites, nagu digi- ja rohemajandus.

2.2. Komitee kiidab heaks otsuse viia sotsiaalmajanduse tegevuskava vastavusse nii Euroopa sotsiaalõiguste sambaga kui ka Euroopa uue tööstusstrateegiaga, kus paistab uuenduslikuna silma sotsiaalmajanduse spetsiifilise ökosüsteemi kindlaksmääramine. Sellega seoses on oluline, et keskpika ja pika perspektiivi eesmärgid oleksid pärast 2023. aastat paremini kindlaks määratud. Sotsiaalmajandus võib tõepoolest olla suureks abiks, et lahendada Euroopa suuri ülesandeid: ebavõrdsuse vähendamine, demograafiliste pingete leevendamine, nooremate põlvkondade toetamine, pagulaste ja rändajate vastuvõtmise haldamine, tervishoiusüsteemide ja Euroopa heaolumudeli kestlikkus.

2.3. Komitee arvates tuleks sotsiaalmajanduse tegevuskavas edendada ka meetmed, mis on kooskõlastatud ühtse kapitalituru kavaga, nagu on soovitatud nii arvamustes ECO/533⁽²⁾ kui ka INT/965⁽³⁾. Neis arvamustes nõutakse, et kapitaliturgude liit võtaks arvesse eripära, mis rahastamisvahenditel peab olema sotsiaalmajandussektoris.

2.4. Kuigi tegevuskavas hoidutakse sotsiaalmajanduse mõiste juriidilisest defineerimisest, määratakse selles siiski kindlaks sotsiaalmajanduse osalejate erijooned: i) inimeste ja sotsiaalsete eesmärkide seadmine kasumist tähtsamale kohale; ii) terve kasumi või sellest suurema osa reinvesteering tegevusse, mis on kollektiivsetes huvides või liikmete ja kasusaajate huvides üldiste huvide raames; iii) demokraatlik ja kaasav juhtimine.

2.5. Komitee pooldab neid põhimõtteid ning julgustab komisjoni ja liikmesriike tegema julgemaid ja koordineeritumaid algatusi, et kujundada sotsiaalmajanduse ühine ja kooskõlastatud õigusraamistik, mis koondab kolm eelloetletud põhimõtet ja aitab kaotada ebaselguse ja ebakindluse. Määratlus, mis piiritleks erinevad kokkulepitud organisatsioonilised ja ettevõtlusmeetodid, mis on tekkinud, aitaks saavutada ka eesmärgi töötada ühendustele, ühingutele ja sihtasutustele välja Euroopa põhikiri, eelkõige nendele, kes peavad tegutsema piiriülevalt.

2.6. Komitee kiidab heaks komisjoni ettepaneku aidata liikmesriikidel kindlaks määrata sotsiaalmajandust soodustavaid meetmeid, et toetada kestlikumat, kaasavat ja uuenduslikumat majandus- ja sotsiaalarengu mudelit. Eelkõige kavatseb komisjon sekkuda otse või koos liikmesriikidega kolmes tähtsamas valdkonnas: i) sotsiaalmajanduse jaoks sobivate tingimuste loomine; ii) võimaluste pakkumine tegevuse alustamiseks ja laiendamiseks; iii) sotsiaalmajanduse tunnustamise tagamine.

2.7. Sellest lähtuvalt kiidab komitee heaks, et tegevuskava nõuab mitmesuguste poliitikameetmete kasutamist, mis hõlmavad maksustamist, riigihangete reguleerimist, konkurentsi ja riigiabi, töötingimuste asjakohast reguleerimist, haridust ja teadusuuringuid. Sellega seoses rõhutab komitee vajadust parandada töö kvaliteeti ning tõhustada meetodeid, kuidas teavitada töötajaid ja kaasata neid sotsiaalmajanduses osalejate strateegilistesse otsustesse.

2.8. Sotsiaalmajanduses osalejate tegevusvaldkondade hulka kuuluvad sotsiaal- ja tervishoiuteenused, hooldus, haridus ja koolitus, kultuur ja keskkonnakaitse ning üldiselt paljud Euroopa sotsiaalõiguste sambas osutatud üldist majandushuvi pakkuvad teenused. Need valdkonnad loovad üha rohkem majanduslikke väärtusi ja töökohti.

⁽²⁾ ELT C 155, 30.4.2021, lk 20.

⁽³⁾ ELT C 194, 12.5.2022, lk 39.

2.9. Paljudes Euroopa riikides tegutsevad sotsiaalmajanduses osalejad kõigis majandussektorites: näiteks tööstuslik ja käsitööstuslik tootmine, ringmajandus, kestlik turism, taastuvenergia tootmine, transport, kommunikatsiooni- ja teabeteenused. Neil on otsustav roll sotsiaalses innovatsioonis ja ulatuslikus tehnosiirdes, tuues seeläbi kasu ebasoodsas olukorras olevatele elanikkonnarühmadele ja piirkondadele. Õiguslike ja organisatsiooniliste vormide paljususe tõttu on vaja vältida kõigile ühesuguse lahenduse pakkumist, küll aga ei tuleks loobuda teatud vormis ühtsest kooskõlastamisest komisjoni juhtimisel.

2.10. Sotsiaalmajandusettevõtted tegutsevad suuresti kohalikul tasandil, kus need aitavad kaasa sotsiaalsele ühtekuuluvusele, muutes piirkonnad vastupidavamaks ja kaasavamaks. Selline kogukondlik kaldumus muudab sotsiaalmajandusettevõtteid eriti tõhusaks rohe- ja digipöörde toetamisel, muutes digitehnoloogia kõigile, sh kõige vähem kaitstud ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele, kättesaadavamaks; see hõlmab ka puuetega inimeste tööturul osalemist soodustavat tehnoloogiat.

2.11. Eritähelepanu tuleks pöörata ka noorte kaasamisele ja nende panuse edendamisele. Noori tuleks toetada koolitusmeetmetega, mille eesmärk on suurendada noorema põlvkonna ettevõtlushuvi.

2.12. Selle potentsiaali rakendamiseks on vaja parandada sotsiaalmajanduses osalejate juurdepääsu investeerimiskapitalile, eelkõige selleks, et paremini arendada sotsiaaltaristusse (taskukohane eluase, tervishoid ja pikaajaline hooldus, haridus ja elukestev õpe, vaesuse vähendamine, juurdepääsetavuse parandamine) tehtavaid investeeringuid. Sellist taristut tuleb tugevdada, et vähendada ebavõrdsust ja sotsiaalset tõrjutust, mis on pandeemia tõttu Euroopas suurenenud.

2.13. Tegevuskava pakub võimaluse arendada sotsiaalmajandust tööstuspoliitika täiustamise kaudu ja teadvustada eelkõige just ühistute rolli Euroopa teeninduses ja tööstuses, kus nad loovad ka olulisi tootmisklastreid, millel on hea hea uuendusvõimekus.

2.14. Komitee peab oluliseks, et komisjon on võtnud kohustuse teha sotsiaalmajanduse kohta uuringuid, eesmärgiga koostada 2023. aastaks Euroopa Ülemkogu soovitus. Samamoodi kiidab komitee heaks asjaolu, et 2025. aastal on plaanis tegevuskava elluviimist hinnata. Kuid selleks, et uuringud ja hinnangud oleksid tõhusad, peaks sotsiaalmajanduse tegevuskava paremini selgitama oodatavaid keskpika ja pikaajalise perspektiivi eesmäärke, et aidata täpsustada eeldatavat sotsiaalset mõju, seejuures ka seoses Euroopa strateegiaga aastani 2030.

2.15. Komitee hindab ja toetab komisjoni eesmäärke edendada sotsiaalmajanduses piiriüleseid suhteid ja rahvusvahelistumist, toetades ja soodustades sotsiaalmajandusettevõtete osalemist Euroopa partnerlusplatvormidel, luues selleks ühtse sotsiaalmajanduse digivärava.

2.16. Kui tehakse algatusi ettevõtluskultuuri edendamiseks ja eriti noorte paremaks kaasamiseks uute ettevõtete loomisel, tuleb nende raames parandada keskkoolide ja ülikoolide õppekavade programmides teadmisi sotsiaalmajanduse potentsiaalset. Seepärast toetame ettepanekut luua uus noorte ettevõtlusakadeemia, mis hõlmaks ka sotsiaalmajanduse teemat.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Avaliku sektori asutuste ja sotsiaalmajanduses osalejate suhted

3.1.1. Sotsiaalmajanduse tegevuskavas, milles tunnustatakse sotsiaalmajanduse potentsiaali edasise sotsiaal- ja tööstuspoliitika jaoks, kinnitatakse, kui tähtsad on üldist huvi teenivad ülesanded, millesse sotsiaalmajandus panustab. Seetõttu on oluline seada eesmärgid koostöö parandamiseks avaliku sektori asutuste, sotsiaalmajanduses osalejate ja sotsiaaldialoogis osalejate vahel.

3.1.2. Sellest lähtuvalt peab komitee vajalikuks investeerida avaliku sektori asutuste ja sotsiaalsete ettevõtete ühise halduse tugevdamisse, kuna tulenevalt oma konkreetsetest pädevusvaldkondadest ja autonoomiast töötavad mõlemad ühist huvi pakkuvate eesmärkide nimel. Seepärast tuleks soodustada kaasavat valitsemist kasutavaid planeerimis- ja kavandamisvorme, milles tunnustatakse sotsiaalmajanduses osalejate rolli. Eelkõige on see vajalik kohalikes sotsiaalmajanduse ja kohalike omavalitsuste koostöö süsteemides. Need uuenduslikud vormid peavad tingimata vastama läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise tingimustele, olema kulutõhusad ja avatud eri sidusrühmadele ning kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega.

3.1.3. Sellised koostöövormid tunduvad olevat eriti tõhusad üldhuviteenuste loomisel, sest nad võimaldavad konkurentsi paremini juhtida, edendades ja väärtustades koostööd ning positiivset sotsiaalset mõju, mis tekib ühiste hüvedega arvestavas perspektiivis.

3.1.4. Seetõttu toetab komitee komisjoni kavatsust töötada selle nimel, et parandada sotsiaalmajanduses osalejate juurdepääsu riigihangete turule. Selles vallas on tehtud palju edusamme tänu 2014. aasta riigihanketingute direktiivile ⁽⁴⁾. Siiski loodab komitee, et komisjon eristab hankedirektiivi läbivaatamisel – eelkõige, mis puudutab selle artiklit 77 sotsiaalteenuste lihtsustatud korra kohta – selgemalt üldise huvi taotlemise ja ühtse turu loomise, et anda parem õiguslik alus avaliku sektori asutuste ja sotsiaalmajandusettevõtete koostöölepingute väljatöötamiseks.

3.2. Riigiabi

3.2.1. On hästi teada, et mõned sektorid, milles tegutsevad sotsiaalmajanduses osalejad, eelkõige sotsiaalhoolekande, tervishoiu, hariduse ja kultuuri edendamise sektorid, vajavad piisavat avaliku sektori rahalist toetust. See tuleks igal juhul kasutusele võtta ilma turueeskirju moonutamata juhtudel, kus teenuseid, mida osutavad sotsiaalmajanduses osalejad, osutavad ka äriühingud.

3.2.2. Riigiabi kontrolli eesmärk on säilitada tasakaal toetuse ja ausa konkurentsi vahel. Tegevuskavast selgub, et sageli ei kasuta avaliku sektori asutused ja toetusesaajad olemasoleva riigiabi võimaluste paindlikkust parimal moel ära. See on kindlasti tõsi ja viitab vajadusele sihipäraste investeeringute järele, mis tuleks suunata avaliku sektori asutuste erikoolitustesse ELi riigiabi eeskirjade alal, käsitledes eelkõige üldist majandushuvi pakkuvate teenustega seotud eeskirju.

3.2.3. Siiski ei ole konkurentsireeglid alati piisavad, et käsitleda selliseid küsimusi nagu sotsiaalteenuste, eriti tervishoiu- ja hooldusteenuste haldamine. Need on valdkonnad, mis ei lähtu turuloogikast, vaid solidaarsusest. Komitee on arvamuses TEN/605 ⁽⁵⁾ juba märkinud: „[...] enamikul juhtudest tekitavad õiguskindluse puudumine või nõuete täitmisega seotud olulised kulud tõkkeid, mis takistavad põhjendamatult ametiasutustel üldist majandushuvi pakkuvate teenuste poliitikat täielikult rakendada.“ Sotsiaalmajanduse tegevuskava peab pakkuma võimaluse parandada dialoogi komisjoni, liikmesriikide, kohalike ametiasutuste ning sotsiaalpartnerite ja sotsiaalmajanduse esindajate vahel.

3.2.4. Üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid reguleerivad ELi eeskirjad tagavad riigiabi eeskirjade hea paindlikkuse. Paljud ametiasutused loobuvad siiski võimalusest kohaldada üldist majandushuvi pakkuvate teenuste puhul riigiabi käsitlevat õigusraamistikku.

3.2.5. Komisjoni ettepanek parandada teadmisi riigiabile juurdepääsu vormide kohta spetsiaalsete veebiseminaride ja töötubade kaudu on teretulnud, kuid ebapiisav. Selle kõrvale on vaja põhjalikumalt regulatiivset sekkumist, ka pehme õiguse aktide abil, millega selgitada ühelt poolt sotsiaalmajanduses osalejatele saadaoleva riigiabi juurdepääsunõudeid ja suurust, eelkõige üldist majandushuvi pakkuvate teenuste sektoris, ning teisalt seda, millist abi saab anda üldise grupierandi määrase alusel ebasoodsas olukorras olevate inimeste värbamiseks.

3.2.6. Peale selle tuleks toetused, mida makstakse üldist huvi ellu viia aitavatele sotsiaalmajanduses osalejatele, tunnistada siseturuga kokkusobivaks. Seetõttu oleks kasulik üle vaadata ka vähese tähtsusega abi künnised toetuse andmisel selliste sotsiaalmajandusettevõtete toetamiseks, kes osutavad üldist huvi pakkuvaid sotsiaalalgatusi- ja teenuseid.

3.3. Investeeringud ja rahastamisvahendid

3.3.1. Tegevuskavas viidatud hinnangute järgi toetati sotsiaalmajandust programmiperioodil 2014–2020 ELi eelarvest Euroopa eri programmide ja fondide kaudu vähemalt 2,5 miljardi euroga. Komitee väljendab heameelt komisjoni kavatsuse üle suurendada toetuse määra ajavahemikul 2021–2027 veelgi, vähendades sotsiaalmajanduses osalejate takistusi juurdepääsul ELi vahenditele.

3.3.2. Sel põhjusel näib eesmärk tuua programmi „InvestEU“ raames turule uued finantstooted juba 2022. aastal väga vajalik, et kaasata sotsiaalmajandusettevõtete vajaduste rahuldamiseks mõeldud erafinantseeringud.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65).

⁽⁵⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 45.

3.3.3. Peale investeeringute ja rahastamisvahendite edendamise on paljude sotsiaalmajanduses osalejate jaoks endiselt keeruline saada pangalaenu. Seetõttu peab komitee vajalikuks krediidile juurdepääsu võimaldavaid tagatisvahendeid, mida VKEd on juba laialdaselt katsetanud ja mida tuleks süstemaatiliselt laiendada ka sotsiaalmajanduses osalejatele.

3.3.4. Komitee soovib pakkuda stiimuleid, et kõiki liikmesriike innustataks looma, sh programmi „InvestEU“ toel, spetsiaalset sotsiaalmajanduses osalejatele mõeldud tagatisfondi, mis järgib konkreetseid krediidivõimelisuse hindamise kriteeriume. Seejuures tuleks soovitada sotsiaalmajandusse tehtavate investeeringute hindamiseks sobivate näitajate kasutuselevõttu, mis aitaks edendada ka uuenduslikke rahastamisvahendeid.

3.3.5. Komitee nõustub sotsiaalmajanduse tegevuskava soosiva hinnanguga, mis antakse ettevõtete töötajatepoolse väljaostmise kogemusele, ja viitab ühistute rollile olukordades, kus kriisis oleva ettevõtte töötajad moodustavad ühistu ja võtavad üle ettevõtte tegevuse. Need kogemused on edukad, kui ühistusse koondunud töötajad saavad loota konkreetsetele rahastatismehhanismidele ja fondide loomisele ettevõtte kapitaliseerimiseks. Kuid peale rahaliste vahendite on oluline, et töötajaid toetataks piisavalt ka koolitustega ja oskuste parandamisega. Samuti kutsub komitee komisjoni üles jätkama tihedat koostööd liikmesriikidega, et leida vahendid ja lahendused, mille abil kõrvaldada takistused ja kiirendada õiguslikke menetlusi, et ettevõtte omandiõigus läheks pärast ettevõtte sulgemist üle töötajatele töötajate ühistute või muude töötajate omanduses olevate sotsiaalmajandusettevõtete kaudu.

3.4. Maksupoliitika, mis tunnustab üldist huvi teenivaid funktsioone

3.4.1. Sotsiaalmajanduses osalejate tegevuse maksustamise raamistik on killustatud ja suures osas liikmesriikide kindlaks määratud. Komitee väärtustab asjaolu, et tegevuskavas viidatakse sotsiaalmajanduse erimaksustamise vajadusele, märkides, et üksnes vähesed riigid on siiani sotsiaalsete ettevõtete jaoks spetsiaalse ja sidusa maksustamise raamistiku välja töötanud.

3.4.2. Kasulik ja tervitatav oleks ühtlustada maksud kooskõlastatult, saades inspiratsiooni liikmesriikides kasutusele võetud headest tavadest. Eelkõige puudutab see teatud tulumaksuvabastusi jaotamata kasumilt, vähendatud käibemaksu-määri, sotsiaalkindlustuskuludest vabastamist või nende vähendamist ning kingituste puhul tehtavaid maksuvähendusi.

3.4.3. Komitee tunnustab sotsiaalmajanduse tegevuskavas tehtud ettepanekut anda välja suunised, mis selgitavad avalikes huvides tehtavate algatuste jaoks mõeldud piiriüleste annetuste maksustamise eeskirju, ja ettepanekut algatada ELis heategevuslikku annetamist käsitlev eriuuring. Komitee arvates peaks see juhend sisaldama soovitusi liikmesriikidele selle kohta, kuidas teha kindlaks, kas tema riigi avalikes huvides tegutsevad organisatsioonid on võrreldavad mõnes teises ELi riigis asuvate organisatsioonidega.

3.4.4. Lõpetuseks on oluline, et sotsiaalmajanduse tegevuskava muutuks strateegiliseks tööriistaks, mis pakub konkreetseid meetmeid sotsiaalmajanduses osalejatele ja kohalikele kogukondadele, ning et seda täiendaks maksupoliitika, mis on kooskõlas väljakuulutatud sotsiaalsete eesmärkidega.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi standardimisstrateegia: ülemaailmsete standardite kehtestamine, et toetada vastupidavat, rohelist ja digitaalset ELi ühtset turgu““

(COM(2022) 31 final)

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1025/2012 seoses Euroopa standardiorganisatsioonide otsustega, mis puudutavad Euroopa standardeid ja Euroopa standardimisdokumente“

(COM(2022) 32 final – 2022/0021(COD))

(2022/C 323/08)

Raportöör: **Sandra PARTHIE**

Konsulteerimistaotlus	a) Euroopa Komisjon, 2.5.2022 b) Euroopa Parlament, 14.2.2022 c) nõukogu, 17.2.2022
Õiguslik alus	a) Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304 b) Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	5.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungi järk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	186/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni teatise üle ELi standardimise tuleviku kohta üleilmses kontekstis. Euroopa Komisjoni ettepanek kajastab õigustatult rahvusvaheliste standarditega seotud arengut ja reageerib toimunud muutustele. Seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1025/2012⁽¹⁾ artiklis 10 esitatud ettepanekuga peab komitee kiiduväärseks juhtimise läbivaatamist. Euroopa standardiorganisatsioonide juhtimises tuleb arvesse võtta kõikide asjakohaste turuosaliste, tarbijate, keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmade, ametiühingute, VKEda ja suurettevõtete läbipaistvat, avatud, kaasavat ja õiglast osalemist.

1.2. Ulatusliku ühiskondliku konsensuse tagamiseks on oluline tagada kaasav ja tasakaalustatud lähenemisviis, mis võimaldab täiel määral osaleda kõigil huvitatud ja mõjutatud sidusrühmadel. Raamtingimusi kujundades toetavad poliitika ja standardiorganisatsioonid üksteist ELi ja liikmesriikide tasandil. Nõue, et Euroopa standardimisstrateegia peab olema kaasav, on maailmas ainulaadne ja seda tasub tugevdada. Rahvusvahelisel tasandil põhjustab muret kaasamise kui rahvusvahelise standardimise nurgakivi puudumine.

1.3. Komitee näeb ohtu selles, et teistes maailma piirkondades on standardimisest saanud tööstus- või geopoliitiline vahend. Euroopa Liit peab olema valmis oma lähenemisviisi kohandama, et kindlustada ja suurendada Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet ja tarbijakaitset. Seetõttu peab komitee 22 kavandatud meetet kiiduväärseks, sealhulgas sidusrühmade

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määrus (EL) nr 1025/2012, mis käsitleb Euroopa standardimist ning millega muudetakse nõukogu direktiive 89/686/EMÜ ja 93/15/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/9/EÜ, 94/25/EÜ, 95/16/EÜ, 97/23/EÜ, 98/34/EÜ, 2004/22/EÜ, 2007/23/EÜ, 2009/23/EÜ ja 2009/105/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus 87/95/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1673/2006/EÜ (ELT L 316, 14.11.2012, lk 12).

huvide paremaks koordineerimiseks kõrgetasemelise foorumi loomist, standardimisjuhi ametikoha loomist, Euroopa standardiorganisatsioonide juhtimisreformi üleskutset, standardimisprioriteetide seadmist rohe- ja digipöörde jaoks ning standardimisprotsesside kiirendamist.

1.4. Ühiste Euroopa strateegiate väljatöötamiseks ja demokraatlike väärtuste hoidmiseks on vaja valitsuste/poliitika, tööstuse ja teiste sidusrühmade tihedama koostöö kaudu ühendada turupõhiste standardite alt ülespoole lähenemisviis ja poliitilis-strateegiline ülevalt allapoole lähenemisviis. Selleks tuleb luua pidev teabevahetus Euroopa Komisjoni, Euroopa standardiorganisatsioonide, riikide standardiorganisatsioonide, tööstuse ja kodanikuühiskonna sidusrühmade vahel.

1.5. Komitee toetab samuti üleskutset Euroopa standardiorganisatsioonidele ajakohastada oma juhtimist, et täielikult esindada Euroopa avalikku huvi ja demokraatlikke väärtusi ning VKEd, keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmade, ametiühingute, kodanikuühiskonna ja kasutajate huve ning hõlbustada juurdepääsu standarditele.

1.6. Euroopa standardimisstrateegias mainitakse mitmeid teadlastele, noortele spetsialistidele ja praktikutele suunatud koolitus- ja haridusalgatusi, mille eesmärk on edendada standardimisvaldkonna oskuste arendamist. Komitee on veendunud, et need ettepanekud on ülitähtsad, eelkõige VKEd ja mikroettevõtjate jaoks ning talentidesse investeerimise raamistiku loomiseks, ning toetab kindlalt nende ulatuslikku ja kiiret elluviimist. Komitee rõhutab vajadust suurendada Euroopa ja riiklike ametiasutuste poolset rahastamist kõigile, kes on seotud standardimisega, nagu ametiühingud, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja ettevõtjad, et parandada nende suutlikkust osaleda standardimistöös.

2. Komisjoni ettepanekute taust

2.1. Standardid on ELi ühtse turu keskne element. Viimase 30 aasta jooksul on Euroopa standardimissüsteemi kaudu loodud enam kui 3 600 harmoneeritud standardit, mis võimaldavad ettevõtjatel tõendada vastavust liidu õigusele. Euroopa standarditest on olnud palju kasu – need on loonud ettevõtjatele ühtsel turul võrdsed tingimused ja suurendanud tarbijate kindlustunnet. Sisu määratletakse tehnilistes komisjonides, kus riigil on õigus osaleda, kuid tal puudub kaugemale ulatuv sekkumisõigus. Mõnes ELi liikmesriigis kehtivad avaliku huviga seotud projektide menetlemisele lisaeeskirjad. Kuna harmoneeritud standardid on osa ELi õigusest,⁽²⁾ peavad need olema koostatud demokraatlike põhimõtete kohaselt, kaasates kõik sidusrühmad (sh kodanikuühiskonna, tarbija-, sotsiaal-, keskkonnavalased ja ametiühingute huvid ning VKEd) ning tagades seeläbi tasakaalustatud otsustusprotsessi riikide, Euroopa (ja rahvusvahelistes) standardiorganisatsioonides..

2.2. Euroopa standardite kehtestamine toimub üha tihedama üleilmse konkurentsi taustal. Euroopa konkurentsivõime, tehnoloogiline suveräänsus, võime vähendada sõltuvust ja kaitsta ELi väärtusi, kaasa arvatud meie sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid eesmärke, oleneb sellest, kui edukad on eurooplased standardimises rahvusvahelisel tasandil. Selleks on vaja Euroopa sidusrühmade ressursse/teadmisi, ilma milleta oleks võimatu säilitada Euroopa juhtpositsiooni rahvusvahelises standardimises.

2.3. ELi kliimaneutraalse ja vastupidava ringmajandusega seotud eesmärke ei ole võimalik saavutada ilma Euroopa standarditeta. Ülemaailmsete standardite kehtestaja staatuse säilitamiseks peab ELil olema standardimistegevuses tugev üleilmne mõju ning EL peab juhtima tööd peamistes rahvusvahelistes foorumites ja institutsioonides.

2.4. Standardimisstrateegias⁽³⁾ kirjeldab komisjon oma lähenemisviisi standarditele nii ühtsel turul kui ka üleilmselt. Strateegiaga on kaasas standardimismääruse muutmise ettepanek,⁽⁴⁾ selle rakendamise aruanne⁽⁵⁾ ja Euroopa standardimist käsitlev liidu töökava aastaks 2022⁽⁶⁾. Strateegia eesmärk on tugevdada ELi üleilmset konkurentsivõimet, et tagada vastupidav, roheline ja digitaalne majandus ning kinnistada demokraatlikke väärtusi tehnoloogia rakendamisel.

⁽²⁾ Vrd komisjoni teatis COM(2018) 764 final.

⁽³⁾ COM(2022) 31.

⁽⁴⁾ COM(2022) 32.

⁽⁵⁾ COM(2022) 30.

⁽⁶⁾ ELT C 66, 8.2.2022, lk 1.

2.5. Uute ja kujunemisjärgus tehnoloogiate puhul ei suuda Euroopa standardimissüsteem sageli õigeaegselt tulemusteni jõuda ja kaotab seega standardimisest saadava olulise esimesena tegutseja eelise. Asjakohases strateegias tehakse ettepanek rea meetmete kohta, millega seada standardid uuesti vastupidava, rohelise ja digitaalse ELi ühtse turu keskmesse ning tugevdada Euroopa standardimissüsteemi rolli maailmas. Raamtingimusi kujundades toetavad poliitika ja standardiorganisatsioonid üksteist ELi ja liikmesriikide tasandil. Selline koostöö on osutunud tulemuslikuks ning on olnud Euroopa ettevõtete majandusedu ja rahvusvahelise turulepääsu aluseks.

2.6. Samuti esitab komisjon muutmissettepaneku⁽⁷⁾ määruse (EL) nr 1025/2012 kohta, mis käsitleb standardimist, et parandada Euroopa standardimissüsteemi juhtimist. Kuigi Euroopa süsteem jääb avatuks, läbipaistvaks, kaasavaks ja erapooletuks, nähakse ettepanekus ette, et komisjoni standardimistaotlusi Euroopa standardiorganisatsioonidele peavad menetlema riikide standardiorganisatsioonid.

2.7. Kooskõlas määrusega (EL) nr 1025/2012 avaldas komisjon teatise, milles esitati Euroopa standardimist käsitlev Euroopa Liidu töökava aastaks 2022. Töökavas kirjeldatakse meetmeid, mida komisjon kavatses 2022. aasta jooksul algatada, et suurendada Euroopa standardimissüsteemi avatust, läbipaistvust ja kaasatust.

2.8. Määruse (EL) nr 1025/2012 artikli 24 lõike 3 kohaselt esitab komisjon selle rakendamise kohta aruande iga viie aasta järel. Komisjon esitas teise aruande,⁽⁸⁾ mis hõlmas peamiselt aastaid 2016–2020, kuid koos mõnede ajakohastatud faktide ja arvandmetega kuni 2021. aastani. See näitab, et Euroopa standardimissüsteem on mõnes aspektis paranenud, näiteks seoses uute IT-vahenditega, kuid teistes valdkondades on veel arenguruumi. See puudutab eelkõige kaasamist, riikide standardiorganisatsioonide rolli Euroopa standardimissüsteemis ja seda, kui kaua võtab aega harmoneeritud Euroopa standardite edastamine komisjonile.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni teatise üle ELi standardimise tuleviku kohta üleilmases kontekstis. Euroopa Komisjoni ettepanek kajastab õigustatult rahvusvaheliste standarditega seotud arengut ja reageerib toimunud muutustele. Selle eesmärk on tagada Euroopa tugev hääli ning kindlustada Euroopa huvid standardite kehtestamise menetlustes ja struktuurides. Kui Euroopa kasutab rohe- ja digipöörde saadavat impulssi õigesti ära, võib temast saada rohelise ja digitaalse standardimise valdkonnas esimesena tegutseja.

3.2. Seoses määruse (EL) nr 1025/2012 artiklis 10 esitatud ettepanekuga peab komitee kiiduväärseks juhtimise läbivaatamist. Euroopa standardiorganisatsioonide juhtimises tuleb arvesse võtta kõikide Euroopa asjakohaste turuosaliste, tarbijate, keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmade, ametiühingute, VKEde ja suurettevõtete läbipaistvat, avatud, kaasavat ja õiglast osalemist. See peab kajastama standardimise legitiimset kohaldamisala, vältides demokraatlikult seadustatud õigusloomeprotsesside kahjustamist ja ülemääraseid standardimisnõudeid.

3.3. Traditsiooniliselt on standardid välja töötanud tööstus. Ulatusliku ühiskondliku konsensuse tagamiseks on oluline tagada tasakaalustatud lähenemisviis, mis võimaldab täiel määral osaleda kõigil huvitatud ja mõjutatud sidusrühmadel. Raamtingimusi kujundades toetavad poliitika ja standardiorganisatsioonid üksteist ELi ja liikmesriikide tasandil. Nõue, et Euroopa standardimisstrateegia peab olema kaasav, on maailmas ainulaadne ja seda tasub tugevdada. Rahvusvahelisel tasandil põhjustab muret kaasamise kui rahvusvahelise standardimise nurgakivi puudumine.

3.4. Komitee soovib juhtida tähelepanu Euroopa Komisjoni uue õigusraamistiku eeliste harmoneeritud standardite kasutamisel regulatiivsete nõuete täpsustamiseks. Komitee soovib rõhutada, et standardite eesmärk ei ole seadusandliku võimu üleandmine erasektorile. Sotsiaalpoliitilisi kaalutlusi, mis kuuluvad sotsiaalpartnerite ja/või reguleerimisasutuse pädevusse, ei tohiks Euroopa standardiorganisatsioonid ega rahvusvahelised standardiorganisatsioonid käsitleda. Komitee rõhutab, et eelkõige teenuste standardimine nõuab demokraatliku seadustamise hoolikat kaalumist. Teenuste sisu ja keerukus on äärmiselt mitmekesine, ulatudes näiteks postiteenustest keerukate intellektuaalsete teenusteni, ning valdkondadevahelised standardid ei võimalda seda piisaval määral arvesse võtta.

⁽⁷⁾ COM(2022) 32.

⁽⁸⁾ COM(2022) 30.

3.5. Komitee näeb ohtu selles, et teistes maailma piirkondades on standardimisest saanud tööstus- või geopoliitiline vahend. Euroopa Liit peab olema valmis oma lähenemisviisi kohandama, et kindlustada ja suurendada Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet ja tarbijakaitset. Seetõttu peab komitee 22 kavandatud meetet kiiduväärseks, sealhulgas sidusrühmade huvide paremaks koordineerimiseks kõrgetasemelise foorumi loomist, standardimisjuhi ametikoha loomist, Euroopa standardiorganisatsioonide juhtimisreformi üleskutset, standardimisprioriteetide määramist rohe- ja digipöörde jaoks ning standardimisprotsesside kiirendamist. Need meetmed peaksid Euroopa ja rahvusvahelist standardimissüsteemi tugevdama.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Standardid loovad turge. Komitee on veendunud, et ühtne turg ja sellele turule kolmandate isikute juurdepääsu võimaldamine omab samuti strateegilist väärtust. Et tagada toodete ja teenuste koostalitlusvõime kogu maailmas ning erinevates majandus- ja ühiskonnasüsteemides, tuleb tagada põhimõte „üks standard, üks test – kõikjal aktsepteeritud“. Tuleb tagada, et standardimisprotsessid, mis on ajendatud majanduslikest või kolmandate isikute poliitilistest huvidest, ei tõrjuks kõrvale demokraatlikult seadustatud õigusnorme.

4.2. Komitee leiab, et rahvusvahelised standardid, eriti Euroopa standarditesse ülevõtmisel, peavad võtma arvesse Euroopa sotsiaalseid väärtusi, tagades, et rahvusvaheline standardimissüsteem on tõeliselt kaasav. Sellega seoses nõuab komitee standardimisasutuste sõlmitud Viini⁽⁹⁾ ja Frankfurdi⁽¹⁰⁾ lepingute jõulisemat kohaldamist. Nende lepingute eesmärk on vältida Euroopa standardite konkureerimist või isegi vastuollu sattumist rahvusvaheliste standarditega.

4.3. Olemasolevate standardimiskohustuste rakendamine ELi kaubanduslepingutes ning standardimisalane koostöö sarnaselt mõtlevate partneritega strateegilistes valdkondades ja rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides on olulised edutegurid. Komitee on veendunud, et USAga tuleks dialoogi tugevdada koostöö kaudu ELi-USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogus ning et digipartnerlused Jaapani, Singapuri ja Lõuna-Koreaga ning teiste sarnaselt mõtlevate riikidega võivad osutada kasulikuks.

4.4. Ühiste Euroopa strateegiate väljatöötamiseks on vaja valitsuste/poliitika, tööstuse ja teiste sidusrühmade tihedama koostöö kaudu ühendada turupõhiste standardite alt ülespoole lähenemisviis ja poliitilis-strateegiline ülevalt allapoole lähenemisviis. Selleks tuleb luua pidev teabevahetus Euroopa Komisjoni, Euroopa standardiorganisatsioonide, riikide standardiorganisatsioonide ja tööstuse vahel.

4.5. Komitee toetab samuti üleskutset Euroopa standardiorganisatsioonidele ja nende liikmesorganisatsioonidele ajakohastada oma juhtimist, et täielikult esindada avalikku huvi ning VKEd, keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmade, ametiühingute, kodanikuühiskonna ja kasutajate huve ning hõlbustada juurdepääsu standarditele. Siiski tuleb tagada, et asjakohane läbivaatamine ei halvaks käimasolevat standardimistööd ega tooks kaasa viivitusi toodete turuleviimisel. Standardite tasuta kättesaadavuse küsimust tuleb arutada kõigi osalevate turuosalistega.

4.6. Komitee soovib juhtida tähelepanu sellele, et standarditega ei reguleerita mitte üksnes toote tehnilisi aspekte, vaid need võivad ka omada mõju inimestele. Seetõttu kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles paremini täpsustama ELi liikmesriikide vastutust selle eest, et kodanikuühendustele oleks tagatud standardimistegevuses aktiivse osalemise võimalus. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles rakendama täiendavaid rahalisi toetusmeetmeid, et aidata VKEdel ja väheste vahenditega ühiskonna sidusrühmadel (näiteks tarbijaorganisatsioonidel) osaleda standardimisprotsessides, et tagada tasakaalustatud esindatus. Need pakuvad laia valikut sõltumatuid teadmisi ja kogemusi, mis on olulised standardimisprotsesside jaoks. Komitee juhib samuti tähelepanu asjaolule, et olenemata standardite vabatahtlikust olemusest võib nende mittekohaldamisel olla tõsisid negatiivseid tagajärgi, sealhulgas vastutusega ja nõuete täitmisega seotud probleemid.

4.7. Komitee peab oluliseks, et kõik sidusrühmad, Euroopa standardiorganisatsioonid ja teised partnerid teeksid koostööd, et viivitamatult tegeleda tuvastatud kiireloomuliste standardimist nõudvate küsimustega, näiteks COVID-19 vaktsiinide ja ravimite tootmine, kriitilise tähtsusega tooraine ringlussevõtt, saastevaba vesiniku väärtusahel, vähesed CO₂

⁽⁹⁾ [https://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/3146825/4229629/4230450/4230458/01__Agreement_on_Technical_Cooperation_between_ISO_and_CEN_\(Vienna_Agreement\).pdf?nodeid=4230688&vernum=-2](https://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/3146825/4229629/4230450/4230458/01__Agreement_on_Technical_Cooperation_between_ISO_and_CEN_(Vienna_Agreement).pdf?nodeid=4230688&vernum=-2)

⁽¹⁰⁾ http://www.iec.ch/about/globalreach/partners/pdf/IEC-CENELEC_Frankfurt_Agreement%7B2016%7D.pdf

heitega tsemendi tootmine, kiipide sertifitseerimine ja andmestandardid. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles pidama läbirääkimisi ELi liikmesriikide ja sidusrühmadega enne standardimisprioriteetide määratlemist, et olulised standardid ei jääks tähelepanuta. See tagaks, et käimasolevat standardimistööd ei takistaks uued eesmärgid.

4.8. Komitee toetab täielikult standardite kehtestamise menetluste kiirendamist ning teeb ettepaneku lisada standardite õiguslik kontroll tehnilise komisjoni tasandil ja teha protsessi selles etapis tihedat koostööd harmoneeritud standardite konsultantidega.

4.9. Komitee hoiatab, et kavandatav olemasolevate standardite läbivaatamine Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärke ning rohe- ja digipööret silmas pidades ei tohi viia standardite ulatusliku ümbertöötamiseni, mis lükkaks edasi väga vajalike uute standardite väljatöötamist. Sellise läbivaatamise jaoks on vaja vahendeid, mis ei peaks tulema mitte üksnes suurtööstuselt, vaid ka riiklikelt ametiasutustelt, uurimisinstituutidelt ning keskkonna- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmadelt, sealhulgas ametiühingutelt.

4.10. Sellega seoses rõhutab komitee võrdväärsete alternatiivsete lahenduste rakendamise võimalust. See kontseptsioon on äärmiselt oluline, eriti innovatsiooni puhul, ning seda tuleb tugevdada, jõustada ja paremini tutvustada, et vältida innovatsiooni takistamist võimalike vastutusega seotud nõuete tõttu. Komitee soovib siiski rõhutada, et neid lahendusi ei tohiks kasutada tervishoiu ja ohutuse valdkonnas. Samaväärseid alternatiivseid lahendusi tuleks ka riigihangete puhul kaaluda kui vahendit standardite kasutuselevõtuks.

4.11. Komitee toetab ettepanekut luua kõrgetasemeline foorum, mis aitaks komisjonil olla valmis tulevasteks standardimisprioriteetideks ning mis suhtleks Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, et kindlustada asjakohaste prioriteetide osas poliitiline üksmeel. Sellegipoolest on oluline tagada tööstuse ja asjakohaste sidusrühmade osalemine sellel kõrgetasemelisel foorumil ning kooskõla ELi tööstusfoorumi ja tööstusliitude tööga. Kuid siiski kutsub komitee komisjoni üles välja selgitama kavandatava standardimise tippkeskuse seos teiste foorumitega.

4.12. Strateegias mainitakse mitmeid teadlastele, noortele spetsialistidele ja praktikutele suunatud koolitus- ja haridusalgatusi, mille eesmärk on edendada standardimisvaldkonna oskuste arendamist. Nende hulka kuuluvad standardimise hoogustamise platvorm, standardimisteemalised ülikoolipäevad, asjakohase materjali levitamine ELi akadeemia poolt ja standardimisprojektide rahastamine välisriikides. Komitee on veendunud, et need ettepanekud on ülitähtsad, eelkõige VKEd ja mikroettevõtjate jaoks ning talentidesse investeerimise raamistiku loomiseks, ning toetab kindlalt nende ulatuslikku ja kiiret elluviimist.

4.13. Eelkõige julgustab komitee ELi standardite alast rahvusvahelist koostööd, kasutades ELi programme ja vahendeid (näiteks naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“ ja programm „Euroopa horisont“) ning toetades sidusrühmade osalemist rahvusvahelises standardimises välisriikides (VKEd, kodanikuühiskond, teadlased), näiteks Aafrikas positiivse algatusena tasakaalustamaks teiste piirkondade tegevust Aafrika mandril. Standardimise tugevdamisest peaks saama üks ELi algatuse „Global Gateway“ põhielement.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi eelarve uued omavahendid““

(COM(2021) 566 final)

„Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL, Euratom) 2020/2093, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027“

(COM(2021) 569 final – 2021/0429 (APP))

ja

„Ettepanek: nõukogu otsus, millega muudetakse otsust (EL, Euratom) 2020/2053, mis käsitleb Euroopa Liidu omavahendite süsteemi“

(COM(2021) 570 final – 2021/0430 (CNS))

(2022/C 323/09)

Raportöör: **Philip VON BROCKDORFF**

Kaasraportöör: **Antonio GARCÍA DEL RIEGO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.3.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektiioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektiioon
Vastuvõtmine sektiioonis	6.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	144/2/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märgib vajadust konsensuse järele, et lisada uusi omavahendeid, mille abil hüvitada taasterahastu „NextGenerationEU“ raames võetud laenudest tulenevad võla tagasimaksud, seadmata ohtu teiste ELi programmide ja vahendite eelarveid või järsult suurendamata kogurahvatulul põhinevat panust. Kuigi teatistes esitatud Euroopa Komisjoni ettepanekuid peetakse vajalikuks, peaks komisjon komitee arvates tagama, et uue süsteemi ülesehitus põhineks võrdsuse ja õigluse, tõhususe, läbipaistvuse, lihtsuse ja stabiilsuse saavutamisel, keskendudes konkurentsivõimele ja rakendades vajaduse korral solidaarsust. Eelkõige peab komitee väga oluliseks toetada vajaduse korral kodumajapidamisi ja ettevõtjaid ning soovib tugevalt sihipärasemaid mõjuhindanguid nii riikide kui ka konkreetsete tööstusharude kaupa, et teha kindlaks negatiivne mõju kodumajapidamistele ja ELi majanduse üldisele konkurentsivõimele.

1.2. Kuigi heitkogustega kauplemise süsteemil (HKS) põhinev omavahend on oluline vahend kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks, kutsub komitee komisjoni üles tagama, et seda tehtaks mittekahjustaval ja kulutõhusal viisil. Lisaks võtab komitee teadmiseks HKS-i laiendamise merendussektorile, lennunduse lubatud heitkoguse ühikute järkjärgulise suurendamise ning maanteetranspordi ja hoonete lisamise. Komitee peab tõenäoliseks, et ELi eelarvesse võiks suunata piiratud osa HKS-i tuludest. See on ju üleeuroopaline kliimavahend, mis aitab kaasa kliimanetraalsuse eesmärkide saavutamisele ja tugevdab siseturgu. Sellega seoses peaks olema piisavalt tulu, et toetada sektoreid, millel lasub kohustus rakendada täiendavaid meetmeid kliimamuutustega võitlemiseks. Lisaks kordab komitee, et põhimõte „saastaja maksab“ peab kehtima kõigis riikides.

1.3. Kuna ELi HKS ja piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism on omavahel seotud, tuleks neid komitee arvates käsitleda samal viisil. Kuigi ELi HKS võib põhjustada kasvuhoonegaaside heite ülekandumist, aitaks piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism sellist ülekandumist tasakaalustada hinna kehtestamisega imporditud toodete kasvuhoonegaaside heite sisaldusele. Komitee hoiatab siiski sellise piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi väljatöötamise eest, mis seab Euroopa tootmis- ja muud sektorid ebasoodsasse konkurentsiolukorda.

1.4. Komitee on ka seisukohal, et tagada tuleb prognoositavuse ja läbipaistvuse kriteeriumide järgimine, kuna ELi HKSist ja piiril kohaldatavast süsinikdioksiidi kohandusmehhanismist saadav tulu võib olla kõikuv.

1.5. Komisjon teeb ettepaneku luua kolmas omavahendite liik, mille kohaselt maksab iga liikmesriik ELi eelarvesse riikliku osamakse, mis põhineb hargmaiste ettevõtete jääkkasumi osal, mis jaotatakse ümber igale liikmesriigile. Komitee leiab, et see on sobiv ELi omavahendite baas, mis vastab õigluse kriteeriumidele, sest ettevõtjad maksaksid kindla osa jääkkasumist kõikjal, kus nad tegutsevad ja teenivad kasumit. Komitee leiab siiski, et rahvusvahelises maksusüsteemis on vaja võrdseid tingimusi, mis ei sea ELi ettevõtjad ebasoodsasse konkurentsiolukorda. Uusi eeskirju tuleks rakendada samaaegselt ELi peamiste kaubanduspartnerite ja temaga konkureerivate riikidega. Lisaks tuleks uusi eeskirju kohaldada ühtlustatud määratluste ja standardite alusel. Komitee juhib tähelepanu ka äriühingute tulumaksust saadava tuluga seotud volatiilsusele ja sellest omavahendist saadava tulevase tulu hindamise raskustele ning rõhutab asjaolu, et lõplikud kokkuleppe rakendamise üksikasjad on veel arutamisel. Sellega seoses peab komitee ennatlikuks pidada neid uusi vahendeid ELi alalisteks vahenditeks, eelkõige kui tuleb kaaluda võimalust, et ELi liikmesriigid peavad maksma osa maksutulust kolmandatele riikidele.

1.6. Komitee hoiatab, et liikmesriikide tasandil võib olla vaja maksureformi ja/või hüvitismehhanisme, et tasakaalustada mis tahes täiendavat maksukoormust kodumajapidamistele ja ettevõtjatele.

1.7. Peale selle on komitee seisukohal, et uue omavahendite süsteemi nõuetekohaseks kavandamiseks ja sujuvaks rakendamiseks on vaja nii tugevat poliitilist tahet ELi lõimumise süvendamiseks kui ka selget Euroopa tuleviku tegevuskava. See on eriti oluline Ukrainas toimuva sõja taustal, mistõttu võib komisjoni ettepanek vajada mingil hetkel läbivaatamist. Komitee kohustub pidevalt läbi vaatama ja jälgima selle jöhkra sissetungi inim- ja materiaalse mõju ennustamatut arengut, et õigeaegselt hinnata parimat tegutsemisviisi.

2. Taust

2.1. Euroopa Komisjon teeb ettepaneku luua ELi eelarve uued omavahendid ja esitab selleks kolm uut tuluallikat: esimene põhineb läbivaadatud HKS-i tuludel; teine põhineb kavandatud ELi piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi abil loodud ressurssidel ja kolmas põhineb hargmaiste ettevõtete jääkkasumi osal, mis jaotatakse ümber ELi liikmesriikidele hiljutise OECD/G20 esialgse kokkuleppe alusel maksustamisõiguste ümberjaotamise kohta (nn esimene samm), mis ei ole veel lõplikult vormistatud. Aastatel 2026–2030 annavad need uued tuluallikad ELi eelarvesse hinnanguliselt kokku kuni 17 miljardit eurot aastas.

2.2. Uued omavahendid aitavad tagasi maksta rahalisi vahendid, mille EL on hankinud taasterahastu „NextGenerationEU“ toetuskomponendi rahastamiseks. Uue HKS-i eesmärk on nimelt aidata rahastada kliimameetmete sotsiaalfondi, nagu on käsitletud paketi „Eesmärk 55“ raames. Kliimameetmete sotsiaalfondi rahastamine on ettepaneku oluline eesmärk. Fond aitab kaasa sotsiaalselt õiglasele üleminekule ja toetab vähekaitsitud leibkondi, transpordikasutajaid ja mikroettevõtjaid, et rahastada investeeringuid energiatõhususse, uutesse kütte- ja jahutussüsteemidesse ning puhtamasse liikuvusse, samuti vajaduse korral ajutisi otseseid sissetulekutoetusi.

2.3. 2021. aasta juulis esitatud paketiga „Eesmärk 55“ soovitakse vähendada kasvuhoonegaaside netoheidet ELis 2030. aastaks vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega. Eesmärk on saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Pakett hõlmab ELi HKS-i läbivaatamist ja selle laiendamist tulevikus ka merendussektorile, lennunduse lubatud heitkoguste ühikute enampakkumise suurendamise võimaldamist ning uue süsteemi loomist hoonete ja maanteetranspordi jaoks.

2.4. Uus HKS aitaks tagada sujuva ülemineku vähese CO₂ heitega majandusele, milles võetakse arvesse ühiskonna kõige kaitsetumaid. Praegu kantakse suurem osa lubatud heitkoguse ühikute enampakkumisest saadavast tulust üle riigieelarvesse. Kavandatud uue süsteemi kohaselt suunatakse 25 % ELi HKS-i tulust ELi eelarvesse ning ELi eelarve hinnanguline tulu on aastatel 2026–2030 keskmiselt 12,5 miljardit eurot aastas.

2.5. Komisjon teeb ka ettepaneku piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kohta, mille eesmärk on vähendada kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu ELi, kehtestades impordile CO₂ hinna, mis vastab hinnale, mida oleks makstud, kui kaup oleks toodetud ELis. Seda mehhanismi kohaldataks sihipäraselt valitud sektoritele ja komisjon on seisukohal, et see on täielikult kooskõlas WTO eeskirjadega. Kooskõlas ettepanekuga võetakse piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism järk-järgult kasutusele samaaegselt HKS-i ümberjaotamiskava järkjärgulise kaotamisega, mis oli alati ette nähtud ajutisena. ELi imporditavate kaupade eest tuleb maksta tasu, mis kajastab nende süsinikusaldust, st nende tootmisel tekkivat CO₂ heidet (tasu arvutatakse nii, et nende CO₂ heitkoguste üldhind on sama mis ELi CO₂ hind). Teisalt ei tehtaks teistesse riikidesse eksporditavale kaubale soodustust, mis kajastaks Euroopas nende tootmise eest makstava CO₂ hinna ja sihtturul kehtiva CO₂ hinna erinevust. Selle kompenseerimiseks aitab innovatsioonifond tuluga, mis saadakse 450 miljoni HKS-i saastekvoodi enampakkumisel müümisest aastatel 2020–2030, Euroopa tööstusel kohaneda CO₂ heite vähendamise protsessiga. Aastatel 2020–2030 võib fondi suurus ulatuda umbes 10 miljardi euron, sõltuvalt CO₂ hinnast. Innovatsioonifond on peamine rahastamisvahend, mille abil täita kogu ELi majanduse kohustusi Pariisi kokkuleppe kohaselt ja toetada Euroopa Komisjoni strateegilist visiooni kliimaneutraalsest Euroopast 2050. aastaks, nagu on tunnistanud ka Euroopa roheline kokkuleppe investeerimiskavas.

2.6. Komisjon teeb ettepaneku eraldada ELi eelarvesse 75 % piiril kohaldatavast süsinikdioksiidi kohandusmehhanismist saadavast tulust, mis on aastatel 2026–2030 hinnanguliselt ligikaudu 1 miljard eurot aastas.

2.7. Kolmas kavandatud tuluallikas tuleneks maailma suurimate hargmaiste ettevõtete jääkkasumi osa maksustamisest, vastavalt OECD/G20 maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise kaasava raamistiku liikmete vahel eelmisel aastal sõlmitud kokkuleppele, mille üksikasjad ei ole veel lõplikult vormistatud. See hõlmab kahesambalist lahendust, et vältida maksustamise vältimise vastu, muuta rahvusvahelised maksueeskirjad ühtsemaks ja tagada, et kasumit maksustatakse seal, kus toimub majandustegevus ja väärtuse loomine. Komisjon teeb ettepaneku võtta omavahenditena kasutusele 15 % kohaldamisalasse kuuluvate ettevõtete jääkkasumi osast, mis jaotatakse ümber ELi liikmesriikidele. Siiski ei võeta arvesse maksutulude ümberpaigutamist kolmandatesse riikidesse.

2.8. Kui OECD/G20 esimese samba kaasava raamistiku kokkuleppe üksikasjad on selgunud, koostab komisjon järgmise sammuna ELi direktiivi. See protsess täiendab teise samba direktiivi, mille kohta komisjon võttis hiljuti vastu eraldi ettepaneku⁽¹⁾. Kuni kokkuleppe üksikasjad ei ole selgunud, prognoositakse, et ELi eelarvetulud on 2,5–4 miljardit eurot aastas.

2.9. Kavandatud uute omavahendite lõimimiseks ELi eelarvesse peab EL muutma kahte olulist õigusakti. Esiteks teeb komisjon ettepaneku muuta omavahendite otsust, et lisada kolm kavandatud uut vahendit olemasolevatele. Teiseks teeb komisjon ettepaneku teha konkreetne muudatus määruses ELi praeguse pikaajalise eelarve kohta aastateks 2021–2027, mida tuntakse ka mitmeaastase finantsraamistiku määrusena. See muudatus annab õigusliku võimaluse alustada juba praeguse mitmeaastase finantsraamistiku ajal taasterahastu „NextGenerationEU“ laenude tagasimaksmist. Samal ajal teeb komisjon ettepaneku suurendada asjakohaseid mitmeaastase finantsraamistiku kulutuste ülempiire aastateks 2025–2027, et viia täiendavad kulutused kooskõlla kliimateetmete sotsiaalfondiga.

⁽¹⁾ Nõukogu direktiiv hargmaiste kontsernide ülemaailmse madalaima maksustamistaseme tagamise kohta Euroopa Liidus (COM (2021) 823 final).

2.10. Nõukogu peab omavahendite otsuse pärast Euroopa Parlamendiga konsulteerimist ühehäälselt heaks kiitma. Otsus saab jõustuda pärast seda, kui kõik ELi riigid on selle kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega heaks kiitnud. Mitmeaastase finantsraamistiku määrase peab nõukogu pärast Euroopa Parlamendilt heakskiidu saamist ühehäälselt vastu võtma.

3. Üldised märkused

3.1. Ei ole kahtlust, et taasterahastu „NextGenerationEU“ toetuskomponendi ja kliimameetmete sotsiaalfondi jaoks ELi kogutud rahastamiskulude tagasimakseteks on vaja omavahendite finantsmudelit. Selle finantsmudeli rakendamine on siiski endiselt keeruline. Komitee märgib ka seda, et komisjoni ettepanekuga stabiliseeritakse eeskirjad, mille alusel lisatakse ELi eelarvesse täiendavaid riiklikke osamakseid liikmesriikidelt. Puudujäägi korral jätkatakse praeguse kogurahvatulul põhineva jaotussüsteemi kohaldamist. Komitee märgib siiski, et 2023. aastal teeb komisjon ettepaneku uue omavahendite kogumi kohta.

3.2. Igal juhul on komitee seisukohal, et vaadeldav ettepanek kajastab praegust tulude kogumise süsteemi ja toetuks jätkuvalt väga suurel määral liikmesriikide osamaksetele. Komitee tõdeb siiski, et omavahendite mudeli laiendamine võimaldaks rahaliste vahendite abil tõhusamalt reageerida majandusšokkidele ning toetaks kestliku majanduskasvu algatuste rahastamist ja majanduse elavdamist.

3.3. Kokkuvõttes suurendaks omavahendite mudel ka majandus- ja rahaliidu fiskaalvõimekust ning hoogustaks ehk ka majanduslikku lähenemist ja aitaks leevendada asümmeetrilisi makromajanduslikke vapustusi. Omavahendite kasutamine tugevdaks veelgi poliitika tulemuslikkust rahastamise abil, mis on rangelt seotud ELi eesmärkidega, näiteks kliimamuutuste ja majanduse jätkusuutlikkuse valdkonnas. ELi poliitikaeesmärkide ja rahastamisallikate vaheline seos omavahendite vormide valimisel on oluline kaalutlus ja komitee toetab seda.

3.4. Komitee tunnistab, et omavahendite kindlaksmääramine on keeruline ülesanne ja et kaalutavatel variantidel võivad olla oma konkreetsed puudused (eelkõige seoses piisavuse, stabiilsuse või tõhususega). Nagu on märgitud komisjoni ettepanekus, on seega vaja luua süsteem, mis ühendab erinevaid omavahendeid, et minimeerida näiteks omavahendite tulude kõikumist. Omavahendite kombineerimine aitab kaasa ka finantskoormuse õiglasemale jaotumisele liikmesriikide vahel.

3.5. Komitee on samuti seisukohal, et omavahendite haldamise tõhusus on ääretult oluline. See peab aga olema vastavuses kulude tõhususe ja tulemuslikkusega kõigis etappides. See kehtib eelkõige kliimameetmete sotsiaalfondi (?) kulutuste kohta, mille eesmärk on leevendada transpordi ja hoonete küttesüsteemide kõrgematest CO₂ hindadest tulenevat negatiivset sotsiaalset mõju. Komitee on juba väljendanud muret selle pärast, eelkõige seetõttu, et heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamisega hoone- ja transpordisektorile kaasnevad kulud võivad kaaluda üles soovitud kasu ja tuua kaasa hindade kontrollimatu tõusu. Komitee on osutanud ka sellele, et 27 liikmesriigist koosnevas ELis, kus on sageli väga erinevad sotsiaal-majanduslikud ja kliimatingimused, on tõhusa ja õiglase hüvitamismehhanismi väljatöötamine hiiglaslik väljakutse.

3.6. Komitee märgib, et praeguse seisuga on liikmesriigid kasutanud HKSi enampakkumisest saadavaid tulusid kliimameetmeteks ja heitkogustega kauplemise sektorites tehtavate investeeringute suurendamiseks, kiirendades seeläbi heitkoguste vähendamist. Kuna osa HKSi tuludest kasutatakse taasterahastu „NextGenerationEU“ toetuskomponendi tagasimaksmiseks, hoiatab komitee võimalike rahaliste raskuste eest, mis piiraksid Euroopa majanduse ja elanikkonna edasist toetamist CO₂-neutraalsusele üleminekul.

3.7. Komitee tervitab innovatsioonifondi ja selle eesmärki aidata ettevõtetel investeerida puhtasse energiasse ja puhtasse tööstusse. Komitee on siiski väljendanud kahtlust, kas see fond aitab säilitada ja tuua ELi tööstuse konkurentsivõimet.

3.8. Nõustudes üldiselt komisjoni kavandatud kolme uue tuluallikaga, hoiatab komitee mõju eest, mida selline lisatulu võib avaldada kodumajapidamistele ja ettevõtetele. Seega võib osutuda vajalikuks siduda mis tahes täiendav maksukoormus maksureformi või hüvitamismehhanismidega riiklikul tasandil. Lisaks hoiatab komitee Ukraina sõjast tingitud kõrgemate

(?) ELT C 152, 6.4.2022, lk 158.

energiahindade mõju eest kodumajapidamistele ja ettevõtetele. Need lisakulud ning nende sotsiaalne ja majanduslik mõju võivad komisjoni ettepanekut õõnestada. See on eriti oluline Ukrainas toimuva sõja taustal, mistõttu võib komisjoni ettepanek vajada mingil hetkel läbivaatamist. Sellest tulenevalt kohustub komitee pidevalt läbi vaatama ja jälgima selle jõhkra sissetungi inim- ja materiaalse mõju ennustamatut arengut, et õigeaegselt hinnata parimat tegutsemisviisi.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Kuigi komitee nõustub, et taasterahastu „NextGenerationEU“ vahendite tulemuslikuks tagasimaksmiseks on vaja rahastamisallikaid, peavad need rahastamisallikad olema stabiilsed, sotsiaalselt õiglased ja ettevõtjasõbralikud. Stabiilsus on absoluutne nõue, nagu ka lihtsus ja kindlus. Konkreetsemalt tuleks tagada, et kasutusele võetud süsteemid, eelkõige HKS ja piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism, oleksid majandusšokkidele vastupidavad. Samuti tuleb vältida lisakoormuse tekitamist kodumajapidamistele ja ettevõtjatele ning komitee jääb oma hinnangu juurde selle kohta, kuidas rahastamisallikad võivad mõjutada nii kodumajapidamisi kui ka ettevõtjaid. Sellega seoses soovib komitee sihipärasemaid mõjuhindanguid nii riikide kaupa kui ka konkreetsetes tööstusharudes, et teha kindlaks võimalik negatiivne mõju kodumajapidamistele ja ELi ettevõtjate üldisele konkurentsivõimele. Samuti oleks oluline hinnata taasterahastu raames väljamakstud vahendeid.

4.2. Kuigi komitee nõustub, et pärast OECD maksureformi jaotavad liikmesriigid osa neile laekuvast maksutulu jäägist omavahendina ümber komisjonile, ei tohiks selline ülekandmine tekitada kodumajapidamistele ega ettevõtjatele uut koormust. Komitee soovib vajaduse korral siduda see ülekandmine teiste tasandite maksude reformiga, et mitte kehtestada kodumajapidamistele ja ettevõtjatele lisatasusid.

4.3. Komitee on seisukohal, et OECD rahvusvahelise äriühingute tulumaksu esialgne kokkulepe on oluline läbimurre jõupingutustes, mille eesmärk on tagada, et hargmaseid ettevõtteid maksustatakse seal, kus toimub majandustegevus ja väärtuse loomine. Komitee leiab samuti, et uued eeskirjad võivad muuta rahvusvahelise maksusüsteemi stabiilsemaks ja sidusamaks. Komitee on siiski veendunud, et rahvusvahelises maksusüsteemis tuleks alati säilitada võrdsed tingimused. Uusi eeskirju tuleks rakendada samaaegselt ELi peamiste kaubanduspartnerite ja temaga konkureerivate riikidega. Lisaks tuleks uusi eeskirju kohaldada ühtlustatud määratluste ja standardite alusel. Komitee juhib tähelepanu ka äriühingute tulumaksust saadava tuluga seotud volatiilsusele ja sellest omavahendist saadava tulevase tulu hindamise raskustele ning rõhutab asjaolu, et lõplikud kokkuleppe rakendamise üksikasjad on veel arutamisel. Sellega seoses peab komitee ennatlikuks pidada neid uusi vahendeid ELi alalisteks vahenditeks, eelkõige kui tuleb kaaluda võimalust, et ELi liikmesriigid peavad maksma osa maksutulust kolmandatele riikidele.

4.4. Komitee peab julgeks ettepanekut muuta seni sisuliselt riiklikeks vahenditeks olnud HKSi tulud omavahendiks. Komitee väljendab siiski muret, et kõnealune ettepanek ei taga põhimõtte „saastaja maksab“ järgimist, motiveerides saastet järsult vähendama. Lisaks on komitee arvamisel, et põhimõtet „saastaja maksab“ tuleks kohaldada kõigis liikmesriikides ühtemoodi. Probleem on endiselt selles, kuidas need tulud taasinvesteerida viisil, mis oleks kogukondadele kasulik. Samuti tuleb riikide või piirkondade kaupa hinnata käesoleva ettepaneku mõju sellistele sektoritele nagu kinnisvaraturg, sest planeerimiseeskirjad on sageli erinevad ja energiatõhususe kulud võivad põhjustada kinnisvarahindade tõusu. Komitee väljendab heameelt ajutise solidaarse kohandusmehhanismi üle, mis aitab tagada kõigi liikmesriikide õiglase panuse omavahendisse, kohaldades kogurahvatulust lähtuva arvestusalusega seotud ülem- ja alampiiri. Sellega välditakse olukorda, kus mõned liikmesriigid panustavad kestlikumale majandusele üleminekul ELi eelarvesse nende majanduse suurust arvesse võttes ebaproportsionaalselt palju. Teisalt väljendab komitee muret selle pärast, et kui HKSi rakendatakse vaid osaliselt, ohustaks see kliimameetmete sotsiaalfondi ning võib tekkida oht, et liikmesriikidele antakse ettekääne süüdistada Euroopat ebapopulaarsetes meetmetes.

4.5. Komitee on samuti seisukohal, et kavandatud uued omavahendid peavad toetama ELi poliitikaeesmärke, eelkõige seoses ühtse turu, konkurentsivõime ja kestliku majanduskasvuga, ning samal ajal parandama ELi kodanike heaolu.

4.6. Teine oluline kaalutlus on see, et ettepanekutega seotud finantskoormus tuleb liikmesriikide vahel õiglaselt jaotada. Komitee juhib tähelepanu struktuurilistele erinevustele liikmesriikide vahel, kusjuures iga ettepanek mõjutab liikmesriike erinevalt. Komitee väljendab heameelt selle üle, et kliimameetmete sotsiaalfondi vahendeid eraldatakse riikidele lähtuvalt suhtelisest jõukusest riikide ja piirkondade kaupa. Siiski on äärmiselt vajalik, et ettepanekute rakendamine oleks õiglane kogu ELis. Samavõrd oluline on see, et uute omavahendite arvutamine, ülekandmine ja kontroll nende üle ei too Euroopa Komisjonile, liidu institutsioonidele ega liikmesriikide ametiasutustele kaasa ülemäärast halduskoormust.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele kaheksanda ühtekuuluvusaruande kohta „Ühtekuuluvus Euroopas teel 2050. aasta poole““

(COM(2022) 34 final)

(2022/C 323/10)

Raportöör: **Krzysztof BALON**

Kaasraportöör: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 02/05/2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	6.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	132/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab, et sotsiaalne, majanduslik ja territoriaalne ühtekuuluvus on Euroopa Liidu toimimise lepingus sätestatud eesmärk ning et pikemas perspektiivis on selle eesmärgini jõudmine ülioluline, et saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalne Euroopa. Samal ajal on lühikeses ja keskpikas perspektiivis kõige tõsisem probleem, sealhulgas ühtekuuluvuspoliitika jaoks, Venemaa agressioon Ukraina vastu, mis on tegelikult ka agressioon Euroopa Liidu vastu.

1.2. Arvestades asjaolu, et Ukraina on taotlenud ELiga ühinemist ja et Ukraina kodanikuühiskond toetab kindlalt võimalikult kiiret Euroopasse integreerumist, soovib komitee Ukraina võimalikult kiiret ühinemist ELiga ning ühtekuuluvuspoliitika ja selle rahastamisvahendite vastavat kohandamist lähiaastatel, et tulla toime riigi sõjajärgse ülesehitustöö väljakutsetega. Seepärast teeb komitee ettepaneku luua kiiresti eraldi Euroopa Liidu fond Ukraina ülesehitamiseks ja arendamiseks.

1.3. Samal ajal kutsub komitee liikmesriike, ELi piirkondi ja kodanikuühiskonna organisatsioone üles kasutama võimalikult tõhusalt ja kiiresti ära Ukraina pagulaste toetamise võimalusi, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega, mis käsitleb ühtekuuluvusmeetmeid pagulaste toetamiseks Euroopas (CARE), millekohase ettepaneku tegi Euroopa Komisjon 8. märtsil 2022 ⁽¹⁾ seoses REACT-EU määruse läbivaatamisega, mille kohta tegi komisjon ettepaneku 23. märtsil 2022 ⁽²⁾. Kõnealust toetust tuleks jagada esmajoones kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas spetsialiseerunud valitsusväliste organisatsioonide kaudu.

1.4. Teine oluline ülesanne on praeguse pandeemia põhjustatud kriisi tagajärgedest taastumine. Eelkõige tuleb ühtekuuluvuspoliitikas arvestada asjaolu, et pandeemia negatiivne mõju on üldiselt olnud suurem vähem arenenud piirkondades ja ebasoodsas olukorras olevates sotsiaalses rühmades. Selline olukord õigustab positiivset diskrimineerimist investeerimise ja Euroopa Liidu vahendite jaotamise kohta otsuste langetamisel.

1.5. Komitee nõustub komisjoni teatise 5. peatükis esitatud järeldustega, eelkõige seoses vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemisega kliimapolitiika raames, investeeringute suurendamisega haridusse, teadusuuringutesse ja innovatsiooni, tõhusa reageerimisega demograafilistele muutustele, piiriülese koostöö tugevdamisega, sealhulgas taristu valdkonnas, üldise

⁽¹⁾ COM(2022) 109 final.

⁽²⁾ COM(2022) 145 final.

juurdepääsu tagamisega üldhuviteenustele ka maapiirkondades, vahendite lihtsa ja paindliku haldamise tagamisega ning partnerluspõhimõtte järjekindla järgimisega, eelkõige suhetes organiseeritud kodanikuühiskonnaga.

1.6. Komitee pooldab täiendavuspõhimõtte mõistlikku kohaldamist ja eeltingimuste rakendamist nii, et piirkondi, millel puuduvad alternatiivsed rahastamisallikad, ei diskrimineeritaks. Majanduslik ja sotsiaalne lähenemine peaks tähendama lähenemist parimale.

1.7. Komitee peab vajalikuks uut eelarvepoliitilist lähenemisviisi, mida edendatakse Euroopa tasandil ja mis tugevdab ühtekuuluvuspoliitika eesmärgi. Selleks on vaja edendada fiskaalpoliitikat, milles arvestatakse Euroopa riikide vahel praegu toimiva konkurentsi lõpetamist. Vastasel juhul võivad liikmesriikide eelarvepoliitika erinevused suurendada kahekiiruselise Euroopa tekkimise ohtu. Lisaks on vaja põhjalikult reformida eelarve-eeskirju, keskendudes riikide valitsemissektori võla jätkusuutlikkusele, Euroopa majanduse juhtimise mehhanismidele ning õiglasemale ja progressiivsemale maksude kogumisele Euroopas.

1.8. Pandeemia põhjustatud kriis on näidanud, et territoriaalse, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvusega peaks kaasnema poliitiline ühtekuuluvus. Kriisilukordades on vaja tugevdada ELi institutsioonide koordineerivat rolli, sealhulgas valdkondades, kus aluslepingud ei näe ette ELi volitusi. See on keske tähtsusega nii ühisturu toimimiseks kui ka vastupanuvõime taastamiseks ja suurendamiseks ning Euroopa solidaarsuse ja identiteedi edendamiseks.

1.9. Ühtekuuluvuspoliitikat tuleks teostada nii, et oleks võimalik tagada ELi arengu- ja kliimaeesmärkide saavutamine. Samal ajal tuleks selle raames siiski täielikult ja järjekindlalt rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba (EPSR) kõiki 20 põhimõtet. Kliimapolitika elluviimine nõuab mitte ainult õiglase ülemineku fondi tõhusat kasutamist, vaid ka täiendavaid meetmeid piirkondlikul tasandil, et kaitsta töökohti ja tagada nende kvaliteet selliste vahendite abil nagu sotsiaaldialog. Sotsiaalkaitseüsteeme tuleb tugevdada ka vaesuse ja tõrjutuse vastu võitlemise vahenditena, suurendades samal ajal sotsiaalset ühtekuuluvust.

1.10. Ühtekuuluvuspoliitika edu sõltub sellest, kas sotsiaalmajanduse üksused, eelkõige need, kes osutavad üldhuviteenustele, sealhulgas puuetega inimestele ja muudele sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, on kõnealuse poliitika rakendamisse võimalikult ulatuslikult kaasatud. Nimetatud üksused peaksid koostöös töötajate ja vabatahtlikega tagama sotsiaalse osaluse kõrge taseme ja õigluse ning toetama digipööret ja keskkonnakaitset. Nendele üksustele tuleks pakkuda soodsaid arengutingimusi Euroopa fondide rahalise eritoetuse, riigihanke-eeskirjades soodsa kohtlemise, eeskirjade lihtsustamise, põhjendamatut kontrollitegevuse märkimisväärse vähendamise ja konkreetsete liikmesriikide bürokraatlike nõuete kaotamise kaudu.

1.11. Edusammud digiteerimise valdkonnas on ühtekuuluvuspoliitika oluline osa. Digipööre peaks lisaks suurema majandusliku tootlikkuse saavutamisele aitama kaasa ka kõigi ELis elavate inimeste, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevate rühmade haridustaseme parandamisele ja sotsiaalse kaasatuse suurendamisele. Selleks on vaja tagada üldine juurdepääs lairibaühendusele kui tasuta avalikule teenusele.

1.12. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et tehnoloogia tõhusaks kasutamiseks kogu ühiskonnas ja ettevõtjate seas on tarvis ka taristu muid osi. Liikmesriigid peavad sellega investimisotsuste langetamisel tegelema.

1.13. Komitee kutsub liikmesriike ja ELi piirkondi üles võimalikult ulatuslikult ja tõeliselt kaasama sotsiaalpartnereid ja teisi kodanikuühiskonna organisatsioone ühtekuuluvuspoliitika kujundamisse ja selle mõjude jälgimisse. Selline kaasamine aitab mõõta ka ühtekuuluvuspoliitika eesmärkide saavutamise ulatust, mis ei tohiks põhineda ainult kvantitatiivsetel näitajatel, vaid ka kvaliteedinäitajatel (mõõtes arengut, mitte ainult kasvu). Euroopa Komisjoni jaoks on äärmiselt oluline jälgida pidevalt partnerluspõhimõtte rakendamist liikmesriikides, sest selle täielik ja läbipaistev rakendamine mõjutab positiivselt ELi eelarve tõhusamat ja tulemuslikumat kasutamist.

1.14. Lisaks kodanikuühiskonna organisatsioonide ja komitee enda osalemisele korrapäraselt korraldatavatel ühtekuuluvusfoorumitel, teeb komitee ettepaneku korraldada Euroopa Ülemkogu kohtumise raames iga-aastane ühtekuuluvuspoliitika rakendamist käsitlev üritus, kus osalevad sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajad.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee väljendab heameelt komisjoni teatise üle kaheksanda ühtekuuluvusaruande kohta „Ühtekuuluvus Euroopas teel 2050. aasta poole“. Aruanne on väga vajalik teabeallikas majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse saavutamiseks tehtud jõupingutuste ja ühtekuuluvuse saavutamise seotud probleemide kohta. Uus dokument on seda olulisem, et eelmisest (seitsmendast) aruandest on möödunud üle nelja aasta. Arvestades komisjoni teatise avaldamise aega, ei võeta selles arvesse Venemaa agressiooni mõju Ukrainale, mille puhul on sisuliselt tegemist Euroopa Liidu vastu suunatud agressiooniga, ning ühtekuuluvuspoliitika kõige tõsisemat väljakutset lühikeses ja keskpikas perspektiivis nii pagulaskriisi kui ka Ukraina sõjajärgse ülesehituse ja Euroopa integratsiooni kontekstis.

2.2. Arvestades asjaolu, et Ukraina on korduvalt väljendanud soovi ühineda Euroopa Liiduga, Ukraina kodanikuühiskonna kindlalt Euroopa-meelset hoiakut ning ametlikku ELi liikmeks saamise taotlust, pooldab komitee kindlalt Ukraina peatset ühinemist Euroopa Liiduga ning kutsub seetõttu üles lähiaastatel vastavalt kohandama ühtekuuluvuspoliitikat ja selle rahastamisvahendeid, sealhulgas looma kiiresti eraldi fondi Ukraina ülesehitamiseks ja arendamiseks.

2.3. Samal ajal kutsub komitee liikmesriike, ELi piirkondi ja kodanikuühiskonna organisatsioone üles kasutama võimalikult tõhusalt ja kiiresti ära Ukraina pagulaste toetamise võimalusi, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega, mis käsitleb ühtekuuluvusmeetmeid pagulaste toetamiseks Euroopas (CARE) ⁽³⁾ ja millekohase ettepaneku tegi Euroopa Komisjon 8. märtsil 2022. Samuti on tarvis meetmeid, et suunata 2014–2021. aasta finantsperspektiivi ja REACT-EU vahendi raames saavutatud säästud kiiresti ja paindlikult pagulaste otseseks toetamiseks, eelkõige Ukraina naaberriikides, ning luua sel eesmärgil eraldi fond juhuks, kui olemasolevad vahendid ei ole piisavad. CARE peaks tagama rahalised vahendid sotsiaalpartnerite ja teiste kaasatud kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevussuutlikkuse suurendamiseks, et toetada Ukraina pagulasi tööturule sisenemisel.

2.4. Sellega seoses pooldab komitee kindlalt komisjoni ettepanekut ⁽⁴⁾ muuta REACT-EU määrust nii, et suurem osa suurendatud eelmaksetest tuleks eraldada liikmesriikidele, kes seisavad kas transiidi- või lõppsihtriikidena silmitsi kõige suurema hulga Ukrainast saabujatega.

2.5. Võttes arvesse Ukrainaga piirnevate ELi liikmesriikide kodanikuühiskonna organisatsioonide senist tohutut panust Ukraina pagulaste toetamisel, mis ulatub palju kaugemale avaliku sektori asutuste pakutavast abist, kutsub komitee liikmesriike üles suurendama märkimisväärselt oma organisatsioonilist ja rahalist toetust nendele organisatsioonidele, sealhulgas Euroopa Liidu fondidest antavat toetust.

2.6. Praeguse pandeemiast põhjustatud kriisi ületamine on samuti väga tõsine proovikivi. Aruandes rõhutatakse, et pandeemia on kaasa toonud suurima majanduslanguse alates 1945. aastast ning on mõjutanud eeskätt neid sektoreid, mis sõltuvad inimestevahelisest läbikäimisest, nagu turism, ja muutnud radikaalselt meie töökohti, koole ja sotsiaalset suhtlust ning mõjutanud olukorda piirialadel. Üldiselt on pandeemial olnud suurem negatiivne mõju vähem arenenud piirkondades ning see aeglustas lähenemist.

2.7. Komitee on seisukohal, et ühtekuuluvuspoliitika peab hõlmama kõiki olulisi meetmeid, muu hulgas eelarvepoliitikat. Sellega seoses märgib komitee, et praegused erinevused liikmesriikide eelarvepoliitikas on tegur, mis aitab kaasa kahekiiruselise Euroopa arengule. Ühtekuuluvusele keskenduv maksupoliitika peab lõpetama liikmesriikide 27 erineva maksusüsteemi vahelise konkurentsi, mis võimaldab hargmaistel ettevõtjatel maksimeerida kasumit, mis aitab kaasa

⁽³⁾ COM(2022) 109 final.

⁽⁴⁾ COM(2022) 145 final.

kroonilisele ebavõrdsusele. Seetõttu on vaja põhjalikult reformida eelarve-eeskirju, keskendudes riikide valitsemissektori võla jätkusuutlikkusele, Euroopa majanduse juhtimise mehhanismidele ning õiglasemale ja progressiivsemale maksude kogumisele Euroopas.

2.8. Lisaks on komitee mures, et 2023. aastaks kavandatud stabiilsuse ja kasvu pakti põhisätete taaskehtestamine avaldab negatiivset mõju ühtekuuluvusele.

2.9. Komitee leiab, et komisjoni teatises esitatud ühtekuuluvuspoliitika elluviimise proovikivide kirjeldus on põhjalik ja täpne, ning nõustub teatise 5. peatükis esitatud järeldustega. Komitee arvates on eriti tähtis:

2.9.1. vähendada demokraatiale ja selle väärtustele avaldatavat survet näiteks osalusdemokraatia arendamise teel ning kohalike osalejate, sealhulgas sotsiaalmajandussektori, sotsiaalpartnerite ja muude kodanikuühiskonna organisatsioonide aktiivse kaasamisega majandusliku ja sotsiaalse arengu kavandamisse ning partnerluspõhimõtete järjepideva rakendamisega ühtekuuluvuspoliitikas;

2.9.2. laiendada õiglase ülemineku mehhanismi, tegeledes eelkõige kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise sotsiaalsete kuludega, näiteks võideldes vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu, tehes tihedat koostööd sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonidega;

2.9.3. investeerida rohkem oskustesse, stimuleerida inimeste loovust ja ettevõtlikkust kogu elu jooksul, eelkõige hariduse, täienduskoolituse ja elukestva õppe kaudu, mis on suunatud tehnoloogilise, rohe- ja digiülemineku protsessidele, ning parandada märkimisväärselt formaalhariduse taset piirkondades, kus see on endiselt ebapiisav, sealhulgas maapiirkondades ja äärealadel. Seejuures tuleks erilist tähelepanu pöörata elukestva õppe olukorra parandamisele väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes ning ebaseaduslikus olukorras töötajate jaoks;

2.9.4. suurendada investeeringuid teadus- ja arendustegevusse, toetades seeläbi innovatsiooni, mis aitab areneda vähem arenenud piirkondadel, samuti üldist süsteemi nende toetamiseks piirkondlikul tasandil, näiteks aruka spetsialiseerumise strateegiate raames;⁽⁵⁾

2.9.5. reageerida tõhusalt demograafilistele muutustele, toetades madalama tööhõivemääraga rühmadesse kuuluvate inimeste, näiteks piisava töökogemusega noorte, vanemaaliste, madalama kvalifikatsiooniga inimeste ja kolmandatest riikidest pärit rändajate tööhõivet;

2.9.6. tugevdada piiriülest ja piirkondadevahelist koostööd, eelkõige luua kliimasõbralik raudteetaristu piirialadel ja järjekindlalt säilitada liikmesriikide vahel avatud piirid, isegi kriisiolukorras;

2.9.7. tugevdada linnade ja maapiirkondade vahelisi sidemeid, sealhulgas selleks, et tagada kõigile ELi kodanikele juurdepääs üldhuviteenustele, mis on sageli koondunud linnapiirkondadesse;

2.9.8. tagada, et taaste- ja vastupidavusrahastu vahendeid kasutatakse täielikus kooskõlas ühtekuuluvuspoliitika rakendamisega, kasutades vahendeid nõuetekohaselt, sealhulgas koordineerides tihedalt eri fondide vahendite kasutamist;

2.9.9. täiustada ühtekuuluvuspoliitikat abisaajate jaoks, lihtsustades ja muutes paindlikumaks selle eesmärkide saavutamiseks ette nähtud vahendite kasutamist. Samuti on tarvis tugineda taaste ja vastupidavusrahastu raames lihtsustuste kohaldamisel saadud kogemustele ning pöörata erilist tähelepanu sellele, et väikesed kodanikuühiskonna organisatsioonid saaksid lihtsamalt osaleda ühtekuuluvuspoliitika raames rahastatavates projektides, neid rakendada ja nende kohta aru anda.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_et.pdf.

2.10. Schengeni ala laienemine riikidesse, mis ei ole sellega veel liitunud ja mis järgivad kõiki õiguslikke nõudeid, mõjutab otseselt ELi arengu vastastikust täiendavust, konkurentsivõimet ja ühtekuuluvust, eriti Ida-Euroopas.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Ebahütlane lähenemisprotsess: kahekiiruseline Euroopa?

3.1.1. Eriti oluline on see, et pandeemiast põhjustatud kriis ei viiks seoses lähenemisega kahekiiruselise Euroopa tekkimiseni. Seetõttu tuleks täiendavuse põhimõtet kohaldada ettevaatlikult. Peale selle ei tohi programmitöö perioodiks 2021–2027 seatud eeltingimused, millest omakorda tulenevad mitmed tingimused, mis peavad vahendite kasutamiseks olema täidetud, põhjustada selliste piirkondade kõrvalejätmist, millel ei ole võimalust saada alternatiivset rahastust majanduskasvu, kliimapoliitika ja sotsiaalse arengu jaoks.

3.1.2. Endiselt on vaja kanda vahendeid rikkamatest piirkondadest üle vaesematele piirkondadele. Majandusliku ja sotsiaalse lähenemise protsess peaks tähendama lähenemist parimale.

3.2. Uued riskid ühtekuuluvuspoliitika jaoks

3.2.1. ÜRO on hoiatanud, et kliimamuutustest tingitud pagulaste liikumine muutub üha sagedasemaks. Vaja on uusi õigusraamistikke ja meetmeid, mis võimaldavad pagulastel vastuvõtvates riikides elama asuda, tagades neile töökohad ja sotsiaalkaitse. Hiljutine ettepanek võtta vastu määrus,⁽⁶⁾ mis käsitleb kriisi ja vääramatu jõuga seotud olukordi, ei näe ette selliseid keskkonnakriisilukordi, mis sunnivad miljoneid inimesi liikuma Euroopa Liitu ja isegi selle piires.

3.2.2. Toiduainete hinnatõusu kõrge määr toob kaasa täiendava ohu ELi haavatavatele piirkondadele ja inimestele ning seega mureküsümise ühtekuuluvuspoliitika jaoks.

3.3. Vajadus suurendada Euroopa Liidu institutsioonide koordineerivat rolli

3.3.1. Pandeemiast põhjustatud kriis on näidanud, et territoriaalse, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks on tarvis tugevdada ELi institutsioonide koordineerivat rolli, sealhulgas valdkondades, kus aluslepingud ei näe ette ELi volitusi. See kehtib eelkõige kriisilukordade puhul. Kuigi Euroopa Komisjon on igati aidanud varustada liikmesriike COVID-19 vaktsiinidega, kehtestasid liikmesriigid ise, üldiselt ilma kahepoolsete või ELi tasandil konsultatsioonideta, liikumispiirangud Schengeni alal ja kogu ELis. Kõnealuste piirangute kriteeriumid kehtestati samuti riiklikul tasandil. Komitee on juba kritiseerinud selliseid tavasid,⁽⁷⁾ rõhutades, et avatud piiride säilitamine Schengeni alal on põhiküsimus nii ühisturu toimimise kui ka vastupanuvõime taastamise ja suurendamise ning Euroopa solidaarsuse ja identiteedi edendamise seisukohast. Komitee on seisukohal, et pandeemia põhjustatud kriis on näidanud, et territoriaalse, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvusega peaks kaasnema poliitiline ühtekuuluvus.

3.4. Sotsiaalne kaasatus kui eduka ühtekuuluvuspoliitika eeltingimus

3.4.1. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv ELis suurenes 2020. aastal pandeemiast põhjustatud kriisi tõttu viie miljoni inimese võrra. See ohustab tõsiselt sotsiaalset ühtekuuluvust ja seega ka ELi arengu- ja kliimaeesmärkide saavutamist. On selge, et ühtekuuluvuspoliitika peaks jätkuvalt aitama saavutada neid eesmärgi ning toetama majanduskasvu ja konkurentsivõimet. Samal ajal tuleks selle raames siiski täielikult ja järjekindlalt rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba kõiki 20 põhimõtet. Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel tuleks pidada dialoogi kodanikuühiskonnaga ning sotsiaalselt kaasata tööandjad ja töötajad. Erilist tähelepanu tuleks pöörata laste ja noorte toetamisele, sealhulgas haridusvaldkonnas.

3.4.2. Komitee rõhutab, kui oluline on sotsiaalkindlustussüsteemide mõju, mis vaatamata liikmesriikide struktuurilistele erinevustele on oluline tegur sotsiaalse ühtekuuluvuse ja inimeste sotsiaalse kaasatuse saavutamisel. Lisaks on sotsiaalkindlustuse tugevdamine osa vaesuse ja tõrjutuse vastasest võitlusest ning põhineb ELi ühistel väärtustel.

⁽⁶⁾ „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb kriisi ja vääramatu jõuga seotud olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas“ (COM(2020) 613 final).

⁽⁷⁾ ELT C 155, 30.4.2021, lk 45.

3.5. Sotsiaalmajanduse, vabatahtlike ja üldhuviteenuste roll ühtekuuluvuspoliitika elluviimisel

3.5.1. Komitee on juba rõhutanud,⁽⁸⁾ et sotsiaalmajanduses osalejad loovad ja säilitavad kvaliteetseid töökohti, edendavad võrdseid võimalusi, sealhulgas puuetega inimestele ja teistele sotsiaalselt halvemas olukorras olevatele rühmadele, ning tagavad sotsiaalse osalemise ja õigluse kõrge taseme ning edendavad nii digiüleminekut kui ka keskkonnakaitset.

3.5.2. Asjaolu, et sotsiaalmajandus annab strateegilise panuse sotsiaalse mõõtmise tugevdamise protsessi Euroopas ja seega sotsiaalse ühtekuuluvuse eesmärkide saavutamisse, on muutunud eriti ilmseks pandeemiast põhjustatud kriisi ajal. Seetõttu peaksid sotsiaalmajandusega seotud meetmed saama ühtekuuluvuspoliitika raames Euroopa fondidest eritoetust.

3.5.3. Mittetulunduslikke sotsiaalseid ettevõtteid ja sarnaseid mittetulundusühendusi tuleks samuti tugevdada, nähes riigihanke-eeskirjades ette erikohtlemise võrreldes riiklike või erasektori pakkujatega. See peaks kehtima üldhuviteenuste, eelkõige tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusteenuste riigihangete puhul, eriti kuna sotsiaalsete ettevõtete ja mittetulundusühingute üks põhielemente on sageli vabatahtlike tasustamata osalus, mis mõnes liikmesriigis moodustab üle 2 % SKPst.

3.5.4. Sotsiaalse ühtekuuluvuse vaatenurgast tuleks ka seda rõhutada, et „vabatahtlik tegevus on üksikisikute, kogukondade, keskkonna, majanduse ja laiemalt ühiskonna jaoks väärtuslik kui üks nähtavamaid solidaarsuse väljendusi. See soodustab ja hõlbustab sotsiaalset kaasatust, loob sotsiaalset kapitali ja avaldab ühiskonda muutvat mõju“⁽⁹⁾.

3.6. Ühtekuuluvuspoliitika, kliimamuutused ja tööhõive

3.6.1. Pärast COVID-19 pandeemia tõttu tekkinud kriisi seisavad Euroopa Liit ja ülejäänud maailm silmitsi kliima ja keskkonnaga seotud hädaolukorraga. Kui pandeemiakriisi ei oleks tekkinud, oleks võitlus keskkonnavalase hädaolukorra vastu Euroopa Liidu peamine eesmärk ÜRO kestliku arengu eesmärkide⁽¹⁰⁾ raames. Hiljutises omaalgatuslikus arvamuses,⁽¹¹⁾ mille keskmes on küll haridusvaldkond, tuletas komitee Euroopa Komisjonile ja liikmesriikidele meelde, et keskkonnavalaseid meetmed tuleb tõhusamalt siduda tööhõivepoliitikaga.

3.6.2. Siiski nõuab vähese CO₂ heitega majandusele ülemineku ka meetmeid, mis hõlbustavad õiglast üleminekut kõige haavatavamate rühmade ja geograafiliste piirkondade jaoks, sest kliimakriis on ühtekuuluvuse seisukohalt suur riskitegur, kuna see avaldab ebavõrdset mõju Euroopa erinevatele geograafilistele piirkondadele. Üleminek loodussäästlikumale tootmismudelile, mis on sotsiaalselt kasulik, saavutatakse ainult siis, kui edendada ettevõtete, töömeetodite ja tööturu roheüleminekut. Need jõupingutused loovad inimväärseid tööhõivevõimalusi, suurendavad ressursitõhusust ja rajavad pikaajalisi, vähese CO₂ heitega ja kestlikke ühiskondi.

3.6.3. Kõigil neil põhjustel on vaja võtta arvesse poliitikameetmeid, soovitusi ja suuniseid, mis võivad aidata parandada liikmesriikide, nende õigusaktide ja poliitikameetmete suutlikkust, et tulla toime roheülemineku ja CO₂ heite vähendamise võimaluste ja probleemidega õiglase ülemineku strateegia kaudu, mis kujutab endast tegevusjuhust, et optimeerida kasu ja minimeerida riske seoses tööhõive, töötingimuste ja sotsiaalkaitsega.

3.6.4. Juurdepääs taskukohasele eluasemele, suutlikkus tagada noortele ja nende perekondadele inimväärne elu, töö- ja eraelu eetilise tasakaalu tagamine, stabiilsed tööhõivevõimalused, õiglased töötingimused ning rahaline ja digitaalne kaasatus on noorte ja ELi kestliku arengu tuleviku jaoks olulised tingimused.

3.6.5. Siiski tuleb astuda rohkem samme õiglase ülemineku fondi täiendamiseks, eelkõige piirkondlikul tasandil, et kaitsta ja hoida kvaliteetseid töökohti. Seetõttu on väga tähtis sotsiaaldialoog ja sotsiaalpartnerite täielik kaasamine, sealhulgas kollektiivlepingute sõlmimise kaudu. Lisaks tuleks ühtekuuluvuspoliitikas kasutada ebavõrdsuse vähendamiseks ja kestliku arengu toetamiseks selliseid vahendeid nagu kollektiivläbirääkimised.

⁽⁸⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 131.

⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Vabatahtlikud – Euroopa tulevikku kujundavad kodanikud“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 152, 6.4.2022, lk 19).

⁽¹⁰⁾ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

⁽¹¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi strateegia keskkonnahoidlike oskuste ja pädevuste edendamiseks kõigi jaoks“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 56, 16.2.2021, lk 1).

3.7. Digiüleminek ja haridus

3.7.1. Ühtekuuluvuspoliitika on üha enam seotud digiüleminekul. Nagu aga komisjoni aruandes rõhutati, on väga kiire internetiühendus kättesaadav ainult kahele kolmandikule linnaelanikest ja ühele kuuendikule maaelanikest. Komitee on juba rõhutanud,⁽¹²⁾ et digipööre peaks lisaks tootlikkuse kasvule kaasa tooma ka parema hariduse ning kõigi Euroopa Liidus elavate inimeste poliitilise, sotsiaalse ja kultuurilise osaluse, kaasates sealhulgas eakad, puuetega inimesed, sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad inimesed ja teised haavatavad rühmad. Seetõttu kutsub komitee taas üles looma kõigile ELi elanikele üldine tasuta juurdepääs lairibaühendusele ja põhilistele digiteenustele. Tuleb märkida, et üks viis eduka digipöörde tagamiseks on üldine juurdepääs internetile ja sellega seotud haridusvõimalustele. Tasuta internetiühendus on eriti oluline, et tagada maapiirkondades haridussüsteemi nõuetekohane toimimine, mis paljudes liikmesriikides jääb alla linnades asuvate haridusasutuste tasemele.

3.8. Ühtekuuluvuspoliitika ning valitsemise ja õigusriigi kvaliteet

3.8.1. Komitee on aastaid täheldanud, et mõnes liikmesriigis on vaja paremat kooskõlastamist piirkondlikul tasandil või hoopis tõhusa piirkondliku valitsuse loomist, mis oleks sillaks riigi ja kohaliku tasandi vahel ja suudaks visandada piirkondlikke strateegiaid, mis on piirkondliku arengu ja lähenemise jaoks olulised. Sageli ei suuda keskvalitsus piirkondade vajadusi ja prioriteete tõlgendada ning mõnikord ei anna ta piirkondlikele asutustele vajalikke volitusi. Viimased on vaid riigi poliitilise võimu hääletorud, pakkumata piirkonna jaoks lisaväärtust⁽¹³⁾. Sellega seoses tuleks Euroopa Liidu vahendeid kasutada ka selleks, et suurendada kohalike ja piirkondlike ametiasutuste suutlikkust.

3.8.2. Sotsiaalpartnerite ja muude kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemine otsustusprotsessis on tihtipeale marginaalne: konsultatsioonide käigus ei võeta arvesse nende üksuste arvamusi, kes mõistavad tegelikku olukorda ja probleeme kõige paremini.

3.8.3. Teine mure, mille on samuti tõstatanud kodanikuühiskonna esindajad, on õigusriigi põhimõtte üha viletsam järgimine mõnes liikmesriigis. Sellel on kaudselt negatiivne mõju ühtekuuluvuspoliitika meetmete kvaliteedile ja tõhususele.

3.8.4. Komitee kutsub liikmesriike ja ELi piirkondi üles võimalikult ulatuslikult ja tõeliselt kaasama sotsiaalpartnereid ja teisi kodanikuühiskonna organisatsioone ühtekuuluvuspoliitika kujundamisse ja selle mõju jälgimisse. Selline kaasamine aitab mõõta ka ühtekuuluvuspoliitika eesmärkide saavutamise ulatust, mis ei tohiks põhineda ainult kvantitatiivsetel näitajatel, vaid ka kvaliteedinäitajatel, mis aitavad mõõta arengut, mitte ainult kasvu.

3.9. Ühtekuuluvuspoliitika fondide ja projektide haldamine

3.9.1. Ülaltoodud kaalutlused kehtivad ka ühtekuuluvuspoliitika rakendamisega seotud programmide kavandamise, rakendamise ja järelevalve ning rakendatavate projektide valimise protsessi suhtes. Sellega seoses tuleks tähelepanu pöörata avaliku poliitika kasvavale killustatusele, mis on vastuolus tervikliku alt-üles lähenemisviisiga probleemide lahendamisel valdkonnaüleste projektide kaudu. Kohalikul ja piirkondlikul tasandil sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogis osalejad peaksid etendama olulist rolli planeerimisel ja koordineerimisel, kuna nad teavad, millised on tegelikud vajadused ja kuidas neid rahuldada. Projekte tuleks kavandada nii, et nende eesmärkide saavutamisel oleks tagatud paindlikkus, ning neid projekte juhtivatel inimestel peaks olema juurdepääs tõhusatele kanalitele suhtluseks Euroopa Liidu rahaliste vahendite omanikega. Selge sünergia loomine lepingujärgse projekti ja uue majandusliku olukorra vahel, mis on seotud energia- ja toorainehindade tõusuga, peaks olema asjakohase kasutusmäära saavutamise huvides.

3.9.2. Programmitöö perioodil 2021–2027 tuleks edendada, paremini rahastada ja laiendada selliseid vahendeid nagu integreeritud territoriaalsed investeeringud.

3.9.3. Samuti tuleks võtta meetmeid bürokraatia vähendamiseks, eelkõige uurida saavutatud tulemusi, mitte nende saavutamise viisi, sest viimane toob kaasa keerulised haldusmenetlused nii abisaajate kui ka riigiasutuste jaoks. Sellega seoses kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles tagama, et komisjoni poolt konkreetsetes liikmesriikides korrapäraselt läbiviidav ELi vahendite haldamise halduskulude hindamine ja sellega seotud selliste juhtude hindamine, kui riiklikul või

⁽¹²⁾ ELT C 155, 30.4.2021, lk 45.

⁽¹³⁾ ELT C 248, 25.8.2011, lk 68.

piirkondlikul tasandil on põhjendamatult suurendatud vahendite kasutamise nõudeid (ülereguleerimine), tooks nendele liikmesriikidele ja piirkondadele kaasa tagajärjed.

3.10. Partnerluspõhimõtte rakendamine

3.10.1. Komisjoni jaoks on äärmiselt oluline pidevalt jälgida partnerluspõhimõtte rakendamist liikmesriikides. Selle põhimõtte õiguslik alus on uue raammääruse⁽¹⁴⁾ artikkel 8 ja selle rakendamist on kirjeldatud Euroopa partnerluse käitumisjuhendis, mis kehtestati komisjoni delegeeritud määrusega (EL) nr 240/2014⁽¹⁵⁾. See põhineb liikmesriikide haldusasutuste tihedal koostööl Euroopa Liidu poolt kaasrahastatavate programmide kavandamisel ja rakendamisel koos paljude partneritega, eelkõige sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonda esindavate organisatsioonidega. Selle põhimõtte täielikul ja läbipaistval kohaldamisel on positiivne mõju avalikkuse ja kodanikuühiskonna suuremale kaasamisele ning asjakohasemate ja täiendavate meetmete kavandamisele, edendades seeläbi ELi eelarve tõhusamat ja tulemuslikumat kasutamist. Sellega seoses märgib komitee rahuloluga, et Euroopa Komisjon on koostanud dokumendi partnerluspõhimõtte rakendamise kohta programmitöö perioodil 2021–2027, et vaadata läbi Euroopa partnerluse käitumisjuhend.

3.11. Ühtekuuluvusfoorum

3.11.1. Komitee väljendab heameelt 17.-18. märtsil 2022 toimunud kaheksanda ühtekuuluvusfoorumi tulemuste üle. Foorumil osalesid kodanikuühiskonna esindajad ja komitee ise.

3.11.2. Komitee on korduvalt soovitanud,⁽¹⁶⁾ et ühtekuuluvuspoliitika ja seda toetavad Euroopa fondid tuleks igal aastal läbi vaadata spetsiaalse Euroopa tippkohtumise raames. Sellega seoses on komitee valmis korraldama iga-aastast ühtekuuluvuspoliitika rakendamisele pühendatud üritust, mis toimuks Euroopa Ülemkogu kohtumise raames ja kus osaleksid sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajad.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.6.2021, lk 159).

⁽¹⁵⁾ Komisjoni 7. jaanuari 2014. aasta delegeeritud määrus (EL) nr 240/2014, millega sätestatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega seotud Euroopa partnerluse käitumisjuhend (ELT L 74, 14.3.2014, lk 1).

⁽¹⁶⁾ ELT C 248, 25.8.2011, lk 68, ELT C 242, 23.7.2015, lk 43.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: nõukogu soovitus, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikro kvalifikatsioonitunnistustele“

(COM(2021) 770 final)

ja

„Ettepanek: nõukogu soovitus isiklike õppekontode kohta“

(COM(2021) 773 final)

(2022/C 323/11)

Raportöör: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Kaasraportöör: **Mariya MINCHEVA**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 21.1.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Vastuvõtmine sektsioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	204/2/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub taas Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles tugevdama täiskasvanuhariduse poliitikat, et muuta eluks vajalikke oskuseid õpetav kvaliteetne ja kaasav täiskasvanuharidus kõigi täiskasvanute õiguseks, täitmaks ja ületamaks eesmärgi, mille kohaselt osaleks 60 % täiskasvanutest igal aastal täiskasvanuhariduses. Euroopa sotsiaalõiguste samba tõhusaks rakendamiseks on vaja käsitleda ka oskuste mittevastavust ning täiustada täiskasvanuhariduse juhtimist ja rahastamist, sealhulgas töötajate koolitust. Samuti on oluline, et investeeringud, vajalikud reformid ja tõhus sotsiaaldialoog, mille eesmärk on edendada oskuste arendamist kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba esimese põhimõttega õigusest koolitusele ja elukestvale õppele, kinnistatakse Euroopa poolaasta konteksti.

1.2. Komitee tuleb meelde elukestvat õpet ja täiskasvanuharidust käsitlevate varasemate arvamuste tähtsust seoses isiklike õppekontode ja mikro kvalifikatsioonitunnistuste algatustega. Komitee rõhutab eelkõige, et „täienduskoolitus ja ümberõpe on majandussektorite rohe- ja digipöörde toetamisel väga tähtsad ning et neid tuleb näha sotsiaalse ja majandusliku kohustusena tagada kaasav koolitus kvaliteetsete töökohtade jaoks ja õiglane üleminek kõigile. Tööjõu oskuste täiendamise ja ümberõppe toetamiseks on vaja tulevikku suunatud tööstusstrateegiaid, sealhulgas tõhusaid oskuste parandamise meetmeid. Need võivad aidata tagada võrdse ja sotsiaalselt õiglase ülemineku kliimaneutraalsele majandusele, tasakaalustades tööturgu, mis aitab kaasa kaasavale digiüleminekule ja kvaliteetsetele töökohtadele. Ettevõtted vajavad tõhusat tuge, et tugevdada ja finantseerida oma tööjõu täienduskoolituse ja ümberõppe strateegiaid innovatsiooni innustamiseks. Samal ajal tuleks arvestada üldisi majanduslikke ja sotsiaalseid huve. Kollektiivlepingutega tuleb töötajate isiklike ja ametialaste vajaduste⁽¹⁾ jaoks kindlaks määrata juurdepääs erinevat tüüpi tasustatud õppepuhkusele. Kui sotsiaalpartnerid ei ole tasustatud puhkuses kokku leppinud, kuid see on ette nähtud valitsuse algatusel, tuleks seda rahastada riiklikest vahenditest.

1.3. Uute tehnoloogiate kiire leiuutamise ja levitamise peab kaasnema tõhus oskuste täiendamine ja ümberõpe. Investeeringutel täiskasvanuharidusse ja oskuste arendamisse võib olla otsustav osa majanduse taastamisel ja sotsiaalse Euroopa ülesehitamisel. Isiklikud õppekontod on vaid üks lähenemisviisidest ja rahalistest vahenditest, mida ELi

⁽¹⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 16.

liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid võiksid kaaluda. Soovitud meetmed ei tohiks asendada tööandjate ja avalike või eraõiguslike tööturuasutuste olemasolevaid koolituspakkumisi, haridus- ja koolitusasutustele antavat avaliku sektori toetust ega muud liiki toetust. Eelkõige on sotsiaalpartnerite hallatavad koolitusfondid tõhus viis riiklikul ja valdkondlikul tasandil välja selgitatud vajadustele vastava koolituse pakkumiseks.

1.4. Piisava kvalifikatsiooniga ja konkurentsivõimelisema tööjõu pakkumine on ettevõtete ja ühiskonna edenemise ja kasvamise, töö pakkumise ja Euroopa Liidu seatud poliitiliste eesmärkide saavutamisele kaasaaitamise oluline tingimus. Juba praegu esineb mitmes sektoris ja piirkonnas oskuste mittevastavust ja tööjõupuudust, mis kasvab jätkuvalt. Sellega seoses on liikmesriikidel ja tööandjatel täita oluline roll koolitusel osalemise rahastamisel ja stimuleerimisel. Oskuste arendamine peab vastama tööturu vajadustele, kui Euroopa soovib tugevdada oma pikaajalist konkurentsivõimet ja innovatsiooni edendamise suutlikkust, mis on ühtviisi oluline nii ettevõtjatele kui ka töötajatele.

1.5. Töötajad seisavad koolitusele juurdepääsul silmitsi mitmete takistustega. Kui üksikisikutele antakse suurem kontroll oma koolituse üle, on oluline tagada neile tõhus juhendamine ja tugi, et nad saaksid valida oma vajadustele vastavaid koolituskursusi ja neil oleks juurdepääs sellistele kursustele. See tagaks ka investeeringute optimaalse kasutamise koolituses, kuna selline koolitus vastaks täpselt igaihe kindlakstehtud vajadustele. Töökohale orienteeritud koolituse puhul võib puhtindividaalne lähenemisviis nõrgendada seost koolituspakkumise rahastamise ja sisu vahel, mille tagajärjeks võib olla see, et koolitus on töökohale vähem orienteeritud ega vasta seetõttu täiel määral tööandjate vajadustele.

1.6. Komitee nõustub kolmepoolse kutseõppe nõuandekomitee arvamusega, milles leitakse, et koolitusele juurdepääsu ja koolituse saamise tingimusi tuleb kohandada eri olukordade ja tegelikkusega sobivate meetmete kombinatsiooni abil. Komitee kutsub komisjoni üles järgima pädevuse jagunemist ja subsidiaarsuse põhimõtet ning iga liikmesriigi riiklikku eripära ja õigusraamistikku. Isiklike õppekontosid ja mikrokvalifikatsioonitunnistusi käsitlevate ettepanekute vastuvõtmisel ja rakendamisel peavad need olema kooskõlas liikmesriikide olemasolevate jätku-kutseõppe süsteemide, kollektiivläbirääkimiste rolli ning töötajate töötingimuste ja puhkuseõiguste reguleerimisega.

1.7. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tunnustama olemasolevaid riiklikke ja valdkondlikke vahendeid ja rahastamiskavasid ning tegema vahet mõistetel „õigus“ ja „õigustatus“, mis ei ole mõnes riigis ega sektoris endiselt õigusaktides ega kollektiivlepingutes määratletud, ning mõistel „koolituskonto“. Komitee nõuab, et ettepanekud tagaksid kõikidele täiskasvanutele, esmajoones kõige haavatavamaile neist, õiguse juurdepääsuks tõhusale, kvaliteetsele ja kaasavale töötajate koolitusele, tasustatud õppepuhkusele, täielikule kvalifikatsioonile, mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimisele ning juhendamisele ja nõustamisele. Liikmesriikidel palutakse pärast tõhusat sotsiaalset dialoogi ja asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist vajaduse korral täiustada oma täiskasvanuhariduse ja jätkukutseõppe süsteeme. Komitee peab kiiduväärseks asjaolu, et isiklikku õppekontot saab kasutada koolituse, valideerimise ja karjäärinõustamise korral.

1.8. Komitee rõhutab kvaliteedistandardite olulisust koolitusturul, eriti mikrokvalifikatsioonitunnistuste puhul, ning täiskasvanuhariduse rahastamisega seotud eri lähenemisviiside (nt isiklik õppekonto) võimalikke eeliseid ja puudusi, sealhulgas kulude-tulude suhet, halduskoormust ja kulusid, saavutatud staatuse muutust (kõrgem formaalne kvalifikatsioonitase), kvaliteedi tagamist, tööturu jaoks olulist tulemit, lisaväärtust karjääri kujundamisel ja madala kvalifikatsiooniga inimestest koosneva põhisihtrühma osalemise määra. Komitee peab kahetsusväärseks, et komisjon ei ole läbi viinud mikrokvalifikatsioonitunnistuste mõju hindamist, kuna ettepanek võib mõjutada olemasolevaid riiklikke eeskirju, eelkõige kvalifikatsioonide ja kollektiivlepingute valdkonnas. Seoses sellega on vaja tagada tõhus sotsiaaldialoog ja tulemuslik konsulteerimine – ka organiseeritud kodanikuühiskonnaga – selle üle, kas ja kuidas isiklike õppekontode ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste Euroopa algatused saaksid riiklike ja valdkondlike koolitussüsteemide täiustamisel luua lisaväärtust.

1.9. Komitee rõhutab, et koostada tuleks kutsehariduse ja -õppe pakkujate mikrokvalifikatsioonitunnistuste kataloog, kaasates sotsiaalpartnereid ning haridus- ja koolitusteenuse osutajaid, tuginedes koolituspakkumise kvaliteedistandarditele. Kataloog peaks sisaldama mikrokvalifikatsioonitunnistuste õpitulemusi ja nende tunnustamist teiste haridus- ja koolitusteenuse osutajate ning tööandjate poolt.

1.10. Komitee tuletab meelde tasustatud õppepuhkuse⁽²⁾ tähtsust, mis on kooskõlas ILO 140-ga (ratifitseeritud 11 liikmesriigis)⁽³⁾, ning märgib, et isiklike õppekontosid puudutav ettepanek peaks olema kooskõlas riiklike süsteemidega, kui selles nõutakse liikmesriikidelt isikliku õppekonto süsteemide kavandamist üksnes tööturu tarbeks, kuna mitmes liikmesriigis võib tasustatud õppepuhkust kasutada ka isiklikuks arenguks või õppekava (nt ülikoolikraad) lõpetamiseks.

1.11. Komitee tuletab komisjonile ja liikmesriikidele meelde, et väga oluline on kaasata sotsiaalpartnerid tõhusalt täiskasvanuhariduse, töötajate koolituse ja tasustatud õppepuhkuse süsteemide juhtimisse, sealhulgas sotsiaalpartnerite ühistegevuse edendamisse. Samuti rõhutab komitee asjakohaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega täiskasvanuhariduse üle konsulteerimise tähtsust.

1.12. Komitee kutsub komisjoni üles toetama liikmesriikidevahelist heade tavade vahetamist ja vastastikust õpet, millesse on kaasatud sotsiaalpartnerid. Tähelepanu tuleb pöörata sellele, kuidas saaks kõige paremini tagada tegeliku juurdepääsu koolitusele ja kuidas saaks täiustada eelkõige liikmesriikide täiskasvanuhariduse süsteeme ja oskuste strateegiaid ning nende rahastamismehhanisme ja koolitusliike, k.a mikrokvalifikatsioonitunnistused. Komitee nõuab samuti, et kolmepoolne kutseõppe nõuandekomitee kaasataks ettepanekute järelemeetmetesse ning et see osaleks aktiivselt algatuste elluviimise aruandluses ja järelevalveraamistiku loomises koostöös tööhõivekomiteega.

1.13. Komitee kutsub liikmesriike üles siduma isiklike õppekontode ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste algatused nõukogu 19. detsembri 2016. aasta soovitus „Oskuste täiendamise meetmed: uued võimalused täiskasvanutele“⁽⁴⁾ rakendamisega. See tagaks, et kõik väheste oskuste ja madala kvalifikatsiooniga täiskasvanud saaksid arendada oma põhi- ja kutseoskusi ning et neid juhendataks ja motiveeritaks koolitustel osalema, et parandada oma elu ja tööalast konkurentsivõimet ning tagada, et 80 %-l täiskasvanutest oleks elementaarsed digioskused.

1.14. Komitee kordab, et isiklik õppekonto ja sarnased rahastamissüsteemid peavad toetama juurdepääsu tunnustatud ja valideeritud koolituskursustele ning võimaldama töötajatel osaleda protsessides, mille eesmärk on nende oskuste ja töökogemuse valideerimine. Asjakohased ametiasutused peavad sotsiaalpartnereid kaasates tunnustama mikrokvalifikatsioonitunnistusi. Komitee kutsub üles tõhusalt rakendama nõukogu soovitusi mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimise kohta⁽⁵⁾ ning eraldama igas ELi liikmesriigis valideerimissüsteemidele piisaval määral riiklikke vahendeid. Koolituse tunnustamise tagamise teel saavad tööandjad ja ametiühingud aidata töötajatel oma kvalifikatsiooni tõsta ning aidata kaasa nende karjääri kujundamisele ja õiglasele üleminekule tööturul.

1.15. Komitee peab oluliseks, et algatused käsitleksid täiskasvanute ja tööjõu kui terviku (töötajad/palgatöötajad/füüsilisest isikust ettevõtjad) ning muude sihtrühmade (nt pikaajalised töötud, tööturul mitteaktiivsed isikud ja ennekõike pärast vanemapuhkust tööle naasevad inimesed,⁽⁶⁾ puudega isikud, pensionärid, naised, alla 30aastased noored ja NEET-noored) oskuste täiendamise ja ümberõppega seotud vajadusi, et neil oleks tõeline juurdepääs kvaliteetsele ja kaasavale koolitusele. Ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate spetsiifilise olukorraga tuleb kiiresti ja asjakohaselt tegeleda. Seejuures tuleb arvestada sotsiaalpartnerite olulist rolli töötajate koolitamisel. Ettevõtete roll oma töötajate koolituse toetamisel on oluline, nagu ka liikmesriikide roll täiskasvanuharidusele juurdepääsu tagamiseks vahendite eraldamisel. Kuna tööandjad rahastavad 90 % tööga seotud koolitustest ELis,⁽⁷⁾ peab EL täielikult tunnustama ja toetama nende pühendumust ja positiivset rolli oskuste arendamisel.

⁽²⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 16.

⁽³⁾ ILO ametlikud andmed on kättesaadavad siin.

⁽⁴⁾ ELT C 484, 24.12.2016, lk 1.

⁽⁵⁾ ELT C 398, 22.12.2012, lk 1.

⁽⁶⁾ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658190/IPOL_STU\(2020\)658190_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658190/IPOL_STU(2020)658190_EN.pdf)

⁽⁷⁾ „Adult learning statistical synthesis report“, Euroopa Komisjon, 2020/082020.

1.16. Komitee kutsub liikmesriike üles uurima võimalikke vahendeid isiklike õppekontode ülekantavuse tagamiseks, näiteks kahepoolsete lepingute kaudu. Komitee nõuab, et mikrokvalifikatsioonitunnistuste ELi kvaliteedistandardite hulka lisataks sotsiaalpartnereid kaasav juhtimissüsteem ja et mikrokvalifikatsioonitunnistusi arvestataks koos täielike kvalifikatsioonide ja töötajate koolitusega. Komitee palub koolitusteenuse osutajatel avaldada nii pakutavate mikrokvalifikatsioonitunnistuste kataloogid, sealhulgas õpitulemused, kui ka oma poliitika teiste haridus- ja koolitusteenuse osutajate ning ettevõtete mikrokvalifikatsioonitunnistuste tunnustamise kohta. Kõigi õppijate, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevate ja haavatavate rühmade juurdepääsu parandamine mis tahes vormis kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele (k.a mikrokvalifikatsioonitunnistused) on oluline võrdse juurdepääsu tagamisel tervikõppekavadele ja kvalifikatsioonidele. Ebatüüpilistes töösuhetes olevatele inimestele tuleb pakkuda tõhusat (rahalist ja mitterahalist) toetust, et neil oleks juurdepääs kutsealase arengu kursustele, sealhulgas mikrokvalifikatsioonitunnistustele, ja liikuvusele, tagades koolitusmaterjalide ja -vahendite kättesaadavuse ja kasutajasõbralikkuse, olgu need siis virtuaalsed või mitte, nagu on sätestatud direktiivis (EL) 2016/2102⁽⁸⁾.

2. Üldised märkused

2.1. 10. detsembril 2021 avaldas Euroopa Komisjon ettepaneku nõukogu soovitusel koostada seoses isiklike õppekontodega⁽⁹⁾ ja ettepaneku nõukogu soovitusel koostada, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele⁽¹⁰⁾. Asjakohaste algatuste eesmärk on toetada Euroopa sotsiaaloiguste samba tegevuskava, milles seatud uue eesmärgi kohaselt peaks 2030. aastaks igal aastal koolitustel osalema vähemalt 60 % kõigist täiskasvanutest. Selle eesmärk on tagada, et igal inimesel oleks „õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele, koolitusele ja elukestvale õppele“ (1. põhimõte) „töösuhete liigist ja kestusest hoolimata“ (5. põhimõte), sealhulgas õigus „koolitusõigusi töökoha vahetamisel üle kanda“ (4. põhimõte). Samuti on oluline, et investeeringud, vajalikud reformid ja tõhus sotsiaaldialoog, mille eesmärk on edendada oskuste arendamist kooskõlas Euroopa sotsiaaloiguste samba esimese põhimõttega, milles sätestatakse õigus koolitusele ja elukestvale õppele, kinnistatakse Euroopa poolaasta konteksti.

2.2. Isiklike õppekontode ettepanekule kaasaaitamiseks võttis valitsuste ja sotsiaalpartnerite kolmepoolne kutseõppe nõuandekomitee 16. augustil 2021. aastal vastu arvamuse, milles käsitletakse isiklike õppekontosid ja koolituspakkumise tugevdamist kogu Euroopas⁽¹¹⁾. Selles kolmepoolses arvamuses korraldatakse, et COVID-19 pandeemia, digipöörde ja CO₂ heite vähendamisel on tohutu mõju Euroopa majandusele, tööstustele ja Euroopa tööjõule, kes seisavad silmitsi väga keeruka kohanemisega kiiresti muutuvast töömaailmast. Pandeemia on kiirendanud struktuurimuutusi paljudes sektorites, suurendades rohe- ja digipöörde tempot. Seda tuleb vaadelda jätkuvate demograafiliste muutuste, uute koolitusvajaduste ja oskuste mittevastavusega seotud probleemide kontekstis. Kolmepoolses arvamuses rõhutatakse samuti, et võttes arvesse kogu tööturu tegelikku olukorda, tuleb koolitusele juurdepääsu ja koolituse saamise tingimusi kohandada eri olukordade ja tegelikkusega sobivate meetmete rakendamise abil.

2.3. Euroopa sotsiaalpartnerite 2021. aasta oskuste, innovatsiooni ja koolituse projektis tuuakse samuti esile, et ettevõtetal ja töötajatel on ülioluline roll innovatsioonis ning töötajate koolituste kaudu pakutavate uute oskuste ja uue pädevuse arendamisel, mis on muutuva keskkonnaga kohanemiseks hädavajalik. Seetõttu on äärmiselt oluline pakkuda ja teha kättesaadavaks töötajate koolitusi, mis vastavad tööandjate ja töötajate vajadustele uuenduslike tehnoloogiate ja ärimudelite arendamisel ning võimaldavad töötajatel leida ja säilitada oma oskustele, ootustele ja pädevusele vastavaid töökohti⁽¹²⁾. Sellest tuleneb peamine ülesanne: teha kättesaadavaks erinevad vahendid, sealhulgas vautserid, tasustatud õppepuhkus (seaduse või kollektiivlepingu alusel), isiklikud koolituskontod või koolitusfondid (valdkonnaülesed või valdkondlikud), mis on koostalitlusvõimelised ja kooskõlas riigipõhise institutsioonilise raamistikuga⁽¹³⁾.

2.4. Mõnes liikmesriigis tagavad riiklikud õigusaktid ja/või kollektiivlepingud üksikisiku õiguse haridusele ja koolitusele, sealhulgas täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning tasustatud õppepuhkusele seoses tööalase koolitusega. Kogu Euroopas on sotsiaalpartneritel, sotsiaaldialoogil ja kollektiivlääbirääkimistel oluline roll, hõlbustamaks töötajate tegelikku juurdepääsu

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/2102, mis käsitleb avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavust (ELT L 327, 2.12.2016, lk 1).

⁽⁹⁾ COM(2021) 773 final.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 770 final.

⁽¹¹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=et&catId=1223&furtherNews=yes&newsId=10081>

⁽¹²⁾ BusinessEurope: „Skills, innovation and the provision of, and access to training“.

⁽¹³⁾ Cedefop's financing adult learning database.

koolitusele igas riigis eri viisil. Võidakse kaaluda olemasolevaid riikliku ja/või valdkondliku tasandi või muid alternatiivseid lähenemisviise isikliku õppekonto mudeli rakendamiseks, mis sobivad paremini koolituspakkumise edendamiseks riiklikus kontekstis. Sellega seoses tuleks austada riiklike ja valdkondlike sotsiaalpartnerite tõhusat kaasamist ja see tagada.

2.5. Eri kollektiivläbirääkimiste raamistikud ja/või õigusraamistikud peegeldavad iga liikmesriigi valikuid oma koolituspoliitika vastuvõtmisel ja elluviimisel ning tuginevad olemasolevatele rahastamismehhanismidele. Sel viisil on isiklik õppekonto vaid üks lähenemisviisidest ja rahalistest vahenditest, mida ELi liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid võiksid kaaluda. Kõigile sobiv ühtne lähenemisviis ei toimi ning arvesse tuleb võtta liikmesriikide erinevaid koolitussüsteeme ja valdkondlikke eripärasid. Otsuse tegemine isikliku õppekonto kasutuselevõtu kui ühe võimaliku koolituse pakkumise ja rahastamise mehhanismi kohta peab jääma täielikult liikmesriikide pädevusse, samamoodi nagu reguleeritakse koolitusturgu riiklikul tasandil. Komitee rõhutab, et liikmesriikidel on sotsiaalpartneritega konsulteerides samuti vabadus otsustada, et nad ei võta isikliku õppekonto lähenemisviisi kasutusele ja selle asemel kohandavad või arendavad oma olemasolevaid lähenemisviise koolituspakkumisele.

2.6. Komitee tuletab meelde, et „soovituses esitatud meetmed ei tohiks asendada tööandjate ja avalike või eraõiguslike tööturuasutuste koolituspakkumisi, haridus- ja koolitusasutustele antavat avaliku sektori toetust või muud liiki toetust“⁽¹⁴⁾. Komitee nõustub asjaoluga, et soovitus ei tohiks takistada [liikmesriike] „säilitamast või kehtestamast täiskasvanuõpet/-koolitust käsitlevaid sätteid, mis ulatuvad [—] soovitatutest kaugemale“⁽¹⁵⁾ ning et see „ei tohiks piirata sotsiaalpartnerite sõltumatust juhtudel, kus nad vastutavad koolituskavade koostamise ja haldamise eest“⁽¹⁶⁾.

2.7. Komitee osutab oma hiljutisele arvamusele,⁽¹⁷⁾ milles juhitakse tähelepanu sellele, et uute tehnoloogiate kiire leiuamist ja levitamist peab kaasnema tõhus oskuste täiendamine ja ümberõpe. Komitee rõhutab, et COVID-19 kriisi mõju Euroopa ühiskonnale ja majandusele tõstis veelgi esile tõhusta haridus- ja koolituspoliitika ning kvaliteetsete töökohtade tähtsust kestliku ja õiglase sotsiaalse ja majandusliku taastumise ja vastupanuvõime toetamisel, mis on väga oluline, et aidata Euroopal pandeemia tagajärgedega toime tulla. Investeeringutel täiskasvanuharidusse ja oskuste arendamisse võib olla otsustav osa majanduse taastamisel ja sotsiaalses Euroopas.

2.8. Komitee tuletab meelde, et täiskasvanutel ja töötajatel esineb koolitusele juurdepääsul palju takistusi, sealhulgas ajanappus, ebapiisav rahastamine, motivatsiooni puudumine, kvaliteetse juhendamise ja nõustamise ning mõnikord kvaliteetse koolituse puudumine, töökohal toetuse puudumine (asendamine), eelkõige VKEdel puhul, ning töö- ja eraelu tasakaalu eiramine. Üksikisikutele vastutuse panemine nende koolituse eest oluline, kui neile on tagatud tõhus toetus tööturu jaoks olulisele koolitusele juurdepääsul ja selle läbimisel. See hõlmab üksikisikute toetamist nõuannete ja suunistega sobivate koolitusliikide kohta. Töötajad vajavad juurdepääsu ettevõttepõhisele koolitusele ja madala kvalifikatsiooniga töötajad vajavad sihipäraselt toetust, eelkõige seoses veebikoolitusega. Veebikoolitus pakub palju võimalusi juurdepääsu suurendamiseks täiskasvanuharidusele, kuid madala kvalifikatsiooniga töötajatel võivad puududa oskused sedalaadi koolitusel maksimaalseks osalemiseks ja nad võivad vajada lisatuge⁽¹⁸⁾.

2.9. Selleks et kõrvaldada mitmesugused takistused koolitusele juurdepääsemisel ja suurendada täiskasvanute motivatsiooni koolitusel osaleda, tuleks takistusi käsitleda ka üksikisiku töö- ja haridusalaalse staatuse seisukohast. Vahendit tuleks toetada tõhusta juhendamise ja nõustamise pakkumise teel. Teavitusstrateegiat tuleb täiustada. Oskuste mittevastavuse vähendamiseks tuleb koolitusvajadused eelnevalt välja selgitada ja koolituskursused peavad olema suunatud õigele sihtrühmale. Terviklikud õpitoe süsteemid on vajalikud ka tugevama koostöö tagamiseks rahaliste stiimulite, nõustamisteenuste ning valideerimis- ja tunnustamismenetlustele juurdepääsu vahel⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 773 final.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 773 final.

⁽¹⁶⁾ COM(2021) 773 final.

⁽¹⁷⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 16.

⁽¹⁸⁾ OECD: „Building back better: enhancing equal access to opportunities for all“.

⁽¹⁹⁾ Cedefop (2020), „Empowering people to cope with change“.

2.10. Komitee väljendab muret, et puhtindividaalne lähenemisviis võib nõrgendada seost koolituspakkumise rahastamise ja sisu vahel, mille tagajärjeks võib olla see, et koolitus on töökohale vähem orienteeritud ega vasta seetõttu täiel määral tööandjate vajadustele. Kuna tööandjad rahastavad 90 % tööga seotud koolitustest ELis, ⁽²⁰⁾ peab EL täielikult tunnustama ja toetama nende pühendumust ja positiivset rolli oskuste arendamisel. Sotsiaalpartneritel on oluline ühisroll koolituspakkumise ja koolitustel osalemise edendamisel. Eelkõige on sotsiaalpartnerite hallatavad koolitusfondid tõhus viis riiklikul ja valdkondlikul tasandil välja selgitatud vajadustele vastava koolituse pakkumiseks. Üksikisikute rahalist ja mitterahalist panust tuleks tunnustada ja toetada.

2.11. Komitee tunnistab mikrokvalifikatsioonitunnistuste võimalikku lisarolli juurdepääsu avardamisel oskuste täiendamisele ja ümberõppele, võttes samal ajal arvesse tööturu muutuvaid vajadusi. Komitee peab kiiduväärseks ka asjaolu, et liikmesriike julgustatakse siduma mikrokvalifikatsioonitunnistusi oma tööhõivepoliitikaga, sealhulgas aktiivse tööturupoliitikaga, et aidata vähendada oskuste mittevastavust sektorites ja piirkondades, tagades samal ajal täielike kvalifikatsioonide kättesaadavuse. Mis puudutab mikrokvalifikatsioonitunnistuste kombineeritavust, siis komitee rõhutab, et mikrokvalifikatsioonitunnistusi ei tohiks käsitleda täielike kvalifikatsioonide asendajana. Seetõttu tuleks liikmesriike julgustada lisama mikrokvalifikatsioonitunnistusi riiklikesse kvalifikatsiooniraamistikesse. Sotsiaalpartnerid tuleks riiklikul tasandil kaasata kavandamisse ja arutellu selle üle, kuidas mikrokvalifikatsioonitunnistusi saaks tunnustada ja osalistele kvalifikatsioonidele lisada.

2.12. Mikrokvalifikatsioonitunnistused võivad olla täiskasvanutele oluliseks abiks oskuste täiendamisel ja ümberõppel või uute töövõimaluste leidmisel, kui nimetatud tunnistuste kvaliteedistandardid on täpselt kindlaks määratud ja õppijate jaoks arusaadavad. Kuigi mikrokvalifikatsioonitunnistused võivad endast kujutada koolitusvormi, millele on juurdepääs võimaliku isikliku õppekonto kaudu, tuleks neid käsitleda isiklikest õppekontodest eraldiseisvatena ja pidevõppe lisavahendite paketi osana. Komitee peab samuti kiiduväärseks asjaolu, et soovitusel elnõus tunnustatakse mikrokvalifikatsioonitunnistuste pakkuja hulgas sotsiaalpartnereid ning kutsutakse liikmesriike üles edendama sotsiaaldialoogi kaudu tööandjate ja töötajate esindajate välja töötatud ja heaks kiidetud mikrokvalifikatsioonitunnistuste arendamist.

3. Konkreetsete märkused

3.1. Töötajate vaba liikumine võib aidata lahendada oskuste mittevastavuse ja nappuse probleeme. Kvalifikatsiooni-nõudeid käsitlevad eeskirjad peavad jääma liikmesriikide pädevusse, kaasates sotsiaalpartnereid näiteks oskuste, sealhulgas mikrokvalifikatsioonitunnistuste valideerimisse ning vähendades samal ajal reguleeritud kutsealade arvu. Oma osa võib olla ka kolmandate riikide kvalifitseeritud kodanike paremal sobitamisel täitmata töökohtadele eri kvalifikatsioonitasemetega ja tööstaaži lõikes. Komisjoni koostataval oskuste ja talendi paketil, ⁽²¹⁾ sealhulgas ELi talendireservi võimalikel stsenaariumitel, võib selles olla oluline roll.

3.2. Kollektiivlepingud on oluline vahend, mille kaudu võib tasustatud õppepuhkuse võimaldamine soodustada töötajate juurdepääsu tööturu jaoks olulisele koolitusele. Sellistel kokkulepetel on eriti oluline roll töötajate tasustatud õppepuhkuse võimaluste kindlaksmääramisel VKEdes, kus tootlikkus väheneb tavaliselt rohkem, kui töötajad koolituse tõttu puuduvad. Oluline on rõhutada, et ELi ja riikliku tasandi seadusandlikud algatused ei tohi kahjustada kollektiivlääbirääkimiste protsessi ega sotsiaalpartnerite autonoomiat lahenduste leidmisel probleemidele, mis on olulised hästtöötavate riiklike tööturgude jaoks, sealhulgas lahendused oskuste arendamise ja üleminekute ning töötajatele kvaliteetsete töökohtade jaoks õiglase ülemineku kontekstis.

3.3. Komitee rõhutab kvaliteedistandardite olulisust koolitusturul, eriti mikrokvalifikatsioonitunnistuste puhul, ning täiskasvanuhariduse rahastamisega seotud eri lähenemisviiside (nt isiklik õppekonto) võimalikke eeliseid ja puudusi, sealhulgas kulude-tulude suhet, halduskoormust ja kulusid, saavutatud staatuse muutust (kõrgem formaalne kvalifikatsioonitase), kvaliteedi tagamist, tööturu jaoks olulist tulemit, lisaväärtust karjääri kujundamisel ja madala kvalifikatsiooniga inimestest koosneva põhisihtrühma osalemise määra ulatust. See on vajalik selleks, et tagada tõhus sotsiaaldialoog ja tulemuslik konsulteerimine ka organiseeritud kodanikuühiskonnaga selle üle, kas ja kuidas isiklike õppekontode ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste Euroopa algatused saaksid riiklike ja valdkondlike koolitussüsteemide täiustamisel luua

⁽²⁰⁾ „Adult learning statistical synthesis report“, Euroopa Komisjon, 2020/082020.

⁽²¹⁾ Kavas aprillis 2022.

lisaväärtust. Komitee rõhutab, et koostada tuleks kutsehariduse ja -õppe pakkujate mikrokvalifikatsioonitunnistuste kataloog, kaasates sotsiaalpartnereid ning haridus- ja koolitusteenuse osutajaid, tuginedes koolituspakkumise kvaliteedistandarditele. Kataloog peaks sisaldama mikrokvalifikatsioonitunnistuste õpitulemusi ja nende tunnustamist teiste haridus- ja koolitusteenuse osutajate ning tööandjate poolt.

3.4. Komitee peab oluliseks, et algatused käsitleksid täiskasvanute ja tööjõu kui terviku (töötajad/palgatöötajad/füüsilisest isikust ettevõtjad) ning muude sihtrühmade (nt pikaajalised töötud, tööturul mitteaktiivsed isikud, puudega isikud, pensionärid ja NEET-noored) oskuste täiendamise ja ümberõppega seotud vajadusi, et neilgi oleks juurdepääs kvaliteetsele, tõhusale ja kaasavale koolitusele, mis toetab nende tööalast konkurentsivõimet. Sellega seoses on väga oluline liikmesriikide toetus, et tagada vahendid juurdepääsuks täiskasvanuharidusele. Samal ajal on jätkuvalt oluline ka ettevõtete roll oma töötajatele tööalase koolituse tagamisel. Ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate spetsiifilise olukorraga, mida üksnes isiklike õppekontode ja mikrokvalifikatsioonitunnistuste abil lahendada ei saa, tuleb kiiresti ja asjakohaselt tegeleda, võttes arvesse sotsiaalpartnerite olulist rolli töötajate koolitusel.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2006/960/JSK“

(COM(2021) 782 final – 2021/0411 (COD))

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse politseikoostöö raames toimuvat automatiseeritud andmevahetust (Prüm II) ning millega muudetakse nõukogu otsuseid 2008/615/JSK ja 2008/616/JSK ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2018/1726, (EL) 2019/817 ja (EL) 2019/818“

(COM(2021) 784 – final – 2021/0410 (COD))

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rändajate ärakasutamise olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas“

(COM(2021) 890 final – 2021/0427 (COD))

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju“

(COM(2021) 891 final – 2021/0428 (COD))

(2022/C 323/12)

Raportöör: **Krzysztof BALON**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 2.5.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	210/3/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Venemaa sõjaline agressioon Ukraina vastu ELi välispiiride vahetus läheduses on kaasa toonud ettearvamatud muutused. Arvestades, et selle tohutu ja oletatavasti pikaajaline mõju on tuntav kõigil tasanditel ning et selle tulemuseks on ka enneolematult suur – suurim pärast II maailmasõda – pagulaste hulk, kujutab see endast läbi aegade suurimat ohtu Schengeni ala toimimisele ja Euroopa Liidu kui terviku julgeolekule.

1.2. Komitee hindab kõrgelt nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ⁽¹⁾ (ajutise kaitse direktiivi) esmakordset aktiveerimist seoses Venemaa agressiooniga Ukraina vastu⁽²⁾. Lisaks julgustab komitee komisjoni kaaluma direktiivi kasutamise ja aktiveerimise laiendamist kolmandate riikide kodanikele tulevastes tõsistes ja pakilistes kriisiolukordades. Direktiivi praegust aktiveerimist saaks hästi ära kasutada solidaarsusmehhanismide arendamiseks liikmesriikide vahel.

⁽¹⁾ Nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel (ELT L 212, 7.8.2001, lk 12).

⁽²⁾ Nõukogu 4. märtsi 2022. aasta rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse (ELT L 71, 4.3.2022, lk 1).

1.3. Sellega seoses toetab komitee jõuliselt pakilist vajadust koostada tõhusad, ehtsad, inimväärsed ja humanitaarsed Euroopa ühised rände-, varjupaiga- ja julgeolekualase koostöö eeskirjad avatud, ent samas turvalisel Schengeni alal täielikus kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga. Komitee kutsub tungivalt üles looma paremaid tingimusi kõigi pagulaste jaoks.

1.4. Sõja tagajärjed ohustavad samuti Euroopa sotsiaalse turumajanduse mudelit ning ELi kodanike ja teiste elanike vabadust ja õigusi. Komitee julgustab säilitama ja väärtustama Schengeni ala selle praegusel kujul, et tagada mitte ainult inimeste vaba liikumine, vaid ka ühtse turu toimimine.

1.5. COVID-19 kriisi ajal kehtestasid paljud liikmesriigid piirikontrolli ja muud liikumisvabaduse piirangud ilma igasuguse püüdetä selliseid piiranguid Euroopa tasandil kooskõlastada ja nõuetekohaselt põhjendada, kuigi – nagu komitee on ühes oma varasemas arvamuses märkinud – avatud piiride säilitamine on ühtse turu täieliku toimimise, taastumise ja vastupidavuse suurendamise ning Euroopa solidaarsuse ja identiteedi edendamise jaoks ülioluline. See näitab ka, et institutsioonidevahelisel tasandil on kriisiolukorras vaja n-ö reaajas toimivat otsustusmehhanismi. Igal juhul toetab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täielikult komisjoni seisukohta hoida sisepiirid avatuna isegi kriisiolukorras. Schengeni riikide vahel kriisiolukorra tõttu kehtestatud reisipiirangud peaksid olema ajutised ega tohiks ületada võimalikke reisipiiranguid liikmesriikide sees.

1.6. Komitee nõustub täielikult komisjoni seisukohaga, et politseikontrolli ja -koostöö, sealhulgas teabevahetuse ja teavitustegevuse kasutamisega võib saavutada samasuguseid tulemusi nagu ajutise piirikontrolliga sisepiiridel ning nendega sekkutakse vähem isikute, kaupade ja teenuste vabasse liikumisse. Sellega seoses tunnustab komitee mitteametliku eksperdirühma moodustamist, kuhu kuuluvad eksperdid igast liikmesriigist, et nõustada ja toetada komisjoni liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust käsitleva direktiivi järelevalves ja rakendamisel. Komitee teeb ettepaneku kaasata selle mitteametliku eksperdirühma töösse nii asjakohased kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonid kui ka komitee enda.

1.7. Komitee rõhutab selles kontekstis ka tungivat vajadust säilitada kohtusüsteemi sõltumatus, eelkõige juhul, kui õigusasutused asuvad füüsiliselt ühtse kontaktpunkti asukohas. Lisaks sellele peaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele (eelkõige n-ö järelevalvajatele või neile, kes tegutsevad haavatavate rühmade, sealhulgas rändajate kaitse valdkonnas) olema ühtsete kontaktpunktide kaudu tagatud erikaitse teabe edastamisel.

1.8. Komitee tunnustab ambitsioonikat andmekogumistegevust, mida liikmesriigid peavad Prüm II raames ellu viima. Prüm II läheb oluliselt kaugemale kui Prüm I, nõudes liikmesriikidelt näotuvastuse jaoks tehniliste seadmete väljatöötamist. Sellega seoses tunneb komitee muret digitaalse andmevahetuse mõjutamise ohu pärast, eelkõige arvestades viimase aja läbipaistmatut sõjalukorda Euroopas.

1.9. Komitee kutsub üles võtma kasutusele põhjalikumaid ja sagedasemaid kontrollimehhanisme, et tagada Europoli andmete kogumisel ja talletamisel kõrged eetikastandardid, eelkõige seoses kolmandate riikidega, ning kehtestama selged tähtjad nende andmete talletamisele. Komitee soovib kodanikuühiskonna organisatsioonidel ning muudel asjaomastel ja potentsiaalselt mõjutatud osalejatel korrapäraselt jälgida Europoli tegevust.

1.10. Komitee tunnustab täielikult Euroopa Liidu ja Schengeni ala piiridele saabuvate inimeste põhiõigusi ning nende põhimõttelist õigust taotleda sisenemisluba ning õigust taotleda varjupaika. Komitee tuleb veel kord meelde, et oluline on järgida välja- või tagasisaatmise lubamatuse õigust.

1.11. Komitee kutsub liikmesriike üles rakendama jagatud vastutust, mis võeti kasutusele uues rände- ja varjupaigaleppes sisalduva paindliku solidaarsusmehhanismiga. Liikmesriigid peaksid olema proaktiivsed solidaarsuse osutamisel teiste liikmesriikide suhtes, iseäranis kriisiolukorras.

1.12. Komitee tõstab eelkõige esile nende kodanikuühiskonna organisatsioonide asendamatu positiivset rolli, kes pakuvad humanitaarabi rändajatele, keda kolmandad riigid on ära kasutanud, ning kes lisaks toetavad rändajate ja varjupaigataotlejate õigusi ning jagavad sellekohast teavet. Organisatsioonide juurdepääs rändajatele ja varjupaigataotlejatele asjaomastel piirialadel peaks olema alati tagatud. Sellistel organisatsioonidel peaks olema õigus saada tõhusat ja lihtsustatud korras antavat rahalist toetust Euroopa rahastamisvahendite, näiteks Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi pakutava erakorralise abi raames.

1.1.3. Komitee teeb ettepaneku luua ulatuslikud haridus- ja teadlikkuse suurendamise programmid, et parandada üldsuse arusaama rändest kui vastuvõtva ühiskonna jaoks üldiselt positiivsest nähtusest. Nimetatud programme koordineeritaks tsentraalselt ja nende rakendamise eest vastutaksid liikmesriigid.

2. Üldised märkused

2.1. Käesolev arvamus on koostatud ajal, mil Venemaa sõjaline agressioon Ukraina vastu ELi välispiiride vahetus läheduses on kaasa toonud läbi aegade suurima ohu Schengeni ala toimimisele ja Euroopa Liidu julgeolekule. See sõjaolukord, mille tulemuseks on ka rändajate ja pagulaste enneolematult suur hulk – suurim pärast II maailmasõda –, toob taas esile välispiiri julgeoleku ja Schengeni ala stabiilsuse tohutu tähtsuse sisejulgeoleku eeltingimusena ning lisaks vajaduse tõhusate, tõeliste, inimväärtuste ja humanitaarsete Euroopa ühiste rände- ja varjupaigaeeskirjade järele.

2.2. Schengeni alal elab enam kui 420 miljonit inimest 26 riigis. Schengeni liikmesriikide vahelise sisepiirikontrolli kaotamine on euroopaliku eluviisi lahutamatu osa: ligi 1,7 miljonit inimest elab ühes ja töötab teises Schengeni liikmesriigis. Inimesed on oma elu üles ehitanud Schengeni ala pakutavate vabaduste ümber – iga päev liigub Schengeni liikmesriikide vahel 3,5 miljonit inimest.

2.3. 20. oktoobril 2021 võttis komitee vastu arvamuse komisjoni teatise kohta „Täielikult toimiva ja vastupidava Schengeni ala loomise strateegia“⁽³⁾. Komitee tunnustas seda strateegiat, väljendades seisukohta, et komisjon peaks otsustavamalt toetama piirideta reisimist Euroopas. Komitee rõhutas, et liikmesriikide julgeolekuprobleeme saab paremini lahendada õiguskaitseasutuste vahelise tihedama ja tugevama koostöö ja koordineerimise kaudu kui sisepiiril piirikontrolli taaskeskestamise teel.

2.4. Samal ajal kordab komitee oma muret selle pärast, et liikmesriigid Rumeenia, Bulgaaria ja Horvaatia on jätkuvalt Schengeni õigustiku täielikust kohaldamisest välja jäetud. Komitee kutsub koos komisjoniga nõukogu üles rakendama selles osas kiireid ja otsustavaid meetmeid. Peale selle julgustab komitee komisjoni viima lõpule Schengeni õigustiku kohaldamise hindamise ka Küprose suhtes. Komitee kordas samuti, et ELi piirihaldus-, koostalitlusvõime, rände- ja varjupaigahaldusalase poliitika ning politsei- ja kriminaalõiguslase koostöö rakendamisel seovad Euroopa Liitu ja selle liikmesriike alati Euroopa Liidu põhiõiguste harta sätted.

2.5. Strateegia rakendamise raames tegi Euroopa Komisjon 2021. aasta detsembris ettepaneku ajakohastada eeskirju, et tugevdada Schengeni ala juhtimist⁽⁴⁾. Sihipärased muudatused tõhustavad ELi koordineerimist ja parandavad liikmesriikide valmisolekut tulla toime esilekerkivate probleemidega nii ELi ühise välispiiri kui ka Schengeni ala sisepiiride haldamisel. Eeskirjade ajakohastamise eesmärk on tagada, et piirikontrolli taaskeskestamist sisepiiridel rakendataks viimase abinõuna. Uute eeskirjadega nähakse ette ka ühised vahendid välispiiride tõhusamaks haldamiseks rahvatervise kriisi korral, tuginedes COVID-19 pandeemiast saadud õppetundidele. Rändajate ärakasutamist käsitletakse nii Schengeni eeskirjade ajakohastamise raames kui ka paralleelses ettepanekus, milles käsitletakse meetmeid, mida liikmesriigid võivad varjupaiga ja tagasisaatmise valdkonnas sellises olukorras rakendada⁽⁵⁾.

2.6. Ajakohastatud eeskirjad avaldati viie ettepakuna, mis puudutasid julgeolekuliitu ja Schengeni lepingut. Võttes arvesse ühe ettepaneku mitteseadusandlikku laadi, keskendutakse käesolevas arvamuses neljale ettepanekule, nimelt direktiivile, mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust⁽⁶⁾, määrusele, milles käsitletakse politseikoostöö raames toimuvat automatiseeritud andmevahetust⁽⁷⁾, määrusele, mis käsitleb rändajate ärakasutamise olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas⁽⁸⁾, ja määrusele, millega muudetakse isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju⁽⁹⁾.

⁽³⁾ COM(2021) 277 final.

⁽⁴⁾ COM(2021) 891 final.

⁽⁵⁾ COM(2021) 890 final.

⁽⁶⁾ COM(2021) 782 final.

⁽⁷⁾ COM(2021) 784 final.

⁽⁸⁾ COM(2021) 890 final.

⁽⁹⁾ COM(2021) 891 final.

2.7. Sellegipoolest on komitee kindlalt veendunud, et Schengeni paketi kõigis osades sisse viidud ja tõhusale piirihaldusele keskenduvate lisa-, eri- ja ajutiste meetmete ning muudatustega järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud õigusi ja põhimõtteid, eelkõige liikumis- ja elukohavabadust (artikkel 45), samuti varjupaigaõigust (artikkel 18) ning tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet (artikkel 19), nagu on ettepanekutes selgesti rõhutatud.

2.8. Nagu mujal märgitud,⁽¹⁰⁾ tuleb kavandatavates dokumentides kaudselt esile toodud rände- ja julgeolekunarratiiv kaalutletult ümber kujundada. Rände ohuna käsitlemine ja rändajaid kui ohtu kajastav diskursus dehumaniseerib inimesi ja soosib üksnes neid, kes soovivad neid geostrateegilistel või rahvuspoliitilistel põhjustel ära kasutada. Rännet tuleks käsitleda positiivse väärtusena. Sisserändajatest on saanud meie ühiskonnas ja majanduses asendamatud ja üha vajalikumad osalejad.

3. Konkreetsed märkused julgeolekuliidu paketi kohta

3.1. *Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust (COM (2021) 782 final)*

3.1.1. Käesoleva ettepaneku üldeesmärk on võtta vastu õigusakt, milles käsitletakse ELi õiguskaitseasutuste vahelise teabevahetuse korralduslikke ja menetluslikke aspekte, et aidata kaasa tõhusale ja tulemuslikule teabevahetusele, millega kaitstakse täielikult toimivat ja vastupidavat Schengeni ala.

3.1.2. Komitee nõustub täielikult komisjoni seisukohaga, et politseikontrolli ja -koostöö, sealhulgas teabevahetuse ja teavitustegevuse kasutamisega võib saavutada samasuguseid tulemusi nagu ajutise piirikontrolliga sisepiiridel ning nendega sekkutakse vähem isikute, kaupade ja teenuste vabasse liikumisse. Samal ajal toetab komitee komisjoni seisukohta, et sellised meetmed peavad olema täielikult kooskõlas põhiõigustega, sealhulgas kehtivatele ELi õigusaktidele vastavate andmekaitsealuste. Nagu varem märgitud,⁽¹¹⁾ tuleb luua parem tasakaal ühelt poolt Euroopa Liidu toimimise lepingus sätestatud inimeste põhiõiguste ja teisalt vajaduse vahel tagada õigusaktide parem rakendamine kuritegevuse vastu võitlemisel ja selle eest vastutusele võtmisel, et tagada Euroopa Liidu tasandil turvalisuse ja õigluse õhkkond. ELi ametid ja välised osalejad peaksid teostama hoolikat järelevalvet põhiõiguste mis tahes tasakaalustamatuse ja rikkumise üle ning sellest aru andma.

3.1.3. Seepärast tunnustab komitee mitteametliku eksperdirühma moodustamist, kuhu kuuluvad eksperdid igast liikmesriigist, et nõustada ja toetada komisjoni direktiivi järelevalves ja rakendamisel, sealhulgas komisjoni suuniste koostamisel. Sellega seoses teeb komitee ettepaneku kaasata selle mitteametliku eksperdirühma töösse nii asjakohased kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonid kui ka komitee enda.

3.1.4. Komitee kordab, et andmevahetuse järelevalves tuleb arvesse võtta vahetatava teabe lähtealust ja see järelevalvesse kaasata: (raske) kuriteo määratlused⁽¹²⁾ ning selle tagamine, et kõik pooled, nii andmete taotlejad kui ka taotlustele vastajad, järgivad samu määratlusi ja samu lähtealuseid.

3.1.5. Arvestades ühtsete kontaktpunktide suutlikkust, sealhulgas seda, et nende käsutuses oleksid õigusasutused, kes on igal ajal pädevad andma vajalikke kohtulube, rõhutab komitee tungivat vajadust ja kohustust säilitada kohtusüsteemi sõltumatus. Praktikas võib see olla eriti oluline juhul, kui õigusasutused või nende esindajad asuvad füüsiliselt ühtse kontaktpunkti asukohas.

3.1.6. Kodanikuühiskonna organisatsioonidele, eelkõige n-ö järelevalvajatele või neile, kes tegutsevad haavatavate rühmade, sealhulgas rändajate kaitse valdkonnas, peaks olema ühtsete kontaktpunktide kaudu tagatud erikaitse teabe edastamisel, kuna suure tõenäosusega tekitatakse kõnealuste juriidiliste isikute elulistele huvidel põhjendamatut kahju.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus SOC/707 (ELT C 290, 29.7.2022, lk 90).

⁽¹¹⁾ ELT C 367, 10.10.2018, lk 84.

⁽¹²⁾ ELT C 367, 10.10.2018, lk 84, punkt 4.3.

3.2. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse politseikoostöö raames toimuvat automatiseeritud andmevahetust (Prüm II) (COM(2021) 784 final)

3.2.1. Tuginedes olemasolevale Prümi raamistikule (nõukogu otsused 2008/615/JSK⁽¹³⁾ ja 2008/616/JSK⁽¹⁴⁾, sealhulgas Prümi leping), on Prüm II ettepaneku eesmärk tugevdada ja ajakohastada seda raamistikku ning võimaldada koostalitlusvõimet ELi teiste infosüsteemidega. Lõppkokkuvõttes peaks algatusega loodama uus struktuur, mis võimaldab vahetada liikmesriikide vahel andmeid lihtsamalt ja kiiremini ning tagab põhiõigustega seotud andmekaitse kõrge taseme.

3.2.2. Komitee tunnustab ambitsioonikat andmekogumistegevust, mida liikmesriigid peavad ellu viima. Tuginedes Prüm I rakendamisel saadud kogemustele, näitab see, et liikmesriikidel kulub palju aega nõutavate andmekogumisvahendite loomiseks. Prüm II läheb oluliselt kaugemale, nõudes liikmesriikidelt, et nad töötaksid näotuvastuse jaoks välja tehnilised seadmed, mis on liikmesriikides seni olemas vaid osaliselt. Võrreldava andmekogumistaseme saavutamine kõigis liikmesriikides võib olla väga ajamahukas ja põhjustada raskusi koostalitlusvõime tagamisel. See on mureallikas, mida on mainitud juba varem⁽¹⁵⁾. Lisaks tunneb komitee isearanis muret digitaalse andmevahetuse mõjutamise ohu pärast, arvestades viimase aja kiireloomulist, kaootilist ja läbipaistmatut sõjaolukorda Euroopas.

3.2.3. Nagu varem märgitud,⁽¹⁶⁾ tuleb isikuandmete kaitset asjakohastes õigusraamistikes alati arvesse võtta, eriti kui tegemist on väga tundlike isikuandmetega, näiteks Prümi otsuste korral. EL ja komitee on esitanud oma kommentaarid üldisele kavale andmete piisavalt tundlikuks töötlemiseks Euroopas⁽¹⁷⁾.

3.2.4. Komitee rõhutab, et eeskätt kogu ELi hõlmavasse kohustuslikku näotuvastuse andmebaaside loomisesse ja selliste andmete vahetamisse, isegi kui see toimub registrinumbrite alusel ja krüpteeritud vormingus, tuleb suhtuda äärmiselt delikaatselt. Euroopa Parlament soovitas resolutsioonis 2020/2016(INI)⁽¹⁸⁾ näotuvastusvahendite suhtes sammu tagasi astuda ja olla ettevaatlik, muu hulgas seetõttu, et üksikisikute näokujutiste talletamine ja jagamine muudab ohus olivad äratuntavaks. Seepärast peab komitee väga murettekitavaks ettepanekut, mille kohaselt luuakse iseenesestmõistetavalt riiklikud näokujutiste andmebaasid ja toimub nende andmete kogu liitu hõlmav vahetus osalevate liikmesriikide vahel. Komitee nõuab, et isikuandmete kaitseks tuleb rakendada proportsionaalsuse ja konfidentsiaalsuse kõrgetasemelist kontrolli. Kuigi komitee tunnustab täielikult käesoleva ettepaneku üldeesmärki, mis tuleneb aluslepingul põhinevast eesmärgist edendada ELi sisejulgeolekut, võiks näoprofiilide kasutamist pidada vabatahtlikuks.

3.2.5. Samuti tunneb komitee muret ettepaneku pärast vahetada kõigi liikmesriikide vahel politseiregistrite andmeid, isegi kui need on registrinumbrite näol osaliselt anonüümseks muudetud ja edastamisel krüpteeritud. Tundub, et eri liikmesriikide õiguskaitseasutustel on kahtlustatavate ja kurjategijate määratlemiseks ja registreerimiseks erinevad standardid. Andmete kokkulangevuse päringu alusel toimuv andmevahetus võib seega sõltuda konkreetsete politseiametnike hinnangust. See võib kaasa tuua olukorra, kus ühe liikmesriigi kahtlustatavad, nt seoses pagulaste õiguste kaitseks rakendatavate meetmetega, satuvad teise liikmesriigi karistusregistrisse. Siin peavad juurdepääsu- ja talletusõigused olema

⁽¹³⁾ Nõukogu 23. juuni 2008. aasta otsus 2008/615/JSK piiriülese koostöö tõhustamise kohta, eelkõige seoses terrorismi- ja piiriülese kuritegevuse vastase võitlusega (ELT L 210, 6.8.2008, lk 1).

⁽¹⁴⁾ Nõukogu 23. juuni 2008. aasta otsus 2008/616/JSK, millega rakendatakse otsust 2008/615/JSK piiriülese koostöö tõhustamise kohta, eelkõige seoses terrorismi- ja piiriülese kuritegevuse vastase võitlusega (ELT L 210, 6.8.2008, lk 12).

⁽¹⁵⁾ ELT C 105, 4.3.2022, lk 108.

⁽¹⁶⁾ ELT C 105, 4.3.2022, lk 108.

⁽¹⁷⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa andmestrategie“ (COM(2020) 66 final), vastu võetud 18. septembril, 2020; ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus (ELT C 429, 11.12. 2020, lk 290).

⁽¹⁸⁾ Euroopa Parlamendi 6. oktoobri 2021. aasta resolutsioon tehisintellekti kohta kriminaalõiguses ning tehisintellekti politsei- ja õigusalasest kasutamise kohta (2020/2016(INI)) (ELT C 132, 24.3.2022, lk 17).

selgelt konfidentsiaalsed ja piiratud, et mitte seada ebaproportsionaalselt ohtu põhiõigusi. Lisaks tuleks (raske) kuriteo ja kuriteos kahtlustatavate määratlemiseks kehtestada kindlad ja ühised kriteeriumid. Sellega seoses tuleb järgida ja jõustada juba kehtestatud eeskirju ⁽¹⁹⁾.

3.2.6. Komitee kutsub üles võtma kasutusele põhjalikumaid ja sagedasemaid kontrollimehhanisme, et tagada Europoli andmete eetilise kogumine ja talletamine, eelkõige seoses kolmandate riikidega, ning kehtestama sellisele andmete talletamisele selged tähtajad. Nagu varem märgitud, on tervitatav Europoli keskne roll eelkõige piiriülese kuriteoennetuse ja kuritegevuse vastase võitluse Euroopa arhitektuuris, sealhulgas andmevahetuse puhul. See roll tuleb aga sõltumatult läbi vaadata ja seda hinnata. Selles peavad osalema kodanikuühiskond, sotsiaalpartnerid ja asjaomased sidusrühmad, eelkõige need rühmad ja üksikisikud, kelle elu võib õiguskaitsealane tegevus väärtalt või põhjendamatult mõjutada ⁽²⁰⁾. Europoli on korduvalt süüdistatud kahtlustatavate ja kurjategijate andmete kokkupanemises muude eraisikute andmetega ⁽²¹⁾. Eelkõige tuleb tagada, et rände- ja varjupaigaküsimustega ei tekiks sobimatut kattumist. Komitee soovib kodanikuühiskonna organisatsioonidel ning muudel asjaomastel ja potentsiaalselt mõjutatud osalejatel korrapäraselt jälgida Europoli tegevust, ning teeb lisaks ettepaneku kehtestada läbipaistvusmehhanismid.

4. Konkreetsete märkused Schengeni paketi kohta

4.1. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (COM(2021) 891 final)

4.1.1. Schengeni ala on ala, kus Euroopa Liidu kodanikud ja seaduslikult liidu territooriumil viibivad või elavad kolmandate riikide kodanikud saavad reisida ning kaubad ja teenused liikuda, läbimata sisepiirikontrolli. Schengeni ala on vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala oluline element ja ühtse turu toimimise keskne aspekt. Selle loomine on toonud Euroopa ühiskonnale märkimisväärset sotsiaalset ja majanduslikku kasu.

4.1.2. Kuigi ulatuslikke rahvatervisega seotud hädaolukordi, nagu pandeemiad, võib pidada tõsiseks ohuks avalikule korrale, ei tohi neid kasutada Schengeni alal piirikontrolli taaskestamise põhjendusena. Selline tegevus ei näi olevat konstruktiivne meede. Sama peaks kehtima ka politseitegevuse või muu avaliku võimu teostamise kohta sisepiirialadel, kuna see on tegelikult samaväärne sellise piirikontrolliga. Schengeni riikide vahelised reisipiirangud, mis tulenevad ulatuslikest rahvatervisega seotud hädaolukordadest, ei tohiks ületada võimalikke reisipiiranguid liikmesriikide sees. Vastasel juhul õõnestaks see sisepiirikontrollita ala kogu käsitust, mis osa Euroopa põhiolemusest ⁽²²⁾. Lisaks võivad sellised eeskirjad nõrgendada jõupingutusi ühise Euroopa tervishoiupoliitika nimel, eelkõige epideemiaohje valdkonnas.

4.1.3. Komitee peab kiiduväärseks komisjoni püüdlust kehtestada sisepiirikontrolli ühepoolse taaskestamise korral uued menetluslikud tagatised. Ettepanekus soovitakse täpsustada ja laiendada nende elementide loetelu, mida liikmesriik peab piirikontrolli ajutise taaskestamise või pikendamise otsuse tegemisel hindama. Komisjon peab esitama arvamuse selliste otsuste proportsionaalsuse ja vajalikkuse kohta ning käivitama konsultatsiooniprotsessi liikmesriikidega. Komitee kutsub üles täiendavalt selgitama kehtestatud menetluslike tagatise, määrates ennekõike kindlaks selge tähtaja võimalike pikendamiste jaoks.

4.1.4. Sellega seoses leiab komitee, et „hädavajaliku“ ja „mittehädavajaliku“ reisimise eristamine Schengeni alal kujutab endast ka tõsist ohtu Schengeni aluspõhimõtetele.

⁽¹⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK (ELT L 119, 4.5.2016, lk 89) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/1148 meetmete kohta, millega tagada võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus (ELT L 194, 19.7.2016, lk 1).

⁽²⁰⁾ ELT C 341, 24.8.2021, lk 66.

⁽²¹⁾ A data „black hole“: Europol ordered to delete vast store of personal data, Fotiadis, Apostolis ja teised, *The Guardian*, 10. jaanuar 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/10/a-data-black-hole-europol-ordered-to-delete-vast-store-of-personal-data>.

⁽²²⁾ Teatis „Täielikult toimiva ja vastupidava Schengeni ala loomise strateegia“ (COM(2021) 277 final).

4.1.5. Komitee toetab täiel määral komisjoni seisukohta, mille kohaselt tuleks piiriületuspunktide või nende lahtiolekuaegade piiramisel täielikult arvesse võtta rahvusvahelist kaitset taotlevate kolmandate riikide kodanike õigusi, ning kutsub üles seda tegema. Tagada tuleb reaalne juurdepääs piiriületuspunktile ja varjupaigaõiguse tõhus kaitse.

4.1.6. See on seotud komitee mureküsimisega, et sisepiiridel kinnipeetud isikuid tuleks kohelda väärikalt ja neid nende õigustest teavitada, selle asemel et seadustada sisemise tagasisaatmise vorme. Selline lähenemisviis kätkeb endas suurt ohtu avada võimalus kontrollimatuks rassiliseks profileerimiseks. Isikute vaba liikumise tagamine Schengeni alal peaks olema esmatähtis. Kontrollide peaksid läbi viima ainult asjakohase koolitusega ja volitatud töötajad. Nende tegevuse üle tuleks teostada sõltumatut ja pistelist järelevalvet.

4.1.7. Komitee rõhutab, et nii sise- kui ka välispiirialadel seire- ja jälgimistehnoloogiate abil teostatavate kontrollide proportsionaalsus tuleks läbi vaadata. Kodanikuõiguste organisatsioonid võiksid toetada läbivaatamis- ja järelevalvetegevust.

4.1.8. Komitee mõistab komisjoni eesmärki seoses artikliga 13 kehtestada liikmesriikide jaoks ühine kord oma ELi välispiiride ja Schengeni piiride kontrollimiseks ja valvamiseks. Siiski ei mainita ettepanekus rändajate juurdepääsu õiguspärasele varjupaiga taotlemise menetlusele või alternatiivsetele sisenemismvormidele ega ka sellekohast õigusnõustamist. Komitee nõuab tungivalt, et alati järgitaks Euroopa Liidu ja Schengeni ala piiridele saabuvate isikute põhiõigusi ning nende põhimõttelist õigust taotleda sisenemisluba ja õigust taotleda varjupaika. Eelkõige tuleb ettevaatlikult vastu võtta ja potentsiaalselt edasi saata haavatavaid isikuid, meditsiinilisi juhtumeid ja alaealisi. Nagu eespool märgitud, on komitee väga mures välispiiridel teatatud rikkumiste pärast, ⁽²³⁾ samal ajal tunnustab komitee komisjoni vastavalt tugevdatud järelevalvemeetmeid ⁽²⁴⁾.

4.1.9. Komitee innustab komisjoni taas kord aktiivselt kasutama oma Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevaid jõustamisvolitusi juhtudel, mil Schengeni hindamiste käigus tuvastatud puudustele ei järgne meetmeid ⁽²⁵⁾. Prioriteetseks tuleks pidada süsteemseid tavaid, millega rikutakse põhiõiguste kriteeriume. See on eriti oluline haavatavas olukorras rändajate puhul. Eelkõige peaks komisjon tuginema mitte üksnes Schengeni hindamismehhanismi järeldustele, vaid ka ise aktiivselt jälgima põhiõiguste olukorda rahvusvahelise õiguse alusel ja kodanikuõiguste organisatsioonide toetusel. Lisaks peaksid Euroopa Liidu Varjupaigameti (EUAA) ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) spetsiaalsed töötajad olema aktiivsed välispiiridel, et teostada järelevalvet põhiõiguste järgimise üle.

4.2. *Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rändajate ärakasutamise olukordi rände- ja varjupaigakiüsimuste valdkonnas (COM(2021) 890 final)* ⁽²⁶⁾

4.2.1. Võtte arvesse ELi välispiiri teatud osades 2021. aastal ja varem valitsenud kriisi, on kõnealuse ettepaneku eesmärk kehtestada spetsiaalne erakorraline rändehaldusmenetlus ning näha vajadusel ette toetus- ja solidaarsusmeetmed, et hallata kolmanda riigi poolt ära kasutatud inimeste saabumist nõuetekohaselt, inimlikult ja väärikalt, austades igati põhiõigusi. Komitee tunnustab erilisi olusid, mis nõudsid Euroopa Komisjonilt tõhusaid meetmeid. Siiski väljendab komitee veelkord muret haavatavas olukorras rändajate kohtlemisel rakendatavate kiirmeetmete kasutuselevõtu ja normaliseerimise pärast, ilma et oleks olemas piisav aeg ja ruum nende õiguste tagamiseks ⁽²⁷⁾.

4.2.2. Peale selle tunnustatakse läbivaadatud Schengeni eeskirjades liikmesriikide olulist rolli, mida need täidavad välispiiridel kõigi liikmesriikide ja liidu kui terviku nimel olukorras, kus rändajaid kasutatakse ära poliitilisel eesmärgil. Komitee tunnustab seda rolli, kuid rõhutab, et ELi ja Schengeni ala piiride kaitset ei saa liikmesriigid teostada üksnes välispiiridel. Komitee kutsub liikmesriike üles ennetavalt toetama selles välja pakutud solidaarsusmehhanismi, kuid eelkõige võtma üle jagatud vastutuse, mis võeti kasutusele uues rände- ja varjupaigaleppes sisalduva paindliku solidaarsusmehhanismiga.

⁽²³⁾ ELT C 105, 4.3.2022, lk 108.

⁽²⁴⁾ ELT C 105, 4.3.2022, lk 108.

⁽²⁵⁾ ELT C 105, 4.3.2022, lk 108.

⁽²⁶⁾ Edasise eristamise kohta vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus REX/554 (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata).

⁽²⁷⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 15.

4.2.3. Kuigi komitee tunnustab vajadust anda konkreetseid suuniseid eriolukordade tarbeks, tuleb rõhutada, et mõiste „ärakasutamine“ väljapakutud määratlus on jätkuvalt üsna ebamäärane. Komitee soovib tungivalt seda lähenemisviisi uurida, et vältida kontseptsiooni võimalikku väärkasutamist liiga laiaulatusliku kohaldamise näol. Lisaks tuleb komitee meelde, et varjupaika ja kriisiolukordi käsitlevates kokkulepetes on sätestatud põhisuunised ja -meetmed. Komitee rõhutab tungivalt, et igal juhul tuleb järgida isikute põhiõigusi ja eelkõige tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet.

4.2.4. Komitee toonitab, et varjupaigamenetluse ajutist kaudset viimist ELi välispiirile võib olla keerukas jälgida ning piisava kontrolliga ja põhimõtteliselt õigustele suunatud lähenemisviisi abil rakendada, eriti mis puudutab liikmesriikide sisenemisele taustakontrolli suutlikkust, mida on juba mujal kritiseeritud ⁽²⁸⁾. Tuleb tagada, et mõjutatud liikmesriigil oleks hädaolukorra asjakohaseks ohjamiseks vajalik suutlikkus ja rajatised. Toetust, mida võivad anda teised liikmesriigid solidaarsusmehhanismi kaudu, aga ka kesksed ELi asutused, eelkõige Euroopa Liidu Varjupaigaamet ning valitsusvälised organisatsioonid ja vastavad rahvusvahelised organisatsioonid, näiteks ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, tuleks seega pakkuda ja vastu võtta ennetavalt, mitte üksnes asjaomase liikmesriigi taotlusel.

4.2.5. Komitee tõstab eelkõige esile nende kodanikuühiskonna organisatsioonide asendamatu positiivset rolli, kes pakuvad kolmandate riikide poolt ära kasutatud rändajatele humanitaarabi, sealhulgas toitu, vett, riideid, asjakohast arstiabi ja ajutist peavarju, ning kes lisaks toetavad rändajate ja varjupaigataotlejate õigusi ja jagavad sellekohast teavet. Organisatsioonide juurdepääs rändajatele ja varjupaigataotlejatele asjaomastel piirialadel peaks olema alati tagatud. Sellistel organisatsioonidel peaks olema õigus saada tõhusat ja lihtsustatud korras antavat rahalist toetust Euroopa rahastamisvahendite, näiteks Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi pakutava erakorralise abi raames.

4.2.6. Selles kontekstis on äärmiselt oluline mitte pehmeneda tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet, vaid tagada inimeste õigused ning õigusabi kättesaadavus ja õigustepõhine menetlus, mida rakendavad teadlikud ja pädevad töötajad ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti ja Euroopa Liidu Varjupaigaameti järelevalve all. Nagu mujal märgitud, peab komitee väga murettekitavaks asjaolu, et komisjon keskendub ebaseaduslikule rände ja nn vabatahtlikule tagasipöördumisele või sunniviisilisele tagasisaatmisele ⁽²⁹⁾.

4.2.7. Lisaks tuleks tagada, et arvesse võetaks muid riiki sisenemise põhjuseid, näiteks perekonna taasühinemine.

4.2.8. Komitee väljendab muret rändajate ja varjupaigataotlejate majutamise pärast nende registreerimisprotsessi ajal. Tuleb tagada, et liikmesriigid saaksid inimesi majutada kõige asjakohasemal ja inimväärsel viisil ilma neid süstemaatiliselt kinni pidamata. Nende inimeste liikumisvabaduse ulatuslikku piiramist tuleks vältida. Kodanikuühiskonnale ja humanitaarbiorganisatsioonidele tuleks võimaldada juurdepääs järelevalvele.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁸⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 15.

⁽²⁹⁾ ELT C 517, 22.12.2021, lk 86.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb digipööret õiguslase koostöö ning piiriüleste tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjadega seotud õiguskaitse kättesaadavuse vallas ning millega muudetakse teatavaid õiguslase koostööd käsitlevaid õigusakte“

(COM(2021) 759 final – 2021/0394 (COD))

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/8/EÜ, nõukogu raamotsuseid 2002/465/JSK, 2002/584/JSK, 2003/577/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK, 2008/947/JSK, 2009/829/JSK ja 2009/948/JSK ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/41/EL seoses õiguslase koostöö digiteerimisega“

(COM(2021) 760 final – 2021/0395 (COD))

(2022/C 323/13)

Raportöör: **Maurizio MENSI**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 2.5.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	198/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Komisjoni seisukohta ja määruse ettepanekuga taotletavaid eesmärgi. Komitee peab siiski vajalikuks, et piisavad tagatised antakse järgmistes aspektides: a) turvalisus ja konfidentsiaalsus, arvestades kohtuistungitel käsitlevate küsimuste tundlikku laadi; b) avatud õigusemõistmine, st vajadus, et kavandatud süsteem tagaks avatud õigusemõistmise põhimõtte järgimise osalemise, jälgimise ja ligipääsetavuse seisukohast; c) digilõhe, et tagada kõigile juurdepääs tehnoloogiale ja tugimeetmetele. Nii soovitakse vältida, et vähesed digioskused, piiratud ligipääs tehnoloogiale ning madal kirjaoskuse ja õiguslase teadmiste tase suurendaksid takistusi ligipääsule ja õnnestaksid taotletavaid eesmärgi.

1.2. Kasutatavate tehnoloogiliste süsteemide turvalisus ja asjaomaste andmete – eelkõige isikuandmete – konfidentsiaalsus on oluline, arvestades teatavat liiki kohtuistungite tundlikku iseloomu. Oluline on ka kasutatava veebiplatvormi põhjalik hindamine.

1.3. Ühelt poolt tuleb tagada, et süsteemi komponentide operatiivjuhtimise eest vastutav üksus ei töötle andmeid, ja teiselt poolt, et on olemas piisav ribalaius, sest vähimigi katkestus või vastuolu võib takistada süsteemi võimet pakkuda adekvaatset teenust.

1.4. Oluline on süsteeme, võrke ja andmeid küberrünnete eest piisavalt kaitsta, tagades nendes kantavate ja säilitatavate andmete tervikluse kehtivate isikuandmete kaitset ja küberturvalisust käsitlevate eeskirjade alusel. Kõnealused IT-süsteemid ja digitaalsed teabevahetustehnoloogiad peavad olema juurdepääsetavad ka vastavalt Euroopa ligipääsetavuse direktiivi⁽¹⁾ ja avaliku sektori asutuste veebisaitide juurdepääsetavust käsitleva direktiivi⁽²⁾ nõuetele ning kooskõlas ÜRO 13. detsembri 2006. aasta puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/2102, mis käsitleb avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavust (ELT L 327, 2.12.2016, lk 1).

1.5. Kavandatav süsteem peab tagama avatud õigusemõistmise põhimõtte järgimise (osalemise, jälgimise ja ligipääsetavuse seisukohast) nii seoses juurdepääsuga kohtusüsteemile üldiselt kui ka konkreetset avalikele kohtuistungitele. Seetõttu tuleks kõigile tagada ligipääs tehnoloogiale ja tugimeetmetele.

1.6. On väga oluline, et füüsiliste ja juriidiliste isikute jaoks säiliks võimalus kasutada paberipõhist teabevahetust ning et teave oleks esitatud kättesaadavas vormis. Eesmärk on tagada õiguskaitse kättesaadavus kõigile, sealhulgas vähekaitstud isikutele, lastele ja tehnilist abi vajavatele isikutele ning isikutele, kes elavad äärealadel või kellel puudub muul viisil ligipääs digivahenditele või vajalikele oskustele.

1.7. Õigusvaldkonna töötajate koolitus ELi õiguse alal on oluline vahend määruse nõuetekohase ja tõhusa kohaldamise tagamiseks. Selleks tuleks korraldada õigeaegselt sihipäraseid koolitusi kõigile õigusvaldkonna töötajatele, kes on seotud määruse ettepanekus kavandatud tegevusega. Eelkõige tundub olevat vajadus erikoolituse järele, milles keskendutakse kahtlustatavate, süüdistatavate, tunnistajate ja vähekaitstud ohvrite vajadustele, et tagada neile digivahendite abil tõhus ligipääs õigusemõistmisele.

1.8. Põhimõtteliselt on kavandatud sekkumise eesmärk parandada kohtusüsteemi tõhusust, vähendades ja lihtsustades halduskoormust ning vähendades kohtuasjade menetlemise aega ja kulusid, ning selle tulemuseks peab olema parem ja võrdsem ligipääs õigusemõistmisele. Seetõttu leiab komitee, et eespool esitatud märkusi arvesse võttes on kavandatav meede kasulik piiriülesele kaubandusele ning Euroopa majandus- ja sotsiaalsüsteemi konkurentsivõimele.

2. Üldised märkused

2.1. Määruse sisu

2.1.1. Määruse ettepanekus kehtestatakse elektroonilise teabevahetuse õigusraamistik seoses piiriülese õiguslase koostöö menetlustega tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjades ning õiguskaitse kättesaadavusega piiriülese mõjuga tsiviil- ja kaubandusajades, nagu on sätestatud kehtivas õiguses.

2.1.2. Samuti sätestatakse õigusnormid elektrooniliste usaldusteenuste kasutamise ja tunnustamise kohta, e-dokumentide õigusliku toime kohta ning videokonverentsi või muu kättesaadava kaugsidetehnoloogia kasutamise kohta isikute ärakuulamiseks tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjades. Määrus ei hõlma siiski tsiviil- ja kaubandusajadega seotud tõendite kogumise korda ning sellega ei kehtestata uusi menetlusi.

2.1.3. Et määrus oleks turvaline ja usaldusväärne, põhineb see detsentraliseeritud IT-süsteemil, mis koosneb koostalitlusvõimelistest IT-süsteemidest ja juurdepääsupunktidest. Need tegutsevad iga liikmesriigi, ELi ametite ja asutuste vastutusel ja juhtimisel ning nende kaudu toimub liikmesriikide vastavate asutuste piiriülene teabevahetus.

2.1.4. Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis asub Euroopa elektrooniline pääsupunkt, mis on selle detsentraliseeritud infosüsteemi osa ning mida võib võrdsetel tingimustel kasutada iga füüsiline või juriidiline isik elektrooniliseks teabevahetuseks kohtute ja pädevate asutustega piiriülese mõjuga tsiviil- ja kaubandusajades.

2.1.5. Liikmesriikide kohtud ja pädevad asutused peavad seega võtma kohtumenetlustes vastu füüsiliste ja juriidiliste isikute elektroonilist teavet, mida peetakse võrdväärseks paberil esitatuga. Füüsilistel isikutel on siiski õigus valida, kas kasutada selliseid elektroonilisi sidevahendeid või siiski paberipõhist suhtlust, millest pädevad asutused ei saa igal juhul keelduda.

2.1.6. Määruses sätestatakse ka tingimused videokonverentsi või muu kaugsidetehnoloogia kasutamiseks piiriülestes tsiviil- ja kaubandusmenetlustes. Samuti sätestatakse õigusnormid kahtlustatavate, süüdistatavate või süüdimõistetud isikute ning alaealiste ärakuulamise kohta videokonverentsi või muu kaugsidetehnoloogia abil.

2.2. Arvamuse taust

2.2.1. Õiguslik algatus põhineb eeldusel, et füüsilised ja juriidilised isikud peavad saama oma õigusi kasutada ja oma kohustusi täita kiiresti, tõhusalt ja läbipaistvalt, ilma igasuguse diskrimineerimiseta. Tõhus ligipääs õigusemõistmisele mõistliku aja jooksul on oluline aspekt ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47⁽³⁾ sätestatud õiguses õiglasele kohtulikule arutlemisele.

2.2.2. ELi tasandil on juba olemas mitu vahendit, et tugevdada õiguslast koostööd ja õiguskaitse kättesaadavust piiriülestes tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjades. Nende hulka kuuluvad need, mis on seotud ametiasutustevahelise suhtlusega, sealhulgas teatavatel juhtudel suhtlusega justiits- ja siseküsimustega tegelevate ELi asutuste ja organitega. Enamik neist vahenditest ei näe siiski ette digitaalse teabevahetuse kasutamist ning isegi seal, kus see on võimalik, puuduvad turvalised ja usaldusväärsed kanalid või ei tunnustata e-dokumente, e-allkirju ega e-templeid.

2.2.3. COVID-19 pandeemia on samuti näidanud, et vääramatu jõud avaldab mõju liikmesriikide õigussüsteemide tavapärasele toimimisele, kui elanikele kehtestatakse täielikud liikumispiirangud. Tervisealane hädaolukord mõjutas ka õiguslast koostööd ja õiguskaitse kättesaadavust ELi piiriüleste vaidluste puhul, mis tegi selgeks vajaduse tagada turvaline, püsiv ja vastupidav side, muu hulgas tõrgete vältimiseks majandustegevuses.

2.2.4. Sellega seoses on ettepanekus sisalduvate õigusnormide eesmärk parandada võrdset ligipääsu õigusemõistmisele ning ELi õiguslast koostööga seotud teabevoogude tõhusust ja töökindlust. Digitehnoloogia kasutamine vähendab kohtusüsteemide halduskoormust, lühendades kohtuasjade menetlemise aega, muutes teabevahetuse turvalisemaks ja usaldusväärsemaks ning automatiseerides kohtuasjade haldamist.

2.2.5. Komisjoni algatus tuleneb ka vajadusest vältida olukorda, et infotehnoloogiliste lahenduste väljatöötamine riikide tasandil viiks lahendusteni, mis on killustunud ja ei ole kooskõlas vajadusega tagada ühtne tegevus ELi tasandil.

2.2.6. Määruse ettepanekule eelnes 2020. aasta detsembri teatis „Õigusemõistmise digipööre Euroopa Liidus“, millega ajakohastatakse ELi piiriüleste menetluste õigusraamistikku tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalõiguse valdkonnas kooskõlas põhimõttega „vaikimisi digitaalne“, tunnistades vajadust vältida igasugust sotsiaalset tõrjutust. See ettepanek täiendab ka ettepanekut võtta vastu määrus, milles käsitletakse arvutipõhist süsteemi piiriüleste tsiviil- ja kriminaalmenetluste andmete vahetamiseks (e-CODEXi süsteem),⁽⁴⁾ ning on kooskõlas eIDASe määrusega,⁽⁵⁾ kuna sellega kehtestatakse sätted usaldusteenuste kasutamise kohta. 2021. aasta juunis võttis komisjon vastu ka ettepaneku, millega muudetakse eIDASe määrust, et luua Euroopa digiidentiteedi raamistik⁽⁶⁾.

2.3. Konkreetsed märkused

2.3.1. Komitee toetab komisjoni seisukohta ja taotletavaid eesmärke. Samuti peab ta oluliseks järgmiste aspektide kaitsmist ja tagamist.

2.4. Andmetöötlus ja küberturvalisus

2.4.1. Määruse rakendamisega kaasneb detsentraliseeritud infosüsteemi loomine ja hooldamine. Infosüsteem koosneb riiklike IT-süsteemide ja koostalitlusvõimeliste pääsupunktide võrgustikust, mis tegutseb iga liikmesriigi, ELi institutsiooni või asutuse vastutusel ja juhtimisel, et tagada turvaline ja usaldusväärne piiriülene teabevahetus. Oluline on tagada, et süsteemi komponentide operatiivjuhtimise eest vastutav üksus ei salvestaks ega töötleks andmeid ning et kasutatav riistvara oleks IT-süsteemi toetamiseks sobiv. Komitee peab kiiduväärseks, et ettepanekus on ette nähtud, et kui liikmesriigid ei ole veel välja töötanud asjakohaseid riiklike IT-süsteeme, pakub komisjon etalonteostuse tarkvara, mida liikmesriigid võivad kasutada.

⁽³⁾ Euroopa Liidu põhiõiguste harta (ELT C 326, 26.10.2012, lk 391).

⁽⁴⁾ COM(2020) 712 final.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 73).

⁽⁶⁾ COM(2021) 281 final.

2.4.2. Oluline on piisava ribalaiuse kättesaadavus (mis on videoühenduse teenuste kallis komponent). Soovitav ribalaius IP-võrkude puhul on vähemalt 1,5–2 megabitti sekundis (või vähemalt 384 kilobitti sekundis ISDN-võrkude puhul). Videoside süsteemid tuleks projekteerida võimalikult suure ribalaiusega ning isegi kõige suurema võimsusega süsteemide puhul tuleks arvestada võrguühenduse töökindluse ja jõudlusega, sest väikseimgi katkestus või vastuolu võib takistada süsteemi võimet pakkuda head teenust.

2.4.3. Seetõttu juhib komitee tähelepanu esiteks vajadusele tagada kasutatava digitaalse teabevahetuse tehniline sobivus ning teiseks vajadusele kaitsta süsteeme, võrke ja andmeid küberrünnete eest. Seejuures tuleb silmas pidada, et kahe kavandatud süsteemi – paberipõhise (füüsilisel kujul) ja andmepõhise (digitaalsel kujul) süsteemi – nõrkus on täiesti erinev ning et süsteeme ja võrke tuleb kaitsta, tagades nendes kantavate ja säilitatavate andmete tervikluse, lähtudes kehtivatest isikuandmete kaitse eeskirjadest. Kõnealused IT-süsteemid ja digitaalne sidetehnoloogia peavad olema juurdepääsetavad ka vastavalt Euroopa ligipääsetavuse direktiivi ning avaliku sektori asutuste ja avalikku huvi pakkuvate ettevõtete veebisaitide juurdepääsetavust käsitleva direktiivi nõuetele.

2.4.4. Nagu komitee juba rõhutas oma 23. mai 2018. aasta arvamuses SOC/573, „Koostalitlusvõime pakett“, ⁽⁷⁾ on vahetatava teabe tundliku olemuse tõttu oluline, et ühelt poolt oleks tagatud isikuandmete kaitset käsitlevate eeskirjade järgimine ning teiselt poolt kõigi asjaomaste andmete ja süsteemide turvalisus.

2.4.5. Mitte ainult kriminaalmenetlustes, vaid ka tsiviil- ja kaubandusasjades tuleks videoülekandeid kaitsta kolmandate isikute ebaseadusliku pealtkuulamise eest, kasutades juhtumist lähtuvalt asjakohaseid tehnilisi vahendeid. Sellega seoses tuleb tagada nii kehtivate küberturvalisuse eeskirjade kui ka kavandatava küberturvalisuse 2. direktiivi sisu järgimine ⁽⁸⁾.

2.5. Koolitus

2.5.1. Komitee rõhutab, et õigusvaldkonna töötajate koolitamine ELi õiguse alal on oluline vahend määruse nõuetekohase ja tõhusa kohaldamise tagamiseks. Lisaks sellele on komisjon õigusvaldkonna töötajate ettevalmistamiseks tulevaste väljakutsete jaoks vastu võtnud Euroopa õigusala koolituse strateegia aastateks 2021–2024, ⁽⁹⁾ et pakkuda koolitust digivahendite kasutamiseks nende igapäevatoos. Selleks on oluline korraldada õigeaegselt sihipäraseid koolitusi kõigile õigusvaldkonna töötajatele, kes on seotud määruse ettepanekus kavandatud tegevusega.

2.5.2. Eelkõige tundub valitsevat vajadus erikoolituse järele, milles keskendutakse kahtlustatavate, süüdistatavate, tunnistajate ja vähekaitstud ohvrite vajadustele, et tagada neile digivahendite abil tõhus ligipääs õigusemõistmisele.

2.6. Digitaalsed ja paberipõhised vahendid

2.6.1. Määruse ettepaneku eesmärk on võimaldada füüsilistel ja juriidilistel isikutel suhelda kohtute ja pädevate asutustega digikanalite kaudu ilma igasuguse diskrimineerimiseta ning osaleda kohtuistungitel videokonverentsi või muu kättesaadava kaugsidetehnoloogia abil, ilma et see tooks kaasa muid lisakulusid peale arvuti kasutamise ja interneti ligipääsu kulude.

2.6.2. On väga oluline, et füüsiliste ja juriidiliste isikute jaoks säiliks võimalus kasutada paberipõhist teabevahetust ning et teave oleks esitatud kättesaadavas vormis. Eesmärk on tagada õiguskaitse kättesaadavus kõigile, sealhulgas vähekaitstud isikutele, lastele ja tehnilist abi vajavatele isikutele ning isikutele, kes elavad äärealadel või kellel puudub muul viisil ligipääs digivahenditele või vajalikele oskustele.

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus SOC/573 „Koostalitlusvõime pakett teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse ELi infosüsteemide (piirid ja viisad) koostalitlusvõime raamistik ning muudetakse nõukogu otsust 2004/512/EÜ, määrust (EÜ) nr 767/2008, nõukogu otsust 2008/633/JSK, määrust (EL) 2016/399 ja määrust (EL) 2017/2226“ [COM(2017) 793 final – 2017/0351 (COD)] ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse ELi infosüsteemide (politsei- ja õiguskooostöö, varjupaik ja ränne) koostalitlusvõime raamistik“ [COM(2017) 794 final – 2017/0352 (COD)]“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 48).

⁽⁸⁾ COM(2020) 823 final.

⁽⁹⁾ COM(2020) 713 final.

2.6.3. Viidates konkreetselt videokonverentsile, mida paljudes riikides süstemaatiliselt kasutusele võetakse, sealhulgas õiguslase koostöö eesmärgil, märgitakse, et kuigi Euroopa Inimõiguste Kohtu kohaselt ei ole kostja osalemine menetluses videokonverentsi teel vastuolus konventsiooniga, peab selle kasutamisel olema õiguspärane eesmärk⁽¹⁰⁾. Videokonverentsi kasutavad kohtud peaksid seetõttu jätkama videokonverentsi kvaliteedi parandamist ja rakendama videosignaali krüpteerimist, et vältida pealtkuulamist. Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu rõhutab oma arvamuses nr 14 (2011) „Õigusemõistmine ja infotehnoloogia“, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamine Euroopa kohtutes ei tohiks ohustada õiguskaitse inimlikkust ja sümboolsust. Kui kasutajad näevad õigusemõistmist puhtalt tehnilisena, ilma selle tegeliku ja peamise funktsioonita, on oht muutuda ebainimlikuks.

2.6.4. Ameerika Ühendriikides kasutatakse videoühendust peamiselt nn kautsjoniistungitel, et säästa kulusid ja riske, mis kaasnevad süüdistatavate transpordiga vanglast kohtusse. Northwesterni ülikooli teadlased uurisid kautsjonisummade suurust enne ja pärast videokonverentsi kasutuselevõttu ning jõudsid järeldusele, et videokonverentsi abil suurenesid kautsjonisummad keskmiselt 51 %⁽¹¹⁾. Videoülekandel on tegelikult dehumaniseeriv mõju ning see seab süüdistatavad visuaalselt ja auditiiivselt ebasoodsasse olukorda. Kui inimesed osalevad sisserändealasel kuulamisel video vahendusel, on nende riigist väljasaatmise tõenäosus suurem kui füüsilise kohalolu korral ja sama kehtib ka varjupaigataotlejate puhul. Oluline on ka see, mida inimesed kohtus näevad ja kuulevad. Mõne videokonverentsi tehnoloogia audiofunktsioon kasutab keskmise ribalaiusega filtrit, mis lõikab ära madalad ja kõrged helisagedused, mis on üldiselt kasutusel emotsioonide edastamiseks, selgub USA justiitsministeeriumi 2015. aasta videokuulamise aruandest.

2.6.5. Seoses kasutatava tarkvaraga tuleb märkida, et avatud lähtekoodiga tarkvaralahenduste kättesaadavusel, mis on usaldusväärsuse ja täpsuse poolest võrreldavad parimate tööstustoodetega, on eelis: seda saab kasutada otse andmekeskustes ja võrkudes või igal juhul avaliku halduse asutuste või koos nendega ühiselt hallatavas taristus. Selle lahendusega välditaks riske, mis tulenevad piiriülestest voogudest ELis või väljaspool seda ja on seotud Euroopa-väliste ettevõtete pilvelahendustega (vältides nii USA õiguspärase välismaise andmekasutuse selgitamise seaduse (CLOUD Act) kohaldamist).

2.7. Tõhususe ja konkurentsivõime parandamine

2.7.1. Komitee nõustub komisjoniga, et liikmesriikide kohtute ja pädevate asutuste digitaalse teabevahetuse kasutamine võib kahtlemata aidata kaasa kohtusüsteemi tõhusamaks muutmisele, kuna selle eesmärk on vähendada viivitusi ja halduskoormust, suurendada lihtsustamist ja kiirendada teabevahetust asutuste vahel, vähendada kohtuasjade menetlemise aega ja sellega seotud kulusid. Tuleks meeles pidada, et kaugside on pandeemia ajal võimaldanud jätkuvalt tagada ligipääsu õigusemõistmisele, aidates tagada selle kvaliteeti, tõhusust ja sõltumatust, mis on õigusriigi põhimõtete ja Euroopa Liidu aluseks olevate väärtuste põhielemendid.

2.7.2. Komitee on samuti seisukohal, et tõhusad kohtusüsteemid on Euroopa õiguse rakendamise seisukohast väga olulised, nagu rõhutatakse Euroopa Komisjoni 26. aprilli 2019. aasta teatises „2019. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel“. Teatises antakse iga-aastane ülevaade kohtusüsteemide sõltumatuse, kvaliteedi ja tõhususe seisukohast olulistest näitajatest, mis põhinevad Euroopa Nõukogu kohtute efektiivsust hindava komisjoni andmetel.

2.7.3. Sellega seoses leitakse, et piiriülestes tehingutes osalevate füüsiliste ja juriidiliste isikute võimalus saada paremat ja võrdsemat ligipääsu õigusemõistmisele, vähendada kulusid ja kiirendada menetlusi oma õiguste jõustamiseks on kasulik piiriülesele kaubandusele ja parandab majandussüsteemi konkurentsivõimet üldisemalt.

2.8. Kokkuvõtteks märgib komitee, et ettepanekus tuleks ette näha piisavad kaitsemeetmed seoses järgmiste aspektidega:

- a) kasutatava tehnoloogia turvalisus: arvestades teatavate kohtuistungite tundlikku iseloomu, on turvalisus ja konfidentsiaalsus väga olulised, nagu ka kasutatavate veebipõhiste platvormide hoolikas hindamine IT-ekspertide poolt;

⁽¹⁰⁾ Euroopa Inimõiguste Kohtu 5. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas Marcello Viola vs. Itaalia. Õigus õiglasele kohtumenetlusele – süüdistatava kohaloleku tähtsus menetluses.

⁽¹¹⁾ Lauren Kirchner, „How fair is Zoom-Justice“, The Markup, 9. juuni 2020.

- b) avatud õigusemõistmine: kavandatav süsteem peab tagama avatud õigusemõistmise põhimõtte järgimise (osalemise, jälgimise ja ligipääsetavuse seisukohast);
- c) digilõhe: vähesed digioskused ja piiratud ligipääs tehnoloogiale ning madal kirjaoskuse ja õiguslaste teadmiste tase võivad suurendada takistusi ligipääsule digiteenustele ja nurjata taotletavate eesmärkide saavutamist. Seetõttu tuleks kõigile tagada ligipääs tehnoloogiale ja tugimeetmetele.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Kaasavam ja kaitsvam Euroopa: vaenukõne ja vaenukuritegude lisamine ELi kuritegude loetellu““

(COM(2021) 777 final)

(2022/C 323/14)

Raportöör: **Cristian PÎRVULESCU**

Kaasraportöör: **Milena ANGELOVA**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.3.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	211/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on sügavalt mures vaenukõne ja vaenukuritegude leviku pärast Euroopas viimastel aastakümnetel. Mitmed uuringud ja konsultatsioonid näitavad tõsist vahejuhtumite kasvu ning vaenupõhiste rünnakutega kokku puutuvate isikute ja rühmade arvu kasvu. Organiseeritud kodanikuühiskonna töö Euroopas tõestab samuti neid kasvavaid tendentse – organisatsioonid on ise sihtmärgid ning neil on kasvav vajadus aidata ja kaitsta ohustatud isikuid ja kogukondi.

1.2. Komitee toetab komisjoni algatust ja julgustab nõukogu ja parlamenti tegema tihedat koostööd ELi põhiväärtuste kaitsmisel. Komitee on seisukohal, et vaenukõne ja vaenukuriteod on kuriteoliigid, mis vastavad ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 sätestatud kriteeriumidele. Nõukogu otsus selle määramise kohta võimaldab hiljem kehtestada miinimumeeskirjad kuritegude ja karistuste määramiseks selles kuriteoliigis.

1.3. Eelkõige on komitee olemasolevate tõendite põhjal seisukohal, et arengud seoses vaenupõhiste kuritegudega on märkimisväärsed ja murettekitavad, et liikumapaneva jõu, soodustajate ja mõju tasandil on selge piiriülene mõõde ning et seda tüüpi kuritegusid ei saa ELi tasandi seadusandlike ja institutsiooniliste meetmete puudumisel tõhusalt ennetada ega nende vastu võidelda.

1.4. Komitee on koos Euroopa Inimõiguste Kohtuga seisukohal, et kui raskete kuritegudena käsitatavad teod on suunatud isiku füüsilise või vaimse puutumatuse vastu, saab piisava kaitse tagada ja hoiatava mõju saavutada ainult tõhusate kriminaalõiguse mehhanismidega.

1.5. Vaenukõne ja vaenukuritegude vastu tuleb võidelda olenemata sellest, kus väljendus või tegevus toimub, st kas töö, avalike esinemiste, hobide, era- või avalike teenuste jms kontekstis. Seal kus vaenupõhised vahejuhtumid on tõenäolisemad, võib kaaluda sihipärasemaid meetmeid. Üldisem eesmärk, mida üritatakse erinevate vahenditega saavutada, on muuta avalikud kohad Euroopas vaenukõne- ja vaenukuritegudevabaks.

1.6. Komitee kutsub komisjoni üles pöörama tähelepanu ka sellele, milline on vaenukõne ja vaenukuritegude otsene ja kaudne mõju ettevõtluse ja tööhõive tingimustele ning majanduslikule ja sotsiaalsele arengule, ning uurima neid mõjusid.

1.7. Erilist tähelepanu tuleks pöörata ka sellistel ametikohtade töötavate inimeste teadlikkusele ja oskustele, kellel on vaenukõne ja vaenukuritegude vastu võitlemisel oluline roll – näiteks õpetajad, ajakirjanikud ja õiguskaitsetöötajad. Õiguskaitsetöötajatel peaks ELi liikmesriikide parimaid tavasid järgides olema kohustuslikus korras ette nähtud teave ja koolitus, osana kaasatud institutsioonide suutlikkuse suurendamise üldstrateegiast.

1.8. Tuleks tagada ohvrite juurdepääs teabele ja erikaitsemeetmetele, mis kehtivad ohvrite direktiivi alusel kõige haavatavamatele kuriteoohvritele.

1.9. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel, sealhulgas sotsiaalpartneritel, on samuti oluline roll vihakõne ja vihakuritegude vastases võitluses: ühelt poolt ühiskonna valvuritena ja teiselt poolt oma tegevuses väärtusel põhineva toimimisviisi edendajatenä. Neid tuleks kaitsta ja toetada nende rollis kohtade, kogukondade, rühmade, organisatsioonide ja meedia turvalisuse tagamisel vaenu ja diskrimineerimise eest, sealhulgas vabatahtlike tegevusjuhendite edendamise ja heade tavade jagamise kaudu. Nende suutlikkuse ja asjatundlikkuse kaasamiseks on vaja rohkem rahalisi vahendeid.

1.10. Rõhutada tuleks turvalise veebisuhtluse olulisust. Sotsiaalmeediaplatvormide ja veebipõhiste foorumite arendamine lõi ruumi, kus mõned arvavad, et nad võivad käituda karistamatult. On hädavajalik teha koostööd riiklike reguleerivate asutuste ja sotsiaalmeedia platvormidega, et tagada internetis leviva vaenu kiire tuvastamine, kõrvaldamine ja uurimine.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee tunnustab vääriskuse, põhiõiguste ja võrdsuse kaitsmise lahutamatu osa ELi ja selle liikmesriikide demokraatlike režiimide kujundamisel. Ei demokraatia ega EL ei saa toimida, kui inimesed elavad hirmus ja häbis, kui neid elu-, töö- ja õpikohas või ühiskonnas ja poliitikas osaledes ahistatakse või rünnatakse. Sotsiaalmeedia levikuga koguvad vaen ja häbimärgistamine kergemini ja kiiremini hoogu ning risk lastele ja noorukitele kasvab pidevalt. Siin ei jää muud üle, kui tugevalt ja aktiivselt vaenukõne ja vaenukuritegude levikut ennetada ja selle vastu võidelda.

2.2. Seoses Venemaa Föderatsiooni sõjalise agressiooniga Ukraina vastu, mille komitee täielikult hukka mõistab, suureneb desinformatsiooni ja vaenukõne levik Euroopas. See ei ole midagi uut ning ELi liikmed on muutunud sellega seoses teadlikumaks ja vastupidavamaks. Venemaa Föderatsioon teeb jõupingutusi, et tekitada segadust, levitada propagandat ning delegitimiseerida demokraatia ja inimõiguste toetamist. Vaenukõne ja vaenukuritegude ennetamine ja nende vastu võitlemine on seega ELi ja liikmesriikide eksistentsiaalne kohus.

2.3. Tõhusaks võitluseks vaenukõne ja vaenukuritegude vastu on vaja ühist lähtealust. Euroopa ühiskonnad on omavahel põimunud ning liikumisvabadus loob üha integreerituma sotsiaalse ja avaliku sfääri. Liikmesriikidel on peamised vahendid vaenukõne ja vaenukuritegude vastu võitlemiseks, kuid nad ei ole edukad ilma selge tahte, koostöö ja koosmõjuta, millega käivad kaasas asjakohased ELi õigusaktid ning koordineeritud määratlused, meetodid ja võimalused poliitika õppimiseks ja ülekandmiseks. Kõigi selleks tehtavate jõupingutuste juures tuleks austada ELi hartas sätestatud põhiõigusi.

2.4. Komitee on mitmel korral märkinud, et EL ja selle liikmesriigid peavad tegutsema otsustavamalt, et kaitsta põhiõigusi ja võidelda kõikide diskrimineerivate ja vaenulike käitumisvormide vastu. Sellega seoses soovib komitee komisjonil viia ettepanek kooskõlla teiste põhiliste poliitikadokumentidega, nagu „Strateegia põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamiseks ELis“, „Võrdõiguslik liit: ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025“, soolise võrdõiguslikkuse strateegia ja LGBTQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia, romasid käsitlev strateegiline raamistik, „ELi strateegia antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks“, „Puuetega inimeste õiguste strateegia“ ning „Ohvrite õigusi käsitlev strateegia“.

2.5. Komisjoni ettepanekus tehakse põhjalikult kindlaks tunnused, mis võivad vaenukõne ja vaenukuritegudega kokku puutuvaid üksikisikuid ja rühmi ühendada: rass, etniline päritolu, keel, usutunnistus, rahvus, vanus, sugu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet, sooväljendus, sootunnused või muu põhিতunnus või nende kombinatsioon. Samuti peaksime lisama kõik ideoloogilised ja poliitilised põhjused ning muud südametunnistusega seotud veendumused ja väärtused. Komitee on seisukohal, et riske ja ohtusid tuleb samuti kaardistada ja käsitleda nende sotsiaalses ja kultuurilises kontekstis. Olemasolevad ja uued uuringud võivad näidata, millised on kõige levinumad olukorrad, kus esinevad vaenukõne ja vaenukuriteod.

2.6. Vaenukõne ja vaenukuriteod võivad olla suunatud ettevõtjatele või ettevõtte töötajatele, näiteks neile, kes teenindavad kliente. Sellel on kahjulik mõju nii üksikisikutele kui ka kõnealusele ettevõttele. Vaenukõnel ja vaenukuritegudel võib olla ka kaudne negatiivne mõju üldisele äritegevusele ja majanduskeskkonnale, suurendades ebakindlust, ebastabiilsust ja konflikte.

2.7. Komitee on seisukohal, et vaenukõne ja vaenukuritegude mõju ja tõsiduse mõistmiseks ning nende kindlakstegemiseks ja nende vastu võitlemiseks igapäevaelus on väga vaja suurendada teadlikkust ja harida. See puudutab igas vanuses inimesi: nii lapsi, noorukeid kui ka täiskasvanuid. Teadlikkuse suurendamine ja haridus (teabematerjalid, koolitus, tooted) tuleks tagada kättesaadaval kujul.

2.8. Erilist tähelepanu tuleks pöörata ka nendel ametikohtadel töötavate inimeste teadlikkusele ja oskustele, kellel on vaenukõne ja vaenukuritegude vastu võitlemisel oluline roll. Õpetajatel on näiteks koolilaste käitumiskasvatuses oluline roll. Ajakirjanikel on sõnavabaduse seisukohast ainulaadne roll. Õiguskaitsetöötajatel, politseinikel, prokuröridel, kohtunikel ja riigiteenistujatel on keskne roll juhtumite käsitlemisel ning ennetava õigusraamistiku ja muude meetmete väljatöötamisel.

2.9. Poliitikutel on põhiline vastutus õigusriigi ja põhiõiguste üldise süsteemi eest. Nende vastutus algab hetkest, mil nad küsivad kodanike toetust, ning kahjuks teevad mõned poliitikud ja erakonnad seda hirmu külvates ning vähemusi ja sotsiaalseid rühmasid sihikule võttes. Selline valijate mobiliseerimine on ohtlik ja sellele tuleb piir panna. Veelgi tõsisemad tagajärjed võivad olla sellel, kui mõnel poliitikul tekib kiusatus kasutada institutsioonilisi ja õiguslikke vahendeid diskrimineerimise edendamiseks või selle vastu võitlemisest hoidumiseks. Komitee kutsub kõiki poliitilisi juhte ja erakondi üles tegutsema vastutustundlikult kaasava demokraatia raames ja selle vaimus.

2.10. Sellega seoses on erakondade juhid või isegi valitsusjuhid, kes peaksid tagama viisaka suhtlemise avalikus ruumis, pannud ka ajakirjanike vastu toime solvanguid ja verbaalseid rünnakuid, riskides nende vastu vägivalda õhutada. Komitee kutsub poliitilisjuhte ja erakondi üles austama ajakirjanikke ja meediaorganisatsioone ning viitab sellele, et neli rahvusvahelist sõnavabaduse eriraportööri on rõhutatult tunnistanud selle küsimuse tõsidust.

2.11. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel, sealhulgas sotsiaalpartneritel, on samuti oluline roll vihakõne ja vihakuritegude vastases võitluses: ühelt poolt ühiskonna valvuritena ja teiselt poolt oma tegevuses väärtusel põhineva toimimisviisi edendajatenä. Vabatahtlikke tegevusjuhendeid ja heade tavade jagamist peaks julgustama ja edendama.

2.12. Komitee rõhutab kohalike ja piirkondlike omavalitsuste olulist rolli vaenukuritegude ennetamisel ja nende vastu võitlemisel. Nad on kogukondadele kõige lähemal ja saavad jälgida, kas sellised riskid ja intsidendid võivad realiseeruda. Samuti saavad nad kasutada solidaarsuse ja empaatia jõudu kogukonna- ja haridusprogrammide kaudu ning keskvalitsuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite toel.

2.13. Riikide ülesanne on luua soodne keskkond sõnavabaduse, võrdsuse ja mittediskrimineerimise õiguse teostamiseks. Riigid võivad võtta positiivseid poliitikameetmeid, et vöidelda diskrimineerimise vastu ja tegeleda vaenu algpõhjustega.

3. Konkreetset märkused

3.1. Komisjoni teatistes sätestatud asjaolud ja argumendid näivad olevat põhjendatud hinnangu andmisel, et vaenukõne ja vaenukuritegude vastavad ELi kuritegude jaoks sätestatud kriteeriumidele, sealhulgas oma tõsiduse, ulatuse, arengu ja piiriülese mõõtmepoolst.

3.2. Teatistes kirjeldatakse õigesti vaenukõne ja vaenukuritegude tõsidust, tuginedes asjaolule, et need on vastuolus ELi ühiste väärtuste ja põhiõigustega ning et neil on kahjulik mõju isikutele, kogukondadele ja ühiskonnale laiemalt. ELi väärtused edendavad avatud ühiskonda, mis on oluline inimestele, äridele ja organisatsioonidele. Võrdsus on sügavalt juurdunud ELi väärtustesse ning võrdsed võimalused loovad aluse sotsiaalsele arengule. Mitmekesisus ja pluralism on selle lahutamatu osad. Võrdsus on innovatsiooniallikas ja loob majanduslikku lisandväärtust.

3.3. Võttes arvesse liikmesriikide kasvavaid jõupingutusi vaenukõne ja vaenukuritegudega tegelemisel oma kriminaalõiguses, vajadust vältida killustatust liikmesriikide vahel ja parandada võrdseid tingimusi kogu ELis, tundub olevat mõistlik püüelda vaenukõne ja vaenukuritegude käsitlemisel ELi ühise kriminaalraamistiku poole, austades samal ajal riiklike õigussüsteeme ja aluslepingu artiklit 2.

3.4. Samal ajal peab silmas pidama ELi pädevust kriminaalõiguse valdkonnas, mis võimaldab kehtestada miinimumeeskirjad riiklikesse õigusaktidesse ülevöetavate direktiivide kaudu.

3.5. Komitee peab asjakohaseks käsitleda vaenukõnet ja vaenukuritegusid kuriteovaldkonnana, millel on ühine sisu tulenevalt kallutatud vaenutundest isikute või rühmade vastu. See viib nõueteni käsitleda vaenukõnet ja vaenukuritegusid terviklikult ning vältida erinevate vaenu vormide või sihtrühmade suhtes killustatud lähenemisviisi, eelkõige seoses erinevustega liikmesriikide vahel. Komitee nõuab ka vaenukõne ja vaenukuritegude terviklikku käsitlemist ELi väärtustes ja põhiõigustes. Lisaks nõuab komitee vaenukõne ja vaenukuritegude seoste kindlaksmääramist praeguste ELi kuritegudega. Sellega seoses tuleks tõhustada teabevahetust õiguskaitseasutuste ja valitsuste vahel.

3.6. Komitee ootab järgmise sammuna vaenukõne ja vaenukuritegude määratluse loomist ning on valmis panustama institutsioonidevahelisse konsultatsiooni. See määratlus on äärmiselt oluline õiguskindluse, aga ka põhiõiguste kaitse ja kindla üldise teabevahetuse tagamiseks. Nõukogu raamotsus teatud rassismi ja ksenofoobia vormide ja ilmingute vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse vahenditega on asjakohane lähtepunkt sellise määratluse väljatöötamiseks, mida saaks kohaldada laiemas kontekstis, kasutades samal ajal ka Euroopa Nõukogu kasutatud määratlusi.

3.7. Vaenukõne ja vaenukuritegude määratlused peaksid hõlmama kõiki asjakohaseid kaitstud tunnuseid, mis põhinevad ELi põhiõigustel, sealhulgas sugu/sotsiaalne sugu, rassiline või etniline päritolu, usutunnistus või veendumused, puue, vanus ja seksuaalne sättumus, aga ka ideoloogilised ja südametunnistusega seotud veendumused. Kuigi kaitstud tunnused erinevad üksteisest, peaks määratlus käsitlema erinevaid tunnuseid samade põhimõtete alusel. Samuti tuleks vältida killustatud lähenemisviisi erinevatele vähemustele ja rühmadele ning kasutada selle asemel üldisi väljendeid, mida kohaldatakse kogu kaitstud tunnuse spektris. Lisaks peaks määratlus olema piisavalt kaasav, et reageerida aja jooksul ilmuvatele uutele sotsiaalsetele nähtustele.

3.8. Need määratlused peaksid hõlmama mis tahes suulisi või kirjalikke väljendus- ja teovorme, olenemata väljendumise või tegevuse toimumise kohast, st kas töö, avalike ülesastumiste või era- või avalike teenuste kasutamise jne kontekstis. See peaks hõlmama ka nii veebipõhiseid kui ka veebiväliseid väljendusi.

3.9. Kuigi määratlused peaksid olema põhjalikud, ei saa need ühemõtteliselt täiuslikud olla ning nendesse peaks alati kriitiliselt suhtuma, toetudes tõenditele, mis on rakendamisel pandud asjaomasesse konteksti. Ühised suunised siin arvesse võetavate tegurite kohta oleks üks vahend määratluste ja eeskirjade ühtse rakendamise tõhustamiseks.

3.10. Samuti on tähtis tagada, et määratlused ja eeskirjad ei töötaks oma eesmärkidele vastu. Näiteks ei tohi need häbimärgistada sõnu, mis on tavakasutuses käibel neutraalsena. See on samuti seotud eesmärgiga arendada ühiseid eeskirju kõikide rühmade kaitsmiseks, selle asemel et teatavatele rühmadele näpuga näidata.

3.11. Vaenukõne ja vaenukuritegude ning vastavate sanktsioonide määratlemisel on oluline selgitada tervikuna nende suhet põhiõigustega. See on eriti oluline väljendus- ja teabevabaduse puhul, sealhulgas tingimuste puhul, mis õigustavad isikute ja meedia väljendusvabaduse piiramist. Vastavalt võib olla vaja täpsemalt selgitada ka teiste põhiõiguste määratlust.

3.12. Kuigi vaenukõne ja vaenukuritegusid võib pidada omaette kuriteoliigiks, on siin teatud kattuvusi ka praeguste ELi kuritegudega. Praegused ELi kuriteod ei hõlma siiski kõiki vaenukõne ja vaenukuritegude ilminguid selle kuriteoliigi erinevate vormide ja erineva sisu tõttu. Seda näitab hästi ka nn vaenupüramiid, mis algab eelarvamuslikul motiivil põhinevast kõnest ja tegevusest ning liigub diskrimineerimise kaudu füüsilise vägivalla ja isegi terrorismini.

3.13. Nagu teatises märgitud, ei ole vaenukõne ja vaenukuritegudega tegelemine ainult sisu, vaid ka menetluse küsimus. Seega tuleb pöörata piisavalt tähelepanu probleemidele, mis on seotud ligipääsuga teabele, õiglusele ja õiguskaitsevahenditele. Isegi kui vaenukõnet ja vaenukuritegusid tunnistatakse ja reguleeritakse riiklikul tasandil, on rakendamises/teatamises/uurimises palju lünkasid. Kui andmeid nende kuritegude levimuse kohta liikmesriikides ja ELis pole edastatud ja neid pole nõuetekohaselt uuritud eelarvamuslikul motiivil põhineva kuriteona, on need ebausaldusväärsed.

3.14. Vaenukõne ja vaenukuritegude lisamine ELi kuritegude nimekirja on ohvrite õiguste kaitseks hädavajalik. Ohvrite õigusi käsitleva ELi direktiivi õigusnorm (mis hõlmab kuriteoohvreid) ei pruugi kehtida, kui vaenujuhtumi aluseid, näiteks puuet, ei tunnistata. Vahejuhtumite arvu suurenemise tõttu tuleks rohkem tähelepanu pöörata ohvrite kaitsmisele. Seega tuleks tagada ohvrite ligipääs teabele ja erikaitsemeetmetele, mis on antud ohvrite direktiivi alusel kõige haavatavamatele kuriteoohvritele.

3.15. Nagu näeme raamotsuse puhul, mis on riiklikku õigusesse üle võetud kõigis liikmesriikides eesmärgiga vihakõne kriminaliseerida, ei tee kõik riigid edusamme samas tempos. Ülevõtmine ja jõustamine ei ole alati olnud korrektne ega täielik, mistõttu komisjon on olnud sunnitud algatama mõne liikmesriigi vastu rikkumismenetluse. See on stsenaarium, mis võib korduda. Liikmesriikide valitsuste, parlamentide ja kodanikuühiskonna osalejatega tuleb teha rohkem tööd, et tagada koostöö ja pühendumine.

3.16. Rõhutada tuleks turvalise veebisuhtluse olulisust. Sotsiaalmeediaplatvormide ja veebipõhiste foorumite arendamine lõi ruumi, kus mõned arvavad end võivat karistamatult käituda. Nagu erinevate uuringute aruanded on näidanud, on veebipõhise vaenukõne ja vaenupõhise käitumise leviku vahel päriselus otsene seos. On hädavajalik teha koostööd riiklike reguleerivate asutuste ja sotsiaalmeedia platvormidega, et tagada internetis leviva vaenu kiire tuvastamine, kõrvaldamine ja uurimine.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb Euroopa Liidu Narkootikumiametit“

(COM(2022) 18 final – 2022/0009 (COD))

(2022/C 323/15)

Raportöör: **Milena ANGELOVA**Kaasraportöör: **Malgorzata BOGUSZ**

Konsulteerimistaotlus	nõukogu, 11.3.2022
	Euroopa Parlament, 7.3.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Vastuvõtmine seksioonis	3.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	202/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee kiidab heaks ettepaneku luua Euroopa Liidu Narkootikumiamet, mille strateegiline raamistik on sätestatud ELi narkostrategias (2021–2025) ⁽¹⁾ ja ELi narkootikumidealases tegevuskavas 2021–2025 ⁽²⁾. Komitee toetab selle suuremaid volitusi, et reageerida kiiresti, koordineeritult ja tõhusalt üha suurematele probleemidele, mis on seotud narkootikumide ja ebaseaduslike ainete – mille turg on erakordselt vastupidavaks osutunud – levikuga. Komitee nõuab otsustavat tegutsemist, et mitte ainult kaotada selliste ainete kauplemine, vaid teha kõik, mis võimalik, et vältida nende kasutamist. Samavõrd tähtis on aidata sõltlastel paraneda ja ühiskonda taasintegreeruda, jätmata kedagi kõrvale.

1.2. Komitee rõhutab, kui tähtis on, et igaühel on võrdne juurdepääs haridusele, koolitusele ning kvaliteetsetele töökohtadele ja kõik on aktiivselt kaasatud, tõdedes, et narkodiilerite kõige lihtsam sihtmärk on noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel, töötud ja marginaliseeritud elanikkonnarühmad. Komitee rõhutab sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide ühise tegevuse tähtsat rolli selles protsessis mitte ainult riiklikul, vaid ka piirkondlikul ja kohalikul tasandil, ning nõuab nende tegevuse edendamist, toetamist ja rahastamist.

1.3. Komitee rõhutab sotsiaalpartnerite ja organiseeritud kodanikuühiskonna rolli igas narkootikumide ning ebaseaduslike ainete leviku ja kasutamise vastase võitluse etapis ning eriti teavitamis- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniates, mis aitavad inimestel saada teavet narkootikumide kasutamise kahjulike mõjude ja nende ainete kokkupuutumisega kaasnevate ohtude, aga ka selle kohta, kus ja kuidas nende mõju või sõltuvuse all kannatamise korral abi saada.

1.4. Komitee kiidab heaks tulevase Euroopa Liidu Narkootikumiameti kohustuse võtta enda kanda suurem koordineeriv ja ennetav roll ning märgib, et riiklikel kontaktpunktidel on selles ettevõtmises asendamatu roll. Kutsub Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles tegema maksimaalseid jõupingutusi, et eraldada riiklikele kontrollpunktidele nende laiendatud ülesannete tõhusaks täitmiseks piisavad korralduslikud, tehnilised ja finantsvahendid. Komitee soovib võtta õigeaegsete ja usaldusväärsete andmete kogumiseks kasutusele ja kehtestada ühtse metoodika ja lähenemisi.

1.5. Komitee rõhutab kohtuekspertiisi- ja toksikoloogialaborite võrgustiku loomise tähtsust, mis ühendaks riiklikke laboreid veelgi tihedamalt. See võrgustik võimaldaks vahetada teavet uute arengusuundade ja suundumuste kohta ja jagada andmeid ning toetaks narkootilise aine kohtuekspertide koolitamist. Komitee kiidab heaks idee luua mastaabisäästu

⁽¹⁾ ELT C 102 I, 24.3.2021, lk 1.

⁽²⁾ ELT C 272, 8.7.2021, lk 2.

saavutamiseks virtuaalsete laborite võrgustik, mille võivad üles ehitada ka liikmesriikide klastrid, lähtudes geograafilisest lähedusest või sarnastest riskiprofiilidest narkootikumide importimisel ja levikul.

2. Arvamuse taust⁽³⁾

2.1. Uimastitur, mille hinnanguline minimaalne jaeväärtus on 30 miljardit eurot aastas, on ELi organiseeritud kuritegelikele rühmitustele peamine sissetulekuallikas. Uimastiturul on majandusliku mõju, narkootikumidega seotud surmade ja muu rahvatervisele põhjustatud kahju kõrval ka laiemad tagajärjed, näiteks seosed kuritegevuse ja terrorismiga laiemalt, negatiivne mõju seaduslikule majandusele, vägivald kogukondades, keskkonnakahju ning aina tähtsamaks muutub küsimus, kuidas uimastitur võib soodustada korruptsiooni ja õõnestada valitsemist.

2.2. Narkootikumide tarvitamine Euroopas hõlmab mitmesuguseid aineid, näiteks:

- kanep – tarbimine püsib kõrgel tasemel;
- kokaiin – muret tekitavad märgid suuremast tervise kahjustamise võimest;
- amfetamiin – nõudlus püsib stabiilsena;
- metamfetamiin – tootmine ja kaubitsemise osutab võimalikule suuremale kasutamisele Euroopas;
- MDMA-tooted – eelkõige kanged tooted kujutavad endast tõsist ohtu tervisele;
- uued psühhoaktiivsed ained – 2020. aasta lõpus jälgis EMCDDA ligikaudu 830 uut psühhoaktiivset ainet;
- LSD, DMT, seened, ketamiin ja GHB – vähem levinud, kuid tekitavad ka üha suuremaid probleeme rahvatervisele;
- heroiin ja muud opioidid – täheldatakse suurema kasutamise võimalust.

2.3. ELis on hinnanguliselt üle 83 miljoni täiskasvanu oma elu jooksul proovinud ebaseaduslikke uimasteid. ELis oli 2019. aastal 5 150 üledoosist tingitud surmajuhtumit ja nende arv on alates 2012. aastast järjepidevalt suurenenud, sealhulgas 15–19aastaste teismeliste seas. Stimulantide kasutamise ulatus ja kõige levinumad tüübid on riigiti erinevad ning mõnes liikmesriigis võib teatavaid „pehmeid“ aineid piiranguteta osta. Üha rohkem on tõendeid stimulantide süstivate inimeste arvu võimaliku suurenemise kohta. Uimastitarvitamine, eriti aktiivne või korrapärane uimastitarvitamine, on üldiselt suurem meeste seas.

2.4. Aruannetest nähtub, et kanepi kasvatamine ja sünteetiliste uimastite tootmine jätkus Euroopa Liidus pandeemiaeelset tasemel kogu 2020. aasta jooksul. ELi uimastitur soodustavad organiseeritud kuritegelikud rühmitused, millel on ka ülemaailmsed sidemed, ning seda toetab olulisel määral narkootikumide tootmine Lõuna-Ameerikas, Aafrikas, Afganistanis, Hiinas, Marokos, Türgis ja Lääne-Balkani piirkonnas. Aafrika on tähtis, kuna selle roll kauplemis- ja transiidipiirkonnana üha suureneb, millest võib tuleneda destabiliseeriv toime ja negatiivne mõju julgeolekule ja valitsemisele ning mis võib põhjustada regioonis suuremaid narkoprobleeme. Komitee rõhutab seepärast, kui tähtis on tugevdada rahvusvahelist koordineerimistegevust uute ebaseaduslike ainete tuvastamisel ning nendega kauplemise ja nende leviku tõkestamisel.

⁽³⁾ Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse (EMCDDA) andmete põhjal, Euroopa uimastiprobleemide aruanne 2021, www.emcdda.europa.eu

2.5. Andmed näitavad selgelt, kui palju on uimastiolukord viimase 25 aasta jooksul muutunud. Viimaste aastate sündmused osutavad ka kasvavale vajadusele kiire reageerimise järele, mis nõuab ELile suurema võimekuse loomist, et tagada üha dünaamilisemast ja kohanemisvõimelisemast uimastiturust tulenevate ohtude varajane tuvastamine.

3. Üldised märkused

3.1. Kooskõlas oma varasemate teemakohaliste seisukohtadega ⁽⁴⁾ kiidab komitee heaks ühiskonna ja üksikisikute heaolu ja rahvatervise parandamiseks, üldsusele suurema julgeoleku tagamiseks ning terviseteadlikkuse tõstmiseks koostatud ELi narkostrategia (2021–2025) ning nõuab selle kiiret rakendamist. Komitee kiidab strateegia tõenduslohist, integreeritud, tasakaalukat ning valdkonnaülest lähenemisviisi narkoprobleemile riiklikul, ELi ja rahvusvahelisel tasandil. Komitee avaldab heameelt, et see hõlmab ka soolise võrdõiguslikkuse ning tervisealase võrdsuse vaatenurki, mis on narkosõltuvuse vastases võitluses ja sellega seotud probleemide vallas uue suuna võtmisel tähtis.

3.2. Ebaseaduslike uimastite valdkonnas seatud ja käesoleva strateegiaga ⁽⁵⁾ koordineeritud prioriteetide ja meetmete abil peaks 2025. aastaks olema võimalik üldiselt mõjutada mõningaid ELi uimastiolukorra peamisi aspekte. Meetmete ühtne, tulemuslik ja tõhus rakendamine peaks tagama inimeste tervise kaitse, sotsiaalse stabiilsuse ja turvalisuse kõrge taseme ning aitama suurendada teadlikkust. Meetmete rakendamisega seotud võimalikke soovimatuid negatiivseid tagajärgi tuleks vähendada ning edendada ja järgida tuleks inimõigusi ja kestlikku arengut. Komitee toetab nende põhimõtete alusel võetud lähenemisviisi luua eraldi volitused võitluseks ebaseaduslike uimastite leviku vastu ja tõkestada nende vabatahtlikku tarvitamist ning mis tahes uimastisõltuvust neist.

3.3. Narkoprobleem on Euroopa tänaste tervishoiu- ja julgeolekualaste probleemide lahutamatu element. Kuna olukord narkootikumide vallas areneb pidevalt ja turule lisandub pidevalt uusi, veel liigitamata aineid, muutub narkoprobleem aina keerulisemaks ja kõikehõlmavamaks. Saadav tulu on ka oluline hooandja korruptsioonile, vägivalle ja ebaseaduslikele tegevustele. Selline olukord nõuab suuremaid jõupingutusi ELi tasandil.

3.4. Komitee on nõus järeldusega, ⁽⁶⁾ et uimastiturg on COVID-19 pandeemiast tingitud häiretele erakordselt hästi vastu pidanud. Narkodiilerid on toimekalt kohanenud liikumispäringute ja piiride sulgemisega. Hulgimüügi tasandil on muudetud marsruute ja meetodeid, toetudes rohkem salakaubandusele konteinerites ja kaubanduse tarneahelate kaudu ning vähem inimeste kasutamisele kulleritena.

3.5. Kuigi esialgsed liikumispäringud häirisid tänavatel tegutsevat jaeturgu ning kohati esines nappust, paistab, et narkootikumide müüjad ja ostjad on olukorraga kohanenud, kasutades nüüd rohkem krüptitud sõnumiteenuseid, sotsiaalmeediarakendusi, internetiallikaid ning posti- ja kojukandeteenuseid ⁽⁷⁾. See tekitab muret, et üks pandeemia võimalikest pikaajalistest mõjudest võib olla uimastiturgude toimimise jätkuv võimaldamine digitaalsete vahendite kaudu.

3.6. Pandeemia alguses täheldati uimastiturgude kiiret taastumist ning teatud kauplemisdünaamika on COVID-19 ajal kiirenenud, näiteks suuremahulisemad saadetised, sagedasem eralennukite kasutamine, veeteede laialdasem kasutamine ning kontaktivabad meetodid uimastite toimetamisel lõpptarbijateni. Need arengud põhjustavad õiguskaitseorganitele rohkem probleeme ja nõuavad koordineeritumaid ennetusmeetmeid. Võimaliku reageerimistegevuse võib kujundada ⁽⁸⁾ sellisel, et soodustatakse rahvusvahelist koostööd ebaseadusliku uimastikaubanduse vastu võitlemisel, õiguskaitsealase luureteabe, tõhusate keelumeetmete ja heade tavade vahetamist ja üleandmist; rahvusvaheliste vastutus- ning tarnemehhanismide

⁽⁴⁾ ELT C 56, 16.2.2021, lk 47, ELT C 34, 2.2.2017, lk 182, ELT C 177, 11.6.2014, lk 52, ELT C 229, 31.7.2012, lk 85, ELT C 69, 21.3.2006, lk 22.

⁽⁵⁾ Strateegia põhineb eelkõige ELi õiguse aluspõhimõtetel ning selles järgitakse ELi põhiväärtuste (inimväärikuse, vabaduse, demokraatia, võrdsuse, solidaarsuse, õigusi ja inimõiguste) austamist. Strateegia põhineb ka rahvusvahelisel õigusel, asjaomastel ÜRO konventsioonidel, mis moodustavad ebaseaduslike uimastite probleemi käsitlemiseks rahvusvahelise õigusliku raamistiku, ning inimõiguste ülddeklaratsioonil. Strateegias võetakse arvesse poliitilisi arenguid mitmepoolsel tasandil ja aidatakse kaasa nende kiiremale rakendamisele.

⁽⁶⁾ Üks Euroopa uimastiprobleemide 2021. aasta aruande tähtsamatest järeldustest https://www.emcdda.europa.eu/edr2021_enl.

⁽⁷⁾ Euroopa uimastiprobleemide aruanne 2021.

⁽⁸⁾ Euroopa uimastiprobleemide aruanne 2021.

väljatöötamist ning reaalaja andmete ja seiresüsteemide rakendamist uimastituru muutuste kiireks märkamiseks ja käsitlemiseks. Komiteel on hea meel, et kõik need elemendid on lisatud ettepanekusse tulevase Euroopa Liidu Narkootikumiameti läbivaadatud volituste laiendamise kohta.

3.7. Komitee on arvamisel, et tulevase Euroopa Liidu Narkootikumiameti volitused peaksid olema selgemalt sõnastatud, et

- hõlmata laialdasi kohustusi seoses kontrollitud narkootikumide lähteainetega⁽⁹⁾. See on võimalus reaalselt kaitsta üldsuse huve ning tagada narkootikumide vastu võitlemisel õiglus riiklikul, ELi ja rahvusvahelisel tasandil;
- pöörata võrdset tähelepanu mitte ainult narkootikumide pakkumise kaotamisele, vaid ka nende juurepääsu takistamisele, et aidata vabaneda sõltuvusest ning tagada mõjutatud inimeste rehabilitatsioon ning taasintegreerumine ühiskonda.

4. Narkootikumide ja ebaseaduslike ainete kasutamine

4.1. Komitee rõhutab asjaolu, et on erinevaid hüpoteese narkootikumide ja ebaseaduslike ainete, mis on potentsiaalselt inimestele kahjustavad – eriti kui neid manustatakse meditsiinilise põhjusega, arstliku järelevalveta ning pika aja jooksul pidevalt – kasutamise kohta. Kuna selline käitumine võib põhjustada sõltuvuse, on mõjutatud isikutel väga raske olukorda iseseisvalt lahendada ning seetõttu on spetsiaalsete organite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide toetus vältimatu.

4.2. Mõned teatavate terviseprobleemide ja haiguste raviks arstide poolt väljakirjutatud ravimid, näiteks bensodiasepiinid ja opiaadid/narkootilised ravimid, võivad põhjustada sõltuvust, kui neid ei manustata ettekirjutuse kohaselt. See võib suunata pettuse teele, näiteks ebaseaduslik kauplemine retseptide või ravimitega, mis kuulub samuti uue Euroopa Liidu Narkootikumiameti volituste raamesse. Viimastel aastatel on Euroopa, aga üha enam ka Kanada ja Ameerika Ühendriikide uimastiturul üha arvukamalt ja laialdasemalt saada uusi bensodiasepiine. Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus jälgis 28. veebruaril 2021. aastal varajase hoiatamise ELi süsteemi kaudu 30 uut bensodiasepiini. Enam kui 80 % neist tuvastati esmakordselt aastatel 2014–2020⁽¹⁰⁾. Veel üks ravimite liik, mida arstid kirjutavad välja valuvaigistina – opiaadid – leiavad sageli kasutust kombinatsioonis ebaseaduslike narkootikumidega, mis võivad tekitada mitte ainult sõltuvust, vaid ka suurt ohtu tervisele ja põhjustada isegi eluohtlikke komplikatsioone. See võib suunata pettuse teele, näiteks (nii seadusliku kui ka ebaseadusliku) kauplemise retseptide või ravimitega.

4.3. Võttes arvesse praegu USAs läbi viidavaid kliinilisi uuringuid ainete kohta, mida praegu klassifitseeritakse ELi õiguse kohaselt narkootilisteks aineteks (nt MDMA, psilotsübiin, LSD), peaks Euroopa Liidu Narkootikumiamet pöörama erilist tähelepanu koostööle Euroopa Ravimiametiga seoses asjaoluga, et 2–3 aasta jooksul võib tekkida ELis turg uimastitele (uimastid kui sellised, mitte nende derivaadid), mis on registreeritud ravimitena. See võib põhjustada dualismi, mille puhul konkreetne patsiendirühm kasutab seaduslikult kättesaadavat narkootikumi, mis on registreeritud ravimina, ja teine rühm paneb toime kuriteo, kasutades seda ebaseaduslikult. Võib tekkida olukord, kus terved inimesed, kes soovivad saada narkootikumi seaduslikust allikast, toodetuna hea tootmistava eeskirjade alusel, simuleerivad psühhiaatrilisi haigusi, mille jaoks see ravim (narkootikum) on ametlikult registreeritud.

4.4. EL seisab praegu silmitsi suurte probleemidega, mis on tingitud potentsiaalselt sõltuvust tekitavate ning inimeste tervist kahjustavate liigitamata ainete väljatöötamise ja turule toomise suhtelisest lihtsusest lisaks paljudele muudele ainetele, mille kasutamine ja müük on ebaseaduslik, näiteks marihuaana, heroiin, kokaiin ja amfetamiinid.

⁽⁹⁾ Kontrollitud narkootikumide lähteaineid käsitletakse alates 1988. aastast ÜRO narkootiliste ja psühhotropsete ainete ebaseadusliku ringluse vastases konventsioonis. ÜRO on kehtestanud üksikasjalikud sätted ja nõuded seoses uimastite valmistamiseks kasutatavate narkootikumide lähteainete kontrolliga. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid 11. veebruaril 2004 vastu määruse nr (EÜ) 273/2004 narkootikumide lähteainete kohta (ELT L 47, 18.2.2004, lk 1).

⁽¹⁰⁾ New benzodiazepines in Europe – a review, Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus, 2021. ISBN 978–92-9497-641–3.

4.5. Narkodüüderid on äärmiselt leidlikud ning leiutavad seetõttu üha uusi aineid. Selliste ainete väljaselgitamine, tuvastamine, kirjeldamine ning nende tekke, leviku ja kasutamise takistamine on samuti Euroopa Liidu Narkootikumiameti pädevuses. Mitme erineva aine kooskasutamine on ELis samuti levinud ning kahjustab rahvatervist. Uus Euroopa Liidu Narkootikumiamet peaks tegelema kõigi muude ainete tekitatud sõltuvusega, kui neid manustatakse koos ebaseaduslike uimastitega.

4.6. Narkootikumide ja ebaseaduslike ainete kasutamine mõjutab kõiki inimesi, sest sellega kaasneb sõltuvuse oht, mis võib lisaks inimese tervise rikkumisele hävitada kogu ta elu, hoides teda narkootikumikeskses nõiarings, kus ei jää ruumi teistega läbikäimisele, perele, haridusele, tööle ega millelegi muule. Sõltuvuse oht on suurem nooremate, vähekegenud ja madalama haridustasemega inimeste ning ka tööturult kõrvalejäänute ja töötute puhul.

4.7. Et takistada sõltlastel selliste vaimuhaiguse sümptomite selgeksõppimist, mille korral on näidustatud ravimitega (narkootikumidega) ravi, tuleks hakata internetisisu rangemalt jälgima. Praegu on internetis kättesaadavat teavet kasutades võimalik saada retsept teatavate haiguste, näiteks ADHD ja depressiooni raviks kasutatavate narkootiliste ainete jaoks. Nende hankimise õiguspära põhineb üksnes patsiendi küsitlemisel ja psühholoogilistel testidel, milleks igaüks saab hõlpsasti valmistuda, kasutades avalikult kättesaadavat teavet.

4.8. Kuna sõltuvust tekitavate ainete ravimeid kasutavate inimeste arv suureneb, tundub olevat õigustatud lisada Euroopa Liidu Narkootikumiameti pädevusse laiem tegevus, mis on seotud seda liiki meditsiiniliste riikliku rahastamisega. Narkootiliste ravimite riiklik rahastamine ajal, mil igaüks leiab sotsiaalmeediast juhiseid selle kohta, kuidas teha sedalaadi ravimite saamiseks psühholoogilisi teste, ilma kaasnevate täiendavate järelevalvemeetmeteta, toob kaasa hüvitatavate ravimite (narkootikumide) kuritarvitamise, kuna see oleks taskukohasem kui ostmise edasimüüjalt.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Komitee nõustub tähelepanekuga,⁽¹¹⁾ mida on kinnitanud regulaarsed kontaktid Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse ja selle sidusrühmadega, et narkoprobleemi keerukuse ja keskuse praeguste volituste vaheline lõhe on aina suurenemas. Asutamismäärus ei kajasta narkoprobleemi praegust tegelikku olukorda ega ole kooskõlas ülesannetega, millega Euroopa Liidu Narkootikumiamet peab tegelema narkoprobleemiga seotud küsimuste lahendamiseks ja tähtsamate sidusrühmade vajaduste rahuldamiseks.

5.2. Euroopa Liidu Narkootikumiameti volituste läbivaatamine.

5.2.1. Kooskõlas oma varasemate arvamustega toetab komitee püüdeid võidelda ebaseaduslike narkootikumide ebaseadusliku leviku ja kasutamise vastu ning on valmis toetama kõiki asjakohaseid ennetuskampaaniaid ja meetmeid. Komitee avaldab kahetsust, et ettepanek ei hõlma komitee varasemaid soovitusi kaasata Euroopa Liidu Narkootikumiameti töösse kodanikuühiskonna organisatsioonide sidusrühmi.

5.2.2. Komitee rõhutab Euroopa Liidu Narkootikumiameti volituste laiendamise vajadust, andes ametile ajakohasemaid, rohkem tulevikku suunatud meetodeid ja töövahendeid, ning kiidab heaks kõik seitse uut täiendavat pädevusvaldkonda. Komitee avaldab kahetsust, et teabe esitamist, teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, sõltuvusest vabanemise ja selle ennetamise meetmeid ei kirjeldata selgemini ning et ettepanek ei hõlma kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist koos nende pakutava lisaväärtuse ja loodava koostoimega.

5.2.3. Pädevusvaldkondi, mida Euroopa Liidu Narkootikumiamet jagab Euroopa Ravimiametiga seoses ravimi retseptiga, tuleks laiendada ka koolituse kavandamisel arstidele, kes kirjutavad välja ravimeid, mida klassifitseeritakse ELi õiguse kohaselt narkootilisteks aineteks.

5.2.4. Komitee teeb ettepaneku lisada kõigi seitsme erieesmärgi puhul teatavad elemendid, mis oleksid järgmised:

⁽¹¹⁾ 2018/2019 Euroopa Komisjoni talituste töödokument: mõjuhindang.

- et paremini tegeleda mitme eri narkootikumi (st narkootiliste ainete kasutamisega seotud muude sõltuvusainete) kasutamisega ja keskenduda sellise kasutamise jälgimisele, peaks Euroopa Liidu Narkootikumiamet arvestama, et mitmete ainete kasutamine on narkootikumide tarvitajate seas laialt levinud ning sellel on negatiivne mõju rahvatervisele. Tõhus tegelemine selle probleemiga nõuab tihedat koostööd piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning kodanikuühiskonna organisatsioonide otsest kaasamist;
- riiklikud kontaktpunktid vajavad lisatuge, et koostada ohuhinnanguid ja töötada välja vahendeid narkootiliste ainete tarbijatega kokku puutuvate töötajate teavitamiseks uutest suundumustest seoses ebaseaduslike narkootikumidega, millel võib olla kahjulik mõju rahvatervisele, ohutusele ja turvalisusele, kuna nemad on eesliinil, aidates suurendada ELi valmisolekut reageerida uutele ohtudele;
- luua kohtuekspertiisi- ja toksikoloogialaborite võrgustik, mis ühendaks riiklikke laboreid. See võrgustik võimaldaks vahetada teavet uute arengusuundade ja suundumuste kohta ning toetaks narkootilise aine kohtuekspertide koolitamist. Komitee kiidab heaks idee luua mastaabisäästu saavutamiseks virtuaalsete laborite võrgustik, mille võivad üles ehitada ka liikmesriikide klastrid, lähtudes geograafilisest lähedusest või sarnastest narkootikumide importimise ja leviku riskiprofiilidest;
- Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Teabevõrgu rolli tuleks tugevdada, et saada hea andmebaas tõhusate teavitamis ja ennetamiskampaaniate väljatöötamiseks, ning võrgul peaks olema võimalik eriti ohtlike ainete turule ilmumise korral ohuteateid väljastada. Komitee näeb võimalusi liikmesriikide andmekogumisprotsessi optimeerimiseks, võttes kasutusele ühtse teadusliku meetodika, sealhulgas automaatse teabe edastamise protsessi liikmesriikides, ning ühendades asjaomased registrid ja andmebaasid;
- töötada välja ELi tasandil ebaseaduslike narkootikumidega seotud ennetus- ja teadlikkuse tõstmise kampaaniad, võimaldades Euroopa Liidu Narkootikumiametil tehtud analüüside alusel tegutseda. Euroopa Liidu Narkootikumiametil peaks olema ka võimalik liikmesriike riiklike kampaaniate ettevalmistamisel toetada ning amet võib tihedas koostöös Euroopa Ravimiametiga välja töötada standardsed visuaalsed viited, mille lisamine narkootilisi aineid sisaldavate ravimite pakendile peaks olema kohustuslik;
- tegeleda teadustöö ja toetamisega mitte ainult tervisealastes küsimustes, vaid ka seoses narkootikumiturgude ja narkootikumide pakkumisega, tegeledes seega uimastiküsimusega laiahaardelisemalt;
- täita suuremat rolli rahvusvahelisel tasandil ning toetada mitmepoolsel tasandil ELi juhtivat rolli uimastipoliitika vallas.

5.3. Euroopa Liidu Narkootikumiameti sujuva töö tagamise võimalused

5.3.1. Uus Euroopa Liidu Narkootikumiamet peab liikmesriikide eelarvevahendite eraldamise läbi vaatama ning hindama seda narkootikumide valdkonnas tunnustatud ja soovitatud teenuste kättesaadavuse ja suutlikkuse alusel. Et riiklikud kontaktpunktid saaksid oma laiendatud volitusi kasutada, peaksid nad olema kindlad, et saavad prognoositava ja stabiilsel viisil piisavalt finantsressursse ega pea toetuste saamiseks konkureerima.

5.3.2. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 168 lõike 1 kolmandas lõigus rõhutatud teavitamist ja tõkestamist tuleks laiendada konkreetsetele kohalike kogukondade tegevustele ning need peaksid soodustama narkootikume tarvitavatele inimestele toetava keskkonna loomist, et nad saaksid kohalikul tasandil abi oma sõltuvusest ülesaamiseks. Väga oluline on, et kohalikud kogukonnad saaksid ametiasutustelt ja Euroopa Liidu Narkootikumiametilt töökavad ning olulist tuge.

5.3.3. Komitee rõhutab asjaolu, et uimastisõltuvus on tugevalt seotud vaimse tervise probleemide ja minevikutraumadega, seetõttu tuleks sellise sõltuvuse vastu võitlemisel tegeleda algpõhjustega, ning sõltuvusriskiga elanikerühmades tehtava töö alusel tuleks koostada Euroopa Liidu Narkootikumiameti tegevuskava.

5.3.4. Andmetest nähtub, et varasemate traumaatiliste kogemuste tõttu psühholoogilist tuge vajavate inimeste kõrval on ka rühm inimesi, kellel ei oleks ilmselt sõltuvust tekkinud, kui nad ei oleks COVID-19 nakatunud. Komitee soovib seetõttu Euroopa Liidu Narkootikumiameti pädevusi laiendada nii, et need hõlmaksid ka inimeste üha kasvavat vastuvõtlikkust sõltuvuste suhtes, mis on tingitud COVID-19 pikaajalisest raskest mõjust.

5.3.5. Samas tuleb ebaseaduslike narkootikumide keelu efektiivseks jõustamiseks teha tõhusat tööd ühiskonna alustaladega, et sõltlasi ei jäetaks üksi, vaid neid toetatakse nende otsuses loobuda narkootikumide tarvitamisest. Vaatamata sellele, et narkootikumidega kaubitsemise vastu võitlemisele kulutatakse aina rohkem riigi raha, on inimeste sõltuvusest vabanemise toetamise probleem endiselt väga suur. Seega võiks Euroopa Liidu Narkootikumiamet ELi liikmesriikide parimaid kogemusi arvestades suunata märkimisväärse osa oma tööst narkootikumide kuritarvitamise psühholoogiliste põhjustega tegelemisele.

5.3.6. Globaalse ja regionaalse lähenemisviisi rakendamine ELi uimastituru suhtes nõuab narkootikumide ning ebaseaduslike ainete tootmise arengu jälgimist ja hoolikat seiret tavapärastes riskipiirkondades, näiteks Lõuna-Ameerikas, Afganistanis, Aafrikas, Hiinas, Türgis ja Lääne-Balkani piirkonnas. Kuritegelike organisatsioonide aktiivne ja pidevalt muutuv roll narkootikumide pakkumise ja nendega kauplemise dünaamika muutmisel nõuab kõigilt asjaomastelt asutustelt, eriti õiguskaitse- ja piirkontrolliasutustelt koordineeritud rahvusvahelist tegevust. Ainult tihe koostöö võib aidata kaardistada narkootikumide liikumise koridoreid, et need edukalt sulgeda.

5.4. Riiklikud kontaktpunktid

5.4.1. Riiklike kontaktpunktide rolli ja funktsioone tuleks laiendada. Nende töö on erinevates ELi riikides väga erinev. Mõned riiklikud kontaktpunktid tegelevad teavitustegevuse, analüüsi, teadusuuringute, erialase konsulteerimise ja teabe avaldamisega. Riiklike kontaktpunktide tegevuse peamised eesmärgid peaksid hõlmama ELis narkootikumide nõudluse ja pakkumise vallas meetoodilisemat kontrolli, standarditud andmete kogumist, hindamist ja liigitamist ning teabe töötlemist, säilitamist, analüüsi ja levitamist. Riiklikud kontaktpunktid peaksid selles vallas välja töötama uimastipoliitika ja uimastivaldkonnas aktiivselt reageerimise meetodid. Nad peaksid tegelema teabe esitamisega, toetades liikmesriikide valitsuste tegevust ning riiklike uimasti- ja uimastisõltuvuse poliitika väljatöötamist.

5.4.2. Riiklikud kontaktpunktid on äärmiselt olulised Euroopa Liidu Narkootikumiameti uute volituste tõhusa ja kiire rakendamise tagamiseks. Asjaomast teavet on võimalik saada ainult tugevama ja hästi koordineeritud riiklike kontaktpunktide võrgustiku kaudu – mitte ainult tagasiulatuvalt, vaid mis veel tähtsam, uute kahjulike ainete tekke, nende avastamise ja tuvastamise, võimalike levitamiskanalite jms kohta. Kuna selleks tuleb oluliselt suurendada laborite võimekust, tuleks toetada piirkondlike liitude ning klastrite moodustamist, mis tuleks rühmitada suure riskitasemega tsoonidesse, nt ELi välispiiridel, tavapäraste narkootikumide imporditeede läheduses jne.

5.4.3. Riiklike kontaktpunkte tuleks toetada ning neile tuleks võimalikult tõhusalt tagada ühised suunised ja meetodika, et nad saaksid koguda võrreldavaid andmeid ning näitajaid, mille põhjal saaks liikuda suurema ohutuse ja turvalisuse suunas, mitte pelgalt võidelda narkootikumide ja ebaseaduslike ainete leviku vastu.

5.4.4. Liikmesriike tuleks julgustada edastama riiklikele kontaktpunktidele rohkem ressursse, muu hulgas teavet, tehnoloogiat, rahalisi vahendeid. Tuleks teha maksimaalseid jõupingutusi, et aidata riiklikel kontaktpunktidel oma uute laiendatud kohustuste täitmise võimet tugevdada ja suuremat rolli täita.

5.4.5. Tuleks meeles pidada, et Euroopa Liidu Narkootikumiamet peaks lisaks sõltuvuse vastase võitluse jaoks kogukondliku mehhanismi loomisele koostöös liikmesriikidega ka riiklike koostöösüsteeme üles ehitama, et luua ja toetada ühiseid toetusprogramme, et toetada potentsiaalselt uimastisõltuvuse ohus olevaid rühmi. Ainult kohalikes kogukondades tekkinud tugev ühtekuuluvustunne saab aidata narkootikumide kasutamist vähendada. Näitena juba positiivseks osutunud lahendustest võiks Euroopa Liidu Narkootikumiamet kasutada lahendusi, mida Portugali valitsus on juba rakendanud.

5.4.6. Komitee näeb võimalust riiklike kontaktpunktide aruandlussüsteemi tõhustamiseks, et vältida kahekordsele aruandlusele aja ja ressursside kulutamist. Praeguse plaani kohaselt peavad nad esitama aruandeid nii tulevasele Euroopa Liidu Narkootikumiametile kui ka ÜRO-le.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Kestlikud süsinikuringed““

(COM(2021) 800 final)

(2022/C 323/16)

Raportöör: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 21.1.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	4.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	221/0/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et süsinikuneutraalsuse saavutamiseks Euroopas on vaja nii vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid, suurendada süsiniku sidujaid kui ka leida majanduses asendajaid fossiilsele süsinikule. Komitee nõustub seega Euroopa Komisjoni teatises väljendatuga, et selle eesmärgi saavutamiseks tuleb ühendada kõik vahendid ja lahendused.

1.2. Komitee avaldab toetust Euroopa Komisjoni teatisele, kus tuuakse välja kaks lahendust süsiniku eemaldamiseks ja sidumiseks: looduspõhised lahendused (süsinikku siduv majandamine) ja tööstuslikud tehnoloogilahendused.

1.3. Komitee on seisukohal, et maakasutussektor (põllumajandus, metsandus, rabaalade kasutus jne) saab aktiivselt globaalse soojenemise vastu võidelda, aidates samal ajal kaasa toidutarnete tasakaalustamisele, pakkudes kõikidele piisavas koguses ja piisavalt kvaliteetset taskukohast toitu ning olles tootjatele tasuv.

1.4. Komitee rõhutab, et kestlike süsinikuringete teemat tuleb käsitleda terviklikult. Süsiniku sidujate suurendamine ja fossiilse süsiniku asendamine nii palju kui võimalik nõuavad tingimata biomassi tootmise kasvu, mis mõjutab maakasutussektorit.

1.5. Kuna põllumajandussektor on mõistagi heiteallikas, on komitee seisukohal, et väiksema CO₂ heitega tavade kasutuselevõtt on otseselt seotud kestlike süsinikuringete arendamise edukusega. Lisaks on selleks, et vastata kasvavale toidunõudlusele ja võtta tulevikus kasutusele kestlikud süsinikuringed, vaja tingimata kohandada põllumajandussektorit kliimamuutusega.

1.6. Komitee on seega seisukohal, et süsinikku siduvat majandamist ei tuleks käsitada üksnes ärivõimalusena, vaid Euroopa põllumajanduse ja metsanduse tuleviku olulise elemendina ja kliimamuutuse vastu võitlemise viisina, mis aitab kaasa maapiirkondade vastupanuvõime suurendamisele kooskõlas ELi maapiirkondade arengu pikaajalise visiooniga ⁽¹⁾.

1.7. Komitee on seisukohal, et ühine põllumajanduspoliitika ei suuda üksi tagada süsinikuneutraalsuse eesmärgi saavutamist: ühine põllumajanduspoliitika peab paika panema poliitilise raamistiku, mis näitab kätte vähese CO₂ heitega põllumajandusele ülemineku suuna (põllumajandus, mis eraldab vähem ja seob rohkem süsinikku). Ühise põllumajanduspoliitika raames antava investeeringutoetusega saab ja tuleks rahaliselt kompenseerida süsiniku säilitamist ökoteenusena ja põllumajandustootjate sissetulekutoetusena, kuid süsiniku sidumine ei tohiks olla ühise põllumajanduspoliitika üldtingimus. Veelgi olulisema aspektina leiab komitee, et süsinikuturu arengut tuleb rohkem edendada.

⁽¹⁾ Vt eelkõige juhtalgatuse „Vastupanuvõimelised maapiirkonnad“ meede „Kliimameetmed turbaaladel süsinikku siduva majandamise kaudu“ (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_et).

1.8. Süsiniku arvestusühikutega tuleb tasuda osutatud teenuse, nimelt atmosfäärisüsiniku sidumise eest, kuid nendega tuleb ka toetada põllumajandussektori väheste CO₂ heitele üleminekut. Seega on vaja läbipaistva ja usaldusväärse süsteemi abil investeerida süsiniku arvestusühikutesse, et rahuldada nii süsiniku sidumise kui ka sektori kasvuhoonegaaside heitkoguse leevendamise vajadusi. Usaldus põhineb sertifitseerimisel, milles arvestatakse riikide kohalike oludega ja mida kohandatakse iga riigi territoriaalse käsitusega.

1.9. Süsinikku siduva majandamise arendamiseks on vaja selget ja liikmesriikide ühist õigusraamistikku, võttes arvesse süsiniku sidumise sertifitseeritud projektidega seotud probleeme, mida on Euroopa Komisjoni teatistes kirjeldatud.

1.10. Komitee hoiatab, et liikmesriigid ei ole süsiniku sidumisse investeerimise ja selle toetamise võimekuse osas võrdsed ning neil on erinev finants- ja juhtimissuutlikkus.

1.11. Kuna piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism ei kaitse põllumajandussektorit piisavalt, soovib komitee arvesse võtta ka imporditud tooteid ning tagada, et nii uued kui ka olemasolevad kaubanduslepingud sunniksid eksportivaid riike osalema kestlikes süsinikuringetes.

1.12. Seoses tööstuslahendustega, nagu CO₂ püsiv säilitamine geoloogilistes formatsioonides või CO₂ mineraliseerimine uuenduslikes agregaatides, on komitee seisukohal, et need lahendused peavad olema kestlikud ja vältima kahjulikku mõju elurikkusele, ökosüsteemidele ja kogukondadele.

1.13. Süsinikku siduva majandamise ettepanek peaks olema osa laiemast üleminekust kestlikule toidusüsteemile.

1.14. Selleks et põllumajandustootjad ja -töötajad võtaksid osa väheste CO₂ heitega majandusele üleminekust, tuleb pöörata tähelepanu töötajate heaolule, karjäärile ja töötingimuste prognoositavusele põllumajandussektoris ning vajadusele õiglase töötasu järele.

2. Üldised märkused

Süsinikuneutraalsus aastal 2050: lahendus Pariisi kokkuleppe järgimiseks

2.1. Kasvuhoonegaaside kontsentratsiooni hüppeline tõus atmosfääris alates tööstusrevolutsioonist on toonud kaasa maailma globaalse temperatuuri tõusu. Teadlased on üksmeel, et 2050. aastaks on hädavajalik saavutada üleilmsel tasandil netonullheite eesmärk ning ülemaailmsete heitkoguste tase peab hakkama pärast 2025. aastat langema, et hoida globaalne soojenemine kuni 1,5 °C juures⁽²⁾.

2.2. Valitsustevahelise kliimamuutuste paneel (IPCC) on seisukohal, et + 2 °C juures võivad ohud toidutarnetele muutuda teatud maailma piirkondades väga tõsisteks. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) andmetel suureneb toitumisvajadus aastatel 2009 kuni 2050, mil peab toidma 9 miljardit inimest, 70 %.

2.3. Kuna meie toidu tootmine on olemuselt kliimast sõltuv, nõuab nii kliima- kui ka toidualane hädaolukord meilt kohanemist.

2.4. Pariisi kokkuleppe eesmärk on hoida soojenemine 1,5 °C kuni maksimaalselt 2 °C juures. Euroopa Liit on seepärast vastu võtnud rohelise kokkuleppe ja lisanud kliimamäärusesse süsinikuneutraalsuse eesmärgi saavutamise aastaks 2050. Selleks on ta vastu võtnud kaks põhialgatust:

- kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine aastaks 2030 vähemalt 55 % paketi „Eesmärk 55“ ettepaneku abil;
- süsiniku ringlussevõtt jäätmevoogudest, kestlikest biomassiallikatest või atmosfäärist (ringmajandus, kestlik biomajandus, süsiniku kogumiseks ja utiliseerimiseks vajalikud tehnoloogiad).

Vajadus suurendada süsiniku sidumist

2.5. Seda olukorda arvestades nõustub komitee Euroopa Komisjoni teatisega, kus tuuakse välja kaks lahendust süsiniku eemaldamiseks ja sidumiseks: looduspõhised lahendused (süsinikku siduv majandamine) ja tööstuslikud tehnoloogialahendused, mis põhinevad atmosfääris sisalduva süsiniku kogumisel ja säilitamisel selliste tehnikate abil nagu DACCS (*Direct Air Carbon Capture and Storage*, CO₂ kogumine otse atmosfäärist ja selle säilitamine) või BECCS (*Bio-Energy Carbon Capture and Storage*, bioenergia tootmine koos CO₂ kogumise ja säilitamisega).

⁽²⁾ Valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) kuuenda hindamisaruande teine osa, mis avaldati 28. veebruaril 2022: <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>

2.6. Kuna põllumajandus tekitab 11 % Euroopa heitkogustest, aitab see kaasa kasvuhoonegaaside heitele, aga ka selle vähendamisele, toimides süsiniku sidujana, ja annab panuse biomajandusse, pakkudes mittefossiilset süsinikku.

2.7. Seepärast on selge, et maakasutussektori eesmärk on osaleda võitluses globaalse soojenemise vastu ja aidata kaasa toidutarnete tasakaalustamisele, pakkudes kõikidele piisavas koguses ja piisavalt kvaliteetset taskukohast toitu, mis loob stabiilseid ja kvaliteetseid töökohti ning on seejuures tootjatele tasuv (vt eelkõige arvamus toiduga kindlustatuse ja kestlike toidusüsteemide kohta ⁽³⁾) ning arvamus õiglase toiduainete tarneahela kohta) ⁽⁴⁾.

2.8. Seega on kliimamuutuste vastu võitlemiseks vaja üleminekuvahendeid, mis on õiglased ja kättesaadavad kõikidele liikmesriikidele ja põllumajandustootjatele.

3. Konkreetsete märkused

Maakasutussektori eesmärgid: heitkoguste vähendamine, süsiniku sidumine ja elanike toitmine

3.1. Süsinikuneutraalsuse saavutamiseks Euroopas on vaja nii vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid, suurendada süsiniku sidujaid kui ka leida majanduses asendajaid fossiilsele süsinikule. Komitee nõustub seega Euroopa Komisjoni teatises väljendatuga, et selle eesmärgi saavutamiseks tuleb ühendada kõik vahendid ja lahendused.

3.2. Nagu on sätestatud maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCFi) määruse ⁽⁵⁾ muutmise ettepanekus paketi „Eesmärk 55“ raames, peaks süsinikku siduv majandamine toetama maakasutussektoris selle saavutamist, et 2030. aastaks on netoeemaldamine 310 miljonit CO₂ ekvivalenttonni. Komitee rõhutab, et süsiniku sidumise suurendamiseks on mitmeid viise, sealhulgas mulla majandamine, metsade uuendamine ja looduslike ökosüsteemide taastamine (vt komitee teemakohane arvamus) ⁽⁶⁾.

Looduspõhised lahendused

3.3. Mullas on seotud rohkem süsinikku kui taimedes või atmosfääris. Kuid fossiilkütuste põletamisest, tööstusprotsessidest ja maakasutuse muutusest tulenevad heitkogused kogunevad ookeanides ning suurendavad märkimisväärselt CO₂ kontsentratsiooni atmosfääris, mis on üks põhiprobleem.

3.4. Põllumajanduses taaskasutatakse osa süsinikuheitest, sest süsinik seotakse õhust taimedesse, toimub orgaanilise aine bioakumulatsioon mulda, valmistatakse bioressursipõhiseid materjale ning kasutatakse energiat, mis on toodetud kohalikust biomassist.

3.5. Süsinikku siduv majandamine keskendub CO₂ kontsentratsiooni vähendamisele atmosfääris, kuid on ka teisi põllumajandusega seotud kasvuhoonegaaside heitkoguseid, millega tuleb tegeleda (nt metaani ja N₂O heitkogused – need on gaasid, mille soojendav mõju on suhtarvudes (kilogrammi kohta) suurem kui CO₂-l). Loomakasvatuse võimaldab varustada taimakasvatust orgaaniliste väetistega ning kui veiseid söödetakse kohapeal kasvanud rohuga, annab see ringluspõhise panuse toidusüsteemi, nagu on kirjeldatud arvamus „Ekstensivse loomakasvatuse ja orgaaniliste väetiste eelised Euroopa roheline kokkuleppe kontekstis“ ⁽⁷⁾.

3.6. Neid ülesandeid ja maakasutussektori pakutavaid eri lahendusi arvestades tundub, et kestlike süsinikuringete teemat tuleb käsitleda terviklikult. Nimelt tuleb lisaks süsiniku sidumisele arvesse võtta ka mitmesuguseid muid põllumajandusmuldade pakutavaid ökosüsteemiteenuseid ning erinevat süsiniku sidumise võimet sõltuvalt mulla- ja kliimatingimustest ja bioloogilistest parameetritest. Süsiniku sidujate edendamine ja fossiilse süsiniku asendamine nii palju kui võimalik nõuavad tingimata biomassi tootmise kasvu.

3.7. Kuna põllumajandussektor on mõistagi heiteallikas, aitab vähema CO₂ heitega tavade kasutuselevõtt kliimamuutusi leevendada ja kestlikke süsinikuringeid edendada. Lisaks tekitab heitkoguste vähendamine, süsiniku sidumise tõhustamine ja kasvavale toidunõudlusele vastamine ning samal ajal kohanemine kliimamuutustega (nt kliimamuutuste negatiivse mõjuga saagile) mitmeid probleeme, mis nõuavad innovatsiooni ja sektori toetamist.

⁽³⁾ ELT C 194, 12.5.2022, lk 72.

⁽⁴⁾ ELT C 517, 22.12.2021, lk 38.

⁽⁵⁾ COM(2021) 554 final.

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest tuleneva kasvuhoonegaaside heite ja sellest tulenevate kasvuhoonegaaside sidumise lisamine“ (ELT C 152, 6.4.2022, lk 192).

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teabearuanne „Ekstensivse loomakasvatuse ja orgaaniliste väetiste eelised Euroopa roheline kokkuleppe kontekstis“.

3.8. Seega on komitee seisukohal, et LULUCFi määruse muutmise ettepanek on pikaajalise kliimatasakaalu jaoks ülioluline ja et süsinikku siduva majandamise rolli ei tuleks käsitada üksnes ärivõimalusena, vaid ka Euroopa põllumajanduse tuleviku olulise elemendina.

3.9. Süsiniku väärimdamisel on kolm eri ülesannet, tagades samal ajal maailma toiduga kindlustatuse säilimise:

- atmosfäärisüsiniku sidumine mulda;
- kasvuhoonegaaside heitekoguste vähendamine;
- põllumajandussektori kohanemine kliimamuutustega.

3.10. Mitmed maamajandamistavad võimaldavad süsiniku sidumist parandada, muu hulgas järgmised:

- metsastamine ja taasmetsastamine;
- agrometsandus ja muud segakultuuride kasvatamise vormid, mis ühendavad puittaimestiku taime- või loomakasvatussüsteemidega;
- püüde- ja vahekultuuride kasutamine ning konserveeriv maaharimine;
- põllumaa muutmine kesaks või püsirohumaaks;
- turba- ja märgalade taastamine.

3.11. Potentsiaal on suur, sest näiteks vastavalt Prantsusmaa põllumajandus-, toiduainete ja keskkonnauuringute instituudi (INRAE) algatusele 4/1000 on täiendavate põllumajandusvarude maksimaalne potentsiaal Prantsusmaal 8,43 miljonit tonni süsinikku aastas esimesel 30 sentimeetril maapinnast.

3.12. Seoses ELi mullastrateegias⁽⁸⁾ sätestatud eesmärgiga lõpetada 2050. aastaks maahõive ning selleks, et tagada süsiniku sidujate ja biomassi tootmise funktsioon, soovib komitee põllumaad nõuetekohaselt majandada ja kaitsta ning märgib rahuloluga, et osa liikmesriike sellega juba tegeleb (nt Eestis on koostamisel põllumajandusmaad käsitlev seadus).

3.13. Teatistes kirjeldatakse mõningaid süsiniku sidumise sertifitseeritud projektidega seotud probleeme, kuid ei öelda, kuidas järgmisi probleeme lahendada:

- mittepüsivus: mulda ja biomassi seotud ja nii säilitatud süsinik võib tagasi atmosfääri paiskuda, muutes kliimamuutuste leevendamise eelised olematuks;
- kogutud süsiniku seire, aruandlus ja kontrollimine on endiselt keeruline: tuleb kehtestada tegelike lisakulude täpne kvantifitseerimine;
- tuleb arvesse võtta süsinikku siduvate ja põllumajanduse kasvuhoonegaaside heitkogust vähendavate tavade kulud.

3.14. Lisaks ei tohi unustada põllumajandussektori heitkoguste vähendamist kohandatud tavade või uute tehnoloogiate abil, seades prioriteediks säästvuse ja kasvuhoonegaaside heite vähendamise.

Süsiniku tööstuslikul kogumisel, utiliseerimisel ja säilitamisel põhinevad lahendused

3.15. Teatistes seatakse järgmised eesmärgid: 2028. aastaks peaks iga tonn tööstussektori kogutud, transporditud, utiliseeritud ja säilitatud CO₂ kajastuma aruandluses ja arvepidamises vastavalt selle fossiilsele, biogeensele või atmosfäärsele päritolule; 2030. aastaks peaks vähemalt 20 % keemia- ja plasttoodetes kasutatavast süsinikust pärinema kestlikest mittefossiilsetest allikatest; ning 2030. aastaks tuleks igal aastal teedrajavate projektide abil atmosfäärist eemaldada ja püsivalt säilitada 5 miljonit tonni CO₂.

3.16. Fossiilne süsinik tuleks asendada kestlikuma süsinikuga, mis on saadud ringlusse võetud jäätmetest või säästvast biomassist või on kogutud otse atmosfäärist.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „ELi uus mullastrateegia“ (ELT C 290, 29.7.2022, lk 131).

3.17. IPCC kuuendas aruandes ⁽⁹⁾ selgitatakse, et 21. sajandi lõpuks tuleb eemaldada 100 kuni 1 000 gigatonni CO₂. Enamiku praeguste ja potentsiaalsete süsiniku sidumise meetmete mõju võib olla maadele, energiale, veele ja toitainetele märkimisväärne, kui neid võetakse ulatuslikult kasutusele. Komitee leiab, et vajalik on tõhus juhtimine, et vältida konkurentsi maakasutuste vahel, millel võib olla suur mõju põllumajandus- ja toidusüsteemidele, elurikkusele ning teistele ökosüsteemi funktsioonidele ja -teenustele.

3.18. Süsiniku tööstuslikuks kogumiseks, utiliseerimiseks ja säilitamiseks on olemas mitmesuguseid tehnoloogiaid (biomassi kasutamine hoonetes, BECCS, DACCS, süsiniku kogumine ja utiliseerimine ehk CCU jne), kuid kõigil neil on oma eelised ja puudused. Samuti märgib komitee, et ükski lahendus ei kerki teistest esile ⁽¹⁰⁾.

3.19. Näiteks BECCS-tehnoloogia võimaldab eemaldada atmosfäärist süsinikku, eraldades samal ajal soojust ja energiat. Tuleb aga arvesse võtta kasutatava biomassi piiratud kestlikkust. Islandil ja Šotimaal elluviidavad süsiniku otse õhust kogumise projektid on kulukad ja praegu veel väga energiamahukad.

3.20. **Põllumajandus ja metsandus on biomajanduse peamised osalejad.** See nn fotosünteesimajandus viitab otseselt taimede ainulaadsele võimele toota atmosfääri süsinikdioksiidist mittefossiilset süsinikku.

3.21. Need süsiniku eemaldamise tehnoloogiad peavad muutuma vähem kulukaks ning tagama süsiniku püsiva säilitamise ja eemaldamise. CO₂ kogumise tehnoloogiad võivad olla väga energiamahukad. Need peavad kasutama taastuvenergiat, olema kestlikud ja vältima kahjulikku mõju elurikkusele, ökosüsteemidele ja maa kättesaadavusele.

4. Euroopas süsinikku siduva majandamise arendamise vahendid

Euroopa Liit: vähese CO₂ heitega põllumajanduse lähtejoone kindlaksmääramine

4.1. Komisjoni teatises kinnitatakse, et ühise põllumajanduspoliitika riiklike vahendite (maaelu arengu programmid või riiklikud strateegilised kavad) ja LULUCFi määruses seatud eesmärkide kasutamine saab olla ainult kasulik. LULUCFi määruse ülesanne ja eesmärgid on sellised, et kõik lahendused tuleb kasutusele võtta.

4.2. Seeläbi võib ühine põllumajanduspoliitika võimaldada sobival piirkondlikul tasandil kindlaks määrata lähtejoone, mille eesmärk on vähendada heitkoguseid, siduda süsinikku ja kohandada sektorit, näiteks kaitstes püsirohumaid või agroökoloogilist taristut. Ühise põllumajanduspoliitika 2023. aasta reform võimaldab kliimameetmeid võimendada ka ökokavade kaudu ning sellega kaitstakse sotsiaalset tingimuslikkust.

4.3. Arvestades neid mitmeid eesmärgi, leiab komitee siiski, et ühine põllumajanduspoliitika ei suuda vaid üksi tagada süsinikuneutraalsuse eesmärgi saavutamist. Ühine põllumajanduspoliitika peaks paika panema poliitilise raamistiku, mis näitab kätte vähese CO₂ heitega põllumajandusele ülemineku suuna: põllumajandus, mis eraldab vähem ja seob rohkem süsinikku. Komitee leiab, et ühise põllumajanduspoliitika raames antava investeringutoetusega saab ja tuleks rahaliselt kompenseerida süsiniku säilitamist ökoteenusena ja põllumajandustootjate sissetulekutoetuse, kuid süsiniku säilitamine ei tohiks olla ühise põllumajanduspoliitika üks üldtingimus. Veelgi olulisema aspektina leiab komitee, et süsinikuturu arengut tuleb rohkem edendada.

Süsiniku arvestusühikud: vajalik investering põllumajandusmuldade potentsiaali kasutamiseks

4.4. Lahendused kliimamuutustega kohanemiseks ja nende leevendamiseks põllumajanduses on olemas, kuid neil on kulud, ohud ja mõnikord ka mõju pikaajalisele kulutõhususele.

4.5. Komitee on seisukohal, et põllumajandustootjate ja põllumajandussektori töötajate õiglane tasustamine ning pikaajaline juurdepääs maaomandile või rendimaale on vajalik, et nad saaksid pühenduda vähese CO₂ heitega majandusele üleminekuks ja selles edu saavutada.

⁽⁹⁾ <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-ii/>

⁽¹⁰⁾ Lisateavet leiab omaalgatuslikust arvamusest „Süsinikdioksiidi sidumise tehnoloogiate roll Euroopa tööstuse CO₂ heite vähendamisel“ (CCMI/190) (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata).

4.6. Komitee leiab, et **kliimasoodsate põllumajandustavade tulemusena tekkinud positiivsete välismõjude kvantifitseerimine** võib võimaldada süsiniku väärdamist vabatahtliku süsinikuturu raames sõlmitud eralepingute abil ning turul kaubeldavate süsiniku arvestusühikute väljastamise kaudu.

4.7. Süsiniku arvestusühikute väljastamine eeldab tihedamat koostööd põllumajandustootjatega ja rahvusvahelise konteksti arvesse võtmist. Teised riigid on oma süsiniku arvestusühikute süsteemi juba loonud: Hiina äsja väljastatud süsinikuvootide hind on 2021. aastal 5,2 eurot tonni kohta ja 2030. aastal võib see ulatuda 20,5 euroni tonni kohta (võrreldes Euroopas projektidega, mille hind ulatub keskmiselt 30 või koguni 40 euroni majandamisega seotud süsiniku tonni kohta) ⁽¹¹⁾.

4.8. Seega on vaja muuta need Euroopa süsiniku arvestusühikud konkurentsivõimelisel turul atraktiivseks, tagades samal ajal keskkonnavalase terviklikkuse. Ilma majandusliku ja poliitilise vahendita on ELil raske kohalikku kallimat seotud ja välditud süsinikku rahastada ja müüa. On vaja väärtustada positiivset välismõju, näiteks Prantsusmaa vähese CO₂ heite määrgise ⁽¹²⁾ mõju.

4.9. Prantsusmaa vähese CO₂ heite määrgisega tasustatakse sama ajal nii seotud kui ka välditud süsiniku eest (CO₂, CH₄ ja N₂O põllumajanduslik heide, mis on väljendatud CO₂ ekvivalendina). See võimaldab kaasata kõik põllumajandustootjad vähesele CO₂ heitele ülemineku ja agroökoloogilise ülemineku protsessi. Prantsusmaal tunnustatakse seega vähese CO₂ heite määrgise raames üleminekut tavadele, mis vähendavad oluliselt mineraalsete lämmastikväetiste kasutamist, sertifitseeritud süsiniku arvestusühikuga. See on tõhus, sest see arvestusühik võimaldab tasustada ka N₂O heitkoguste vähendamist.

4.10. Komitee leiab, et süsiniku arvestusühikutega tuleb tasuda osutatud teenuse, nimelt atmosfäärisüsiniku sidumise eest, kuid nendega tuleb ka toetada põllumajandussektori üleminekut vähesele CO₂ heitele ja tagada põllumajandussektoris töötajate heaolu ning karjääri ja töötingimuste prognoositavus.

4.11. Seega soovib komitee investeerida süsiniku arvestusühikutesse läbipaistva ja usaldusväärse süsteemi kaudu, mis rahuldab nii süsiniku sidumise kui ka sektori kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise vajadused. Tähelepanu tuleb pöörata kodanikuühiskonna ja sotsiaalpartnerite rolli tugevdamisele, eelkõige süsiniku arvestusühikute sotsiaalse mõju hindamisel.

4.12. Kuna piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism ei kaitse põllumajandussektorit piisavalt, soovib komitee arvesse võtta ka imporditud tooteid ning tagada, et nii uued kui ka olemasolevad kaubanduslepingud sunniksid eksportivaid riike osalema kestlikes süsinikuringetes.

Sotsiaalselt õiglane vähesele CO₂ heitele üleminek

4.13. Komitee hoiatab, et liikmesriigid ja põllumajandustootjad ei ole süsiniku sidumisse investeerimise ja selle toetamise võimekuse osas võrdsed. Lisaks mõjutab mõnda liikmesriiki rängalt Ukraina sõda, vähendades nende võimet toetada tulevase investeringuid süsiniku sidumisse.

4.14. Komitee nõuab ettevõtjate toetamist ja abistamist töötajate koolitamisel, et nad suudaksid minna üle uutele vähese CO₂ heitega tulevikumudelitele. Seega oleks oluline lisada süsinikuvaldkonda investeerimiseks antavasse riigiabi sotsiaalsed tingimused, et ILO konventsioonidega kooskõlas vältida halvasti tasustatud, kaitsmata ja ebakindlaid töötingimusi. Arvesse tuleb võtta juurdepääsu innovatsioonile ja parimate tavade vahetamist.

4.15. Komitee rõhutab, kui oluline on koolitada ja toetada põllumajandustootjaid ja põllumajandussektori töötajaid.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹¹⁾ https://www.citepa.org/fr/2021_07_b05/

⁽¹²⁾ <https://www.ecologie.gouv.fr/label-bas-carbone>

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse metaaniheite vähendamist energeetikasektoris ja millega muudetakse määrust (EL) 2019/942“

(COM(2021) 805 final/2 – 2021/0423 (COD))

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus taastuvallikatest toodetud gaaside, maagaasi ja vesiniku siseturu kohta“

(COM(2021) 804 final – 2021/0424 (COD))

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside ja maagaasi ning vesiniku siseturu ühiseeskirjade kohta“

(COM(2021) 803 final – 2021/0425 (COD))

(2022/C 323/17)

Raportöör: **Udo HEMMERLING**

Konsulteerimistaotlused	Euroopa Parlament, 17.2.2022 ja 7.3.2022 Euroopa Liidu Nõukogu, 23.2.2022 ja 3.3.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 114 lõige 1, artikli 194 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	184/2/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse ning sellele järgnenud sanktsioone Venemaa ja Valgevene vastu on ELil vaja kiiresti kohandada oma energiapoliitikat, eelkõige maagaasi valdkonnas. Euroopa Komisjon esitas teatise „REPowerEU“ Venemaa fossiilkütustest sõltumatuks saamise kohta 2030. aastaks, kusjuures esimesed suured sammud on kavandatud juba 2022. aastaks. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab üldiselt seda suuri väljakutseid pakkuvat lähenemisviisi ja soovib komisjonil koostada selle gaasituru paketi kohta ajakohastatud ettepaneku kajastamaks uut olukorda.

1.2. Komitee peab kiiduväärseks Euroopa Komisjoni kavatsust kiirendada üleminekut taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele, mida on jätkuvate kliimamuutuste tõttu kiiresti vaja. Nende kasutusel peaks keskenduma sektoritele, mille CO₂ heidet on keerukas vähendada või kus puuduvad alternatiivsed tehnoloogilised lahendused, näiteks lõppkasutuse otsene elektrifitseerimine.

1.3. Ettepanekus on gaasi- ja vesinikusüsteem määratletud kahe eraldi süsteemina. Gaasipaketis sätestatud eeskirjad tähendaksid seda, et nõuded oleksid väga erinevad. Komitee arvates ei ole nende kahe süsteemi erinevad ja piiravad nõuded proportsionaalsed. Ühise reguleerimise kaudu tuleks realiseerida potentsiaalne koostoime kahe süsteemi ühises arendamises, kasutamises ja hooldamises.

1.4. Komitee leiab, et taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasid peaksid olema siseturul täielikult kaubeldavad. Seetõttu tuleks juba algetapis kasutusele võtta ühtne kogu ELi hõlmav süsteem gaasi kvaliteedi- ja kestlikkusstandardite jaoks.

1.5. Komitee rõhutab biometaanil erilist rolli taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi suurema pakkumise arendamisel ringmajanduse ja piirkondliku lisandväärtuse jaoks. See oleks kasulik ka kestlikule põllumajandusele, vähendades kasvuhoonegaaside heitkoguseid.

1.6. Fossiilse metaani heitega seotud andmed on suurel määral esitamata. Komitee on teadlik sellest, et enamik metaanilekkeid esineb väljaspool ELi ja sel põhjusel on impordi puhul metaaniheite vähendamiseks vaja määruses rakendada ELi tulemuslikkusstandardit.

2. Ülevaade Euroopa Komisjoni ettepanekutest

2.1. Euroopa Komisjoni 2021. aasta detsembri kolm ettepanekut on osa paketi „Eesmärk 55“ lähenemisviisist, mille eesmärk on kiirendada kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist 2030. aastaks ja liikuda kliimaneutraalsuse suunas 2050. aastaks. Eesmärk on kohandada ELi gaasituru eeskirju taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele ja vähese CO₂ heitega gaasidele üleminekuks ning laiendada neid eeskirju katmaks ELi vesinikuturgu.

2.2. Viimati kohandati ühise gaasituru õigusraamistikku olulisel määral 2009. aastal. Seni on põhitähelepanu olnud töhususe, kaubanduse, võrkude, konkurentsi ja tarbijate teavitamisega seotud regulatiivsetel küsimustel. Seda laiendatakse nüüd pöördeliselt, et hõlmata taastuvenergiale üleminekut reguleerivaid eeskirju.

2.3. Turul eelistatakse taastuvatest energiaallikatest toodetud, negatiivseid, null- ja/või vähese CO₂ heitega gaase.

2.4. Vesiniku siseturg ja -võrk luuakse ja arendatakse välja kooskõlas ELi gaasituru eeskirjadega. Ent komisjon teeb siiski ettepaneku, et olemasolevat gaasivõrku ja tulevast vesinikuvõrku ei tohi hallata üksainus võrguettevõtja. Ettepanekut kohaldatakse ka juhul, kui olemasolev gaasivõrguettevõtja arendab samuti välja vesinikuvõrgu (nn horisontaalne eraldamine).

2.5. Pealegi on esimest korda esitatud määrus, mis käsitleb metaaniheite vähendamist gaasisektoris. See aitab muuta ELi metaanistrateegia eesmärgi seirata ja vähendada energeetikasektori metaaniheidet konkreetseteks eeskirjadeks.

3. Vajadus uuenduste järele pärast Venemaa agressiooni Ukraina vastu

3.1. Venemaa sissetung Ukrainasse on põhjustanud Ukraina rahvale tohutuid kannatusi. Nende tsiviil- ja sõjalist vastupanu tuleb toetada. Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene vastaste sanktsioonidega seondult tuleks üle vaadata Euroopa Liidu energiapoliitika, eriti mis puudutab maagaasi impordi Venemaalt.

3.2. 2022. aasta märtsis visandas Euroopa Komisjon uue kava „REPowerEU“, et 2030. aastaks saavutada sõltumatus Venemaa fossiilkütustest. Euroopa majanduse ja ühiskonna jaoks osutub äärmiselt keeruliseks vähendada käesoleva aasta lõpuks nõudlust Venemaa gaasi järele kahe kolmandiku võrra. Teatistes käsitletakse paljusid uusi prioriteete seoses energiapoliitika, gaasi hoiustamise, energiahindade ja biometaaniga, mis on seotud 2021. aasta detsembri gaasituru paketiga. Tuleks arutada kohustuslikku vahendit taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi, sealhulgas biometaanil kasutuse suurendamiseks.

3.3. Ühtse gaasiturupoliitika tagamiseks soovib komitee komisjonil koostada selle gaasituru paketi ajakohastatud ettepaneku. See peaks hõlmama ettepanekut kiirendada gaasi- ja vesinikutaristule loa andmise menetlust.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee peab kiiduväärseks Euroopa Komisjoni kavatsust kiirendada üleminekut taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele, mida on jätkuvate kliimamuutuste tõttu kiiresti vaja. Gaasisektor peab rohelise kokkuleppe raames andma suurema panuse CO₂ heite vähendamisse ja sektorite ühendamisse. Ülemineku jaoks on samuti vajalikud vähese CO₂

heitega gaasid, mille puhul tuleb järgida rangeid kestlikkuse nõudeid. Nende kasutusel tuleks keskenduda sektoritele, mille CO₂ heidet on keerukas vähendada või kus puuduvad alternatiivsed tehnoloogilised lahendused, näiteks lõppkasutuse otsene elektrifitseerimine.

4.2. Komitee on teadlik kliimaneutraalsusega seotud kohustusest, mille EL on Euroopa kliimamääruses sätestanud. Sellest kohustusest lähtuvalt tuleks ELi poliitikas arvesse võtta elektri- ja gaasisüsteemide erilisi eeliseid. Elektrivõrgud võivad transportida taastuvat päikese- ja tuuleenergiat väheste ülekandekadudega. Gaasivõrgud võivad kasutada suuri gaasihoidlaid ja võimaldavad transporti pika vahemaa taha. Gaasi puhul tuleb turul eelistada taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi ja vähemal määral vähese CO₂ heitega gaasi. Eelkõige tuleks vesinikule keskenduda sektorites, kus on keerukas CO₂ heidet vähendada, näiteks terase-, tsemendi-, keraamika- ja pikamaatranspordi sektoris.

4.3. Arvestades, et CO₂ püsib atmosfääris pikka aega, tuleb tagada ELi kliimamääruses sätestatud siduva eesmärgi täitmine saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Kui lähiaastatel seda eesmärki ei saavutata, tuleb võtta täiendavaid meetmeid, eriti kui selgub, et energiasektori metaaniheitel on kliimale praegu prognoositust suurem mõju.

4.4. Vaja on tõhusaid gaasivõrke ja tõhusat gaasi hoiustamist ning tulevikus ka vesinikuvõrke ja vesiniku hoiustamist, kuna need on turvalise ja taskukohase energiavarustuse olulised elemendid. Neid tuleks arendada viisil, mis täiendaks elektrisüsteemi. Nii saab gaasi- ja vesinikusektor aidata vähendada sõltuvust Venemaa fossiilkütustest.

4.5. Taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele ülemineku kiirendamine võib aidata Euroopa Liidus gaasivarustust mitmekesistada. Fossiilkütuste CO₂ hinnad tõukavad tagant üleminekut taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele.

4.6. Euroopa Komisjoni ettepanekud on kavandatud selleks, et hõlbustada ja laiendada taastuvatest energiaallikatest toodetud ja vähese CO₂ heitega gaaside, sealhulgas vesiniku turulepääsu siseturul. Komitee peab seda lähenemisviisi kasulikuks. Kuid kas sellest piisab, et aidata taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidel läbimurret saavutada? Seega teeb komitee ettepaneku kaaluda ka taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside võrkudesse sisestamise selgesõnalise õigusliku prioriteedi andmist. Sarnased sisestamisele kehtivad eeliseeskirjad on kasutusel mõne liikmesriigi elektrisektoris ja need võiksid olla üleminekul eeskujuks.

4.7. Komitee leiab, et kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamiseks tuleb olemasolevat gaasitaristut kasutada ja vajaduse korral edasi arendada. Komitee toetab seda, et erilist tähelepanu tuleb pöörata vesinikuturu ja -võrgu rajamisele. Sellega seoses seab komitee kahtluse alla maagaasi- ja vesinikuvõrkude range eraldamise vajaduse kooskõlas konkurentsioigusega.

4.8. Ettepanekus on määratletud kaks eraldi süsteemi – gaasisüsteem, mis peaks lülituma fossiilgaasilt taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasile, ja vesinikusüsteem. Gaasipaketis sätestatud eeskirjad tähendaksid seda, et mõlemale süsteemile kehtivad nõuded oleksid väga erinevad. See takistaks kahe süsteemi tehnilist ja majanduslikku koostoimet. Komitee seab kahtluse alla nende kahe süsteemi erinevate ja piiravate nõuete vajalikkuse ja proportsionaalsuse. Ühise reguleerimise kaudu tuleks realiseerida potentsiaalne koostoime kahe süsteemi ühises arendamises, kasutamises ja hooldamises. Võimalused kohaliku võrgu eraldatud segmentide ühendamiseks peaksid olema tehtud kättesaadavaks ja teostatavaks.

4.9. Euroopa Komisjoni ettepanekute eesmärk on võimaldada nn vähese CO₂ heitega vesiniku ja ehtsa taastuvallikatest toodetud vesiniku turu kiiret arengut. Selle ulatusliku lähenemisviisi eesmärk on saavutada vesiniku kiire ja konkurentsivõimeline kasutuselevõttu laienemine turul. Komitee arvates tuleb tagada, et ehtne taastuvallikatest toodetud vesinik oleks jätkuvalt eelistatud fossiilkütuste abil toodetud vesiniku asemel.

4.10. Elektrolüüs ja aurreformimine on vesiniku tootmiseks kõige tuntumad ja väljakujunenud keemilised protsessid. Kasutada võib ka pürolüüsi ja bioloogilisi protsesse (kääritamine), samuti biogaasi töötlemisel tekkivat biogeenset CO₂. Olenevalt protsessist saab taastuvallikatest toodetud vesiniku tootmiseks kasutada erinevaid energiaallikaid või lähteaineid, näiteks taastuvelektrit, taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi või isegi säästvat biomassi. Seetõttu eeldatakse, et vesinikumajanduse loomise tagajärjel tekivad eri tehnoloogiate ja eri suuruses käitiste kombinatsioonid. Vesiniku saamine kosmosest on veel üks võimalus, mida tuleks tunnustada.

4.11. Põhimõtteliselt soovib komitee vesinikumajanduse arendamiseks avatud turu struktuuri, võttes eelkõige arvesse väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid (VKEd). See tähendab, et taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi ja vesinikku saab kohapeal toota omatoodetud taastuvelektrist, biogeensetest jääkidest ja jäätmetest või ringlusse võetud materjalidest. See eeldab võrdset juurdepääsu võrkudele ja turgudele. Peale selle tuleks erilist tähelepanu pöörata väiksematele võrguettevõtjatele ja uutele turuletijatele (sh energiakogukondadele), kes toodavad taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi, näiteks biometaani. Väikesed ja uued gaasiturule sisenejad vajavad eritoetust, sest nad peavad tegema suuri ja suhteliselt väikese kasumlikkusega investeeringuid. Vähemalt nendele võrguettevõtjatele peaks olema tagatud juurdepääs jaotusvõrkudele.

4.12. Komitee rõhutab biometaani erilist rolli taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi suurema pakkumise arendamisel. 2022. aasta märtsis seadis Euroopa Komisjon uueks eesmärgiks toota 2030. aastaks 35 miljardit m³ biometaani aastas. Endiselt on kasutamata palju biomassiallikaid, mis ei konkureeri säästva toidutootmise ja looduskaitse eesmärkidega. Põllumajandussektori kõrvalsaaduste ja jääkide kasutamine biometaani tootmiseks toetab sektorit kliimaheitmete vähendamisel. See pakub põllumajandustootjatele ka lisaväetiseid, mis on järgmine samm ringmajanduse ja piirkondliku lisandväärtuse suunas.

4.13. Töötajate ja keskkonna kaitsmiseks on juba kehtestatud ranged gaasi ja vesinikku käsitlevad ohutusstandardid. Vesiniku ulatuslikuma kasutamise tõttu tulevikus muutub ennetusmeetmete roll veelgi olulisemaks.

5. Konkreetsed märkused

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside ja maagaasi ning vesiniku siseturude ühiseeskirju

5.1. Direktiivi artiklis 2 on sätestatud vähese CO₂ heitega vesiniku uus määratlus. Vähese CO₂ heitega gaasi ja vähese CO₂ heitega kütuste määratlused põhinevad taastuvenergia direktiivis esitatud määratlustel. Saavutada tuleb kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise 70 % künnis. Vähese CO₂ heitega vesiniku määratlus tuleks uuesti läbi vaadata, et see ei takistaks üleminekut taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasidele. Ühelt poolt näib olevat vajalik CO₂ sidumisega fossiilkütustepõhine (maagaasist toodetud) vesinik, et kiiresti saavutada märkimisväärne vesinikutootmine. Teiselt poolt ei tohi vähese CO₂ heitega vesiniku eelistamine takistada ega edasi lükata vajadust arendada ehtsa taastuvallikatest toodetud vesiniku tootmist. Need mõlemad tuleb direktiivi lisada. Järelikult tuleks eelistada taastuvatest energiaallikatest toodetud gaase.

5.2. Direktiivi artikkel 8 näeb ette taastuvatest energiaallikatest toodetud ja vähese CO₂ heitega gaaside sertifitseerimise. Kooskõlas taastuvenergia direktiiviga teostatakse see transpordisektoris taastuvkütuste jaoks juba kehtestatud massibilansisüsteemi abil. Gaasisektoris leitakse, et erisugused riiklikud kontrollisüsteemid loovad takistusi taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside piiriülesele kaubandusele. Komitee on veendunud, et taastuvatest energiaallikatest toodetud gaaside kogu ahelat hõlmav sertifitseerimine on vajalik ja teeb seetõttu ettepaneku võtta juba algetapis kasutusele ühtne kogu ELi hõlmav süsteem gaasi kvaliteedi- ja kestlikkusstandardite jaoks. See peaks sisaldama ajakohastatud päritolutagatist, mis sisaldavad ka teavet kasvuhoonegaaside kohta ja kestlikkuse kriteeriume. See suurendab CO₂ heite vähendamisel gaasiturul likviidsust.

5.3. Direktiivi artiklites 13 ja 14 on esimest korda sätestatud eeskirjad aktiivtarbijate (tootvad tarbijad) ja energiakogukondade jaoks. Komitee väljendab heameelt asjaolu üle, et komisjon on võtnud üle tema seisukoha⁽¹⁾. See tagab tarbijatele mitmekesisematest allikatest pärinevad gaasitarbed ja suurema konkurentsi gaasiturul. Lisaks ergutavad tootvad tarbijad ja energiakogukonnad piirkondlikku või maaelu arengut ning hoogustavad energiaspektori digiüleminekut.

⁽¹⁾ Arvamus TEN/761 – „Energiahinnad“ (ELT C 275, 18.7.2022, lk 80).

5.4. Direktiivi artikkel 27 näeb ette, et fossiilgaasi tarnelepingud tuleb lõpetada 2049. aastaks või need ei tohi kehtida pärast seda. Komitee on kahtleval seisukohal, kas õigusaktis lõppkuupäeva sätestamine on erasektori teatud tarnelepingute puhul hea mõte, kuna see võib olla vastuolus turumajandusliku pakkumise ja nõudluse põhimõttega. Et olla kooskõlas ELi kliimamääruses sätestatud kliimanetraalsuse siduva eesmärgiga ja arvestades kasvuhoonegaaside pikaajalist püsimist atmosfääris, on teisest küljest 2049. aasta kuupäev liiga hilja. Kui komisjon otsustab lepingute lõpetamise kuupäeva sisse jätta, peaks lõppkuupäev olema umbes kümme aastat varasem, et oleks võimalik täita meie keskkonnavalasid kohustused ja eelkõige arvestades algatust „REPowerEU“, kus esikohale seatakse üleminek taastuvenergiele.

5.5. Direktiiv (artikkel 62 jj) näeb samuti ette vesinikuvõrkude tootjate, kauplejate, vesinikuvõrguhaldurite ja vesinikuhoidlate haldurite eraldamise kooskõlas gaasivõrgu eeskirjadega. Komitee toetab seda konkurentsipõhist lähenemisviisi, kuid juhib tähelepanu asjaolule, et see võib takistada ajakriitilisi algatusi, mis on seotud vesinikuvõrkude rajamisega. Direktiivis nähakse ette erandlikud eeskirjad, mida kohaldatakse kuni 2030. aasta lõpuni, seetõttu tuleks hinnata edasist pikendamist. Gaasi- ja vesinikuvõrguettevõtjate juriidilise eraldamise nõue muudaks kliimaeesmärkide saavutamiseks vajaliku taristu ümberehitamise ja rajamise keerukamaks. Üks viis gaasisektori CO₂ heite vähendamiseks on kohandada olemasolevat gaasitaristut ja muuta see puhta vesiniku transpordi jaoks sobivaks. Seetõttu on komitee arvates arutlemist väärt vesinikuvõrgu eraldamise eeskirjadest tehtavad erandid. Sarnaselt gaasivõrgu eeskirjadega tuleks ka vesinikuvõrgu eeskirjades vahet teha ülekande- ja jaotusvõrgu tasandil ning kehtestada eraldamisega seotud erinõuded.

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus taastuvallikatest toodetud gaaside, maagaasi ja vesiniku siseturu kohta (uuesti sõnastatud)

5.6. Läbivaadatud gaasimääruse artikkel 4 sisaldab ettekirjutust, mille kohaselt võib liikmesriik lubada rahaülekandeid gaasi ja vesiniku reguleeritud teenuste vahel. Komitee võib toetada seda lähenemisviisi.

5.7. Määrusega (artikkel 6 jj) nähakse ette vesinikuvõrkude ja -hoidlate mittediskrimineeriv turulepääs kooskõlas gaasivõrgu eeskirjadega. Komitee toetab seda lähenemisviisi.

5.8. Määruse artikkel 16 näeb ette võrgutariifi soodustused taastuvallikatest ja vähese CO₂ heitega gaaside puhul. Komitee toetab seda.

5.9. Määruse artiklis 20 on sätestatud, et liikmesriikidevahelisel gaasiülekandel tuleb aktsepteerida kuni 5 %-list vesinikusisaldust. Komitee leiab, et tuleks uuesti läbi vaadata, kas segaliigilise sisu puhul on võimalik ületada seda 5 %, tagades samal ajal tehnilisest seisukohast võrgu tõrgeteta toimimise. See hõlbustaks taastuvatest energiaallikatest toodetud gaasi turu kasvu segamise kaudu.

5.10. Määrusega (artikkel 39 jj) nähakse ette Euroopa vesinikuvõrgu haldurite võrgustiku järkjärguline loomine. Gaasi ja vesiniku võimaliku koostoime tõttu tuleks see teostada tihedas koostöös olemasoleva Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustikuga. Komitee rõhutab selle võrgustiku olulist rolli ELi vesiniku siseturu loomisel. Sellega seoses tuleb tagada, et võrgustik oleks uutele osalejatele avatud. Arvesse tuleb võtta VKEde spetsiifilisi konkurentsihuvi.

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse metaaniheite vähendamist energeetikasektoris

5.11. Ülemaailmselt tekitab Euroopa Liit 5 % metaaniheiteid⁽²⁾. Suurem osa maagaasi impordist tulenevast metaaniheitest pärineb väljastpoolt ELi. Rahvusvaheline lähenemisviis, mis hõlmab energiaimporti, on jätkuvalt oluline metaaniheite vastu võitlemisel energeetikasektoris.

⁽²⁾ Vt arvamus TEN/725 – „Metaanistrateegia“ (ELT C 220, 9.6.2021, lk 47).

5.12. Komitee leiab, et ELi raamistik metaaniheite piiramiseks või vähendamiseks energeetikasektoris on hea kavatsus. Tuleks hoolitseda selle eest, et gaasisektori seirenõuded oleksid teostatavad, näiteks heiteandmete mõõtmise, aruandluse ja kontrolli korral. See peaks hõlmama gaasirajatiste jaoks asjakohaste kontrollitähetaegade määramist, tehes vahet nende tehnilisel seisukorral ja kasutuseal. Arvesse tuleks võtta olemasolevaid tööstusalgatusi heitkoguste vähendamiseks (nafta- ja gaasisektori metaaniheite vähendamise partnerlus, OGMP) ning vajadust tõhustada rahvusvahelist koostööd selliste algatuste raames nagu metaaniheite vähendamise kohustus ning kliima ja puhta õhu kaitse koalitsioon.

5.13. Suur osa fossiilse metaani heitega seotud andmeid on hetkel esitamata. Komitee peab kiiduväärseks süsinikdioksiidi heitkoguste seire, aruandluse ja kontrolliga seotud ettepanekuid, eriti kui neid kasutatakse torujuhtmete lekete ärahoidmiseks. Selliseid algatusi nagu rahvusvaheline metaaniheite vaatluskeskus ja satelliittehnoloogiate kasutamist selliste lekete tuvastamiseks tuleks soodustada ja seada prioriteediks. Põhjendamatut atmosfääri laskmise ja tõrvikpõletamisega seotud tavade tuleks ELis keelata. Sellest ettekirjutusest tehtavad erandid peaksid piirduma hädaolukordade ja ohutusega seotud olukordadega. Biometaani suhtes on mitmed ELi liikmesriigid juba rakendanud tehnilisi ja regulatiivseid seire- ja ennetusmeetmeid. See võib aidata hinnata metaaniheidet fossiilkütuste kasutuse ajal.

5.14. Komitee on teadlik sellest, et enamik metaanilekkeid esineb väljaspool ELi ning sel põhjusel on gaasiimpordi puhul metaaniheite vähendamiseks vaja rakendada ja järgida ELi tulemuslikkusstandardit. Selline impordistandard peaks kehtestama eelnevas etapis tekkinud aktsepteeritava heite jaoks võrdlusaluse. See standard tuleks juba selle määrase alusel välja töötada. Lisaks tuleks kaaluda eelnevas etapis tekkinud metaaniheite lisamist CO₂ hinnasüsteemi.

5.15. Metaaniheite vähendamist käsitlevas ettepanekus keskendutakse energiasektorile. Komitee kordab põllumajandusest pärit metaaniheite osatähtsust. Nagu on märgitud komisjoni metaanistrateegias, tuleks põllumajandustootjaid metaaniheite. See võiks hõlmata volituste lisamist ühisesse põllumajanduspoliitikasse võimaldamaks meetmeid, millega premeeritaks põllumajandustootjaid metaaniheite vähendamise eest.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uus ELi linnalise liikumiskeskonna raamistik““

(COM(2021) 811 final)

(2022/C 323/18)

Raportöör: **Mateusz SZYMAŃSKI**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 21.1.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.4.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	203/1/8

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt komisjoni teatise üle ELi linnalise liikumiskeskonna raamistiku kohta. Dokumendi avaldamise ajastus on väga õigeaegne, kui arvestada probleeme, mis on seotud keskkonnahoiuga ja kerkinud esile COVID-19 pandeemia ajal ning mis muudavad meie mõtteviisi liikuvuse ning laiemalt linnas elamise ja töötamise kohta. Leida tuleb õige tasakaal keskkonnakaitse ja linnalise liikumiskeskonna kaasavuse vahel. Vajadus vähendada heitkoguseid ei tohiks vähendada liikuvust ega jätta kedagi transpordivõimalusest ilma.

1.2. Komitee juhib tähelepanu sellele, et õigust liikuvusele tuleks tunnustada põhilise inimõigusena, ja see sisaldub ka Euroopa sotsiaaloiguste sambas. Seetõttu kutsub komitee üles võtma kaugeleulatuvaid ELi meetmeid, et muuta linnatransport kaasavamaks. Liikuvust tuleks vaadelda kui tegurit, mis võib edendada võrdõiguslikkust, eriti võrdseid võimalusi.

1.3. Komitee kutsub eri tasandite ametiasutuste esindajaid üles tegema koostööd liikuvuse parandamiseks mitte ainult linnades, vaid ka funktsionaalsetes linnapiirkondades laiemalt (sh linnalähedastes ja maapiirkondades), kaasates koostöösse kodanikuühiskonna esindajaid ja elanikke. Eelkõige nõuab komitee säästva linnalise liikumiskeskonna kavade ja säästva linnalogistika kavade koostamist ning ruumilist planeerimist, mis ulatub linnapiiridest kaugemale. See peaks kajastuma üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) läbivaatamises eeskätt linnatranspordisõlmede osas. Komitee arvates peaksid need sõlmed olema tervikteenuseid pakkuvad kohad.

1.4. Lisaks kutsub komitee üles rakendama kavandamisprotsessis kaasavat lähenemisviisi. Komitee arvates võib soovitud suunamuutmiseni viia ainult kõigi transpordi sidusrühmade kaasamine linnapiirkondades. Seetõttu tunneb komitee heameelt nõukogu ettepaneku üle muuta linnaliikuvuse eksperdirühma koosseisu ja avada see inimestele väljaspool avalikku haldust. Komitee teeb ettepaneku laiendada rühma liikmeskonda, et kaasata eri sotsiaalsete rühmade ja taustaga, eriti noorte esindajaid. Samuti väljendab ta soovi osaleda rühma töös. Samal ajal usub komitee, et niisugune lähenemisviis võiks soodustada säästva linnalise liikumiskeskonna kavade ja säästva linnalogistika kavade edendamist. Komitee soovib ka rõhutada, et tähtis on suurendada reisijate ja ettevõtjate teadlikkust linnaliikuvuse ja linnade logilistest võimalustest, eelkõige autosõidu optimeerimisest. Haridusel ning ulatuslikul koostööl eri institutsioonide ja organisatsioonide vahel on äärmiselt oluline roll.

1.5. Ülimalt oluline on tagada liikuvuse meetmete piisav pikaajaline rahastamine. ELi liikmesriike ja kohalikke omavalitsusi julgustatakse eraldama oma vahendeid, mis koos säästva linnalise liikumiskeskonna ja säästva linnalogistika kavadega võivad näidata nende poliitilist tahet selles valdkonnas muudatusi teha. Kaaluda tuleks konkreetsete ressursside eraldamist transporditaristu arendamiseks ELi fondide raames.

1.6. Komitee rõhutab, et tuleks astuda samme, et muuta tööhõive linnaliikuvuse valdkonnas atraktiivsemaks, eriti seoses ühistranspordiga, kus on puudus töötajatest ja probleem vananeva tööjõuga. Töötingimuste parandamiseks tuleb sotsiaaldialoogi kaudu töötada välja lahendused. See kehtib ka inimeste suhtes, kes töötavad liikuvusega seotud teenuseid pakkuvate digiplatvormide kaudu. Komitee juhib tähelepanu komisjoni ettepanekule parandada veebiplatvormide kaudu tehtava töö tingimusi. Tuleks tagada direktiivi tõhus rakendamine.

1.7. Komitee tõstab esile ühistranspordi erilist rolli linnalise ja linnalähedase liikumiskeskonna parandamisel. See transpordiliik peaks pakkuma kvaliteetseid teenuseid ja olema kättesaadav. Praeguses rahvatervise olukorras ei ole vähem oluline ka ohutus. Seetõttu kutsub komitee üles võtma kaugeleminevaid meetmeid ühistranspordi edendamiseks, eriti kuna sellel on eriline mõju võrdsete võimaluste parandamisele.

1.8. Digiülemineku arendamine loob uusi võimalusi ja riske. Komitee tunnustab digilahenduste potentsiaali ja toetab nende arendamist. Siiski tuleb tagada, et uute liikuvusvahendite tekkimine ei piiraks juurdepääsu liikuvusele nende jaoks, kes eri põhjustel ei saa või ei oska digilahendusi kasutada. Seetõttu on eriti oluline parandada digioskusi ja turvalisust digikeskkonnas. Lisaks kutsume üles järgima läbipaistvuse ja demokraatliku juhtimise põhimõtteid seoses digirakenduste kaudu saadud andmetega.

1.9. Komitee toetab jõupingutusi usaldusväärsete ja võrreldavate liikuvusnäitajate väljatöötamiseks. Eelkõige on soovitatav kasutada ÜRO kestliku arengu 11. eesmärgi näitajaid. Oluline on olla teadlik, et andmete kogumine ja haldamine toob haldusasutustele kaasa märkimisväärse koormuse. Seetõttu soovib komitee toetada selle protsessi käigus eri haldustasandite ametiasutusi.

2. Taust

2.1. Linnaliikuvuse statistika näitab, kui keeruline on liikuvuskäitumise ja -valikute muutmine ⁽¹⁾. Linnade elanikud on vägagi kiindunud oma autodesse. Sellel on sotsiaalsed, majanduslikud ja keskkonnavalased tagajärjed. Säästvale liikuvusele ülemineku probleemide ulatust on rõhutanud ka Euroopa Kontrollikoda, kes oma aruandes märkis, et „puudub selge suundumus säästvamate transpordiliikide kasutuselevõtmise poole“ ⁽²⁾.

2.2. Teatistes esitab komisjon ettepanekud otsustavamate meetmete kohta, et muuta linnalise liikuvuskeskkonna korraldamise lähenemisviisi. Nagu komisjon märgib, on eesmärk liikuda sujuval liiklusvool põhinevalt lähenemisviisilt inimeste ja kaupade säästval transportimisel põhinevale lähenemisviisile.

2.3. Komisjoni sõnul tähendaks see kollektiivse transpordi, sh ühistranspordi struktuuri tugevdamist, paremaid võimalusi aktiivseks liikuvuseks ning tõhusat heitevaba linnalogistikat ja kohaletoimetamise viimase kilomeetri lahendusi. Võtmeks peaks olema digilahenduste abil rakendatav mitmeliigilisus. See peaks võimaldama linna- ja linnalähedaste piirkondade paremat ühendamist ning suurendama tõhusust.

2.4. Teatist tuleks vaadelda energiasüsteemi ümberkujundamise ja digiülemineku taustal. Transpordi kontekstis peaks nende rakendamisele kaasa aitama tugevdatud lähenemisviis TEN-T linnatranspordisõlmedele, sh mitmeliigilisuse edendamine nii reisijate- kui ka kaubaveos. See tähendab ka digiülemineku võimaluste täielikku kasutamist.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee nõustub komisjoni tähelepanekute ja soovitustega. Linnad ja linnaline liikumiskeskond peavad arenema ning kohanduma uute oludega. Linnalist liikumiskeskonda peetakse õigustatult laiapõhjaliseks kontseptsiooniks, mis hõlmab linnaelu tervikuna ja peaks võimaldama saavutada majanduslikke, sotsiaalseid ning keskkonnavalaseid eesmärke. See on oluline, arvestades raskusi, millega transpordisektor COVID-19 pandeemia tõttu silmitsi seisab. Samal ajal näeb komitee ühistransporti osana ebavõrdsuse, eriti võimaluste ebavõrdsuse vähendamise poliitikast.

⁽¹⁾ <https://www.eiturbanmobility.eu/>
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Passenger_mobility_statistics#Distance_covered

⁽²⁾ Kontrollikoda, eriaruanne nr 06/2020 „ELi säästev linnaline liikumiskeskond: ilma liikmesriikide pühendumuseta ei ole võimalik olukorda oluliselt parandada“.

3.2. Komitee peab liikuvust põhiõiguseks. See tuleneb inimõiguste ülddeklaratsioonist, milles sätestatakse, et igaühel on õigus liikumisvabadusele. Samuti on oluline mees pidada Euroopa sotsiaalõiguste sammast, milles seisab: „Igaühel on õigus saada juurdepääs kvaliteetsetele esmatahtsatele teenustele, sealhulgas [...] transport [...]“. Komitee märgib siiski, et praegune linnaliikuvuse taristu ei ole kõigile võrdselt kättesaadav. Transport peaks olema võimalikult kaasav.

3.3. Komitee hindab Euroopa Komisjoni rolli linnaliikuvuse parandamisel. Ta on siiski teadlik, et peamine otsustuskooormus lasub kohalikel omavalitsustel ja liikmesriikidel. Seetõttu kutsub komitee üles astuma aktiivseid samme liikuvuse arendamiseks, sh töötama välja säästva linnalise liikumiskeskonna ja säästva linnalogistika kavasid. Poliitilise tahte puudumine on üks aspekt, mis takistab nende koostamist. Komitee rõhutab, et eri otsustustasandite haldusasutused peavad tegema koostööd, kaasates sellesse ka kodanikuühiskonna organisatsioone ja elanikke. Samal ajal kutsutakse liikmesriike üles eraldama vahendeid linnaliikuvuse taristu arendamiseks ja hooldamiseks. Kaaluda tuleks konkreetsete ressursside eraldamist transporditaristu arendamiseks ELi fondide raames.

3.4. Komitee jagab komisjoni seisukohta säästva linnalise liikumiskeskonna ja säästva linnalogistika kavade kohta. Kahjuks ei ole paljudel ELi linnadel ikka veel selliseid kavasid, mis võib viidata asjaolule, et nende koostamine nõuab märkimisväärsed rahalisi ja korralduslikke vahendeid. Komisjoni ettepanekud on samm õiges suunas. Ka komitee võtab meetmeid nende vahendite edendamiseks. Lisaks julgustab komitee neid kavasid edendama ettevõtteid kaasates. On oluline, et need kavad vastaksid praegustele suundumustele. Kui olukord peiks perspektiivis märkimisväärselt ei parane, tuleks kaaluda säästva linnalise liikumiskeskonna ja säästva linnalogistika kavade koostamise kohustuslikuks muutmist, võttes samal ajal arvesse subsidiaarsuse põhimõtet.

3.5. Teatistes pööratakse suurt tähelepanu keskkonnakaitse probleemile linnatranspordi arendamisel. Siin on vaja leida õige tasakaal. Vajadus vähendada heitkoguseid ei tohiks vähendada liikuvust ega jätta kedagi transpordivõimalusest ilma. Komitee teeb ettepaneku seada prioriteediks lahendused, mis soodustavad vähese heitega sõidukite kasutamist, ning toetada ettevõtteid, kodanikuühiskonna organisatsioone ja tarbijaid selliste sõidukite ostmisel. Samal ajal tuleks esitleda kõiki transpordivõimalusi, mis vähendavad täielikult või osaliselt vajadust isiklike sõiduautode järele.

3.6. Asjakohane ruumiline planeerimine on äärmiselt oluline. Tuleks jälgida liikuvussuundumusi ja luua piisavad ruumivaraud uute liikuvusvormide ning ühistranspordivõrkude arendamisega seotud eesmärkide saavutamiseks. Et tagada hea elukvaliteet piirkondades, mis asuvad kesklinnast kaugel, peab nendes piirkondades elavate inimeste käsutuses olema sobilik taristu. On oluline, et uut tüüpi liikuvuse ärimudelid kohandataks linna taristuga. Kui linnadel ei ole piisavalt potentsiaali, tuleks toetada partnerlusi, et jälgida linnaliikluse suundumusi ja nende rakendamist ELis ning ülemaailmsel tasandil. Komitee toetab selliseid tegevusi.

3.7. Linnadel, linnalähedastel ja maapiirkondadel on soovitatav teha koostööd, et luua säästva linnalise liikumiskeskonna ja säästva linnalogistika kavad laiadele funktsionaalsetele aladele. Eesmärk peaks olema valglinnastumise ja ruumilise kaose vastu võitlemine.

3.8. Komitee nõustub sellega, et teatistes peetakse väga oluliseks TEN-T linnatranspordisõlmede tugevdamist reisijate ja kaubaveo jaoks ning jagab seisukohta, et need aspektid peaksid olema osa TEN-T määruse⁽³⁾ läbivaatamisest. Sellega seoses soovib komitee rõhutada, et linnad ei saa areneda ümbritsevatest piirkondadest eraldi. Seetõttu on äärmiselt oluline, et linna- ja linnalähedaste piirkondade, sh maapiirkondade vahel oleksid transpordiühendused, mis võimaldavad mugavat liikuvust ning eri piirkondade ja nende elanike kogu potentsiaali ära kasutamist. Komitee arvates peaksid need sõlmed olema tervikteenuseid pakkuvad kohad. Nende eesmärk ei peaks olema mitte ainult muuta seda, kuidas inimesed otseselt ringi liiguvad, vaid pakkuda kõikehõlmavat transporditeenust, mis sisaldaks teavet reisijatele ning transpordiga seotud teenuseid ja tooteid, sealhulgas kaubavedu. Komitee arvates võib raudteejaamadel olla selles suhtes eriline roll.

3.9. Komitee nõustub vajadusega vähendada süsinikdioksiidi heiteid kaubaveo logistika valdkonnas, näiteks säästva linnalogistika kavade väljatöötamise kaudu, keskendudes säästvate lahenduste väljatöötamisele ja mitmeliigilisuse parandamisele, pidades silmas saastevabasid lahendusi, tehnoloogiaid ja sõidukeid. Komitee rõhutab, kui oluline on kaasata sellesse protsessi avaliku ja erasektori sidusrühmad ning tegeleda üleminekuprobleemidele sobivate lahenduste leidmisega.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1315/2013 üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 661/2010/EL (ELT L 348, 20.12.2013, lk 1).

3.10. Sektori murekoht on töötajate leidmine. Üks probleem on töötajate kõrge vanus. Lisaks tuntakse linna ühistranspordis töötamise vastu vähest huvi. Sellest tulenevalt võib täheldada tööjõupuudust, mis mõjutab osutatavate teenuste kvaliteeti. Teisest küljest on COVID-19 pandeemia selgelt näidanud, et selle sektori töötajatel on oluline roll ja nad tagavad tervete kogukondade toimimise. Seetõttu tuleks töö asjaomases sektoris muuta atraktiivsemaks, tagades inimväärsed ja õiglased töötingimused. Lisaks on väga oluline lisada säästvat liikuvust käsitlevad teemad koolide õppekavadesse ja noorsootöösse ning muuta haridusprogrammid noorte jaoks atraktiivsemaks ja interaktiivsemaks, sh programmi „Erasmus+“ kaudu. Lahendusi tuleks välja töötada sotsiaaldialoogi mehhanismide kaudu.

3.11. Linnatranspordi riigihankелеpingute süsteemi kohaselt tuleks parima pakkumuse valimisel kaaluda erinevaid sotsiaalseid ja keskkonnakriteeriume, võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses 1370/2007⁽⁴⁾ sätestatud nõudeid.

3.12. Ühistransport on liikuvuse arenguks ülioluline. Seetõttu tuleks selle arendamist toetada, näiteks seades ühistranspordile eesmärgid järgmisteks aastateks. Me ei tohiks unustada ka selliseid elemente nagu ligipääsetavus, taskukohasus, ohutus, usaldusväärsus ja täpsus. Samal ajal tuleb tugevdada usaldust linnatranspordi kui tervise seisukohast ohutu liikumisviisi vastu, eriti tervisekriiside ajal, nagu COVID-19 pandeemia. Samuti on oluline, et selle transpordiliigi kasutamine ei seostuks vaesusega. Tähelepanuta ei tohiks jätta ka ühistranspordi rolli võrdsete võimaluste, sealhulgas soolise võrdsuslikkuse tagamisel. Komitee kutsub üles tagama pikaajalise rahalise toetuse raamistikku, mille abil ühistranspordi taristut rahastada.

3.13. Teatistes tuuakse välja liikuvuse kui teenuse kasutamisega seotud küsimused (MaaS). See on soovitatav arenguvaldkond, sest sellel on tohutu potentsiaal suure hulga andmete saamiseks. Siiski on kahtlusi, kas rakendustes töödeldavaid andmeid võidakse kasutada ebaseaduslikul viisil. Kehtestada tuleks asjakohane õigusraamistik, et tagada demokraatlike läbipaistvuspõhimõtete järgimine linnatranspordi haldamisel. Siin on vaja avalikku kontrolli. Lisaks vajavad kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused toetust tehisintellekti tehnoloogiate arendamiseks. Komitee rõhutab, et liikuvuse valdkonna nüüdisaegsete digivahendite väljatöötamine ei tohi viia selleni, et välja jäetaks elanikud, kes ei saa või ei oska selliseid lahendusi kasutada. Vaja on arendada ühiskonna digioskusi.

3.14. Komitee rõhutab, et vaja on suurendada teadlikkust tänapäevase liikuvuse valdkonnas ja anda selleteemalist haridust. Elanikele tuleks näidata kasu, mida toob alternatiivsete liikumisviiside eelistamine erasõidukitele. Eriti oluline on optimeerida autode kasutamist. Lisaks ELi organitele ja algatustele on selles oluline roll kodanikuühiskonna organisatsioonidel ning võrgustikel⁽⁵⁾. Edukas näide on CIVITAS. Komitee teeb ka ettepaneku edendada linnaturismi, milles võetakse arvesse säästvate liikumisviiside kasutamist.

3.15. Komitee on huvitatud linnaliikuvuse eksperdirühma töös osalemisest. Komitee on nõus, et rühma koosseis ja töömeetodid tuleb läbi vaadata. Eksperdirühma avamine haldusosalast väljapoole jäävatele sihtrühmadele on samm õiges suunas. Komitee soovib rühma koosseisu mitmekesistada, et esindatud oleks erinevad sotsiaalsed rühmad ja erineva taustaga inimesed. Eespool nimetatud kaalutlusi võib kohaldada ka teiste eri tasandite liikuvusasutuste suhtes.

3.16. Lisaks toetab komitee komisjoni ettepanekuid parandada ühtlustatud linnalise liikumiskeskonna näitajaid. Siinkohal väärib märkimist, et teatistes viidatakse kestliku arengu eesmärgile 11, mille siht on muuta linnad ja asulad 2030. aastaks kaasavaks, turvaliseks, säilenõtkeks ja kestlikuks. Oluline on rõhutada, et konkreetsed eesmärgid võivad suunata ELi poliitikat selles valdkonnas ja aidata koostada näitajaid, mis peaksid olema võrreldavad ning ajakohased. Seetõttu kutsub komitee üles toetama teenuseid, mis vastutavad andmete kogumise ja statistika koostamise eest eri tasanditel. Komitee julgustab kasutama säästva linnalise liikumiskeskonna näitajaid⁽⁶⁾ edasise töö alusena ning kutsub üles võtma arvesse selle vahendiga kaasnevat kogemust.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1370/2007, mis käsitleb avaliku reisijateveoteenuse osutamist raudteel ja maanteel ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 1191/69 ja (EMÜ) nr 1107/70 (ELT L 315, 3.12.2007, lk 1).

⁽⁵⁾ Näiteks Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi linnalise liikumiskeskonn algatus (EIT Urban Mobility) või linnaühendused.

⁽⁶⁾ <https://civitas.eu/tool-inventory/sumi-sustainable-urban-mobility-indicators>

4. Konkreetsete märkused

4.1. Komitee juhib tähelepanu ka sellele, et ühistransporditeenuse lahutamatu osa peaks olema reisijatele suunatud teave, mis on kättesaadav kõigile reisijatele. Hindade ja tsoonide paljususe ja nendega seotud piletite mitmekesisuse raskendavad sujuvat reisimist. See kehtib eriti nende kohta, kes külastavad linnu lühiajaliselt. Komitee julgustab looma lihtsaid ja selgeid piletihindade süsteeme.

4.2. Paljude noorte jaoks on esmatähtis põhjalik perspektiivimuutus, mis keskendub tervislikule, kliimasõbralikule ja säästvale liikuvusele ⁽⁷⁾. Seepärast julgustab komitee tegema jõupingutusi, et arendada struktureeritumat noorte kaasamist kliima ja kestlikkuse valdkonnas ELi poliitikakujundamise ja otsustusprotsessi ⁽⁸⁾ ning jätkata selliseid algatusi nagu DiscoverEU.

4.3. Teatistes viitab komisjon õigustatult digiplatvormide kaudu töötamisele, sealhulgas liikuvuse valdkonnas. Viimastel aastatel on sellega seoses ilmnenud eri probleeme ja raskusi, sh seoses töötingimustega. Komitee juhib tähelepanu komisjoni ettepanekule parandada veebiplatvormide kaudu tehtava töö tingimusi. Tuleks tagada direktiivi tõhus rakendamine.

4.4. Komitee juhib tähelepanu jaekaubandussektorile, mis võib anda olulise panuse linnalise liikumiskeskonna eesmärkide saavutamisse, tingimusel et võetakse arvesse jaemüügi lähedusmudeli eeldusi, eriti esmatarbekaupade puhul. Kohalik kaubandus peaks soodustama jätkusuutlike lahenduste laiemat kasutamist. Samuti tuleks järgida uusi suundumusi, nagu õhuliikuvus, mis võib lisada liikuvusteenustele uut kvaliteeti.

4.5. Teatistes mainitakse siseveetransporti kui valdkonda, mis võib mängida rolli nii linnatranspordi kui ka kaubaveo viimase kilomeetri lahenduste keskkonnahoidlikumaks muutmisel. Siinkohal soovib komitee viidata oma arvamusele NAIADES III ⁽⁹⁾ kohta, milles esitati soovitused lahenduste leidmiseks kõnealuses valdkonnas. Selles mainitakse muu hulgas, et linnade siseveetranspordi arendamiseks tuleks kehtestada teatud tingimused. Nende hulka kuuluvad asjakohase taristu loomine ja veeühistranspordile samasuguse sooduskohtlemise tagamine kui maismaa ühistranspordi puhul.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁷⁾ Youth Position Paper, Viin 2021 <https://www.klimaaktiv.at/service/publikationen/mobilitaet/the-pep.html>

⁽⁸⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 44.

⁽⁹⁾ ELT C 194, 12.5.2022, lk 102.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Energialiidu olukorda käsitlev 2021. aasta aruanne – panus Euroopa rohelisse kokkuleppesse ja liidu majanduse taastumisse (ette nähtud energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määrusega (EL) 2018/1999)““

(COM(2021) 950 final)

(2022/C 323/19)

Raportöör: **Alena MASTANTUONO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 20.12.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	19.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	184/4/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Praegune tõsine olukord, mis on tingitud Venemaa sissetungist Ukrainasse, näitab selgelt, et ELi energiapuudusele ja ohutusega seotud riske ning sellega seotud probleeme on suuresti alahinnatud mitte ainult energialiidu olukorda käsitleva kuuenda aastaaruande tekstis, vaid eelkõige tegelikkuses. Praeguste sündmuste traagiline kulg näitab, et ELi panustamine tihedale majanduskoostööle Venemaaga energeetika valdkonnas oli saatuslik viga, mida toetasid jõuliselt ELi mõne liikmesriigi paljud endised kõrged poliitikud.

1.2. Praeguseks on selgunud nende võimalike riskide ulatus, mis on seotud ELi energiasüsteemi sõltuvusega Venemaalt energiaspektori jaoks vajalike toorainete importimisest, mis suurenes pärast Krimmi annekteerimist, ja see nõuab ELi kiiret tegutsemist.

1.3. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on pühendunud rohelise kokkuleppe eesmärkidele ja soovib suurendada jõupingutusi, et saavutada seatud eesmärgid ja vähendada võimalikult kiiresti ELi sõltuvust fossiilkütustest. Rohelise kokkuleppe rakendamise üldist stsenaariumi tuleb siiski kohandada, et tagada selle teostatavus ja realistsus praeguses olukorras.

1.4. Seoses energialiiduga on komitee kindlalt veendunud vajaduses keskenduda nüüd erilist tähelepanu energialiidu esimesele sambale „energiapudulusele, solidaarsuse ja usaldusele“. Samas tuleb energialiidu sammaste koostöötajate ja samuti kõiki asjaomaseid toetusvahendeid (rahastamine, maksustamine, taksonoomia, heitkoguse ühikud ja reguleerivad eeskirjad) veelgi tugevdada.

1.5. Komitee rõhutab, et energialiidu olukorda käsitlev kuues aastaaruanne ei ole perfektselt tasakaalustatud. Tulenevalt tarnešokkide mõjust energiaturule keskendutakse selles suurel määral energiahindadele ja CO₂ heite kaotamisega seotud vahenditele, kuid selliseid küsimusi nagu energiapuuduskindlus või innovatsioon ja teadusuuringud käsitletakse üksnes pealiskaudselt. Komitee oleks soovinud näha laiemat ja hästi struktureeritud ülevaadet energialiidu tugevdamiseks kasutatavatest rahastamisallikatest ning seda, kuidas parandatakse viise, mil moel energialiidu edusammud aitavad kaasa uuenduslikele meetmetele ja konkurentsivõimele.

1.6. Komitee on tõsiselt häiritud asjaolust, et Euroopa energialiidu kesksed eesmärgid on – nagu juba varasemates aruannetes – jätud ka siin vaadeldavas aruandes käsitlemata või on neid käsitletud vaid möödammines. Tasub meenutada, et eesmärgiks oli muu hulgas vähendada impordisõltuvust, asetada kodanikud energialiidu keskmesse ja viia EL taastuvenergia valdkonnas maailmas esikohale. Võiks eeldada, et neid kesksed küsimusi analüüsitakse kesksena ka aastaaruannetes ja tehakse selgelt kindlaks võimalikud puudused, et töötada vajaduse korral välja uusi algatusi. Esitatud aruanne on sellest kaugel, näiteks on selles komitee jaoks oluline kodanike toodetud energia arendamise küsimus lubamatult tähelepanuta jätud. Komitee loodab, et komisjon esitab 2022. aasta aruandes eraldi peatükkides selle kohta selget teavet.

1.7. Komitee hindab väga asjaolu, et taastuvatest energiaallikatest on saanud ELi peamine energiaallikas. See on ülioluline, et aidata vähendada suurt sõltuvust ELi energiaimpordist ja toetada liidu energiajulgeolekut. Siiski on komitee arvates vaja konkreetsemaid meetmeid tagamaks, et tarbijad saavad turul aktiivselt osaleda ning saavad kasu detsentraliseeritumatest ja kestlikumatest tarnestruktuuridest.

1.8. Komitee nõustub aruandes esitatud seisukohaga energia siseturu arengupotentsiaali kohta. Energia siseturug ei ole küll veel täielikult välja kujundatud turukeskkonna, institutsioonide, regulatiivsete eeskirjade ja liikmesriikidevahelise ühendatavuse valdkonnas. Üleminek on energiataristule proovikiviks ja tuleb kasutusele võtta kõik vahendid, et valmistada taristu muutusteks ette ja muuta see tulevaste vapustuste suhtes vastupidavaks.

1.9. 2021. aasta sügisel energiahindade tõusust saadud kogemus ja praegune olukord rõhutavad vajadust jälgida tähelepanelikult energiahindade kujunemist ning töötada välja terviklikum lähenemisviis, kuidas tegeleda ratsionaalselt kõrgete energiahindade mõjuga vaesusele.

1.10. ELi energialiidu arengus on jõutud ajajärku, mil julgeoleku parandamiseks tuleb teha silmnähtavaid jõupingutusi. Samuti tuleb panna rohkem rõhku solidaarsusele ja usaldusele. On väga tõenäoline, et järgmisel talvel tuleb vältimatult testida kriisiks valmisolekut, ja selleks on vaja valmistuda, et minimeerida negatiivset mõju energiajaotusele ning sellest tulenevalt ka majanduslikule suutlikkusele ja elatustasemele.

1.11. EL peaks olema samuti teadlik sellest, et praegune energia Venemaalt ELi tarnimise süsteem hoiab rahavood Venemaa riigirežiimi käes ning neid rahalisi vahendeid kasutatakse sõjaliste sekkumiste rahastamiseks. Võimalikult kiiresti tuleb leida alternatiivid energiavarustuse tagamiseks, mitmekesistades tarnivate riikide nimistut ja kasutades eri energiaallikaid ning suurendades samal ajal solidaarsust ELis. See kehtib ka ELi imporditava tooraine kohta.

1.12. Komitee tahaks väga näha jõulisemat poliitikat, energeetika- ja digisektori seoste ning energialiidu ja Euroopa uue tööstusstrateegia seoste mõju hindamist, samuti mõnda prognoosi praeguse ohtliku olukorra mõju kohta, millega ELi energeetikasektor, ettevõtjad ja ühiskond silmitsi seisavad.

1.13. Energialiidu olukorda käsitlev aruanne väärrib ka eraldi peatükki õiglase ülemineku saavutamiseks tehtavate jõupingutuste kohta, k.a liikmesriikides ja Euroopa tasandil rakendatud parimad näited sellest, kuidas ELi rahalisi vahendeid kasutatakse, et anda rahaline tuge rohepöördeks vajalikule ümberõppele ja oskuste täiendamisele. Komitee rõhutab, et õiglase ülemineku ei seisne üksnes ülemineku rahastamises. See hõlmab ka eesmärgi luua sotsiaalpartnerite osalusel inimväärseid ja kvaliteetseid töökohti ja tagada sotsiaalkindlustus ning nõuab erimeetmete rakendamist piirkondlikul tasandil.

1.14. ELis puuduvad avaliku sektori investeeringud puhta energia alastes teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning seepärast jääb EL maha oma ülemaailmsetest partneritest, mistõttu on oht, et ta jääb peamistest tulevatest tehnoloogiatest ja turgudest eemale. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni tungivalt üles töötama puhta energia sektorite jaoks välja strateegilise kava, et hoogustada puhta energia valdkonna edendamist ELis.

2. Arvamuse taust

2.1. Euroopa Komisjoni kuuendas aastaaruandes antakse ülevaade Euroopa Liidu energia- ja kliimapolitiika, sealhulgas energialiidu viie samba rakendamisel tehtud edusammudest. Samuti tuuakse välja, kuidas Euroopa kliimamääruses sätestatud ELi uued kliimaeesmärgid muudeti paketi „Eesmärk 55“ abil sisukateks seadusandlikeks ettepanekuteks. Kliimaneutraalsuse poole püüdlisel ja COVID-19 kriisi mõjule reageerimisel peetakse lahenduse üheks osaks rohepöoret.

2.2. Aruandes kinnitatakse positiivset suundumust ELi kasvuhoonegaaside heite vähendamisel. 2020. aastal vähenes kasvuhoonegaaside heide 1990. aastaga võrreldes 31 % võrra tänu mõjule, mida pandeemia avaldas energiatarbimisele, kuid ka tänu jätkuvatele CO₂ heite vähendamise suundumustele. Liikmesriikide 2021. aastal esitatud prognoosid osutavad sellele, et võrreldes Euroopa kliimamääruses sätestatud eesmärgiga vähendada kasvuhoonegaaside heidet vähemalt 55 % võrra vähendatakse olemasolevate meetmetega kasvuhoonegaaside netoheidet 2030. aastaks 34 % võrra ja ELi lisameetmetega 41 % võrra.

2.3. 2020. aastal edestasid taastuvad energiaallikad ELi peamise energiaallikana esimest korda fossiilkütuseid (taastuvad energiaallikad andsid ELi elektrienergiast 38 %, fossiilkütused 37 % ja tuumkütused 25 %). Taastuvate energiaallikate osakaal kogu ELi energiaallikate jaotuses on eeldatavasti vähemalt 22 %, kuigi mõnes liikmesriigis on oht, et riiklik siduv eesmärk jääb saavutamata. 2020. aastal toetati taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu 48,8 miljardi euro suuruse investeeringuga (2019. aastal 32,9 miljardit eurot). Samas varieerus olukord eri tehnoloogiate lõikes.

2.4. Kõnealune aruanne avaldati olukorras, mil toimus gaasi- ja elektrihindade järsk tõus. Elektri hulgihinna on tõusnud aasta arvestuses 230 %, kuid elektri jaehindadele avaldub mõju on kuni 2021. aasta septembrini olnud tagasihoidlikum (ELis keskmiselt + 11 %). Hinnasokk väljendus suurel määral 2020. aastal kogetud negatiivsete elektrihindade tõttu, mida pärssis majanduskasvu aeglustumine.

2.5. See tulenes eeskätt gaasihindade tõusust, mis mõjutas elektrihippa üheksa korda rohkem kui täheldatud CO₂ hinna tõus samal perioodil. Gaasi hoiustamise tase on madal ja ELi sõltuvus energia netoimpordist on kõike arvesse võttes viimase 30 aasta kõrgeimal tasemel (60,6 % 2019. aastal võrreldes 58,2 %-ga 2018. aastal ja 56 %-ga 2000. aastal). Ja seda vaatamata sellele, et energialiidu selgesõnaline eesmärk oli ja on vähendada kõnealust sõltuvust. Energialiidu olukorda käsitlevas aruandes ei tuleks mitte ainult mainida selliseid negatiivseid näitajaid, vaid ka selgitada, miks impordisõltuvuse vähendamise eesmärki ei ole vähimalgi määral suudetud saavutada.

2.6. Energiyahindade tõus ajendas Euroopa Komisjoni rakendama meetmete ja toetuspaketti, et haavatavaid rühmi oleks võimalik kiiresti aidata. 2019. aastal mõjutas energiaostuvõimeetus ELis kuni 31 miljonit inimest. See näitab, kui oluline on kaitsta haavatavaid rühmi hinnatõusu eest ja tagada õiglane üleminek kliimanetraalsusele.

2.7. Aruandes tegi komisjon Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööametile (ACER) ülesandeks hinnata elektri hulgimüügituru praeguse korralduse eeliseid ja puudusi, sealhulgas selle suutlikkust lahendada äärmusliku hinnavolatilise olukordi gaasiturgudel.

2.8. Taastuvenergia toetused küündisid 78 miljardi euron. Fossiilkütuste toetused seevastu 2020. aastal langesid veidi – 52 miljardi euron. Need võivad aga praeguse majanduskasvuga suurened. Kuuenda aruande kohaselt on üheksa liikmesriiki söe kasutamisest järk-järgult loobunud, 13 liikmesriiki on võtnud kohustuse teha seda teatavaks kuupäevaks, neli liikmesriiki kaaluvad võimalikke kuupäevi ja ainult üks liikmesriik ei ole veel alustanud üleriigilisi arutelusid söe kasutamise järkjärgulise lõpetamise üle.

2.9. 2019. aastal vähenes tarbimine 2030. aasta eesmärkide suunas rahuldaval määral ainult primaarenergia puhul. 2019. aastal vähenes primaarenergia tarbimine ELis võrreldes 2018. aastaga 1,9 % võrra ja lõppenergia tarbimine 0,6 % võrra. Praeguse lõppenergia tarbimise vähendamise eesmärgi ja energiatõhususe direktiivi kavandatud läbivaatamisel seatavate kõrgemate eesmärkide täitmiseks on vaja teha palju suuremaid jõupingutusi.

2.10. Aruanne aitab määratleda tulevase tegevusvaldkondi, kus on vaja võtta meetmeid ja teha suuremaid jõupingutusi. Lisaks investeeringuvajadusele rõhutatakse aruandes ka vajadust kõrvaldada taastuvate energiaallikate kasutuselevõttuga seotud haldustõkked ja kiirendada loamenetlust.

2.11. EL uurib, kuidas suurendada ohutust ja energiavarustuskindlust ning kuidas tagada kogu ELis parem energiasüsteemide vaheline ühendus. Kriis tõi esile vajaduse tagada varustuskindlus ja vältida tarneid ebaturvalistest allikatest.

2.12. ELi liikmesriikide avaliku sektori kulutused teadustegevusele ja innovatsioonile puhta energia valdkonnas on jätkuvalt väiksemad kui 2010. aastal, kuid seda võivad osaliselt kompenseerida riiklikud ja ELi taastevahendid, millega toetatakse teadustegevust ja innovatsiooni puhta energia valdkonnas. ELi 2021.–2027. aasta eelarvest toetatakse märkimisväärselt Euroopa rohelise kokkuleppe täitmist ja energiasüsteemi ümberkujundamist kogu liidus. Eelkõige eraldatakse Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi olemasolevatest vahenditest vastavalt vähemalt 30 % ja 37 % nende eesmärkide saavutamiseks. Lisaks sellele rahastatakse rohepöörat õiglase ülemineku mehhanismi või programmi „InvestEU“ kaudu.

2.13. 5. oktoobriks 2021 oli kavandatud kliimaga seotud investeeringute kogusumma 22 riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas ligikaudu 177 miljardit eurot, mis moodustab 40 % neile liikmesriikidele taaste- ja vastupidavusrahastust eraldatud 445 miljardist eurost.

2.14. Teatisele on lisatud järgmised viis aruannet:

- energiatoetused ELis;
- kliimateetmete 2021. aasta eduaruanne;
- edusammud puhta energia tehnoloogia konkurentsivõime parandamisel;
- kütusekvaliteedi aruanne ja
- aruanne CO₂ turu toimimise kohta (heitkogustega kauplemise süsteem).

3. Üldised märkused

3.1. Komitee peab Venemaa sõjalist sissetungi Ukrainasse ülisuureks vapustuseks energialiidu julgeolekule, toimimisele ja suutlikkusele, rääkimata kohutavatest kannatustest, mida see toob endaga kaasa Ukraina ja selle rahva jaoks. See on suurim julgeolekuoht Euroopa integratsiooni ajaloos ning nõuab ELi strateegiliste ja julgeolekuprioriteetide uuesti määramist ja kohandamist ning asjakohaste vahendite ettevalmistamist nende prioriteetide võimalikult kiireks elluviimiseks.

3.2. Komitee kutsub ELi institutsioone üles olema tulevaste julgeolekuohtude suhtes ettenägelikumad ning pöörama rohkem tähelepanu energiavarustuskindlusele ja energiavarustuse mitmekesistamisele ning ELi liikmesriikide vahelise solidaarsuse suurendamisele. Julgeolekuoht on näidanud ka vajadust kiirendada taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, et vähendada ELi sõltuvust fossiilkütustest ja tagada roheline kokkuleppe eesmärkide saavutamine.

3.3. Komitee võtab teadmiseks Euroopa Komisjoni üksikasjaliku aruande, milles esitatakse kokkuvõtte Euroopa Liidu energia- ja kliimapolitiika rakendamise seotud muutustest ja edusammudest. Komitee peab positiivseks ELi edusamme oma kliimaeesmärkide täitmisel ja väljendab heameelt selle üle, et määratletakse valdkonnad, kus on vaja teha rohkem edusamme. 2020. aastal avaldas COVID-19 pandeemia CO₂ heite vähendamisele mõnevõrra positiivset mõju, kuna pandeemia vähendas energia tarbimist ja seeläbi ka tootmist. 2021. aasta majanduskasv aga suurendas nõudlust, mis koos teiste aspektidega tõi kaasa ka energiahindade tõusu. Komiteel on heameel, et komisjoni teatis energiahindade kohta ⁽¹⁾ võimaldas pakkuda haavatavatele inimestele kiiret abi ja toetust, et tegeleda hinnašokist tuleneva negatiivse mõjuga, ning juhib tähelepanu oma arvamusel TEN/761 ⁽²⁾.

3.4. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles jälgima energiahindade kujunemist väga tähelepanelikult ja soovib lisada energiahindade kujunemise statistika järgmisesse energialiidu olukorda käsitlevasse aruandes. Sellega seoses juhib komitee tähelepanu sellele, et vaja on järjepidevamaid andmeid, mis võiksid anda täpse ülevaate turul toimuvast.

3.5. Nagu oma eelmistes arvamustes, rõhutab komitee, et rohepöörde peab toimuma õiglaselt, kedagi kõrvale jätmata. Rohepöörde ei ole mitte ainult tehniline, sellel on ka majanduslik ja sotsiaalne külg. Korrapärane dialoog kodanike ja kodanikuühiskonnaga, sealhulgas sotsiaalpartneritega, eelkõige ümberkujunevates piirkondades, tagab, et kliima- ja energiapolitiika eesmärged tajutakse sotsiaalselt atraktiivsetena ning need täidetakse minimaalsetele sotsiaal-majanduslike kuludega. Vähemalt sama oluline kui dialoogi süvendamine on täita lubadus kaasata kodanikud aktiivselt turutegevusse, muuta nad tootvateks tarbijateks ja kaasata nad uutesse väärtuse loomise võimalustesse. Sellega seoses on otsustava tähtsusega konkreetsete vahendite kasutuselevõtu ja rahastamise kvaliteet ning nende konkreetne rakendamine riiklikul tasandil. Seetõttu peab sotsiaalpartnerite seisukohtade kaasamine olema tulevaste dialoogide põhieesmärk ning eduka ja õiglase ülemineku saavutamise keskne eeltingimus.

3.6. Energialiidu olukorda käsitlev aruanne peaks sisaldama ka peatükki õiglase ülemineku saavutamiseks tehtavate jõupingutuste kohta ja hõlmama näiteid liikmesriikides ja Euroopa tasandil edukalt rakendatud meetmetest. Komitee rõhutab, et õiglase ülemineku ei seisne üksnes ülemineku rahastamises. See hõlmab ka inimväärse töö ja kvaliteetsete töökohtade loomise ning sotsiaalkindlustuse tagamise eesmärki ning nõuab erimeetmete rakendamist piirkondlikul tasandil.

3.7. Komitee soovib, et kuuendas aastaaruandes käsitletakse energialiidu konkreetseid valdkondi tasakaalustatumalt. Aruandes keskendutakse põhjalikult energiatõhususe ja CO₂ heite vähendamise valdkondadele, mis on praegu peamised poliitilised prioriteedid. Siiski tundub, et sellistele teemadele nagu julgeolek, solidaarsus ja usaldus või teadustegevus, innovatsioon ja konkurentsivõime ning nende valdkondadega seotud probleemidele ja saavutustele ei pöörata piisavalt tähelepanu.

3.8. Komitee on tõsiselt häiritud asjaolust, et Euroopa energialiidu kesksed eesmärgid on – nagu juba varasemates aruannetes – jäetud ka siin vaadeldavas aruandes käsitlemata või on neid käsitletud vaid möödammines. Tasub meenutada, et eesmärgiks oli muu hulgas vähendada impordisõltuvust, asetada kodanikud energialiidu keskmesse ja viia EL taastuvenergia valdkonnas maailmas esikohale. Võiks eeldada, et neid keskeid küsimusi analüüsitakse kesksena ka aastaaruannetes ja tehakse selgelt kindlaks võimalikud puudused, et töötada vajaduse korral välja uusi algatusi. Esitatud aruanne on sellest kaugel, näiteks on selles komitee jaoks oluline kodanike toodetud energia arendamise küsimus lubamatult tähelepanuta jäetud. Komitee loodab, et komisjon esitab 2022. aasta aruandes eraldi peatükkides selle kohta selget teavet.

⁽¹⁾ COM(2021) 660 final.

⁽²⁾ ELT C 275, 18.7.2022, lk 80.

3.9. Komitee peab kiiduväärseks, et liikmesriigid on suurendanud oma ambitsioone 2020. aastaks seatud eesmärkide saavutamiseks taastuenergia vallas, mis saab edaspidi olema peamine elektrienergia allikas. Komitee julgustab neid liikmesriike, kes seda eesmärki ei saavuta, keskenduma taastuvate energiaallikate jaoks eraldatud toetuse paremale kasutamisele ja/või sõlmima kokkuleppeid statistiliste ülekannete edastamiseks. Seda tehes soovib komitee juhtida tähelepanu asjaolule, et nagu nähtub komisjoni uuringust,⁽³⁾ vähenevad paralleelselt fossiilkütuste kasutamise järkjärgulise kaotamisega oluliselt väliskulud (näiteks tervise- ja keskkonnakulud), mida peab kandma ühiskond. Näiteks on elektritootmise puhul ELi 27 liikmesriigi läbilõikes kõige suuremad (68–177 eurot/MWh) fossiilkütuseid kasutavate tehnoloogiate väliskulud. Tuuma- ja taastuenergia tehnoloogiate väliskulud moodustavad 3–17 eurot/MWh, jäädes tuule- ja hüdroenergia puhul alla 5 euro MWh kohta.

3.10. Varasemate aruannetega võrreldes peab komitee kiiduväärseks keskendumist tootvate tarbijate rollile. Komitee tuleb meelde oma veendumust, et kõige olulisem eesmärk on seada kodanikud energialiidu keskmesse⁽⁴⁾. Tarbijatel peaks olema võimalus turul valida ja aktiivselt osaleda. Siiski tuleb ELi õigusaktides kehtestada konkreetsed meetmed, et seda kontseptsiooni saaks kiiresti ellu viia.

3.11. Energia siseturg ei ole veel lõplikult välja kujundatud. See ei taga piisavat kasu taastuenergia väiketootjatele. Lisaks tõi energiahindade tõus nähtavale energiaturu nõrkused. Selgus, et mõned energiatarbijad ei ole võimelised selle tegevusega toime tulema ja et neil puudub piisav omakapital. Tuleks tugevdada turu kujundamist, selle asjakohast reguleerimist, vajalike nõuete loomist konkreetsetele osalejatele ja mõistlikku tarbijakaitset.

3.12. Komitee peab kahetsusväärseks, et ei ole kuulda võetud tema üleskutset vähendada strateegilist sõltuvust kolmandatest pooltest, see sõltuvus on tegelikult hoopis suurenenud. 2021. aastal tõusis ELi sõltuvus energiaimpordist viimase kolme aastakümne kõrgemale tasemele. See ebaõnnestumine aitas kaasa energiahindade tõusule. Sellega seoses tuleb komitee meelde oma seisukohta, et Euroopa Komisjon ja liikmesriigid peaksid vältima impordi edasist suurenemist ja suhtuma sellesse teemasse tõsiselt, kui mõeldakse vesinikule või muudele energiaallikatele kui CO₂ heite vähendamise liikumapanevale jõule, kuna see võib impordi veelgi suurendada. Võttes arvesse praegust olukorda, ei ole oluline mitte ainult rakendada strateegiat ELi suureneva energiasõltuvuse vähendamiseks, vaid ka energia tarnimist ja jaotamist teostataval viisil territoriaalselt mitmekesistada, ilma et sellega kaasneksid geopoliitilised riskid.

3.13. Liikmesriigid on tõestanud, et nad on valmis rohepööret toetama. Kliimaga seotud investeeringute kulutuste osakaal 22 riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas moodustab 40 % taaste- ja vastupidavusrahastu kogueelarvest ning kinnitab rohepöördet praegust ja edaspidist kulukust. Siiski on CO₂ heite vähendamiseks vajalikku puhta energia tehnoloogiasse tehtavate avaliku sektori investeeringute määr ELis tähtsamate majandusjõudude seas kõige madalam ja see pärsib meie konkurentsieelist ülemaailmsete partnerite ees. Me peame seadma kodanikud energiapoliitika keskmesse. Kui nad suudavad investeerida ja oma investeeringutest kasu saada, võib sellesse sektorisse voolata märkimisväärses summas eraisikute raha.

3.14. Keskkonnasäästlikku majandustegevust määratlevate eeskirjade delegeeritud õigusakti kiire heakskiitmine näib olevat oluline signaal, et teha liikmesriikides kättesaadavaks avaliku sektori vahendid teadustegevusele ja innovatsioonile puhta energia valdkonnas. Komitee loodab, et see aitab kaasa ka fossiilkütuste tootmisvõimsusesse tehtavate investeeringute ja nendega seotud toetuste vähendamisele.

3.15. 2021. aasta CO₂-turu aruanne tõendab ELi heitkogustega kauplemise süsteemi märkimisväärset panust CO₂ heite vähendamisesse. Ajavahemikul 2013–2020 teenis see enampakkumistulu enam kui 68 miljardi euro ulatuses. Komitee võtab teadmiseks, et 75 % ELi heitkogustega kauplemise süsteemi tuludest kasutati kliimameetmete ja energiaga seotud eesmärkidel, mis on oluliselt rohkem kui liikmesriikidele kehtestatud 50 %-line määr. Sellega seoses julgustab komitee liikmesriike seda määra veelgi suurendama, et võidelda kliimamuutuste vastu.

3.16. Euroopa Liit ei ole saar, väga oluline on nii selle koostöö rahvusvahelisel areenil kui ka kliimapoliitika koordineerimine ülemaailmsete partneritega. ELil tuleb jätkata tööd kliimaneutraalsuse saavutamiseks ning tagada samal ajal konkurentsivõime ning ettevõtjatele ja kodanikele taskukohase hinnaga energiavarustuskindlus.

⁽³⁾ Euroopa Komisjoni nimel korraldatud uuring „Energy costs, taxes and the impact of government interventions on investments“, EnergyVille.

⁽⁴⁾ ELT C 220, 9.6.2021, lk 38.

3.17. Komiteel on hea meel, et aruanne sisaldab andmeid puhta energia sektori tööhõive kohta, mis suureneb 2 % aastas. ELis on probleemiks vakantsed keskkonnahoidlikud töökohad ja see olukord muutub veelgi teravamaks, kui investeeringud renoveerimisse kiirendavad rohepööret veelgi. Peame tagama, et nõuetekohaste oskustega inimesed saaksid kiiresti tööturule siseneda ning et rohepöörde raames loodud uutel töökohtadel oleks tagatud head töötingimused ja korralik palk. Oluline on investeerida nii palju kui võimalik energiatõhusaks renoveerimise alase koolituse ja kvalifikatsioonide arendamisse.

3.18. Praegune olukord energiaturul peegeldab mitme energiajulgeolekuga seotud aspekti teatavat alahindamist, eelkõige seoses gaasitarnetega ELi ning ebapiisavate jõupingutustega ELi suure ja isegi süveneva sõltuvuse kaotamiseks energiainpordist. See näitab samuti, et ELi liikmesriikide vahel ei ole piisavalt solidaarsust probleemile tõhusama lahenduse otsimisel, ning võimalikku usalduse puudumist konsensuse saavutamiseks.

3.19. Komitee väärtustab kõrgelt ELi mitmeaastase finantsraamistiku aastateks 2021–2027 ja taasterahastu „NextGenerationEU“ kaudu eraldatavaid tohutuid rahastamisallikaid, mis on konkreetselt suunatud energialiidu eesmärkidega seotud probleemide lahendamisele.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Vaatamata ELi võetud kohustustele kaotada järk-järgult fossiilkütuste toetused, ei ole need vähenenud piisaval määral. Aruande lisas on nähtav fossiilkütuste toetuste mõningane langus, kuid majanduskasvuga on oodata nende tõusu. 2015.–2019. aastal suurenesid fossiilkütuste toetused ELis 4 % võrra ja 2020. aastal vähenesid need tuntavalt. Vähenemine oli energeetikasektoris 10 % ja tööstuses 4 %, samas suurenesid need 25 % transpordisektoris ja 13 % kodumajapidamiste puhul, kes said toetust kütteõli ja maagaasi tarbimise eest. Toetustel on oluline roll sotsiaalvaldkonnas, sest need tagavad, et üleminek kliimaneutraalsele majandusele toimub õiglaselt.

4.2. Komitee peab kahetsusväärseks, et aruandes ei analüüsita energiasüsteemi ümberkujundamise ja digipöörde seost. Digipöörde avab võimalused nii energia säästmiseks, energiamahukuse vähendamiseks kui ka energiataristu paremaks majandamiseks. Aruandes võiks põhjalikult käsitleda lahendusi seoses kasvava nõudlusega elektrifitseerimise valdkonnas ning seoses vajadusega stabiilsete ja jätkusuutlike energialahenduste järele. Üleminek on energiataristule proovikiviks ja tuleb kasutusele võtta kõik vahendid, et valmistada taristu muutusteks ette ja muuta see tulevaste vapustuste suhtes vastupidavaks.

4.3. Ümber- ja täiendusõppel on rohepöördes oluline roll. Selleks et töötada välja konkreetsed strateegiad elektrisektori töötajate oskuste saamise, oskuste täiendamise ja ümberõppe vajaduste jälgimiseks ja prognoosimiseks, juhib komitee tähelepanu sotsiaalpartnerite projekti „The Skills2Power“ tulemustele. Energialiidu olukorda käsitlevas aruandes võiks teha kokkuvõtte ka sellest, kuidas kasutatakse ELi rahalisi vahendeid, näiteks taaste- ja vastupidavusraha, programmi „Erasmus+“ ja ühtekuuluvusfondide, et toetada finantsiliselt rohepöördeks vajalikku ümber- ja täiendusõpet.

4.4. Komitee soovib viia läbi väga põhjaliku seire energiajulgeoleku ja puhtale energiale ülemineku jaoks kriitilise tähtsusega energiatehnoloogiaga seotud toorainete tarneahelates esinevate võimalike kitsaskohtade suhtes. Komitee soovib nii palju kui võimalik mitmekesistada kriitilise tähtsusega tooraine tarnimist, alustades rahvusvahelisi kõnelusi ülemaailmsete partneritega ja töötades välja stsenaariumi alternatiivlahenduste jaoks.

4.5. EL vajab rohkem investeeringuid teadustegevusse ja innovatsiooni puhta energia valdkonnas. Puhta energia tehnoloogiasse tehtavate ELi avaliku sektori investeeringute määr moodustas 2019. aastal 0,027 % SKPst. Kuidas saame puhta energia kasutuselevõttu tõsiselt edasi viia, kui meie investeeringute määr on madalam kui kõigil teistel tähtsamatel majandusriikidel? Kuigi EL on säilitanud tuuleenergia sektoris tugeva positsiooni, on ta oma ülemaailmsetest partneritest jäänud maha paljudes muudes sektorites, sealhulgas päikeseenergia, saastevaba vesiniku, soojuspumpade ja taastuvkütuste valdkonnas⁽⁵⁾. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles töötama iga sektori jaoks välja strateegilise kava, et hoogustada puhta energia valdkonna edendamist ELis.

⁽⁵⁾ COM(2021) 952 final.

4.6. Selleks et omada ülevaadet, millised liikmesriigid on teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonnas kõige tulemuslikumad, soovib komitee avaldada regulaarselt tulemustabeli. See võiks hõlmata ELi hallatavaid programme, kuid ka ühtekuuluvuspoliitikat ning taaste- ja vastupidavusrahastut, kuna meil on juba taaste- ja vastupidavusrahastu tulemustabel ja pikka aega koostatav ühtekuuluvuspoliitika tulemustabel ⁽⁶⁾.

4.7. Komitee soovib tungivalt muuta ELi heitkogustega kauplemise süsteem läbipaistvamaks ja rakendada mõistlike sekkumiste süsteemi, mis võimaldab kohandada saastekvootide hinda soovitud sihttasemeni ja kõrvaldada viimase aasta jooksul täheldatud äkiline hinnakõikumine (esmaltohtu tõus üle 100 euro ja nüüd mõne päevaga järsk langus umbes 55 euron).

4.8. Komitee soovib, et energialiidu juhtimine ja haldamine kajastaks jõulisemalt koostööt ELi uue tööstusstrateegiaga (nagu on määratletud komisjoni 2020. aasta märtsi teatises).

4.9. Seoses CO₂ heite vähendamisega seotud eesmärkidega rõhutab komitee, et kõik vahendid, nimelt reguleerivad eeskirjad, ELi heitkogustega kauplemise süsteem, keskkonnamaksud ja taksonoomia, peavad olema kooskõlastatud ja ühtlustatud ühtses ja toimivas süsteemis.

Brüssel, 19. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>, https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html#.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/25/EÜ seoses parandatud püstuvusnõuete lisamisega ja selle vastavusse viimisega Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni kindlaksmääratud püstuvusnõuetega“

(COM(2022) 53 final – 2022/0036 (COD))

(2022/C 323/20)

Raportöör: **Mateusz SZYMAŃSKI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 7.3.2022 Euroopa Liidu Nõukogu, 1.3.2022
Õiguslik alus	ELi toimimise lepingu artikli 100 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	182/1/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks ettepaneku muuta kehtivaid eeskirju vigastatud ro-ro-reisiparvlaevade ohutuse kohta. Komitee soovib tungivalt säilitada meretranspordis võimalikult ranged ohutusstandardid. See on eriti oluline kõnealuste laevade puhul, mis on oma eripära tõttu haavatavamad kui muud liiki laevad.

1.2. Lisaks pooldab komitee rahvusvaheliste eeskirjade ühtlustamiseks tehtud jõupingutusi: praegusel juhul nende kooskõlla viimist IMO kehtestatud eeskirjadega. Samuti väärtustab komitee nende eeskirjade kasutamist ja rakendamist hõlbustavate õigusaktide lihtsustamiseks tehtud jõupingutusi. Komitee peab kiiduväärseks projekti kallal töötamise meetodit, eelkõige põhjalikke konsultatsioone valdkonna ekspertidega.

1.3. Komitee soovib siiski rõhutada, et kõnealuse ettepaneku läbivaatamine on teksti keerulise ja ebaselge sõnastuse tõttu äärmiselt keeruline. Seetõttu on kavandatud sätted ja selgitused tegelikult vastuolus ettepaneku eesmärgiga – eespool nimetatud õiguslike sätete rakendamise ja kasutamise lihtsustamine. Soovitav on suurendada selle läbipaistvust, esitades muu hulgas sihipärased lahendused graafiliselt koos asjakohaste selgitustega.

1.4. Komiteele valmistavad muret ettepanekus kehtestatud ajutised alternatiivsed lahendused, mida kohaldatakse kuni 1 350 inimese vedamiseks sertifitseeritud uute laevade suhtes, samuti soovitus, et nende kahe variandi kasutamist hinnataks kümme aastat pärast muudatuse rakendamist, ning ka direktiivi kavandatav läbivaatamine pärast hindamist.

1.5. Komitee märgib, et kahe alternatiivi kehtestamine uutele laevadele tähendaks, et ettepaneku eesmärki „vähendada nii keerukust kui ka tehnilist ja halduskoormust, mis tuleneb peamiselt sellest, et vigastatud ro-ro-reisiparvlaevade merekindluse hindamiseks kasutatakse kaht erinevat korda“ täiel määral ei saavutata. Neid kaht alternatiivi on kavas kasutada ajutiselt kümneaastase perioodi jooksul.

1.6. Komitee on seisukohal, et selliste ajutiste lahenduste kasutuselevõtt tekitaks ebakindla olukorra ja edaspidiseid probleeme. Tuleks rõhutada, et selles transpordisektoris on laevastikesse investeerimine pikaajaline. Seega tuleks ettepaneku väljavaates arvestada sektori reaalsusega.

1.7. Komitee on seisukohal, et püstuvusnõuete alternatiivide ajutist rakendamist käsitlev säte tuleks asendada ühe püstuvusnõuete lahendusega, mida kohaldataks uutele laevadele, mille pardal on lubatud vedada kuni 1 350 inimest, et vältida lisaprobleeme eeskirjade kooskõla ja selgusega ning nende ajutist rakendamist

1.8. Komitee teeb ettepaneku võtta kasutusele perioodiline hindamine teatava ajavahemiku tagant, nt iga kümne aasta järel. Seadusandlikke meetmeid ei tohiks siiski mõjutada hindamise tulemused. Ohutuse parandamiseks soovitatakse neid küsimusi reguleerivate asutustega pidevalt konsulteerida.

1.9. Lisaks soovib komitee ettepaneku loetavuse parandamiseks ja uute eeskirjade kohaldamise hõlbustamiseks muuta ettepaneku sisu nii, et varem ehitatud sertifitseerimata laevad vastaksid kehtivatele standarditele, mida kohaldatakse selliste (või uute) laevade suhtes. Teiste laevade suhtes tuleks kohaldada uusi lahendusi.

2. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte ja arvamuse taust

2.1. Komisjoni ettepanekus käsitletakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/25/EÜ⁽¹⁾ (ro-ro-reisiparvlaevade täpsemate püstuvusnõuete kohta) muutmist.

See on seotud õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT) raames 2017. aastal algatatud õigusliku läbivaatamisega. Tollal muudeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive (EL) 2017/2108, (EL) 2017/2109 ja (EL) 2017/2110⁽²⁾.

2.2. Toimivuskontroll hõlmas ka direktiivi 2003/25/EÜ, millega reguleeritakse ro-ro-reisiparvlaevade täpsemaid püstuvusnõudeid. Võttes arvesse Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis (IMO) paralleelselt toimuvaid arutelusid vigastatud laevade püstuvusstandardite üle, otsustati direktiivi muutmine edasi lükata. IMO võttis lõppkokkuvõttes resolutsiooniga MSC.421(98) vastu muudetud erisätteid, mis käsitlevad vigastatud reisilaevade püstuvusnõudeid ja mida kohaldatakse ka ro-ro-reisiparvlaevade suhtes. Neid rahvusvahelise tasandi arengusuundumusi on vaja arvesse võtta ning viia liidu eeskirjad ja nõuded kooskõlla eeskirjadega, mida vastavalt rahvusvahelisele konventsioonile inimeste ohutusest merel (edaspidi „SOLASi konventsioon“) kohaldatakse rahvusvahelisi reise tegevate ro-ro-reisiparvlaevade suhtes.

2.3. Komisjoni kohaselt on peamine eesmärk tagada selge, lihtne ja ajakohane õigusraamistik, mida on lihtsam rakendada ning kontrollida ja mille täitmist on hõlpsam tagada, suurendades nii üldist ohutustaset.

2.4. Lisaks on reisilaevade ohutust käsitlevate ELi ohutuseeskirjade läbivaatamise eesmärk lihtsustada ja ühtlustada praegu kehtivat õigusraamistikku. Selle meetmega säilitatakse ELi eeskirjad, kui see on vajalik ja proportsionaalne. Komisjon soovib samuti tagada nende eeskirjade nõuetekohane rakendamine ning kõrvaldada võimalikud kattuvused ja lahknevused üksiteisega seotud õigusaktide vahel. Samuti tuleks märkida, et läbivaatamise eesmärk on vähendada keerukust ning tehnilist ja halduskoormust, mis tuleneb peamiselt sellest, et vigastatud ro-ro-reisiparvlaevade merekindluse hindamiseks kasutatakse kaht erinevat korda, ning vähendada laevaehitusettevõtete ja -ettevõtjate arvutiskoormust.

2.5. Selliste laevade suhtes, mis teevad rahvusvahelisi reise, sealhulgas reise kahe liikmesriigi vahel, kohaldatakse rahvusvahelisi konventsioone (IMO pädevusalas, ennekõike SOLASi konventsioon) ja teatavaid ELi eeskirju. Reisilaevade, ro-ro-reisiparvlaevade ja kiirlaevade suhtes kohaldatakse lisaks rahvusvahelistele nõuetele ka ELi erieeskirju.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. aprilli 2003. aasta direktiiv 2003/25/EÜ ro-ro reisiparvlaevade täpsemate püstuvusnõuete kohta (ELT L 123, 17.5.2003, lk 22).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. novembri 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/2108, millega muudetakse direktiivi 2009/45/EÜ reisilaevade ohutuseeskirjade ja -nõuete kohta (ELT L 315, 30.11.2017, lk 40); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. novembri 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/2109, millega muudetakse nõukogu direktiivi 98/41/EÜ ühenduse liikmesriikide sadamatesse või sadamatest liiklevate reisilaevade pardal olevate isikute registreerimise kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/65/EL, milles käsitletakse liikmesriikide sadamatesse sisenevate ja neist väljuvate laevade teavitustformaalsusi (ELT L 315, 30.11.2017, lk 52); Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. novembri 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/2110, mis käsitleb liinivedudel kasutatavate ro-ro-reisiparvlaevade ja kiirreisilaevade ohutu käitamise kontrollsüsteemi ja millega muudetakse direktiivi 2009/16/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 1999/35/EÜ (ELT L 315, 30.11.2017, lk 61).

2.6. Direktiivis 2003/25/EÜ on sätestatud vigastatud ro-ro-reisiparvlaevade püstuvusnõuded, mida kohaldatakse olenemata laeva lipuriigist kõikide ro-ro-reisiparvlaevade suhtes, mis teevad rahvusvahelistel merereisidel liinivedusid liikmesriigi sadamasse või sadamatest. Direktiivi eesmärk on tagada seda tüüpi laevade vigastustejärgne püstuvus, mis suurendab nende merekindlust kokkupõrkest tekitatud vigastuste korral. Direktiiv on 1996. aasta Stockholmi kokkuleppe tulemus. ELi täpsemad püstuvusnõuded täiendavad SOLASi konventsiooni kohaseid vigastatud laeva püstuvusnõudeid.

2.7. Hinnati võimalust viia ro-ro-reisiparvlaevade täpsemaid püstuvusnõudeid käsitlev ELi regulatiivne lähenemisviis kooskõlla rahvusvaheliste õigusaktidega, tingimusel et säilib vähemalt direktiiviga 2003/25/EÜ kehtestatud praegune ohutustase. Kavandatav läbivaatamine on selle hindamise tulemus.

2.8. Töö selle ettepanekuga toimus sihtotstarbelise konsultatsiooni abil. Riiklike ekspertidega konsulteeriti reisilaevade ohutuse eksperdirühma raames. Konsulteerimise tulemusena loodi laeva mahutavuse alusel struktuur vigastatud laeva püstuvusnõuete kohta.

2.9. Ettepanekus nähakse ette ajutised alternatiivid, mida kohaldatakse kuni 1 350 inimese vedamiseks sertifitseeritud uute laevade suhtes. Need lahendused põhinevad kuupäeval, mil laeva kiil on pandud või mil laev oli samasuguses ehitusjärgus ja laeva pardale mahtuvale inimeste arvul.

2.10. Ettepaneku kohaselt võetakse kasutusele seire- ja aruandlusmehhanismid. Põhiandmeid uute laevade ja vigastatud laeva püstuvuse arvutuste kohta kogutakse ning hinnatakse EMSA abiga. Pärast kümne aasta möödumist läbivaadatud nõuete rakendamise algusest korraldatakse hindamine ja direktiiv vaadatakse läbi.

2.11. Ettepanekus kehtestatakse samuti eeskirjad ro-ro-laevade sertifitseerimisele muudetud nõuete kohaselt.

3. Märkused

3.1. Transpordi ohutus on tänapäeval üks suurimaid probleeme ja ohutusega seotud ootused kasvavad. Nõuete paljususe muudab kokkulepitud eeskirjade rakendamise ja jõustamise väga raskeks.

3.2. Ro-ro-laevu peetakse teiste laevadega võrreldes haavatavamaks. See on seotud nende konstruktsiooniga, mis on kohandatud sõidukite- ja reisijateveoks. Suhteliselt madal süvis ja kõrge raskuskese võivad põhjustada püsivusprobleeme. Teiste riskide hulka kuuluvad kõrge vabaparras, lastimisuste kasutamine rampidena, vaheseinte puudumine, päästepaatide ja -parvede kõrged kõrge asukoht, võimalikud lastimisvead ning lasti ebaühtlane jaotus.

3.3. Komitee pooldab rahvusvaheliste eeskirjade ühtlustamiseks tehtud jõupingutusi: praegusel juhul nende kooskõlla viimist IMO kehtestatud eeskirjadega. Samuti väärtustab komitee nende eeskirjade kasutamist ja rakendamist hõlbustavate õigusaktide lihtsustamiseks tehtud jõupingutusi.

3.4. Sellegipoolest ei ole komitee rahul dokumendi loetavuse ja läbipaistvusega. Ettepanekuga tutvudes ilmneb, et teksti ülesehitus ja valitud lahenduste esitamise viis on isegi ekspertidele äärmiselt keerukas. Seetõttu on kavandatud sätted ja selgitused vastuolus ettepaneku eesmärgiga – eespool nimetatud õiguslike sätete rakendamise ja kasutamise lihtsustamine. Soovitav on lisada esitatud ettepanekule graafiline esitus, nt lisas esitatud tabeli kujul, ning koostada asjakohased suunised ja selgitused.

3.5. Komitee väljendab rahuolu ettepanekuga töötamise meetodi üle. Õigusakti eelnõu kavandamisel valdkonna ekspertide ja sidusrühmade seisukohtadega arvestamine on õige tava, mis edendab eesmärkide saavutamist mis tahes seadusandliku algatuse puhul. Samal ajal võib eeldada, et kavandatud tehniliste määratluste ühtlustamine ja õigusakti selge sõnastamine toimub tulemuslikult.

3.6. Komiteele valmistavad muret ettepanekus kehtestatud ajutised alternatiivsed lahendused, mida kohaldatakse kuni 1 350 inimese vedamiseks sertifitseeritud uute laevade suhtes, samuti soovitus, et nende kahe variandi kasutamist hinnatakse kümme aastat pärast muudatuse rakendamist, ning ka direktiivi kavandatav läbivaatamine pärast hindamist.

3.7. Komitee märgib, et kahe alternatiivi kehtestamine uutele laevadele tähendab, et ei saavutata ettepaneku eesmärki – vähendada keerukust ning tehnilist ja halduskoormust. Nagu komisjon märgib, on ettepanek vastuseks SOLASi konventsiooni uutele lahendustele ja selle eesmärk on viia kaks paralleelset eeskirjade kogumit omavahel vastavusse. Nendele eesmärkidele vaatamata pakutakse välja ajutine lahendus, mis hõlmab kahte alternatiivset süsteemi kümneks aastaks ja mis vaadatakse pärast seda perioodi läbi.

3.8. Komitee on seisukohal, et selliste ajutiste lahenduste kasutuselevõtt tekitaks ebakindla olukorra ja edaspidiseid probleeme. Tuleks rõhutada, et selles transpordisektoris on laevastikku investeerimine pikaajaline. Komitee juhib tähelepanu, et ro-ro keskmine vanus on 26 aastat, samas kui veeremilaevade keskmine vanus on üle 15 aasta ⁽³⁾. Seega tuleks ettepaneku väljavaates arvestada sektori reaalsusega.

3.9. Komitee on seisukohal, et püstuvusnõuete alternatiivide ajutist rakendamist käsitlev säte tuleks asendada ühe püstuvusnõuete lahendusega, mida kohaldataks uutele laevadele, mille pardal on lubatud vedada kuni 1 350 inimest, et vältida lisaprobleeme eeskirjade kooskõla ja selgusega ning nende ajutist rakendamist

3.10. Komitee pooldab seire- ja perioodilise hindamise mehhanisme, kuid soovib eelnevat arvesse võttes muuta selle lahenduse sõnastust ja loogikat. Soovitatakse võtta kasutusele perioodiline hindamine teatava ajavahemiku tagant, nt iga kümne aasta järel. Seadusandlikke meetmeid ei tohiks siiski mõjutada hindamise tulemusel. On oluline, et hindajateks oleksid need, kes on eeskirjade tegeliku kohaldamisega kõige rohkem seotud. Ohutuse parandamiseks soovitatakse seega neid küsimusi reguleerivate asutustega pidevalt konsulteerida. See on väga tähtis kliimamuutuste seisukohalt, kuna need põhjustavad muutlikumaid ilmastikuolusid, mistõttu kaubalaevad satuvad tihedamini äärmuslikesse tingimustesse.

3.11. Lisaks soovitatakse ettepaneku loetavuse parandamiseks ja uute eeskirjade kohaldamise hõlbustamiseks muuta ettepaneku sisu nii, et varem ehitatud laevad vastaksid kehtivatele standarditele, olenemata nende sertifikaadist. Teiste laevade suhtes tuleks kohaldada uusi lahendusi. Pärast üleminekuperioodi tuleks eeskirjad siiski täielikult ühtlustada.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽³⁾ EMSA, „European Maritime Transport Environmental Report 2021“ (Euroopa meretranspordi keskkonnanaruanne 2021), Luxembourg, 2021.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiaravustuse tagamiseks““

(COM(2022) 108 final)

(2022/C 323/21)

Raportöörid: **Thomas KATTNIG**

Alena MASTANTUONO

Simo TIAINEN

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 2.5.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.5.2022
Vastuvõtmine täiskogus:	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	159/3/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Praegune geopoliitiline olukord, mille on põhjustanud Venemaa sissetung Ukrainasse, rõhutab energiaravustuskindluse tähtsust ning nõuab ELi energiasõltumatuse -ja autonoomia suurendamist. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab täielikult eesmärki loobuda Venemaa energiast ja see tuleb ellu viia võimalikult kiiresti.

1.2. EL on viimase aasta jooksul seisnud silmitsi ka energiahindade enneolematu tõusuga. Seda nähtust tugevdasid veelgi Venemaa agressiooni tagajärjed Ukrainas ning see on toonud Euroopa leibkondadele ja ettevõtjatele kaasa talumatu koormuse.

1.3. Selleks et tagada energiaravustuskindlus ning leevendada kõrgete hindade mõju leibkondadele, põllumajandustootjatele, ettevõtjatele ja tööstusele, on vaja võtta koheseid meetmeid. Teatistes „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiaravustuse tagamiseks“ esitatakse uued meetmed taastuvenergia tootmise kiirendamiseks, tarnete mitmekesistamiseks ja nõudluse vähendamiseks Vene gaasi järele, mis on turuga manipuleerimise tõttu põhjustanud elektriturul märkimisväärset hinnatõusu.

1.4. Komitee kiidab teatise „REPowerEU“ heaks, sest selles pakutakse lühiajalisi lahendusi kooskõlas roheline kokkuleppe ja Euroopa energialiidu eesmärkidega. Komitee hoiatab, et Euroopa peab olema eriti ettevaatlik Venemaa gaasi asendavate ressursside puhul, pidades silmas nende mõju keskkonnale ja uut sõltuvust kolmandatest riikidest, kes ei jaga Euroopa väärtusi.

1.5. Komitee märgib kahetsusega, et poliitikakujundajad ei ole vastanud tema üleskutsele⁽¹⁾ vähendada strateegilist sõltuvust ebausaldusväärsetest kolmandatest riikidest, vaid vastupidi – see sõltuvus on hoopis suurenenud. Praegune energiahinnakriis ei tabaks Euroopa kodanikke ja ettevõtjaid ligilähedaseltki nii rängalt, kui Euroopa ei sõltuks niivõrd palju Venemaalt pärit fossiilkütuste impordist.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Energiahinnad“ (ELT C 275, 18.7.2022, lk 80).

1.6. EL peab järjepidevalt kinni pidama oma energiapoliitika kõigist põhieesmärkidest – varustuskindlus, mõistlikud kulud ja hinnad ning CO₂-neutraalsus. Seetõttu on esmatähtis keskenduda meetmetele, mis toovad eesmärkide kui terviku seisukohalt suurimat kasu nii praeguses teravas olukorras kui ka pikema aja jooksul.

1.7. Kuigi komitee nõustub Euroopa Komisjoniga eesmärgiga saavutada sõltumatus Venemaa gaasist, juhib ta tähelepanu sellele, et Euroopa majanduse ja ühiskonna jaoks on äärmiselt keeruline vähendada käesoleva aasta lõpuks nõudlust Venemaa gaasi järele kahe kolmandiku võrra. See tähendab ühelt poolt peamiselt lühiajalist mitmekesistamist veeldatud maagaasi ja biometaan kaudu ning teiselt poolt energiatõhususe ja taastuvate energiaallikate kasutamise laiendamise kaudu. Sõltuvus ühest tarnijast ja energiaallikast, mis moodustab suure osa ELi energiaallikate jaotusest, on keeruline küsimus ja seda ei saa üleöö muuta. Lühikeses perspektiivis tähendab see, et elektrikatkestuste ja sotsiaalsete rahutuste vältimiseks tuleks kasutada kõiki olemasolevaid energiaallikaid, eelistades olemasolevaid taastuvaid energiaallikaid.

1.8. Selleks et tagada ühiskondlikult vastuvõetavad energiahinnad ning ELi jätkuv liidripositsioon taastuenergia kasutuselevõtul, kutsub komitee üles tegema järgmist;

- ühtlustada ja kiirendada taastuenergia loamenetlusi, kuna neid peetakse peamiseks takistuseks taastuenergia kiiremal kasutuselevõtul;
- stimuleerida liikmesriike, et määratleda sobivad piirkonnad taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks;
- hinnata olemasolevaid bürokraatlikke sätteid taastuvate energiaallikate paigaldamise ja turustamise/omakasutuse kohta ning kõrvaldada kõik tarbetud tõkked, et kasutada ära kodanike energiakogukondade kogu potentsiaal, keskendudes väiksematele käitistele ja paindlikkusvõimalustele;
- uurida võimalusi soojuspumpade kiirema kasutuselevõtu soodustamiseks. Kuigi teatistes „REPowerEU“ soovitatud soojuspumpade paigaldamise eesmärgi kiirendamine on teretulnud, tuleb vältida elektri tippnõudluse haldamisega seotud probleeme kogu Euroopas. Kaaluda tuleks ka hübriidsoojuspumpasid;
- uurida ja stimuleerida konkreetseid meetmeid biometaan tootmise edendamiseks, nagu teatistes soovitatud;
- suurendada investeeringuid geotermilisse energiasse ja kaugküttesse.

1.9. Komitee tunnistab, et lõpptarbijatele taskukohaste hindade tagamiseks ja energiaostuvõimetuse vältimiseks on vaja liikmesriikide sekkumist, olgu see siis maksundusalane või regulatiivne. Lisaks kutsub komitee komisjoni ja nõukogu üles võtma täiendavaid meetmeid, et stabiliseerida hinnad ELi energiasüsteemis nii, et saaks vältida ootamatut järsku hinnatõusu. Sellegipoolest peaksid poliitikakujundajad tagama, et sekkumised ei takistaks energia siseturu toimimist, ei ohustaks CO₂ heite vähendamise ja energiatõhususega seotud jõupingutusi ega põhjustaks investeeringute ebakindlust energeetikasektoris. Liikmesriikide või Euroopa tasandi mis tahes meetmete puhul tuleks tihedalt konsulteerida asjakohaste sidusrühmadega, nt sotsiaalpartneritega.

1.10. Energia siseturg ei ole lõplikult välja kujundatud ja kriisi ajal osutub solidaarsus eriti tähtsaks. Tuleb täiustada taristut, et soodustada rohepöörat ja üleminekut mitmekesistatud gaasiallikatele, tagades samal ajal liikmesriikide vahel energiovoo ülekandevõrkude kaudu.

1.11. Komitee peab kiiduväärseks komisjoni teadaandeid riigiabiga seotud toimikute menetlustähtaegade kohta (suveks).

1.12. Komitee toetab kindlalt komisjoni ettepanekut gaasi hoiustamise kohta ja kutsub institutsioone üles

- täiendama seda lühiajalise investeerimisvahendiga, et toetada vesinikuvalmidusega taristu, näiteks ühenduste ja hoidlate rajamist;
- kaaluma gaasihoidlate kasutamist piiriäärsetes kolmandates riikides, sh Ukrainas;

— koostama üksikutele liikmesriikidele kavad, et vältida koormuse ebaühtlast jaotust piirkondlikus mõõtnes.

1.13. Mitmekülgsed energiatootmise võimalused on osa energiavarustuskindlusest. Lisaks tuule- ja päikeseenergiale on seetõttu oluline kasutada mitmesuguseid vähese CO₂ heitega energiaallikaid, mis sobivad majanduslikult ja ökoloogiliselt energiasüsteemi. Kuni ELi energiavarustuse mitmekesistamine ei ole lõpule viidud, peaks komitee tervitatavaks vähese CO₂ heite nõuetele vastavate stabiilsete ja taskukohaste energiaallikate praktilist kasutamist.

1.14. Komitee avaldab kahetsust, et teatistes ei mainita stabiilsete vähese CO₂ heitega energiaallikate rolli energiavarustuse stabiilsuses.

2. Taust ja kontekst

2.1. Tulenevalt Venemaa sissetungist Ukrainasse ja sellele vastusena teatas Euroopa Komisjon 2022. aasta märtsis oma ettepanekust võtta vastu kava, mille eesmärk on muuta EL Venemaa fossiilkütustest sõltumatuks juba enne 2030. aastat, alustades viivitamata gaasist.

2.2. Meetmete ulatust võib laiendada selliselt, et lõpetada järk-järgult sõltuvus Venemaa naftast ja kivisöest, mille puhul on ELil rohkem võimalikke alternatiivseid tarnijaid. EL impordib 90 % oma tarbitavast gaasist, kusjuures Venemaa arvele langeb sellest enam kui 40 %. Venemaalt on pärit ka 27 % naftaimportidist ja 46 % kivisöeimportidist.

2.3. Kavas kirjeldatakse ka meetmete kogumit, mille eesmärk on reageerida energiahindade tõusule ja täiendada gaasivarusid järgmiseks talveks. Lisaks energiahindade meetme- ja toetuspaketile tagab kava liikmesriikidele lisasuunised, kinnitades võimaluse reguleerida erandjuhtudel hindu ning sätestades, kuidas liikmesriigid saavad energeetikasektori suurest kasumist ja heitkogustega kauplemisest saadavat tulu tarbijatele ümber jaotada. ELi riigiabi eeskirjadega on antud ka liikmesriikidele võimalused pakkuda kõrgetest energiahindadest mõjutatud ettevõtetele lühiajalist abi ja aidata vähendada nende haavatavust energiahindade volatiilsuse suhtes keskpikas ja pikas plaanis. Sellega seoses uurib komisjon kõiki võimalusi erakorraliste meetmete võtmiseks, et piirata gaasihindade ülekandumist elektrihindadesse.

2.4. Kava „REPowerEU“ eesmärk on mitmekesistada gaasivarustust ja -tarneid, kiirendada gaasi tootmist taastuvatest allikatest ning näha ka ette gaasi asendamine küttes ja elektritootmises. Asjakohaste meetmete eesmärk on 2022. aasta lõpuks vähendada ELi nõudlust Venemaa gaasi järele kahe kolmandiku võrra.

2.5. ELi üldise energiavarustuse mitmekesistamiseks tuleb

- a) mitmekesistada gaasitarneid, suurendades veeldatud maagaasi importi ja torujuhtmete pidi importimist muudelt tarnijatelt kui Venemaa;
- b) suurendada taastuvatest allikatest pärit biometaan ja vesiniku tootmis- ja impordimahtusid, vähendada kiiremini fossiilkütuste kasutamist leibkondades, hoonetes, tööstuses ja energiasüsteemis; tagada parem energiatõhusus; suurendada taastuvate energiaallikate kasutust; elektrifitseerida ja kõrvaldada taristuga seotud takistused.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee mõistab, et kava „REPowerEU“ on erakordne ja kiireloomuline samm, mille on põhjustanud Venemaa agressiooni eskaleerumine ning selle mõju ELi energiaturu toimimisele ja julgeolekule tulevikus. Komitee nõustub ka sellega, et selline samm peab olema jõuline ja see tuleb võimalikult kiiresti ellu viia. Praegune olukord ei hõlma mitte ainult strateegiliste kaupade impordihindu, vaid ka ELi majanduse ja ühiskonna toimimiseks vajaliku varustuse kooskõlastamist.

3.2. Komitee kiidab teatise „REPowerEU“ heaks, sest selles pakutakse lühiajalisi lahendusi kooskõlas rohelse kokkuleppe ja Euroopa energialiidu eesmärkidega. Ent komitee hoiatab, et Euroopa peab olema eriti ettevaatlik Venemaa gaasi asendavate ressursside puhul, pidades silmas nende mõju keskkonnale ja uut sõltuvust kolmandatest riikidest, kes ei jaga Euroopa väärtusi.

3.3. Uus reaalsus nõuab puhtale energiale ülemineku märkimisväärset kiirendamist ning ELi energiasõltumatuse ja -autonoomia suurendamist. Vaja on täiustada taristut, et soodustada rohepööret rohelise kokkuleppe eesmärkide täitmiseks ja üleminekut mitmekesistatud gaasiallikatele, tagades samal ajal liikmesriikide vahel energiavoo ülekandevõrkude kaudu. Oma teatistes kutsub komisjon üles tagama vesinikuga ühilduvuse ning komitee toetab seda.

3.4. Kava „REPowerEU“ on samuti seotud ELi ja teiste läänemaailma piirkondade poolt Venemaa suhtes rakendatavate ulatuslike karistusmeetmega, mida saab asjakohaselt kooskõlastada ja kohandada, sest karistusmeetmete kohaldamisala ja intensiivsus eeldatavasti aja jooksul muutuvad. Siiski peaks „REPowerEU“ lõplik mõte – olla Venemaast sõltumatu strateegiliste kaupade tarnimisel ja tema sekkumisest Euroopa energiaturule – jääma kaljukindlaks ja muutumatuks.

3.5. Samal ajal peab komitee kahetsusväärseks, et poliitikakujundajad ei ole vastanud tema arvukatele üleskutsetele vähendada strateegilist sõltuvust ebausaldusväärsetest kolmandatest riikidest, vaid vastupidi – see sõltuvus on hoopiski suurenenud. Praegune energiahinnakriis ei tabaks Euroopa kodanikke ja ettevõtjaid ligilähedaseltki nii rängalt, kui Euroopa ei sõltuks niivõrd palju Venemaalt pärit fossiilkütuste impordist, mis on tingitud viimasel kümnendil mõnes liikmesriigis tehtud lühinägelikest energiaalastest otsustest.

3.6. Kriisi ajal on vaja võtta arvesse üldeesmarke, selle asemel et püüda lahendada üksnes kõige pakilisemaid probleeme. Seetõttu on komiteel hea meel, et komisjon teeb seda oma teatistes. EL peab seega järjepidevalt kinni pidama oma energiapoliitika ja energiasüsteemide põhieesmärkidest – varustuskindlus, mõistlikud kulud ja hinnad ning CO₂-neutraalsus. Arvestades, et kõik need põhieesmärgid on praegu kaalul, peaks EL keskenduma meetmetele, mis toovad eesmärkide kui terviku seisukohalt suurimat kasu ning aitavad kõige tõhusamal viisil kaasa praeguste teravate probleemide lahendamisele ja pikemaajaliste eesmärkide saavutamisele.

3.7. Mitmekülgsed energiatootmise võimalused on osa energiavarustuskindlusest. Lisaks tuule- ja päikeseenergiale on seetõttu oluline kasutada mitmesuguseid vähese CO₂ heitega energiaallikaid, mis sobivad majanduslikult ja ökoloogiliselt energiasüsteemi. Vaja on ka kaugkütte ja soojuspumpade üheaegset kasutamist.

3.8. Komitee avaldab kahetsust, et teatistes ei mainita stabiilsete vähese CO₂ heitega energiaallikate rolli energiavarustuse stabiilsuses.

3.9. Kuigi komitee nõustub Euroopa Komisjoniga eesmärgiga saavutada sõltumatus Venemaa gaasist, juhib ta tähelepanu sellele, et Euroopa majanduse ja ühiskonna jaoks on äärmiselt keeruline vähendada käesoleva aasta lõpuks nõudlust Venemaa gaasi järele kahe kolmandiku võrra. See tähendab ühelt poolt peamiselt lühiajalist mitmekesistamist veeldatud maagaasi ja biometaanu kaudu ning teiselt poolt energiatõhususe ja taastuvate energiaallikate kasutamise laiendamise kaudu. Sõltuvus ühest tarnijast ja energiaallikast, mis moodustab suure osa ELi energiaallikate jaotusest, on keeruline küsimus ja seda ei saa üleöö muuta. Elektrikatkestuste ja sotsiaalsete rahutuste vältimiseks tuleb kasutusele võtta kõik energiaallikad.

3.10. Komitee tunnustab, et lõpptarbijatele taskukohaste hindade tagamiseks ja energiaostuvõimetuse vältimiseks on vaja liikmesriikide sekkumist, olgu see siis maksunduslane või regulatiivne. Lisaks kutsub komitee komisjoni ja nõukogu üles võtma täiendavaid meetmeid, et stabiliseerida hinnad ELi energiasüsteemis nii, et saaks vältida ootamatut järsku hinnatõusu. Sellegipoolest peaksid poliitikakujundajad tagama, et sekkumised ei takistaks energia siseturu toimimist, ei ohustaks CO₂ heite vähendamise ja energiatõhususega seotud jõupingutusi ega põhjustaks investeeringute ebakindlust energeetikasektoris. Liikmesriikide või Euroopa tasandi mis tahes meetmete võtmisel tuleks tihedalt konsulteerida asjakohaste sidusrühmadega, nt sotsiaalpartneritega.

3.11. Kõrged energiahinnad toovad paljudele naftaettevõtjatele ning mõnele energiatarnijale ja -ettevõtjale suurt kasumit. Rahvusvahelise Energiaagentuuri hinnangul on see nn juhuslik kasum ELis 2022. aastal ligikaudu 200 miljardit eurot ning teeb ettepaneku see kasum maksustada ja jaotada ümber rahalise hüvitisena energiatarbijatele, nagu vähekaitsitud kodutarbijad, energiamahukad ettevõtted, põllumajandus ja metsandus, ning kasutada seda taastuvenergia tootmise ja vajaliku võrgutaristu laiendamiseks. Komitee rõhutab, et mis tahes juhuslike maksudega ei tohi takistada energiaettevõtjate investeeringuid vähese CO₂ heitega lahendustesse just ajal, mil Euroopal palutakse neid kiirendada, et saavutada rohelise kokkuleppe eesmärgid.

3.12. Kõik kriisi leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmed peaksid olema ajutised ja suunatud eelkõige neile, kes kannatavad kõige rohkem, olenemata sellest, kas see puudutab kodanikke, VKEsid või energiamahukaid tööstusharusid. Uute ELi vahendite asemel tuleks kasutada olemasolevaid rahalisi vahendeid, nagu taaste- ja vastupidavusrahastu, õiglase ülemineku fond ja heitkogustega kauplemise süsteemist saadavad suuremad tulud.

3.13. Venemaa tarnete täieliku katkemise korral ei suudaks Euroopa aasta teisel poolel oma talvist gaasinõudlust katta. Seetõttu on vaja analüüsida võimalusi gaasinõudluse korraldamiseks ja gaasitarnete suurendamiseks. Esiteks tuleb korraldada gaasinõudlust. Rahvusvaheline Energiaagentuur on teinud asjakohaseid ettepanekuid, mis vähendaksid ELi sõltuvust Venemaa gaasist (energia säästev kasutamine, sihipärane koormuse vähendamise kava jne). Teiseks tuleb kasutada ära kõik võimalused gaasitarnete mitmekesistamiseks veeldatud maagaasi importimise teel (täita gaasihoidlad nii palju kui võimalik veeldatud maagaasi importimise teel, suurendades samal ajal ka veeldatud maagaasi impordisuuatlikkust).

3.14. Kõigil liikmesriikidel ei ole veeldatud maagaasi terminalidele juurdepääsu ning olukord nõuab erakordseid jõupingutusi liikmesriikidevahelise solidaarsuse saavutamiseks ja ülekandevõrkude kasutuselevõtu kiirendamiseks. Kõik need muudatused toovad vajalike investeeringute tõttu kaasa hiiglaslikke lisakulusid. Selliste meetmete ja investeeringute praktilise teostatavuse kohta tuleks koostada ajakava. Vajalikku taristusse investeeringute tegemiseks kulub lihtsalt veidi aega, tõenäoliselt paar aastat.

3.15. Taastuenergia kasutamise suurenedes on vaja parandada ka taristut ning sellesse valdkonda tehtavaid investeeringuid tuleks stimuleerida, mitte takistada. Jaotusvõrgud on suure hulga taastuenergia integreerimisel keskse tähtsusega ning neid tuleb sellele vastavalt laiendada ja digiteerida. Luhtunud kulude vältimiseks tuleb neid investimisotsuseid põhjalikult kaaluda ja kavandada tulevikukindlal viisil.

3.16. Praegused turutingimused ei paku mingit stiimulit suvel gaasi hoiustamiseks. Komiteel on hea meel, et komisjon nimetab gaasi hoiustamise elutähtsaks taristuks. Komitee toetab kindlalt komisjoni ettepanekut gaasi hoiustamise kohta. Komitee kutsub institutsioone üles

- täiendama seda lühiajalise investeerimisvahendiga, et toetada investeeringuid vesinikuvalmidusega taristusse, näiteks ühenduste ja hoidlate rajamisse;
- kaaluma gaasihoidlate kasutamist piiräärsetes kolmandates riikides, sh Ukrainas;
- koostama üksikutele liikmesriikidele kavad, võttes arvesse hoidlate suurust, riigi tarbimist ja hoidlate suutlikkust teenindada piirkonna teisi riike, et vältida koormuse ebahühtlast jaotust piirkondlikus mõõtmis;
- võtma kasutusele varajane rakendusmehhanism, mis võimaldab riikide reguleerivatel asutustel alustada võimalikult kiiresti ettevalmistusi kohustuslikuks sertifitseerimiseks.

Kuna eri liikmesriikides on erinevad süsteemid, peab olema võimalik täita gaasi hoiustamise kohustusi ka alternatiivkütustega.

3.17. Komitee peab kiiduväärseks vesiniku kasutuselevõtu väljakuulutatud kiirendamist ja uusi eesmärgi (+ 15 miljonit tonni 2030. aastaks), kuid tarvis on realistlikku lähenemisviisi. Vaja on paindlikkust kasutuselevõtul (nt täiendavust), pragmaatilist toetust (ja võimalikult kiiresti üleeuroopalist huvi pakkuvaid tähtsaid projekte/riigiabi käsitlevaid otsuseid) ning investeeringuid takistada võivate tarbetute piirangute kõrvaldamist. Sellega seoses peab komitee kiiduväärseks komisjoni teadaandeid riigiabiga seotud toimekute menetlustähtaegade kohta (suveks).

3.18. Komitee tuleb meelde oma veendumust, et kõige olulisem eesmärk on seada kodanikud energialiidu keskmesse (⁽²⁾). Siiski tuleb ELi õigusaktides vastu võtta konkreetsed meetmed, et seda kontseptsiooni saaks kiiresti ellu viia ja vabastada EL sõltuvusest Venemaast. Tarbijate jaoks on raskendatud juurdepääs taastuenergia individuaalsele tootmisele ja jagamisele, mis takistab asjakohaste klientide kaitsmist energiahindade tõusu eest. Komitee kutsub üles hindama olemasolevaid bürokraatlikke sätteid taastuvate energiaallikate paigaldamise ja turustamise/omakasutuse kohta ning kõrvaldama kõik tarbetud tõkked, et kasutada ära kodanike energiakogukondade kogu potentsiaal, keskendudes väiksematele käitistele ja paindlikkusvõimalustele.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles looma rakkerühma, mis vastutaks kava tegeliku rakendamise alalise järelevalve, selle teostatavuse ja võimalike riskide hindamise eest. Olukord võib oluliselt muutuda ning kava „REPowerEU“ eesmärgi tuleb viia edukalt ellu tähtsatel strateegilistel põhjustel.

(²) ELT C 220, 9.6.2021, lk 38.

4.2. Olenemata vajadusest rakendada kiireloomulisi meetmeid, on samuti tarvis jätkata investeeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni, võttes nõuetekohaselt arvesse kasvavat vajadust leida lahendusi energiaga seotud geomajanduslike, ühiskondlike ja keskkonnariskide ning -probleemide ohjeks.

4.3. Kavas „REPowerEU“ soovitatakse suurendada biometaan tootmist 2030. aastaks 35 miljardi kuupmeetriini. Kuigi see eesmärk on teretulnud, on see väga julge ning komitee kutsub üles võtma konkreetseid meetmeid ja stiimuleid selle eesmärgi saavutamiseks.

4.4. Soojuspumpade paigaldamise eesmärk peaks kahekordistuma kahe miljoni soojuspumba paigalduseni igal aastal. See võib tuua 2030. aastaks kaasa kütteks kasutatava gaasi tarbimise märkimisväärse vähenemise ligikaudu 35 miljardi kuupmeetri võrra. Tuleks uurida võimalusi soojuspumpade kiirema kasutuselevõtu soodustamiseks. Siiski tuleb olla ettevaatlik, et mitte põhjustada elektri tippnõudluse haldamisega seotud probleeme kogu Euroopas, ja kaaluda ka hübriidsoojuspumpade kasutuselevõttu. Praegust taristut tuleb ajakohastada arukate võrkudega, et vastata suuremale elektrifitseerimise nõudlusele.

4.5. Investeeringute kiirendamine eeldab soodsat ja turvalist investeerimiskeskkonda. Ettepanek kiirendada loamenetlusi on kiiduväärne, kuid oluline on mitte kahjustada nõuetekohast konsulteerimist sidusrühmadega. Sama ajal toob investeeringute kiire kasv kaasa palju probleeme, millega tuleb samuti toime tulla, sealhulgas oskustööliste ning vajalike materjalide ja seadmete kättesaadavus.

4.6. Liikmesriikidele tuleks luua stiimulid, et määratleda sobivad piirkonnad taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks. Taastuvenergia kasutuselevõtul võib olla kasutamata koostoime muude ühiskondlikult ja majanduslikult kasulike meetmete saavutamise, nagu mahajäetud tööstusalade ümberkujundamine või taastuvenergia kasutuselevõtu potentsiaali täielik ärakasutamine elamu- ja äri sektoris.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 715/2009 maagaasi ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimuste kohta“

(COM(2022) 135 final – 2022/0090 (COD))

(2022/C 323/22)

Pearaportöör: **Marcin NOWACKI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 4.4.2022
	Euroopa Liidu Nõukogu, 4.4.2022
Õiguslik alus	ELi toimimise lepingu artikli 194 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	160/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee mõistab hukka Venemaa valitsuse põhjendamatu ja provotseerimata sissetungi Ukrainasse ning väljendab oma solidaarsust Ukraina rahvaga, kutsudes üles astuma jõulisi samme nii ELi kui ka riikide tasandil, näidates üles ühtsust praegusel dramaatilisel ajal. Venemaa agressioon on vallandanud ülemaailmse geopoliitilise kriisi, millel on eksponentsiaalselt kasvav mõju ELile. Sõltuvus kolmandatest riikidest pärit primaarenergiast on saanud otseseks ohuks ELi julgeolekule ja stabiilsusele.

1.2. Komitee toetab kindlalt määruse ettepanekut, väljendab heameelt otsuse üle kohaldada kiirendatud menetlust ja kiidab ELi institutsioone kiire reageerimise eest ⁽¹⁾ ⁽²⁾. Korralikult täidetud gaasihoidlad on väga olulised, et tagada ohutu olukord 2022.–2023. aasta talvel, kaitsta eurooplasi hinnašokkide ja energiaostuvõimetuse eest ning kindlustada Euroopa ettevõtete konkurentsivõime. Komitee märgib, et praegustes tingimustes ületaksid tegevusetuse kulud oluliselt komisjoni kavandatud lühiajaliste meetmete maksumuse.

1.3. Komitee kutsub institutsioone üles võtma kasutusele lühiajalise investeerimisvahendi, mis parandaks ELi energiasõltumatust, ning rõhutab, et ainult olemasolevate kavade kiirendamisest ei piisa Euroopa energiajulgeoleku tagamiseks.

1.4. Koostöö kolmandate riikidega on uude taristusse investeerimist täiendav meede, mis suurendab Euroopa energiajulgeolekut. Komitee kutsub nõukogu ja parlamenti üles kaaluma gaasihoidlate kasutamist piiräärsetes kolmandates riikides, mis annab lisaväärtust varustuskindluse tagamisel, eriti Ukrainas.

1.5. Komitee toetab kava gaasihoidlate täitmiseks, võttes arvesse hoidlate suurust, riigi tarbimist ja gaasihoidlate suutlikkust teenindada piirkonna teisi riike, et vältida koormuse tasakaalustamata jaotust piirkondlikus mõõtmes.

⁽¹⁾ <https://www.europarl.europa.eu/news/et/press-room/20220405IPR26703/meps-back-urgency-procedure-to-refill-gas-reserves-before-next-winter>

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/QANDA_22_1937

1.6. Komitee märgib, et lõplik otsus gaasihoidlate haldurite kohustusliku sertifitseerimise kohta võtab aega mitu aastat, kuna on võimalik esitada kaebusi liikmesriikide kohtutele. Siiski soovib komitee võtta kasutusele varajase rakendamise mehhanismi, mis võimaldab riikide reguleerivatel asutustel alustada ettevalmistustööd enne määruse täielikku jõustumist.

2. Üldised märkused

2.1. Viimaste kuude jooksul „on tasakaalustamata gaasiturg põhjustanud gaasihindade järsu tõusu“⁽³⁾. Lõppeval kütteperioodil jäi ELi gaasihoidlate täituvus varasemate aastate tasemest oluliselt väiksemaks – võrreldes 2020. aastaga rohkem kui 20 protsendipunkti ja võrreldes 2019. aastaga ligi 30 protsendipunkti võrra.

Tabel

Euroopa hoidlate täituvuse võrdlus

	2019	2020	2021
Veebruar	51,98 %	71,19 %	50,85 %
Juuli	73,31 %	80,71 %	47,84 %
Oktoober	96,92 %	94,62 %	74,93 %
Detsember	94,23 %	87,68 %	67,21 %

Allikas: Reuters⁽⁴⁾

2.2. ELi maa-alune hoiustamisvõimsus on 101,1 miljardit kuupmeetrit, mis jaotub 18 liikmesriigi 160 hoidla vahel⁽⁵⁾. Gazpromile kuulub umbes 10 % kogu Euroopa maa-alusest hoiustamisvõimsusest⁽⁶⁾ ja selle mõju ulatub peaaegu kolmandikule Saksamaa, Austria ja Madalmaade hoiustatavate gaasikoguste kogumahust⁽⁷⁾.

2.3. Komisjon märkis, et Gazpromile kuuluvate hoidlate täituvus on olnud keskmisest oluliselt madalam⁽⁸⁾. Riikides, kus Gazpromil hoidlaid ei ole, näiteks Prantsusmaal ja Itaalias, saavutati 2021. aasta oktoobris hoidlates peaaegu aastaajale kohane gaasi tase. Ent Gazpromile kuuluv Rehdeni maagaasihoidla Saksamaal, mis moodustab ligi viiendiku riigi hoiustamisvõimsusest ja oli viimati täis 2019. aasta oktoobris, on Gas Infrastructure Europe'i andmetel täidetud vähem kui 10 % ulatuses. Haidachi rajatis Austrias, mida samuti haldab Gazprom ja mis on üks Kesk-Euroopa suurimaid maa-aluseid hoidlaid, on olnud täidetud vaid 20 % ulatuses⁽⁹⁾.

2.4. Gazpromi käitumise põhjal on näha, et Euroopa energiaturg võib olla kolmandate riikide liigse mõju all ning selle vastu on vaja astuda otsustavaid samme. Seetõttu toetab komitee kavatsust täita gaasihoidlad, kuid ilma Venemaa gaasita.

2.5. Lisaks määruses kavandatud meetmetele saaks ELi energiasulgeolekut parandada piirangute kaotamisega gaasi liikmesriikidevahelisele ülekandmisele ja kauplemisele ning ELis kasutamata (dekomisjoneeritud) ressursside kaevandamise ajutise taastamisega. ELi energiasulgeolekut ja energiahindade stabiilsust saab veelgi parandada ühiste gaasistude abil.

⁽³⁾ Määruse ettepaneku seletuskiri.

⁽⁴⁾ <https://www.reuters.com/business/energy/europe-would-struggle-refill-gas-storage-without-russian-supplies-2022-03-30/>

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/QANDA_22_1937

⁽⁶⁾ <https://www.martenscentre.eu/blog/how-gazprom-manipulated-the-eu-gas-market/>

⁽⁷⁾ <https://www.ft.com/content/576a96f7-e41d-4068-a61b-f74f2b2d3b81>

⁽⁸⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004781-ASW_EN.html

⁽⁹⁾ <https://www.ft.com/content/576a96f7-e41d-4068-a61b-f74f2b2d3b81>

3. Konkreetseted märkused

3.1. Kohustuslikud täituvuse sihttasemed ja täitmistrajektor

3.1.1. Komitee toetab komisjoni ettepanekut kohustuslike täituvuse sihttasemete kohta. Määrusega seatud sihttasemeid ei saa pidada ülemäärasteks. Energiahindade edasise tõusu vältimiseks soovib komitee siiski tungivalt sätestatud sihttasemeid edaspidi mitte suurendada.

3.1.2. Kuigi määruse kvaliteedis ei saa kahelda, ei saa ühine ja tõhus gaasi hoiustamise poliitika tegelikkuses toimuda ilma tugevate gaasi ülekandesüsteemideta. Selleks et suurendada Euroopa vastupanuvõimet pikas perspektiivis, on äärmiselt oluline investeerida taristusse, sealhulgas vesinikuvalmidusega taristusse, eelkõige võrkudevahelistesse ühendustesse ja hoidlatesse. Komitee kutsub institutsioone üles võtma kasutusele lühiajalise investeerimisvahendi, mis parandaks ELi energiasõltumatust, ning rõhutab, et olemasolevate kavade kiirendamisest ei piisa Euroopa julgeoleku tagamiseks.

3.1.3. Kui liikmesriik ei suuda täituvuse sihttasest saavutada konkreetsete tehniliste omaduste tõttu, peab liikmesriik sellest komisjoni enne 1. novembrit teavitama, esitades viivituse põhjused. Komitee arvates on november liiga hiline tähtaeg viivitusest teatamiseks. Novembriks on kütteperiood juba ammu käes ning viivitused mistahes liikmesriigis võivad Euroopa jõupingutused ohtu seada ja põhjustada hinnašokke. Seetõttu soovib komitee nihutada viivitusest teatamise tähtaja hiljemalt oktoobrisse. Samal ajal tuleks julgustada liikmesriike tagama kohustusliku sihttaseme niipea kui tehniliselt võimalik, mitte detsembriks.

3.1.4. Samal ajal rõhutab komitee energiaühendusega tehtava koostöö tähtsust ja nõuab, et komisjon, nõukogu ja parlament kaaluksid gaasihoidlate kasutamist piiräärsetes kolmandates riikides, mis annab lisaväärtust varustuskindluse tagamisel, eriti Ukrainas.

3.1.5. Koostöö kolmandate riikidega on uude taristusse investeerimist täiendav meede, et tagada kiiresti piisav gaasi hoiustamise tase, mistõttu tuleks seda pidada äärmiselt tähtsaks.

3.2. Rakendamine, seire ja täitmise tagamine

3.2.1. Komitee kiidab heaks, et kohustuslike sihttasemete kehtestamisega kaasneb tõhusate rakendamise-, seire- ja täitmise tagamise meetmete kehtestamine nii liikmesriikide kui ka Euroopa Komisjoni poolt.

3.2.2. Samal ajal märgib komitee, et vastutus sätestatud kohustuste täitmata jätmise eest ei ole selge. Kuna gaasihoidlate haldurid võivad olla kolmandate riikide mõju all, peaks komitee arvates lasuma õiguslik koormus liikmesriikidel. Lisaks nõuab komitee määruse täiendamist tõhusate sanktsioonidega, mida komisjon saab kehtestada liikmesriikidele, kes ei täida oma kohustusi.

3.2.3. Artikli 6a lõiget 8 tuleks täiendada järgmiselt: „Kui täitmistrajektorist **või täituvuse sihttasemest** kaldutakse olulisel määral püsivalt kõrvale, siis võetakse järgmisi meetmeid“. Hoidlate täitmise puhul tuleks täitmise eesmärk objektiivsete asjaolude tõttu uuesti läbi vaadata. Artiklit 6c koormuse õiglase jagamise kohta tuleks muuta vastavalt eespool esitatule.

3.2.4. Komitee märgib, et komisjoni pädevust on oluliselt laiendatud ja peab positiivseks asjaolu, et see on ajaliselt piiratud.

3.3. Rahalised stiimulid turuosalistele

Komitee toetab ülekandetarifiide maksimisest vabastamist hoidlate sissevoolu- ja väljavoolupunktides. Teisest küljest rõhutab komitee suurenevat inflatsiooni ning turuosalistele täiendavate rahaliste stiimulite ja riigiabi pakkumise võimalikke mõjusid. Komitee soovib olemasolevate ELi rahaliste vahendite, eelkõige riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kasutamine ümber hinnata, et kohandada need praeguse olukorraga, võimaldades osa vahenditest eraldada nendel eesmärkidel.

3.4. Koormuse jagamise mehhanism

3.4.1. Komitee märgib, et hoidlate täimisega seotud kohustuste tasakaalustamata jaotus on väga problemaatiline. Komitee kutsub komisjoni üles täiendama määrust liikmesriikidele mõeldud kavade, milles võetakse arvesse hoidlate suurust, riigi tarbimist ja hoidla suutlikkust teenindada piirkonna teisi riike, et vältida koormuse, riskide ja kulude tasakaalustamata jaotust. Komitee on mures, et hea koordineerimise puudumine võib avaldada tohutut mõju piirkondlikule gaasiturule.

3.4.2. Näiteks saaks määruse rakendamisel kasutada piirkondlikku lähenemisviisi. Näiteks võiks Inčukalnsi rajatist pidada Läänemere piirkonna ja Soome maagaasihoidlaks, mille asukoht on Lätis.

3.5. Hoidlate haldurite kohustuslik sertifitseerimine

3.5.1. Komitee toetab hoidlate haldurite kohustuslikku sertifitseerimist. Sellegipoolest märgib komitee, et tulenevalt võimalusest vaidlustada negatiivne sertifitseerimisotsus, tehakse lõplik otsus hoidlate haldurite litsentside tühistamise kohta mitu aastat hiljem, sõltuvalt riikliku kohtumenetluse kiirusest. Seetõttu on hoidlate haldurite kohustuslik sertifitseerimine vahend, mis parandab ELi energiajulgeolekut pigem pikas kui lühikeses perspektiivis.

3.5.2. Sellepärast soovib komitee võtta kasutusele varajase rakendamise mehhanismi, mis võimaldab riikide reguleerivatel asutustel alustada ettevalmistustööd enne määruse täielikku jõustumist.

3.5.3. Eelnimetatud põhjustel kutsub komitee komisjoni tungivalt üles esitama võimalikult kiiresti suunised sertifitseerimismenetluste kohta, et riikide reguleerivad asutused saaksid neid õigel ajal hinnata. Samal ajal rõhutab komitee, kui olulised on komisjoni suunised selleks, et määrust järjekindlalt kohaldada kõigis liikmesriikides ja tagada lõppkokkuvõttes gaasihoidlate poliitika õnnestumine.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2016/1628, et pikendada komisjoni õigust võtta vastu delegeeritud õigusakte“

(COM(2022) 113 *final* – 2022/0080 (COD))

(2022/C 323/23)

Konsulterimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 24.3.2022 Euroopa Parlament, 23.3.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	199/2/1

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning on kõnealuses küsimuses oma seisukohta juba väljendanud 18. veebruaril 2015 vastu võetud arvamuses INT/763 – EESC-2014-06067-00-01-AC-TRA, ⁽¹⁾ otsustas komitee täiskogu 569. istungjärgul 18.–19. mail 2022 (18. mai istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse ning viidata eelnimetatud dokumendis väljendatud seisukohale. Poolt hääletas 199, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 1.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ ELT C 251, 31.7.2015, lk 31

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 ja määrust (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamisega“

(COM(2019) 145 final – 2019/0096 (COD))

ja

„Muudetud ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 ja määrust (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamisega“

(COM(2022) 162 final – 2022/0096 (COD))

(2022/C 323/24)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 25.3.2022 ja 4.4.2022 Euroopa Parlament, 4.4.2022
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 175 lõige 3, artiklid 177 ja 304
Vastutav sektsioon	Majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	179/0/4

Kuna Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nõustub mõlema ettepaneku (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 ja määrust (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamisega) sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 569. istungjärgul 18.–19. mail 2022 (18. mai istungil) esitada kõnealuseid ettepanekuid pooldava arvamus. Poolt hääletas 179 ja erapooletuks jäi 4.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse ja parandatakse määrust (EL) nr 508/2014 seoses erimeetmetega, millega leevendatakse Ukraina vastu suunatud Venemaa sõjalise agressiooni tagajärgi püügitegevusele ning selle sõjalise agressiooni põhjustatud turuhäirete mõju kalandus- ja vesiviljelustoodete tarneahelale“

(COM(2022) 179 – 2022/0118 COD)

(2022/C 323/25)

Konsulteerimistaotlus	nõukogu, 25.4.2022 Euroopa Parlament, 2.5.2022
Õiguslik alus	ELi toimimise lepingu artikli 43 lõige 2 ning artiklid 175 ja 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	18.5.2022
Täiskogu istungjärk nr	569
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	188/2/2

Võttes arvesse lühikesi tähtaegu ja Euroopa Komisjoni algatuse vajalikkust, otsustas komitee täiskogu 569. istungjärgul 18.–19. mail 2022 (18. mai istungil) loobuda sisulise arvamuse koostamisest ning kiita ettepanek ametlikult heaks. Poolt hääletas 188, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 18. mai 2022

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET